

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

19. YÜZYILDA YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA
ÇIKARILAN NİZAMNAME ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA DOĞU AKDENİZ'DE KÜLTÜREL
MİRASIN KORUNMASI SÜREÇLERİ

Mehmet Emin TEKİN

Danışman
Prof. Dr. Murat ARSLAN

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2025

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

19. YÜZYILDA YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA
ÇIKARILAN NİZAMNAME ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA DOĞU AKDENİZ'DE KÜLTÜREL
MİRASIN KORUNMASI SÜREÇLERİ

Mehmet Emin TEKİN

Danışman
Prof. Dr. Murat ARSLAN

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2025

(Onay Sayfası)
(Baskıya Gidecek Tezlere Orijinal İmzalı İmza Sayfası Enstitü Tarafından Verilecektir.)

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet Emin TEKİN'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN
Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Murat ARSLAN
Üye : Prof. Dr. Feyzullah Eray DÖKÜ
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Leyla KADERLİ

Tez Başlığı: 19. YÜZYILDA YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI
İMPARATORLUĞU'NDA ÇIKARILAN NİZAMNAME ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA DOĞU
AKDENİZ'DE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÜREÇLERİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : / /2025

Mezuniyet Tarihi : / /2025

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Mehmet Emin TEKİN
Öğrenci Numarası	20185502007
Anabilim Dalı	Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları
Programı	() Yüksek Lisans (X) Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Murat ARSLAN
Turnitin Ödev Numarası	2741783369
Tez Başlığı	19. YÜZYILDA YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇIKARILAN NİZAMNAME ÖRNEKLERİ IŞIĞINDA DOĞU AKDENİZ'DE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÜREÇLERİ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğüne

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak Sayfası, b) Giriş, c) Genel Bilgiler, d) Gereç ve Yöntem, e) Bulgular ve f) Sonuç ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam 151 sayfalık kısmına ilişkin, 04/09/2025 Turnitin adlı intihal tespit programından Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıda detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.

Uygulanan filtrelemeler ve Yüzdelik Karşılıkları:

- 1- Alıntılar hariç: % 14
- 2- Alıntılar Dahil: % 18

Akdeniz Üniversitesi “Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları”nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Mehmet Emin TEKİN

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

_____/_____/_____
(Prof. Dr. Murat ARSLAN, 05/09/2025, İmza)

Açıklamalar

- 1- Tez Çalışması Orijinallik Raporu tezin yalnızca “Kapak Sayfası”, “Giriş”, “Genel Bilgiler”, “Gereç ve Yöntem”, “Bulgular”, “Tartışma”, “Sonuç ve Öneriler” bölümlerinden oluşan kısmın tek bir dosya olarak intihal engelleme yazılımına yüklenmesi ile alınır.
- 2- Yazılıma yükleme yapılırken “Dosya Başlığı” (document title) olarak tez başlığının tamamı, “Yazar Adı” (author's first name) olarak öğrencinin adı, “Yazar Soyadı” (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.
- 3-İsteğe bağlı ayarlar kısmından; “Ödevleri şuraya gönder?” seçeneği mutlaka DEPO YOK şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir;.
- 4- Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.
- 5- Tez savunma sınavı sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sınavı tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak alınmış ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak imzalanmış ikinci bir Raporu ve Beyanı Enstitüye teslim etmekle yükümlüdür.

AKADEMİK BEYAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Doktora Tezi olarak sunduğum “19. Yüzyılda Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu’nda Çıkarılan Nizamname Örnekleri Işığında Doğu Akdeniz’de Kültürel Mirasın Korunması Süreçleri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımcı yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Mehmet Emin TEKİN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
GİRİŞ	1
AMAÇ	2
KAPSAM.....	4
YÖNTEM.....	5
TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ	6

1. BÖLÜM

1. YUNANİSTAN'DA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

1.1. 1834 Yunan Eski Eser Yasası	10
1.2. 1834 Yunan Eski Eser Yasası'nın Pratik Anlamda Uygulamalarına Genel Bakış	25
1.3. 1834 Yunanistan Eski Eserler Yasası'na İlişkin Genel Değerlendirme	32

2. BÖLÜM

2. MİSİR'DA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

2.1. 1835 Yılı Mısır Eski Eser Kanunnamesi	36
2.2. 1835 Yılı Mısır Eski Eser Kanunnamesi ve Uygulama Alanlarına Genel Bakış	37
2.3. 1835 Mısır Eski Eserler Yasası'na İlişkin Genel Bakış.....	44

3. BÖLÜM

3. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

3.1. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Yürütülen Kazılara Genel Bakış.....	49
3.2. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi (Transliterasyonu)	57
3.3. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi (Transkripsiyonu)	57
3.3.1. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış	58
3.4. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi	68
3.4.1. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış	71
3.5. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi	78

3.5.1. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış	83
3.6. Osmanlı Arkeolojik Miras Koruma Hukukunun Tarihsel Gelişimi: 1869, 1874 ve 1884 Nizamnamelerinin Karşılaştırmalı Analizi	89
4. BÖLÜM	
4. YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇIKARILAN NİZAMNAMESLERİN KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ	
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA.....	106
APPENDIX	114
1. Yunanistan Eski Eser Yasası.....	114
2. Mısır Eski Eser Kanunnamesi.....	129
3. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi	133
ÖZGEÇMİŞ.....	134

KISALTMALAR LİSTESİ

bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
dn.	Dipnot
Ed./Eds.	Editör/Editörler
<i>et al.</i>	<i>et alii</i> /ve diğerleri
<i>etc.</i>	<i>et cetera</i> /ve ötekileri
KAS	<i>Kendriko Arhaiologiko Symvoulío</i> (Arkeoloji Merkez Konseyi)
MÖ	Milattan Önce
no.	Numara
sa.	sayı
vd.	<i>ve devamı</i>
vdd.	ve devamının devamı
yak.	Yaklaşık

ÖZET

19. yüzyılda Yunanistan (1834), Mısır (1835) ve Osmanlı İmparatorluğu'nda (1869-1874-1884) çıkarılan yasa ve nizamnameler ışığında taşınır/taşınmaz eski eserleri koruma, muhafaza etmeye yönelik atılan adımlar ve bu adımların sahadaki uygulamaları tarihsel olarak ele alınmış ve başlıklar altında incelenmiştir. Tarihsel olarak tez konusu gereği ilk çıkarılan yasa Yunanistan'a ait olup sırasıyla Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu başlığı altında incelenmiştir.

Yunanistan'da taşınır/taşınmaz eski eserlerin korunmasına yönelik ilk yasal düzenleme, Kral Otto döneminde 1834 yılında yürürlüğe giren Yunan Eski Eserler Yasası ile gerçekleştirilmiştir. Yunanistan'da Kral Otto yönetime geldikten sonra danışmanlarının önerisiyle taşınır/taşınmaz eski eserleri korumaya yönelik önemli adımlar atmıştır. Danışmanlarının hazırladığı Yunan Eski Eser Yasası ilgili döneme göre oldukça ileri seviyede koruma ve muhafaza etme anlayışına sahipti. Yunan Yasası 114 maddeden oluşmakta ve eski eserlerin korunmasına yönelik çok katı kuralları barındırmaktaydı.

Mısır'da Napolyon'un 1798 yılında Mısır seferi ile ortaya çıkan taşınır/taşınmaz eski eserler Mısır'a olan ilgiyi arttırmış Batılı arkeolog ve araştırmacılar için keşfedilmeyi bekleyen bir cazibe merkezi olarak yerini almıştır. Bu talanı durdurmak için yine Batılı araştırmacıların desteği ile Mehmed Ali Paşa 1835'te Mısır Eski Eserler Kanunnamesi yürürlüğe koyarak Mısır sınırları içindeki tüm taşınır/taşınmaz eski eserleri koruma ve muhafaza etmek için ilk adımı atmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu taşınır/taşınmaz eski eserleri korumaya yönelik adım atmakta oldukça geç kalmıştır. Yunanistan ve Mısır'dan yaklaşık 35 yıl sonra çıkarılan 7 maddeden oluşan ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi 1869 yılında yürürlüğe girerek koruma ve muhafaza etme manasında ilk yasal adımı sağlamıştır. Bu nizamname yetersiz kalınca 1874 yılında tekrar hazırlanmış ve ilan edilen 36 maddeden oluşan nizamname sahada gerekli olarak uygulanamamıştır. Daha sonra müze müdürü olan Osman Hamdi Bey öncülüğünde 1884 yılında tekrar bir düzenleme yapılarak Osmanlı'daki seleflerine göre oldukça kapsamlı 37 maddeden oluşan bir nizamname hazırlanmış ve bu yeni nizamname padişahın onayıyla yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname sadece koruma değil, aynı zamanda kazı izinleri, taşınır/taşınmaz eski eserlerin müzelere taşınması ve devlet denetimi gibi konularda da ayrıntılı hükümler içermesi bakımından seleflerinden ayrılmaktadır.

Bu çerçevede tez çalışması, her üç ülkeye ait eski eserlerle ilgili yasal düzenlemeler kendi özelinde ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları, Kültür varlıklarının korunması, Eski Eser Yasaları, Osmanlı İmparatorluğu, Mısır, Yunanistan.

ABSTRACT

In the 19th century, laws and regulations were enacted in Greece (1834), Egypt (1835), and the Ottoman Empire (1869-1874-1884) were historically examined and analyzed under headings in terms of the steps taken to protect and preserve movable/immovable ancient artifacts and the practical application of these steps in the field. Historically, the first law enacted was that of Greece, followed by Egypt and the Ottoman Empire.

The first legal regulation for the protection of movable and immovable ancient artifacts in Greece was enacted in 1834 during the reign of King Otto with the Greek Antiquities Law. After King Otto came to power in Greece, he took important steps to protect movable and immovable ancient artifacts on the advice of his advisors. The Greek Antiquities Law prepared by his advisors was quite advanced in terms of protection and preservation for that period. The Greek Law consisted of 114 articles and contained very strict rules for the protection of antiquities.

The movable and immovable antiquities that emerged with Napoleon's 1798 campaign in Egypt increased interest in Egypt and became a center of attraction waiting to be discovered by Western archaeologists and researchers. To stop this looting, with the support of Western researchers, Mehmed Ali Pasha took the first step toward protecting and preserving all movable and immovable ancient artifacts within Egypt's borders by enacting the Egyptian Antiquities Law in 1835.

The Ottoman Empire was quite late in taking steps to protect movable and immovable ancient artifacts. Approximately 35 years after Greece and Egypt, the first *Asar-ı Atika Nizamnamesi* (Ancient Monuments Regulation), consisting of seven articles, came into force in 1869, taking the first legal step toward protection and preservation. When this regulation proved insufficient, it was revised in 1874, and the new regulation, consisting of 36 articles, was announced, but it could not be implemented as necessary in the field. Later, under the leadership of Osman Hamdi Bey, who was the museum director at the time, another regulation was drafted in 1884, consisting of 37 articles, which was quite comprehensive compared to its predecessors in the Ottoman Empire. This new regulation came into force with the approval of the Sultan. This regulation differs from its predecessors in that it contains detailed provisions not only on protection but also on issues such as excavation permits, the transfer of movable/immovable ancient artifacts to museums, and state supervision.

Within this framework, the thesis examines the legal regulations concerning ancient artifacts in each of the three countries individually and comparatively.

Keywords: Movable and immovable cultural heritage, Preservation of cultural heritage, Legislation on ancient artifacts, Ottoman Empire, Egypt, Greece.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında 19. yüzyılda Doğu Akdeniz’de Yunanistan (1834), Mısır (1835) ve Osmanlı İmparatorluğu’nda (1869-1874-1884) yasalaşan eski eser kanunları içinde bulundukları dönem itibarıyla ele alınmış, bu kanunlar hem kendi ülkelerindeki işleyişleri ile değerlendirilmiş hem de yukarıda adı geçen üç ülke özelinde karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Bu eski eser kanunları sonraki yıllarda taşınır/taşınmaz kültür varlıklarının korunması için hazırlanan yasal düzenlemelere örnek olmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanması esnasında büyük desteğini gördüğüm, bilgisi ve tecrübesinden yararlandığım değerli danışman hocam Prof. Dr. Murat ARSLAN’a, bu süreçte bana desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN, Prof. Dr. Feyzullah Eray DÖKÜ, Dr. Öğretim Üyesi Nurşah ŞENGÜL ve Dr. Öğretim Üyesi Leyla KADERLİ hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doktoraya başlama sürecinde bana desteklerini sunan hocalarım Prof. Dr. Köksal KOCAĞA ve Prof. Dr. Salih TUNÇ’a çok teşekkür ederim.

Bu süreçte bana yardım eden ve desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Dr. Elif ALTEN GÜLER ve Enstitümüz personeli Saygın ATAKAN’a teşekkür ederim.

Ayrıca bana manevi desteklerini sunan değerli arkadaşım Başar ATEŞ ve doktora süresi boyunca bana daima destek olan sevgili ablam Dr. Nazlı TEKİN’e teşekkür ederim.

Mehmet Emin TEKİN
ANTALYA 2025

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, 19. yüzyılda Doğu Akdeniz coğrafyasındaki Osmanlı İmparatorluğu ile Osmanlı'dan ayrılıp bağımsızlığını kazanan Yunanistan ve Mısır'daki antik eserlerin korunmasına yönelik ilk defa yürürlüğe konulan kanun ve kararname hükümlerinin dönemsel, bölgesel ve içeriksel açıdan karşılaştırılmasıdır. Çalışmada, bu kanunların ve kararname hükümlerinin ilgili ülkelerde nasıl uygulandığı ve bu uygulamaların sonuçları, somut örnekler üzerinden tartışılacaktır. Ayrıca, söz konusu yasal düzenlemelerin eserlerin korunması üzerindeki etkileri, antik eserlerin bulundukları coğrafyalardan Avrupa ülkelerine yasal ve yasadışı yollarla nasıl çıkarıldığına dair incelemelerle desteklenerek, uygulamaların sonuçları ve etkileri örnekler ışığında karşılaştırmalı olarak daha derinlemesine analiz edilecektir. Bu analiz, ilgili ülkelerde yürürlüğe giren kanun ve kararname hükümlerinin içerdiği düzenlemelerin ne kadar etkili bir biçimde uygulandığının değerlendirildiği bir çerçeve sunacaktır.

Bu çalışmanın amacı, 19. yüzyılda Doğu Akdeniz coğrafyasındaki Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ve Yunanistan'daki antik eserlerin korunmasına yönelik çıkarılan ilk yasal düzenlemeleri —kanunlar, nizamnameler ve kararname hükümleri— dönemsel, bölgesel ve içeriksel açıdan karşılaştırmalı bir biçimde incelemektir. Bu inceleme, bu dönemdeki kültürel mirasın korunmasına dair hukuki çerçevelerin nasıl şekillendiğini ve bu düzenlemelerin çeşitli etmenlere göre nasıl evrildiğini örnekler ışığında gözler önüne sermeyi hedeflemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun geleneksel yönetim yapısı ile, bağımsızlıklarını kazanan Yunanistan ve Mısır'ın yeni ulus devlet yapıları arasındaki farklılıklar ve yabancı devletler/arkeologlarla olan ilişkileri de göz önünde bulundurularak, her bir devletin kültürel mirası koruma politikalarını nasıl oluşturdukları ve bunu ne şekilde uyguladıkları karşılaştırılacaktır.

Tez kapsamında her üç ülkenin, antik materyal kültür kalıntılarının korunmasına yönelik çıkardıkları kanunlar ve kararname hükümlerinin önce olduğu gibi (ilgili dilden çevirisi yapılarak) verilecektir. Bu nizamname ve kanun hükümlerinin temel özellikleri ve içerikleri detaylı bir şekilde ele alacaktır. Ayrıca, her bir devletin bu yasal düzenlemeleri nasıl uyguladığı, yerel yönetimler, arkeologlar, müze uzmanları ve diğer kültürel miras aktörleri tarafından nasıl karşılandığı ve en önemlisi de uygulama sonuçlarının ne olduğu somut örnekler üzerinden tartışılacaktır. Çalışma, aynı zamanda 19. yüzyılda antik eserlerin yerinden edilmesi ve Avrupa'ya taşınması olgusu üzerine de odaklanacaktır. Bu bağlamda, eserlerin yasal yollarla ve yasa dışı yollarla nasıl Avrupa ülkelerine çıkarıldığına dair kapsamlı bir inceleme yapılacak,

söz konusu nizamname ve kanunlar öncesi ve sonrasındaki etkileri örnekler ışığında ele alınacaktır.

Sonuç itibarıyla, bu tez kapsamında Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kültürel miras koruma politikalarının nasıl bir etkileşim içinde (kendi içlerinde ve yabancı bilim adamları özelinde) şekillendiğini, bu ülkelerin arkeolojik mirası koruma açısından ne gibi benzerlikler ve farklılıklar gösterdiğini ortaya koyacaktır. Çalışma, aynı zamanda yasal düzenlemelerin ötesine geçerek, bu dönemdeki kültürel mirasın korunması sürecindeki geniş kapsamlı güç ilişkilerini, ulusal kimlik inşasını ve kültürel diplomasi anlayışlarını da analiz edecektir. Zira bu yasal düzenlemeler, sadece hukuki metinler olarak değil, aynı zamanda 19. yüzyıldaki Doğu Akdeniz kültürlerini dış ilişkiler ve uluslararası güç dengeleri sayesinde sosyo-politik ve kültürel bağlamda şekillenmiş/şekillendirilmiştir. Bu kapsamda, söz konusu kanun ve nizamnamelerin uygulanabilirliği, yetersizlikleri ve başarıları örneklerle değerlendirilecek ve bu uygulamaların arkeolojik çalışmalar, kazılar ve kültürel miras koruma politikaları üzerindeki somut etkileri irdelenerek söz konusu kültürler kapsamında çok yönlü olarak karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

AMAÇ

Bu tezin amacı, 19. yüzyılın değişen dünya düzeni ve bölgesel/küresel etkileşimler ışığında, Doğu Akdeniz medeniyetlerinin kültürel mirası korumaya yönelik yeni yaklaşımlarını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz coğrafyasındaki antik eserlere ilişkin olarak Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ve Yunanistan'daki hüküm süren devletler tarafından çıkarılan koruma amaçlı kanun ve nizamnameler detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Çalışma sırasında, antik eserlerin korunması ya da bulundukları coğrafyadan Avrupa'ya taşınması olgusu incelenecek ve Avrupa devletleri ile Osmanlı, Mısır ve Yunanistan'ın bu değişim karşısındaki tutumları ve verdikleri tepkiler tartışılacaktır. Ayrıca, söz konusu Doğu Akdeniz ülkelerinden yasal yollarla veya kaçırılarak elden çıkarılan eserlerin hangi bölgelere götürüldüğü ve Avrupa'da nasıl değerlendirildiği, somut örnekler ışığında detaylı bir şekilde analiz edilmeye çalışılacaktır. Diğer bir değişle, ilgili bölgeler ve coğrafyalar özelinde söz konusu devletlerin kültürel miraslarını koruma stratejilerinin uluslararası arenada yaşanan dinamiklerle nasıl şekillendiğini/şekillendirildiğini anlamak olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda kronolojik olarak Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel mirasın ve antik eserlerin korunması için ortaya koyduğu yasal düzenlemeler derinlemesine incelenmiştir. Bu çerçevede söz konusu düzenlemelerin arkeolojik alanlarda ve

kültürel mirasın korunmasına dair nasıl bir çerçeve oluşturduğuna yönelik detaylı bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, 19. yüzyılda Doğu Akdeniz coğrafyasındaki antik eserlerin yerinden edilmesi, Avrupa'ya taşınması ya da uluslararası müzelerde sergilenmesi olguları da ele alınmıştır. Eserlerin yasal yollarla ya da yasa dışı bir şekilde kaçırılmasının nedenleri, bu eserlerin hangi Avrupa ülkelerine ve müzelere götürüldüğü, orada nasıl değerlendirildiği ve hangi süreçlerden geçtikleri araştırılmıştır.

Bu tez kapsamında ayrıca Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa'daki kültürel mirasın hızla artan ilgisi ve talebi karşısındaki tutumları ve bu duruma verdikleri tepkiler derinlemesine tartışılmıştır. Avrupa'daki antiküryenlik anlayışı ve antiküryenlerin yasal ve yasadışı yollardan yürüttükleri antika ticareti, Osmanlı İmparatorluğu ve Mısır gibi bölgelerdeki yönetimler için hem ekonomik fırsatlar hem de kültürel kayıplar anlamına gelmiştir. Bu nedenle, bu kültürlerin 19. yüzyılda antik eserlerle ilgili yaptıkları düzenlemeler özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda hem iç politika hem de dış politika açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Aynı zamanda, 19. yüzyılda bu üç bölgedeki hükümetlerin, Avrupa'ya kaçırılan eserler karşısında geliştirdikleri karşıt yaklaşımlar, kültürel mirasın ulusal ve küresel anlamdaki önemini sorgulayan bir tartışmayı gündeme getirmiştir.

Çalışmanın bir diğer önemli boyutu ise, antik eserlerin yerinden edilmesinin, Doğu Akdeniz halklarının tarihi ve kültürel kimliği üzerindeki etkileridir. Bu eserlerin kaybı, bölgesel kimlikler üzerinde derin izler bırakmış ve halklar arasında kültürel bir aidiyet duygusu oluşturmuştur. Buna karşın Avrupa'daki müzeler, koleksiyonlar ve antiküryenler bu eserleri "sahiplenerek" farklı bir kültürel bağlam oluşturarak kendi geçmişleriyle olan ilişkileri çerçevesinde yeniden şekillendirerek yeni bir bağlam içerisinde değerlendirmeye başlamışlardır. Bu bağlam en açık ifadeyle “evrensel kültürel mirasın korunması” kisvesi klişesi altında değerlendirilebilir.

Sonuç olarak 19. yüzyılda Doğu Akdeniz bölgesindeki kültürel mirasın taşınması, korunması ve mülkiyet hakları konusundaki uluslararası anlaşmaların da etkisi araştırılacak ve bu süreçlerin arkeolojik bilimin ve kültürel diplomasi açısından nasıl bir dönüşüm yarattığı tartışılacaktır. Bunu yaparken kültürel mirasın korunmasına yönelik yasal ve siyasi çabaların, Doğu Akdeniz kültürlerinin Batı ile olan etkileşimler çerçevesinde nasıl evrildiğini ve bu süreçlerin küresel düzeydeki kültürel değişimlere nasıl katkı sağladığı gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Bir yandan da Doğu Akdeniz kültürlerinden Avrupa müzeleri ve koleksiyonlarına akan taşınır/taşınmaz arkeolojik eserlerle birlikte Doğu Akdeniz kültür ve medeniyetlerinin nasıl küresel/evrensel kültürel mirasa evrildiği gözler önüne serilmeye çalışılacaktır. Ayrıca, antik eserlerin taşınmasının sadece ekonomik emtia ticaret faaliyetten ibaret olmadığı, aynı

zamanda bir kültürel ve devletlerarası ideolojik mücadele alanı olduğunu gösteren bir analiz sunulacaktır.

KAPSAM

Bu tezin kapsamı, 19. yüzyılda (1800-1899) Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ve Yunanistan'da çıkarılan ve uygulamaya konulan arkeolojik kazı faaliyetlerine yönelik nizamname ve kanunların, yerli ve yabancı arkeologlar tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları, kazılar ve materyal kültür kalıntılarının korumasına yönelik çalışmalar üzerindeki etkilerini çok yönlü bir şekilde incelemektir. Bu dönemde, özellikle Batı'nın etkisiyle şekillenen arkeolojik araştırmalar ve kazı faaliyetleri, yerli ve yabancı uzmanlar arasında önemli bir etkileşim ve ivme yaratmış, bu etkileşimin yönetilmesi için Doğu Akdeniz'deki devletler (Osmanlı, Mısır ve Yunanistan) tarafından çeşitli yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Çalışma özelinde, her üç bölgede ve devlette çıkartılan ve uygulamaya konulan nizamname ve kanunların içeriğini ve bu düzenlemelerin arkeolojik faaliyetler üzerindeki somut etkilerini detaylı bir biçimde ele almaya çalışılmıştır. Nizamname ve kanunların, arkeolojik kazılarla ilgili yetki, denetim ve mülkiyet hakları gibi konularda ne gibi yeni düzenlemeler getirdiği ve bu düzenlemelerin yerli ve yabancı arkeologlar tarafından nasıl yorumlandığı üzerinde durulmuştur. Bunu yaparken bir yandan da bu kanunların uygulama süreçlerinde yaşanan eksiklikler veya yetersizliklerin hangi dönemlerde, ne şekilde (sadece Osmanlı Devleti'ne 3 kez değiştirilmiştir) ve hangi şartlar/koşullar altında yenilendiği ve nasıl daha kapsamlı hale geldiği tartışılmıştır. Diğer taraftan bu süreçlerin, arkeolojik çalışmaların nasıl şekillendiği, hangi alanlarda yenilikler getirildiği ve bu yeniliklerin hangi yöntemlerle hayata geçirildiği örneklerle açıklanmıştır.

Tez kapsamında ayrıca, yerli ve yabancı (İngiliz, Fransız ve Alman vd.) arkeologlar arasında arkeolojik mirasın korunması, kazı hakları, buluntuların mülkiyeti gibi konularda yaşanan tartışmalar ve bu tartışmaların yasal düzenlemelere nasıl yansıdığı üzerinde durulmuştur. Nizamname ve kanunların sadece yasal çerçeve sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda arkeolojik bilginin üretimi, paylaşımı ve korunması gibi daha geniş kültürel ve bilimsel boyutlarda nasıl bir etki yarattığı da irdelenmiştir.

Son olarak, bu çalışmada Doğu Akdeniz'in kültürel mirası üzerinde (taşınır ve taşınmaz materyal kültür kalıntıları özelinde) 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ve Yunanistan'da arkeolojik faaliyetlerin düzenlenmesinde önemli rol oynayan nizamname ve

kanunların evrimi/gelişim sürecini ve bu düzenlemelerin arkeoloji disiplinine ve kültürel mirasın korunmasına yönelik katkıları daha geniş bir perspektifle ele alınmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu tez kapsamında kronolojik olarak 19. yüzyılda Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'nda antik eserlerin korunmasına yönelik çıkarılan nizamname ve kanunların düzenlemelerinin içerikleri, yürürlüğe girmeden önce ve sonra yapılan değişiklikler derinlemesine incelenmiş ve karşılaştırmalı bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken her ülkenin kültürel mirasın korunmasına dair hukuki çerçevesi, ilgili nizamnameler ve kanunlar üzerinden detaylı bir şekilde ele alınmış, bu yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler ve güncellemeler zaman dizinsel çerçevede sırasıyla mercek altına alınmıştır. Özellikle, bu değişikliklerin gerek tarihsel gelişim süreci içinde gerekse yerel ve küresel dinamiklerle nasıl şekillendiği vurgulanmıştır. Bunu yaparken bir yandan da yürürlüğe giren nizamname ve kanun düzenlemelerin otokton halk kadar yabancı araştırmacılar/kültürler üzerindeki yasal, sosyal ve kültürel etkilerine odaklanılmıştır. Nizamname ve kanunlardaki her bir düzenleme, ilgili dönemdeki kültürel ve siyasi koşullar çerçevesinde incelenmiş, bu yasal metinlerin yalnızca hukuki birer belgeler olmanın ötesinde, aynı zamanda dönemin kültürel ve toplumsal yapılarının bir yansıması olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Bunun yanı sıra, bu yasal düzenlemelerin uygulama süreçlerine dair modern literatür taraması yapılmış ve dönemin farklı arkeolojik, tarihsel ve hukuki çalışmalarına yabancı kültürler (İngiliz, Fransız, Alman *etc.*) özelinde kronolojik çerçeve izlenerek seçici de olsa sırasıyla yer vermeye gayret edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle, özellikle, Batı Avrupa'nın arkeoloji ve kültürel mirasa olan ilgisinin arttığı dönemde (19. yüzyılda), her bir ülkenin bu düzenlemelere olan yaklaşımları, bu yasal düzenlemelerin ne şekilde uygulandığı üzerine odaklanılmıştır.

TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Napolyon'un 1798 yılındaki Mısır Seferi¹ sonucunda Mısır'ı ele geçirmesi sadece askeri bir başarının yanı sıra, aynı zamanda Batı'nın Doğu Akdeniz kültürlerine olan ilgisini büyük ölçüde artıran tarihi bir dönüm noktası kabul edilebilir. Napolyon'un bu seferi sırasında ordusunun yanında Mısır medeniyeti ve kültürel/arkeolojik değerlerini çalışmak üzere yanında yüzlerce bilim insanı ve sanatçıyı da götürmüştür. Bu sefer ne kadar sonuç itibarıyla başarısızlıkla da sonuçlansa da² gerek Napolyon'un geri dönerken gemilerine yükledikleri sayısız arkeolojik eser Fransa'da ilgi ve hayretle karşılanmıştır. Gerek Fransız bilim adamların Mısır'da kaldıkları süre içinde yaptıkları bilimsel araştırmalar ve incelemeler gerekse ülkelerine dönerken beraberlerinde getirdikleri materyal kültür kalıntıları üzerine kaleme aldıkları çalışmaları birbiri ardına kapsamlı derleme ve kitaplar vasıtasıyla kamuoyunun ve bilim dünyasının bilgisine sunmaları, sadece Fransa'da değil Batı dünyasında Mısır'ın eski medeniyetlerinin arkeolojik eserlerine olan ilgiyi körüklemiştir. Mısır'ın eski uygarlıkları hakkında ilk kapsamlı bilgilerinin Batı dünyasına duyurulmasıyla birlikte o zamana kadar Batı dünyasında pek bilinmeyen ya da az bilinen Mısır'daki mimari yapılar, arkeolojik kalıntılar ve kültürün kayıtlarını tuttuğu yazı sistemleri Batı'da büyük merak uyandırmıştır.

Bu yönüyle Napolyon'un seferi sonrasında, sadece Mısır değil, Doğu Akdeniz ve Mezopotamya kültürleri ile Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer topraklarındaki eski eserler de Avrupalı bilim insanlarından seyyahlara, turistlerden maceraperestlere kadar toplumun birçok kesimin ilgisini çekmiştir. Bu şekilde özellikle 19. yüzyılın başlarında, arkeolojik keşiflerin Avrupa'da popüleritesi artarak devam etmiş, Hellas'taki antik Yunan kent devletleri ve kültürleri kalıntıları kadar Roma İmparatorluğu'na ait materyal kültür kalıntıları, Fransız, İngiliz ve Alman arkeologları tarafından daha ayrıntılı ve titizlikle incelenmeye başlanmıştır. Bu dönemin en bilinen örneklerden İngiliz diplomat ve arkeolog Thomas Bruce'un (Lord Elgin), Parthenon'daki heykelleri ve diğer arkeolojik kalıntıları 1801-3 yılında Osmanlı yönetimi altında olan Yunanistan'dan Londra'ya götürmesidir. 1816 yılında Britanya Parlamentosu tarafından satın alınan bu eserler, 1832 yılında British Museum'daki dünyaca ünlü Elgin Odası'na taşındı. Elgin Mermerleri, Batı dünyasında antik Yunan tarihi ve kültürüne olan ilgiyi daha da pekiştirmiştir.

¹ Overton 1971, 7; Kutoğlu 1998, 20-21; Bellisari 2010, X; Wood 2013, 233; Veen 2013, 25; Driault 2013, 6-7; Prakash 2016, 4; Kolodziejczyk 2018, 53; Togrul 2021, 19; Roberts 2023, 209 vdd.; Mitchell 2024, 82.

² Fransa'nın Mısır'ı işgali Osmanlı-Fransız ilişkisini bozmuş, Osmanlı'yı yenen Fransızlar güneye doğru ilerlerken Akka'da (1799) Osmanlı ordusuna yenilmiş ve bu olaydan sonra Osmanlı-İngiliz yakınlaşması hızlanmıştır (Roberts 2023, 234 vdd.; Işın 2024, 76). Fransa 1802 yılında Mısır'ı Osmanlı'ya bırakmak zorunda kalmıştır (Işın 2024, 77).

Atina'da 1834 yılında yürürlüğe giren eski eserlere ilişkin kararname, Yunanistan'ın 1830 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra, özellikle Hellas'ın kültür mirasının korunmasına yönelik en önemli adımlardan biri olarak kabul edilir. Bu kararname, Yunanistan'ın yeni kurulan devlet yapısının, tarihsel ve kültürel mirasına sahip çıkmak amacıyla almış olduğu en önemli yasal düzenlemelerden biri olup Doğu Akdeniz coğrafyası açısından bir ilktir³.

Yunanistan'ın kendine has ulus bilinci oluşturma çabasında bu yasa kapsamında özellikle antik Yunan kültürünü yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Yunan hükümetinin, bu emelini gerçekleştirebilmek amacıyla antik eserlere yönelik bir dizi düzenleme yapmıştır. 1834 yılında Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe giren bu kararnameyle topraklarındaki antik eserlerin izinsiz olarak kazılması ve yurtdışına kaçırılması devlet eliyle ve yasal yükümlülükler çerçevesinde engellenmeye çalışılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte ülkede gerçekleştirilen kazıların denetimi ve materyal kültür kalıntılarının yasal yollarla korunması hedeflemiştir.

Bu kararname aynı zamanda yeni kurulan Yunan devletinin son dönemlerde Batı'da birbiri ardında kurulan müzelere paralel olarak antik eserleri toplama, koruma ve sergileme yönündeki ilk ciddi çabalarından biridir. Kararnamenin en önemli özelliği gerek yer altı gerekse yer üstündeki (su içi/dere içi dahil) antik eserlerin devletin mülkiyetinde kabul edilmesi ve yurtdışına çıkarılmalarının⁴ yasaklanmasıydı. Bu yasa hükümleri çerçevesinde 1834 yılından itibaren ülkede yapılan kazılar daha düzenli ve kontrollü hale getirilmiştir.

Ancak, bu kararnameyi uygulamada zorluklar da yaşanmıştır. Yunanistan'daki arkeolojik alanlar, Avrupa'nın dikkatini çekmeye devam etmiştir ve özellikle maceraperestler, turistler ve koleksiyoncular, bu eserleri yasa dışı yollarla kaçak kazıcılardan satın alarak Yunanistan dışına taşımayı sürdürmüşlerdir. Gene de 1834 yılına Doğu Akdeniz özelinde Yunanistan'ın antik mirasın korunması noktasında attığı ilk büyük adımlardan biri olarak önemli bir dönüm noktası kabul edilebilir. Zira Yunan kültürel mirasının korunması adına atılacak diğer adımların da önünü açması kadar bu yasadan esinlenen ve bu kararnameyi örnek

³ Bununla birlikte Yunanistan'ın 1830 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazanmasından önce dahi, antik kalıntıların ve nesnelerin korunmasına yönelik tedbirlerin bir ulusal nitelik taşıması gerektiği fikri belirginleşmeye başladığı ifade edilebilir. Örneğin, 1807 yılında, dönemin önde gelen aydınlarından Adamantios Korais (1748–1833), İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'ne yazdığı yazılarda, “Yunan Müzesi” kurulması çağrısında bulunmuştu. Bu müzenin görevlerinden biri de antik eserlerin toplanması ve korunması olmalıydı. A. Korais, bu fikirleri her ne kadar o zamana değin gerçekleşmemiş bir ideale yönelik kolektif bir çağrı olarak da kabul edilse bile hem antik Yunan mirasını Yunan ulusu adına sahiplenmiş hem de onu bir ulusal gurur ve medeniyet göstergesi olarak yeniden tanımlamaya çalışmıştır. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için ayrıca bkz. Galanakis 2020, 162 vd. dn. 2-4.

⁴ Yurt dışına sadece ilgili izinler çerçevesinde eserlerin alçı kalıpları çıkarılabiliyordu (Yunan Eski Eser Yasası Madde: 12-13-14).

alan 1835 yılında Mısır ve ardından da 1869 Osmanlı İmparatorluğu⁵ gibi diğer kültürlerin de kültürel miras değerlerini korumalarına yönelik kanunlar/kararnameler çıkarmalarına öncülük etmiştir.

Yunanistan'dan bir sene sonra Mısır'da Fransız bilim adamlarının öncülüğünde 1835'te çıkarılan kanunlar, Doğu Akdeniz'de antik eserlerin korunması amacıyla atılmış diğer bir önemli adım olarak kabul edilebilir. Gene de bu yasa hükmündeki kararnamelerin kaçak kazıları ve ülkenin kültürel miras (taşınır/taşınmaz) değerlerini tam anlamıyla koruduğu söylenemez. Ülkedeki Batılı güçlerin (özellikle İngiliz, Fransız) etkisi, yerel yönetimlerin bu kanunları pratiğe taşımalarını engellemiştir. Zira Mısır'daki birçok önemli eser Batılı arkeologlar ve maceracılar tarafından izinli/izinsiz kazılıp, Avrupa'daki müzelere gönderilmiştir. Buna ülkedeki define avcılarının yaptıkları kazılardan çıkarılan eserler de eklenebilir⁶. Bu şekilde XIX. yüzyılın ortalarına kadar, Mısır'ın zengin kültürel mirasının önemli bir bölümünün Avrupa'ya taşındığı ifade edilebilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kez 1869'da eski eserleri korumak için bir nizamname çıkarmasının ardında Batı dünyasının ve özellikle İngiltere'nin bu tür eserleri adeta yağmadan mal kaçırmışçasına kendi müzelerine taşımalarını engellemeyi amaçlayan bir adım olarak kabul edilebilir. Ancak, konu Yunanistan Mısır ve Osmanlı olunca Osmanlı İmparatorluğu'nda her ne kadar birbiri ardına nizamnameler de çıkarılmış olsa imparatorluğun toprakların genişliği, yerel yönetimlerin ve kazı denetimlerinin zayıflığı nedeniyle etkili olamamıştır. Bu dönemde, Osmanlı topraklarında yapılan kazılar ve keşifler, genellikle Batılı arkeologlar, elçiler, diplomatlar, seyyahlar ve koleksiyoncular *etc.* tarafından yapılmış ve bu eserler çoğunlukla Batı'ya götürülmüştür. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut siyasi ve askeri konjonktürü Mısır'daki yerel yönetimlerin çıkardığı kanunlara benzer şekilde yasalar çerçevesinde dahi görünse antik eserleri koruma konusunda ne kadar zorlandığını ve Batı'nın kendi çıkarları doğrultusunda imparatorluk topraklarındaki antik eserleri toplama çabalarının ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

Sonuç itibarıyla XIX. yüzyıl özelinde özellikle Mısır Hükümeti ve Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin korunması için yapılan yasalar, genellikle Batılı güçlerin yoğun ilgisi, arkeolojik kazılar ve yerel halk tarafından gerçekleştirilen define avcılığı nedeniyle yeterince etkili olamamıştır. Bu yasalar, yerel yönetimlerin zayıflığı ve dış güçlerin baskılarıyla sıkça ihlal edilmiş ve ilgili arkeolojik alanlarda otorite boşluğuna sebebiyet vermiştir. Bu durumdan gerek yasal yollardan gerekse diplomatik yollardan ve Devlet erkanı

⁵ 1869 yılını takip eden yıllarda (1874 ve 1884 yıllarında) Osmanlı Devleti, antik eserleri koruma amacıyla daha fazla yasal düzenleme yapmıştır.

⁶ Bu yolla Mısır'dan yurt dışına büyük ölçüde arkeolojik eser kaçak yollardan çıkarılmıştır.

tarafından hediye edilme suretiyle yararlanan Batı dünyasının kültürel miras üzerindeki egemenliğini pekiştirmiş ve Avrupa'daki Müze salonlarını doldurmuş, özel koleksiyonlarını zenginleştirmeye devam etmiştir. Yunanistan açısından bu durum yasalara uygun bir şekilde çok daha adil bir şekilde yürütüldüğü ifade edilebilir. Avrupalı Devletler ve arkeologlar, H. Schliemann gibi kazıcılar konu kültürel miras olunca Yunanistan'a daha ılımlı davranmışlar ve ülkenin arkeolojik kalıntılarına daha saygılı bir tutum sergilemişlerdir. Bunda Hellen kültürünü aynı zamanda kendi kültürlerinin de atası saymalarının etkisi büyüktür. Konu Osmanlı İmparatorlu ve Mısır Hidivliği olduğunda ise her ne kadar bu yasa hükmündeki kararnamele görece olarak uygulansa da (sahadaki eksikliklerine rağmen) gene de XIX. yüzyılda Doğu Akdeniz coğrafyasındaki taşınır/taşınmaz kültürel miras değerlerini korumak için atılan önemli adımlar olarak tarihe geçmiştir.

1. BÖLÜM

1. YUNANİSTAN'DA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

1.1. 1834 Yunan Eski Eser Yasası

YUNAN ESKİ ESER YASASI

YASA.

Devletin bilimsel ve sanatsal koleksiyonları, eski eserlerin bulunması ve korunmasının yanı sıra yeniden kullanımlarını daha iyi hale getirir.

KRAL OTTO

TANRININ LÜTFUYLA

YUNANİSTAN KRALI

Yapılan istişareler sonucunda bakanlar kurulumuzu aşağıdaki şekilde karara bağladık:

I. BÖLÜM

Devletin genel olarak bilim ve sanat koleksiyonlarından.

Madde 1: Aşağıdaki merkezi kurumlar, eyalet hükümetinin yanı sıra Bilimler Akademisi, Üniversite ve Güzel Sanatlar Akademisi'nin merkezi olarak Atina'da kurulacaktır:

- 1) Merkez Devlet Kütüphanesi,
- 2) Merkezi Devlet Eski Eserler Müzesi,
- 3) Madeni para kabinesi (birimi/bölümü),
- 4) Bir doğa tarihi kabinesi,
- 5) Fiziksel ve matematiksel aletlerden oluşan bir kabine,
- 6) Gerekli aparatlara sahip bir kimya laboratuvarı,
- 7) Anatomik bir tiyatro,
- 8) Ameliyathane kabinesi,
- 9) Bir model koleksiyonu;
- 10) Bir resim koleksiyonu,
- 11) Bir bakır oyma kabinesi,
- 12) Astronomik bir koleksiyon,
- 13) Politeknik Bir Koleksiyon.

Madde 2: Ayrıca her yöneticinin koltuğunda, her bir ilçenin ihtiyaçlarına göre, ilçe kütüphaneleri, müzeler ve Madde I'de belirtilen diğer koleksiyonlar kademeli olarak kurulacaktır.

Aynı şey idarecilerin koltuğunda veya bireysel topluluklarda olabilir.

Madde 3: Madde I, No. I'de belirtilen merkez kütüphaneye, bir kilisede, bir manastırda, bir devlet kütüphanesinde veya başka bir kamu binasında bulunabilecek tüm değerli el yazmaları ve matbu eserler yerleştirilecektir ve bu nedenle, sahibi oraya teslim edilecek.

Madde 4: Aynı şekilde, Yunanistan'da basılan tüm kitap, rehber ve günlüklerin birer nüshası merkez kütüphaneye gönderilmeyen basılmış nüshaların değerinin on katı cezaya tabi olarak yazar ve yayıncıya karşı cezai şartta aykırı olarak gönderilmelidir.

Madde 5: Merkez kütüphaneye yeni alımlar yapılırken, başta üniversitenin acil ihtiyaçları, bilimler ve güzel sanatlar akademisi, kutsal ruhani meclis (Synode), çeşitli seminerler ve kamu hizmetinin kendisi olmak üzere tüm edebiyat dalları dikkate alınmalıdır.

Madde 6: 2. maddede belirtilen ilçe, belde ve halk kütüphanelerine yeni kazanımlar yapılması durumunda gramer okullarının yanı sıra Hellen ve cemaat okullarının ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Madde 7: Madde I, No. 2 ve 3'te bahsedilen Merkez Müze ve Sikke Kabinesi'nde, bulunan antika ve madeni paraların en nadide ve en mükemmeli sergilenecek ve aynı yerde saklanacaktır.

Madde 8: İlçe, belde ve halk müzeleri kurulurken yerel ilgiyi çeken her şeyin yerinde korunması ve muhafaza edilmesi ilkesi esas alınmalıdır.

Ayrıca merkezi kurumlarda fazla bulunan madeni para, vazo ve diğer eşyaların mümkün olduğu kadar çok nüshaları bu il ve belediye kurumlarına dağıtılmak üzere teslim edilmelidir.

Madde 9: Bu merkezi, ilçe, belde ve topluluk koleksiyonlarının ve kurumlarının her biri, kademeli olarak korunmalarına ve artırılmalarına adanmış özel bir bağış almalı ve bu, kullanımlarının yıllık bir hesabının yapılması gerektiği gibi, her yıl için bütçelendirilmelidir.

İçişleri, kilise ve okul sisteminin devlet bakanlıkları tarafından, hesapların dosyalanma şekli hakkında ortaklaşa bir talimat verilecek ve kraliyet onayına sunulacaktır.

Madde 10: Bu bağış belirlenecektir:

- 1) Eyalet hükümeti tarafından kilise ve okul sistemi için kurulan genel kasadan merkezi tahsilatlar ve kurumlar için;
- 2) İlçe meclisi tarafından ilçe fonlarından ilçe kurumları için;
- 3) Belde meclisi tarafından belde fonlarından belde tahsilatları için;
- 4) Topluluk konseyi tarafından topluluk fonlarından topluluk koleksiyonları için.

Madde 11: Eyalet hükümeti, bu tür ilçe, belde ve belediye kurumlarını kendi fonlarından ve genel olarak kilise için kurmak ve sürdürmek için çok fakir olan belediye ilçe ve beldelerinde ihtiyaca göre bu tür kurumları kurma hakkını saklı tutar. Ve okul sistemini finanse etmek veya en azından bağış hibeleri sağlamak.

Madde 12: Bilimsel ve sanatsal objeler, edinimi yapılacak kurumdan sorumlu konservatörün talebi üzerine veya dinledikten sonra satın alınır:

- 1) Belediye meclislerinde, belediye başkanı tarafından yerel komisyonu dinledikten sonra;
- 2) Bölge komisyonunun idareci tarafından dinlenmesinden sonra bölge koleksiyonlarında;
- 3) Bölge tahsilatı söz konusu olduğunda, bölge komisyonunun yönetici tarafından dinlenmesinden sonra;
- 4) Merkezi tahsilat durumunda, Merkez Komisyonun Genel Konservatör tarafından dinlenilmesinden sonra.

Madde 13: Merkezi bir koleksiyon için amaçlanan nesneleri satın alırken, önceki Madde 12 No. 4'ün gerekliliklerine ek olarak, Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığı'nın onayı da alınmalıdır.

Madde 14: Bu tür bilimsel ve sanatsal nesneler devredilemez devlet, eyalet, ilçe ve ortak mülktür.

Ancak, bu koleksiyonlardan yeni satın alma amacıyla kullanılamaz hale gelen kopyaların veya bireysel nesnelerin satışı da göz ardı edilemez.

Madde 15: Bir önceki maddede izin verilen devir (satış), ancak 12. maddede belirtilen konservatörlerin ve komisyonların, Madde 12 No I. belediye başkanı tarafından, No 2'de ise papaz tarafından dinlenilmesinden sonra yapılabilir. 3 numaralı durumda yönetici ve 4 numaralı durumda Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığı tarafından yapılabilir.

Madde 16: I ve 2'nci maddede belirtilen koleksiyonların her biri için 29'uncu maddede belirtilen komisyonların denetiminde kurum sorumlu konservatörü tarafından eksiksiz envanterler hazırlanır, tasdikli suretleri genel konservatöre gönderilir. Konservatör ve bu arşivler Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığı'na tevdi edilecektir.

Madde 17: Bu koleksiyonlara her yıl eklenenlerin bir önceki maddede belirtilen envanterlere eklenmesi ve her yıl tasdikli raporlar şeklinde anılan Devlet Bakanlığı arşivlerine tevdi edilmek üzere Genel Konservatörlüğe gönderilmesi gerekmektedir.

Madde 18: Bu tür koleksiyonların kesintisiz bilimsel ve sanatsal kullanımı herkese açıktır, ancak her şeyden önce bilimler ve güzel sanatlar akademisyenleri, üniversite, ilgili meclis, çeşitli seminerler ile gramer okullarındaki profesörler ve öğretmenlere açıktır. Hellenik ve diğer okullar.

Haftanın belirli günleri halkın geri kalanı için belirlenecektir.

Madde 19: Bu bilimsel ve sanatsal koleksiyonların oluşturulması ve düzenlenmesi ve kullanımları hakkında talimatlar hazırlanacak ve onaylanmak üzere Kral'a sunulacaktır.

II. KISIM (Bölüm)

Denetleme makamları (Düzenleyiciler)

I. Bölüm

Konservatörler

Madde 20: Devletin ilim ve sanat koleksiyonlarının denetimi ve muhafazası için kralın tayin edeceği özel konservatörler görevlendirilecek ve bunlar tercih edilecektir:

1: Merkezi kurumlar için Üniversitenin İlimler ve Güzel Sanatlar Akademisi üyeleri, lise öğretmenleri veya en seçkin sanatçılar arasından;

2: Lise (gymnasium) profesörlerinden veya Hellenik veya topluluk okullarının öğretmenlerinin saflarından belde, ilçe ve topluluk koleksiyonları için

Madde 21: Kural olarak, konservatörler maaş almazlar. Ancak, eyalet hükümeti gerektiğinde maaş veya maaş eki verme hakkını saklı tutar. Bunlar daha sonra Madde 9 ile II'ye göre belirlenen bağışlardan ödenecektir.

Madde 22: Bu konservatörlerin işi ve faaliyet alanı bir kraliyet üyesi tarafından yönetilir. Onay daha sonra gönderilecek talimat belirlenir ve düzenlenir. Mora, anakara ve adalar için önceki konservatörlerle ilgili olarak, önceki hükümler şimdilik kalacaktır.

Madde 23: Tüm konservatörler, bilimsel ve sanatsal açıdan doğrudan baş konservatöre bağlıdır. Ona rapor vermek ve ondan görev ve talimat almak zorundadırlar.

Madde 24: Hiçbir Konservatör izinsiz olarak görevinden alınamaz. Teftiş gezileri amacıyla baş konservatör emir verebilir veya gerekli izni verebilir. Ayrıca, konservatör, baş konservatörden sekiz gün, Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığı'ndan altı hafta ve Kral'dan daha uzun süreler için izin talep eder.

Madde 25: Verilecek izinle aynı zamanda, konservatör genel müdür veya atanan devlet bakanlığı veya kralın kendisi, çeşitliliğe göre ve masrafları kendisine ait olmak üzere, konservatörün bulunmadığı süre için bir vekil tayin eder. Önceki makalede atıfta bulunulan durumlardan.

Madde 26: Konservatörler doğrudan eyalet yöneticilerine, bölge yöneticilerine (kaymakam) ve belediye başkanlarına başvurma hakkına sahiptir. Bunlar, bu tür taleplere yerinde uymak veya olası çelişkili sebepleri üstlere bildirmek ve talepte bulunan konservatörlere bu durumu bildirmektir.

Madde 27: Göreve başlamadan önce, konservatörler, baş konservatörlerin elinde aşağıdaki hizmet yeminini edeceklerdir: "Krala biat edeceğime, yasalara, tüzüklere ve bilimsel

koleksiyonlara ve eski eserler işlerine ilişkin talimatlara ve bunların zamanında yerine getirileceğine dair yemin ederim. Tüm yükümlülüklerimden Bürolar görev üstlendi". Alınan yeminin tutanak tutularak Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı arşivlerine konulmalıdır.

Madde 28: Maaş veya maaş eki, Madde II'de belirtilen bağışlardan her ayın sonunda düzenli olarak ödenecektir. Referansları yemin edildiği gün başlar.

Bilim ve Sanat Komisyonlarından

Madde 29: Her toplulukta bir mahalli komisyon, her vilayetin merkezinde bir bölge komisyonu ve bölgenin merkezinde bir ilçe komisyonu ve ayrıca Madde I'de belirtilen merkezi koleksiyonlar için bir merkez komisyonu oluşturulacaktır.

Madde 30: Okul Kanununda belirtilen mahalli, ilçe ve ilçe okul teftişlerine bir önceki maddede belirtilen mahalli, ilçe ve ilçe komisyonlarının görevleri verilmiştir. Bu nedenle bu komisyonlar hakkında Okul Kanunun 34-36, 38-40 ve 45-49 uncu madde hükümleri uygulanır.

Madde 31: Topluluktaki her konservatör yerel komisyonlara, ilçe ve ilçe kurumlarındaki konservatörler ilçe ve ilçe komisyonlarına ve baş konservatör bölgedeki ulusal komisyonlara erişebilir.

Madde 32: Aynı şekilde, ilköğretim okulu, Helenik okul ve komisyonun bulunduğu yerin ilköğretim okulu yönetim kurulu, her mahal, ilçe ve ilçe komisyonuna erişim hakkına sahiptir.

Madde 33: 31 ve 32'nci maddelerde belirtilen profesör veya öğretmenlerden veya konservatörlerden biri veya baş konservatörün kendisi hazır bulunursa, komisyonun diğer üyeleriyle eşit oyu vardır.

Madde 34: Merkez Komisyonu, Başkan olarak Baş Konservatör, Merkez Koleksiyonlar Konservatörü, ardından Bilimler Akademisi'nin iki üyesinden, Güzel Sanatlar Akademisi'nin iki üyesinden, Üniversite'nin iki profesöründen ve diğer iki üyeden oluşur. Bilim adamları bu Merkez Komisyonun koltuğunda. Bu kişilerin atanması Devlet Kilise ve Eğitim Departmanına aittir, ancak önce Baş Konservatöre danışacaktır.

Madde 35: 34. maddede belirtilen merkez komisyon üyelerinin atanması ancak bir yıl için yapılır. Ancak aynı üyeler bir sonraki yıl için de yeniden seçilebilirler.

Madde 36: Aynı kişi, aynı anda bir Merkez ve başka bir Komisyonun üyesi olamaz. Yabancılar arasında seçim yapması gerektiğinden, eğer kendisine böyle 2 pozisyon verilmişse ve kendisinden istendikten sonra 24 saat içinde seçimini beyan etmezse tüm bu pozisyonlar geri alınır.

Madde 37: Böyle bir komisyonun hiçbir üyesinin maaş alma hakkı yoktur.

Madde 38: Her Merkez Komisyonu, kendi üyeleri arasından bir Başkan Yardımcısı ve bir Sekreter seçme hakkına sahiptir. Önlem alınması halinde başkan yardımcısı yönetim kurulunu temsil etmek zorundadır. Sekreter, tüm yazılara dikkat etmeli ve protokolleri diğer belgelerle birlikte tutmalıdır.

Madde 39: Bu komisyonlar ayda bir kez toplanır. Ancak acil durumlarda, bir üyenin veya bir konservatörün veya baş konservatörün talebi üzerine veya yönetim kurulu tarafından resen daha sık toplanabilirler.

Madde 40: Kararın geçerliliği, Yönetim Kurulu dahil en az üç üyenin hazır bulunmasını gerektirir. Müzakerelerde, oyların çoğunluğu karar verir. Eşitlik durumunda, Yürütme Kurulunun belirleyici oyu vardır.

Madde 41: Tüm müzakerelerin bir tutanağı düzenlenecek ve müzakerelerin içeriği ve alınan kararlar burada kısaca belirtilecektir. Tutanak hazır bulunan tüm üyeler tarafından imzalanmalıdır, ancak raporlar sadece yönetim kurulu ve sekreter tarafından imzalanmalıdır.

Madde 42: Göreve başlamadan önce, bir Merkez Komisyonunun yeni atanan üyelerinin şu yemini etmeleri gerekir: "Krala biat edeceğime, yasalara uyacağıma ve bana verilen görevin üstlendiği tüm görevleri zamanında yerine getireceğime yemin ederim". Bu yemin, baş konservatörlerin ellerine bırakılacaktır. Yemin etme tutanağı düzenlenerek Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığına tevdi edilecektir. Yeminin mahalli, ilçe ve ilçe komisyonları tarafından idaresi hakkında 30 uncu maddeye göre İlköğretim Kanununun 49 uncu maddesi hükümleri uygulanır.

Madde 43: Bu komisyonların her biri kendisine bağlı belediye, belde, ilçe veya merkez koleksiyonlarından sorumludur.

Madde 44: Özellikle, kendi topluluğu, beldesi veya ilçesi kapsamında:

- 1) Madde 12'ye göre bilimsel ve sanatsal nesnelerin satın alınması ve satılması veya diğer elden çıkarılması için her topluluk, belde, ilçe komisyonuna bağlıdır. 15 bakım aşınmasına kadar;
- 2) 16 ve 17'nci maddelere göre hazırlanacak envanterleri denetlemek;
- 3) Eski eser, sanat ve bilim nesnelerinin keşfi ve korunması konusunda dikkatli olmak;
- 4) Belediye, belde, ilçe ve eyalet koleksiyonlarının ve bunların konservatörlerinin bakımı için gerekli olan bağışların veya bağışların (Madde 9-11 ve 21) alınmasını sağlamak;
- 5) Gerekli binaların yapımına ve bakımına katkıda bulunmak.

Madde 45: Belde, ilçe ve merkez komisyonları da kendi belde, ilçe veya tüm krallıktaki tüm konservatörleri ve komisyonları denetleme yetkisine ve yükümlülüğüne sahiptir.

Madde 46: Bu komisyonların resmi işlevleri ve etkinlikleri hakkında Devlet Kilise ve Eğitim Bakanlığı tarafından talimatlar hazırlanacak ve kraliyet onayına sunulacaktır.

Madde 47: Yerel, belde ve ilçe komisyonları, resmi faaliyetlerinin sonucu, özellikle algılanan eksiklikler veya gerekli iyileştirmeler hakkında baş konservatöre rapor vermelidir, ancak merkezi komisyon kilise ve okul işlerinden sorumlu devlet bakanlığına rapor vermelidir. Bu raporlama, yıl içinde daha sık yapılması için özel bir neden olmadıkça, yılda en az bir kez yapılmalıdır.

Madde 48: Baş konservatör, Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'nın yönetim ve denetimi altında, eyalet, belde, ilçe ve belediyenin tüm bilimsel ve sanatsal koleksiyonlarının ve bunlardan sorumlu konservatörlerin başındadır. Özellikle devletin tüm antik sistemi onun bakımı, denetimi ve yönetimine emanet edilmiştir ve onun rızası olmadan ne bir konservatör ne 29 ve 43'üncü maddelerde adı geçen komisyonlardan biri ne de başka bir idari organ herhangi bir emir veremez. Antik çağ alanında veya madde 65'in ayrıntılı hükümlerine göre yürütülebilir.

Madde 49: Özellikle:

1) Bir önceki maddede bahsedilen koleksiyonları ve ayrıca devletin tüm eski eser işini denetlemek amacıyla, yılda en az bir kez bir inceleme gezisi yapmak;

2) 50 ve 51. maddelerin ayrıntılı hükümlerine göre konservatörler üzerindeki disiplin yetkisi; 3) Konservatörlerin ve muhtelif komisyonların 23, 24 ve 31 inci madde hükümlerine göre denetlenmesi;

4) Madde 12 No 4 ve Madde 13 hükümlerine uygun olarak bilimsel ve sanatsal merkezi koleksiyonlar için öğelerin satın alınması;

5) Kendiliğinden algılanan iyileştirmeler veya 47. maddeye göre başka bir şekilde yapılanlar veya gerekli iyileştirmeler durumunda veya uygun olanları kendileri elden çıkarmak veya Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'na başvurmak için diğer uygun emirler.

Madde 50: Baş konservatörler tarafından konservatörlere uygulanacak disiplin yaptırımları şunlardır:

1) Kınama;

2) Bir ile yirmi drahmi arasında para cezası.

Madde 51: Her disiplin cezası için mutlaka yazılı bir belge düzenlenmeli ve baş konservatör tarafından imzalanmalıdır. Disiplin kararnamesine itiraz yok, ancak Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'na derhal bildirimde bulunulması gerekiyor.

Madde 52: Baş konservatörün ilgilenemeyeceği işinin daha önemli meseleleri için, Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'na, bu tür durumlarda danışman olarak kabul edilecek

şekilde bağlıdır. Buna göre, aynı bakanlığa rapor sunmak, ancak aynı zamanda bakanlık kararları ve raporlarına ilişkin kavramları sunmak zorundadır.

Madde 53: Baş konservatörler, Bakanlar Kurulu'nun rütbesine, maaşına ve üniformasına sahiptir. Buna ek olarak, aynı zamanda yoklama gezileri için at parası ve diğer nakliye masrafları için geri ödeme talep etme hakkına sahiptir.

Madde 54: Göreve başlamadan önce, Kiliseler ve Okullar Devlet Sekreteri'nin elinde 27. maddede belirtilen yemini etmesi gerekir. Yemin edilmişse tutanak düzenlenerek anılan Devlet Bakanlığı arşivlerine konulması gerekir.

Madde 55: İş kararnamesinde aksi belirtilmedikçe maaş, yemin edildiği gün başlar. Her ayın sonunda düzenli aylık taksitler halinde ödenecektir.

Dördüncü Bölüm.

Eyalet hükümeti gözetimi ile

Madde 56: 29. maddede belirtilen tüm komisyonların, konservatörlerin, devletin, ilçelerin, mahallelerin ve toplulukların bilim ve sanat koleksiyonlarının ve özellikle tüm eski eser ticaretinin denetimi, sorumlu piskoposluk ve yöneticilerin yanı sıra yetkili kişilerin sorumluluğundadır. Kiliseler ve okullar için devlet bakanlığı.

Madde 57: Bölge yöneticileri ve eyalet yöneticileri zaman zaman kendi belde veya ilçelerindeki bu tür koleksiyonları ve komisyonları incelemeli ve bölge yöneticileri ile eyalet yöneticileri bulgularını ve sonrakileri Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'na bildirmelidir.

Madde 58: Adı geçen Devlet Bakanlığı, devlet genelindeki bilim ve sanat kurumlarının yanı sıra eski eser ticaretinin en üst yönetimine sahiptir. Aynı şekilde özellikle şu haklara sahiptir: 1) 23 ve 47'nci maddelerde atıfta bulunulan raporları incelemek ve uygun şekilde elden çıkarmak;

2) Konservatörlere disiplin cezası vermek.

Madde 59: Söz konusu devlet bakanlıklarınca uygulanacak disiplin yaptırımları şunlardır:

- 1) Referans;
- 2) Yüz ila beş yüz drahmi arasında para cezası;
- 3) Maaşlı veya maaşsız 8 günden 6 aya kadar uzaklaştırma.

Her disiplin kararı için bir belge hazırlanmalı ve Kilise ve Okul İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı tarafından imzalanmalıdır.

Madde 60: Söz konusu Devlet Bakanı'nın disiplin yetkisi, Konservatörün daha önce disiplin cezası vermiş olup olmamasına bakılmaksızın tesis edilir.

İlk durumda, bakanlık daha önce verilmiş olan disiplin cezasını sıkılaştırabilir, azaltabilir veya kaldırabilir, hatta beraat halinde ceza bile verebilir.

3. BÖLÜM

Özellikle eski eser ticaretinden.

ANTİKALARDA MÜLKİYET HAKLARI BÖLÜM I.

Madde 61: Yunanistan'da bulunan tüm eski eserler, tüm Helenlerin ortak ulusal mülkü olarak, Helen atalarından geliyor olarak kabul edilmelidir.

Madde 62: Devlet arazilerinde, yerin üstünde veya altında veya deniz yatağında, nehirlerde, derelerde, göllerde veya bataklıklarda bulunan tüm harabeler veya eski eserler, onlara ne dersiniz deyin, Devletin malıdır.

Madde 63: Sahibinin özel mülkiyeti şunlardır:

- 1) Özel koleksiyonlarda bulunan veya özel mülkiyette bulunan tüm eski eserler;
- 2) Aşağıdaki 64. madde hükümlerine tabi olmak üzere, yer üstünde veya altında özel mülkiyet üzerindeki herhangi bir kalıntı veya diğer eski eserler.

Madde 64: Devlet, toprak üstünde veya altında özel arazilerde, duvarlarda, molozların altında veya herhangi bir şekilde gizlenmiş olan ve tesadüfen veya tesadüfen bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, ancak yürürlükteki yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren keşfedilen eski eserlerin sahibidir. 80. maddenin ayrıntılı hükümlerine göre yarısı.

İkinci bölüm

Mevcut veya bulunan eski eserlerin teşhiri

Madde 65: Tesadüfen veya kazılarda, temel atmada, evlerin yıkılmasında, yol inşaatında veya herhangi bir şekilde eski eser bulan; 1 ile 50 drahmi arasında para cezasına çarptırılır:

1) Bulgusunu üç gün içinde bir konservatöre veya baş konservatöre veya yerel belde veya ilçe komisyonuna veya eyalet yöneticisine, bölge yöneticisine veya yerel otoriteye bildirmek için;

2) Bulunan eşyayı istenmesi halinde, bir konservatöre veya baş konservatöre veya 29 uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine, incelemeye sunmak ve bunların bir nüshasını veya izlenimini yapmalarına izin vermek veya yaptırmak, izin vermek için bir çizim veya bir kopyası.

Madde 66: 65 inci maddede belirtilen amaçla bildirim ve ibraz etme yükümlülüğü ve burada öngörülen ceza yaklaşık olarak:

- 1) Özel koleksiyon sahipleri ile bireysel eski eserlerin özel sahipleri;
- 2) Bu tür koleksiyonlara veya bireysel eski eserlere sahip aydınlar hariç, bir şirket veya başka bir kamu kuruluşunun yöneticileri veya yöneticileri.

Ancak, raporlama için mevcut yasanın yayınlandığı tarihten itibaren iki aylık bir süreniz var.

Madde 67: 65 ve 66. maddeler söz konusu olduğunda, tüm koleksiyonlar mevcutsa veya buluntu veya stok birkaç parçadan oluşuyorsa, tüm nesnelerin açık ve kesin olarak tanımlanacağı bir bildirimle birlikte bir liste sunulmalıdır.

Bu listenin eksik veya eksik olması halinde 65 inci maddede belirtilen ceza uygulanır.

Madde 68: 65 inci maddede belirtilen merciler, bir önceki madde hükümlerine göre ibraz edilen listelerin tasdikli iki nüshasını düzenler.

Bir nüshası eski eserlerin sahibine, diğer nüshası ise eski eserlerin bulunduğu mahalle veya mahallede bulunan yerel veya bölge komisyonuna teslim edilmelidir, ancak orijinali ilgili notlarla birlikte konservatöre gönderilmelidir. Aynısının Kilise ve Eğitim Bakanlığı arşivlerinde de yer alması gerekiyor.

Madde 69: 65 ve 66'ncı maddelerde adı geçen eser sahipleri, eski eserleri tamamen veya kısmen satmak, hatta bir beldeden diğerine nakletmek isterse, satışından veya değiştirilmesinden 1-50 drahmi ceza ile bağlanırlar. 65 inci madde No 1'de sayılan sebeplerden biri ile belirtilen mercilere tebligat yapmak ve satılacak veya nakledilecek eşyanın tam listesini teslim etmek.

Madde 70: Yeni maliklerin, bu tür eşyaların alınmasından itibaren 7 gün içinde, kesin bir listeyi de ekleyerek, bir önceki maddede belirtilen cezaya ilişkin aynı öngörülen bildirimini yapmaları gerekir.

Madde 71: Antika eşyaya herhangi bir nedenle el konulmuş veya mahkemede veya mahkeme dışında müzayedede satılacaksa, müsadere veya müzayede ile görevli kamu görevlileri veya görevlileri, 25-100 drahmi para cezasına tabi olmak üzere, gerekli bildirimleri gecikmeksizin yapmakla ve gerekli listeleri göndermekle yükümlüdürler.

Madde 72: 29 uncu maddede belirtilen tüm komisyonlar, belde, ilçe veya mahallelerinde bulunan münferit eski eser veya eski eser koleksiyonlarının kamu ve özel koleksiyonlar üzerindeki denetimine sahiptir.

67-71 inci maddelere göre ibraz edilen listelerin doğruluğunu kontrol etmek veya kendileri bir liste yapmak için kendi aralarından görevlendirdikleri bir komiser vasıtasıyla özel kişilerde olanlar da dahil olmak üzere tüm eski eserleri inceleme ve inceleme hakkına ve yükümlülüğüne sahiptirler. Daha sonra bunları ilgili yorumlarla birlikte baş konservatöre gönderin veya ayrıca gönderilen listelerde adı geçen kişilerin bulunup bulunmadığını teyit edin.

Madde 73: Baş konservatöre, bir önceki maddede bahsi geçen feragat ve envanter düzenleme hakkına da sahiptir.

Madde 74: Ayrıca, Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı, tüm eski eser koleksiyonları sahipleri veya bireysel eski eserler için 72. maddede belirtilen doğrulamanın yapılmasını sağlamak üzere bir komisyon üyesi görevlendirme yetkisine sahiptir.

Madde 75: Antikçağın tüm nesneleri krallığa serbestçe ithal edilebilir. Ancak, bedelsiz yeniden ihraç hakkının korunması için, bu tür eski eserlerin varışından itibaren 8 gün içinde, madde 65 No. 1'de adı geçen hamillerden birinin bildirimde bulunması gerekir. 67 ve 68 inci madde hükümlerine göre kesin bir liste hazırlar ve ibraz eder. Bu düzenleme ihmal edilirse, ithal edilen eski eserler de yerli sayılmalı ve 76'ncı madde yönetmeliğine göre muamele edilmelidir.

3. BÖLÜM

Bu tür nesneleri elden çıkarma ve bunlarla uğraşma hakkı

Madde 76: Yunanistan'da bulunan eski eserler, Ceza Kanunu'nun 702. maddesinde öngörülen cezaya tabi olarak, Eyalet Hükümeti'nin izni olmadan hiçbir şekilde veya hiçbir bahane ile yurt dışına çıkarılamaz.

Madde 77: Önceki maddede atıfta bulunulan izin, Devlet baş konservatörünün talebi üzerine Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı'ndan alınacaktır.

Aşağıdaki durumlarda reddedilmezler:

- 1) Merkez ve İl Müzelerinin aynı tür ve kalitede kopyalarının olması;
- 2) Eşyanın yurt dışından ithal edilmesi ve ithalinde 75 inci maddede belirtilen formalitelere uyulması;
- 3) Konservatör Genel Müdürlüğü, 79. maddede belirtilen konunun önemsiz olduğuna dair yazılı beyanda bulunmuştur.

Madde 78: Yurt içinde, 63. maddeye göre özel mülkiyete ait eski eserlerin ücretsiz olarak elden çıkarılması. Özellikle, bu tür nesnelerin serbest satışına ve ticaretine, 69 ve 70. maddeler uyarınca gerekli bildirim tabi olarak izin verilir.

Madde 79: 69., 70. ve 78. maddelerde atıfta bulunulan bildirim, eğer baş konservatör bu tür eski eserlerin devlet için ne gerekli ne de önemli olduğunu yazılı olarak beyan ederse gereksizdir.

Ancak böyle bir beyan, nesne 29'uncu maddede belirtilen komisyonlardan biri ve baş konservatörün kendisi veya görevlendirdiği bir konservatör tarafından incelendikten sonra yapılmalıdır.

Madde 80: Özel kişi, 64'üncü maddeye göre kendi özel mülkü üzerinde bulunan eski eserleri elden çıkarmak isterse, devletin müşterek mülkiyeti nedeniyle aşağıdaki hükümlere uymak zorundadır:

- 1) Satılacak malları önce devlete teklif etmeli ve ilk ret hakkını ona vermelidir;
- 2) Satıcı, ancak satış fiyatı konusunda devletle anlaşamazsa, söz konusu malı başkasına satma hakkına sahiptir. Ancak bu durumda gelirin yarısı Devlet Müzesi için ayrılan fona;
- 3) Vurgulanan konu, devletin ihaleye çıkmamayı bile kendi çıkarına göreceği kadar önemsizse veya 79. maddede belirtilen yazılı beyanda bulunulursa, o zaman mal sahibinin tam mülkü olur. Ve artık onu başkasına devredebilir, mirasçı olabilir, dilediği gibi satabilir ya da hasılatından bir pay ödemek zorunda kalmadan başka herhangi bir şekilde elden çıkarabilir.

Madde 81: Bir önceki maddede bahsedilen devlete yapılacak teklifin aşağıdakilerden birine yapması gerekir:

- 1) Doğrudan Konservatör Genel Müdürlüğe; veya
- 2) Bir konservatöre; veya
- 3) 29 uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine.

2. ve 3. durumlarda, konservatörler veya komisyonlar, baş konservatöre derhal haber vermek ve bu amaçla teklif edilen nesnelerin satın alınmasına ilişkin görüşlerini sunmakla yükümlüdür.

Madde 82: Devlete eski eser bağışında bulunduğu gösterilen özel kişiler, hediyelerini hangi müzeye gitmek istediklerine kendileri karar verebiliyor. Bu konudaki iradesi ölümünden sonra da yürürlükte kalacaktır. Bu tür bağışlar resmi gazetede ilan edilmeli, bağış yapanların isimleri müze kayıtlarına işlenmeli, mümkünse bağışlanan eserlerin kendileri de not edilmelidir.

Madde 83: Devlet arazilerinde bulunan veya kazısı yapılan eski eserleri (Madde 62) madde 65 no 1'e göre yapılacak tebligattan önce veya sonra veren, rehin veren, satan veya sair surette elden çıkaran kimse, Ceza Kanunu'nun 371, 385 veya 693'üncü madde hükümlerine göre cezalandırılır.

Madde 84: Bireysel Helen eski eserlerine veya tüm koleksiyonlara sahip olan veya mülkleri bunları içeren özel kişiler, 61. madde ve daha ayrıntılı hükümler, 64, 65 ve 80. maddelere göre Helen ulusal mallarının sahipleri olarak kabul edilecektir. Bu nedenle, bu tür eski eserlere herhangi bir kasıtlı yıkım veya zarar verilmesi yasaktır.

Madde 85: Özellikle, bu tür özel mülk sahipleri izinsiz olarak yasaktır:

- 1) Özel mülklerinde bulunan veya sonradan keşfedilen eski anıtlar, yani eski sokakların, hamamların, mezarların vb. kalıntıları. m. herhangi bir şekilde yok etmek veya zarar vermek;
- 2) Antik eserlerin tahrip edilmesi veya zarar görmesi için hiçbir sebep veya fırsat olmaması için, Helen anıtlarının çevresine on bin metrelik bir yarıçap içinde kireç fırınları kurmak;

3) Bu tür anıtların yakınında, bu tür eski eserlerin çökme tehlikesiyle sonuçlanması muhtemel bu tür tesisler kurmak;

4) Zaten yıkılmış antik anıtlardan taş almak;

5) Özel mülkiyetteki kilise ve manastırlardan her ne türde eski eserler almak;

6. Eski yapılarda iskele yapmak veya bunları kalıplama, ölçme, çizim veya başka herhangi bir amaçla kullanmak;

7) Özel mülkiyette bulunan ve herhangi bir ekonomik amaç için tamamen veya kısmen korunmuş tapınaklar ve diğer antik Helen binaları, mezarlar, lahitler ve diğer antik çağ nesnelerini, özellikle konutlar, meyve kapları, sığır ahırları, içme tekneleri için kullanmak, vb. doğrudan hasar veya tahribat olmasa dahi bu tür kullanımlarla ilişkilendirilmelidir.

Madde 86: Özel kişi, mülkü üzerindeki eski anıtın düşme tehlikesi olduğunu algılayarak, bunu derhal 29'uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine veya mahalle, belde veya ilçedeki konservatöre veya baş konservatörün kendisine bildirmek zorundadır. Baş konservatör başkanlığında muhafazası için gerekli tedbirlerin alınabilmesi için.

Madde 87: Önceki madde durumunda, mahalli belde veya ilçe komisyonu onu incelerse ve baş konservatör tarafından bu tür eski anıtların korunmaya değer olduğuna karar verilirse bu tür nesnelerin özel sahibine, kendisi tarafından baş konservatörle birlikte belirlenecek koruma önlemlerinin uygulanması için bölge yöneticisi veya eyalet yöneticisi tarafından bir son tarih belirlenir.

Madde 88: Özel kişi, bu tedbirleri almadığını veya baş konservatörün talimatına katlanmak istemediğini beyan ederse veya kendisine verilen sürenin sonuçsuz geçmesine izin verirse, bakım giderleri, kilise ve okul sistemi için oluşturulan fondan karşılanır.

Ancak bu durumda, bu tür eski eserlerin mülkiyeti, 93'üncü madde hükmüne göre belirlenecek değer yarısı karşılığında devlete geçer.

Madde 89: 85'inci maddede belirtilen izin, en yakın bölge yöneticisi veya eyalet yöneticisi tarafından verilir. O arzu edilir:

1) Konservatöre veya 29'uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine, daha sonra sunulan dilekçeyi bir mektupla bölge yöneticilerine veya eyalet yöneticilerine göndermesi gereken komisyonlara; veya

2) Bu durumda, izin verilmeden önce konservatöre veya 29 uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine danışması gereken bölge yöneticisi veya eyalet yöneticisi ile doğrudan.

Madde 90: 84 ila 86. madde hükümlerini ihlal eden kişi 5 ila 100 drahmi arasında para cezasına çarptırılır. 85. maddeye göre, bu tür fiilleri gerçekleştirmek için bölge yöneticilerinin

veya eyalet yöneticilerinin izni olmaksızın işlenen bu cezadan kamu görevlileri ve memurları muaf değildir.

Madde 91: Ceza Kanunu'nun 501. maddesine göre, verilen para cezası genellikle belediye hazinesine gider, ancak varsa yarısının muhbire verilmesi gerekir.

Madde 92: 90'ıncı maddede belirtilen para cezasına ek olarak şunlar da görülebilir:

1) Baş Konservatör başkanlığında hasar görmüş eski eserlerin restorasyonu için; ya da kendi yetkileriyle kaldırılan nesnenin iadesi için, her ikisi de masrafları tiyatroya ait olmak üzere; veya

2) Restorasyon veya iade artık gerçekleştirilemezse, neden olunan hasarın veya öğenin değerinin tazmini için.

Madde 93: Tazmin edilecek zararın miktarı veya değeri iki uzman tarafından belirlenmelidir.

Bunlardan biri eski eser sahibi tarafından, diğeri ise baş konservatör veya baş konservatör tarafından görevlendirilecek bir konservatör tarafından atanır.

Her iki uzman da anlaşamazlarsa, 29. maddede belirtilen komisyonlardan bir sonraki hakem tayin etmek zorundadır.

İkinci durumda, oyların çoğunluğu karar verir.

Madde 94: 84-87, 89-93. maddelerde özel mülk sahiplerinin kendileri tarafından öngörülenler, kiracı hak sahipleri ve diğör özel mülk sahipleri için de geçerlidir.

88. madde durumunda, özel mülk sahibinin kendisinin koruma önlemleri alması ve bu amaçla belirlenen bir son tarih olması istenecektir. Ancak bu tarihin başarısız bir şekilde sona ermesinden sonra, 88. madde hükmüne uygun olarak kendisine karşı bir anlaşmazlık (tartışma) açılmalıdır.

Madde 95: 90-94'üncü maddelere göre tanınacak para cezası ve tazminata ek olarak, bir başkasının özel mülküne ait eski eserlerin kasten tahrip edilmesi veya çalınması da Ceza Kanununun 371, 421 693. madde hükümlerine göre cezalandırılır.

Madde 96: Çalınan veya zimmete geçirilen eşyanın değeri veya zarar veya tahribat miktarı cezanın belirlenmesinde önemliyse, her zaman baş konservatör veya onun belirleyeceği bir konservatöre bilirkişi görüşü için başvurulmalıdır.

Madde 97: Kiracı, intifa hakkı sahibi veya diğör devlet mülkü sahipleri dahi olsalar, kiliselerin, manastırların veya diğör eski eserlerin eski parçalarını alan veya 84-86'ncı maddelerde belirtilen hükümlere aykırı davranışlarda bulunanlar, ceza ve tazminata hükmolunurlar. 90-93'üncü madde hükümlerine göre 95'inci maddenin diğör hükümlerine tabidir.

Madde 98: 29'uncu maddede belirtilen komisyonlardan birine, konservatöre veya baş konservatöre haber vermeksizin ve baş konservatörlük müdürlüğünden tedavi (restorasyon) ile ilgili gerekli talimatı almadan, antik çağdan miras kalan yapılarda restorasyon yapan kimse. 90-93'üncü madde hükmüne göre para cezasına çarptırılır ve aynı zamanda zarar görmesi muhtemel eski eserlerin masrafları kendisine ait olmak üzere restore etmeye veya tazminat ödemeye mahkum edilir.

Madde 99: Devlete ait, koleksiyonlarda veya diğer binalarda veya açıkta bulunan eski eserleri, Baş Konservatör Müdürlüğü'nün izni olmaksızın kalıba koyanlar (çıkaranlar), 90 ile 93'üncü madde hükümlerine göre cezalandırılır ve tazminata hükmolunur.

BÖLÜM DÖRT

Özellikle kazılardan

Madde 100: İzinsiz ve istisnasız hiç kimse ne kendi mülkü ne de başkalarının mülkü üzerinde eski eserler için kazı yapmamalıdır, 25-200 drahmi para cezası verilebilir ve bulunan nesnelere el konulur.

Madde 101: Bu tür kazıları izinsiz olarak kabul eden kamu görevlileri ve görevlileri hakkında da bir önceki maddede belirtilen ceza verilir.

Madde 102: 100 ve 101'inci maddelerde belirtilen izin, 89'uncu maddede belirtilen şekilde bir sonraki bölge yöneticileri veya eyalet yöneticileri tarafından verilir.

Madde 103: Kazı izni, yalnızca kendilerini arazinin gerçek sahibi olarak tanımlayabilen veya arazi sahibinin rızasını alabilen kişilere verilmelidir.

Madde 104: 89 ve 102'nci maddelere göre yapılacak dilekçe şunları içermelidir:

- 1) 103. maddede atıfta bulunulan kanıt;
- 2) Başvuru sahibinin kazmayı planladığı zeminin konumunun kesin bir tanımı.

Madde 105: Bu talebe cevaben komisyon, belirlenen alanı mümkünse konservatörler yardımıyla inceleyip, sonuçlarını bölge yöneticilerine veya eyalet yöneticilerine bildirir;

Bunun üzerine, 89 ve 102. maddelerin hükümlerine göre bölge yöneticisi veya eyalet yöneticisi, izin verir veya reddeder.

Madde 106: Genel cadde ve evlerden, meskenlerden, bahçe ve tarlaları çevreleyen duvarlardan, su borularından, kuyulardan, eski eser kalıntılarından ve mezarlıklardan yapılacak kazıların mesafeleri aynı yönetmelikte belirlenir, kazı izni verilir.

Madde 107: Eyalet hükümeti, kamu güvenliği veya sağlığı için risk oluşturması halinde, halihazırda izin verilmiş ve başlamış olan kazıları herhangi bir zamanda kapatma ve yasaklama hakkına sahiptir.

Kapatma, bir sonraki bölge yöneticisinden veya eyalet yöneticisinden talep edilecek ve alınacaktır, ancak kendisi tarafından resen de hareket edilebilir.

Madde 108: Bulunan eski eserlerin bildirilmesi ve elden çıkarılmasında 65-99 uncu madde hükümleri uygulanır.

Madde 109: Devlet Kiliseler ve Eğitim Bakanlığı tarafından, bu tür kazıların yapılmasının en uygun yolu ve yapılacak denetim hakkında talimatlar hazırlanacak ve kraliyet onayına sunulacaktır.

BÖLÜM BEŞ

Antika sayılacak eşyalar

Madde 110: Heykel ve mimari eserlerin yanı sıra, eski eserler, hangi biçimde görünürlerse görünsünler, işlenmiş mermer veya diğer taş yığınlarını da içerir. Aynı şekilde, metal veya pişmiş topraktan resimler, mozaikler, kaplar, silahlar, süs eşyaları ve diğer aletler, kesme taşlar, madeni paralar ve her türlü yazılar.

Hepsi mevcut yasaya tabidir.

Madde 111: Hristiyan sanatının ilk zamanlarından, yani Orta Çağ'dan gelen nesneler bile bu yasanın hükümlerinden muaf değildir.

Son kısım

Madde 112: İşbu Kanunda tehdit edilen cezalar, müdahale etmek ve Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre hareket etmek zorunda olan polis mahkemelerinin yetkisindedir.

Madde 113: Mevcut yasa 18 Haziran (30) da yürürlüğe giriyor:

Aynı gün itibariyle, daha önceki tüm çelişen düzenlemeler ve yasalar yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 114: Kilise ve okul işlerinden sorumlu devlet bakanlığımız uygulama ve yayımla görevlendirilmiştir.

Nauplia 10 Mayıs (22), 1834.

Kralın Adına⁷.

1.2. 1834 Yunan Eski Eser Yasası'nın Pratik Anlamda Uygulamalarına Genel Bakış

Şubat 1830'da bağımsızlığını kazanan Yunanistan'ın ilk arkeoloji eğitmenleri ve ilk eski eserler yasalarının⁸ yazıcıları Yunanistan'ın ilk kralı Otto Friedrich Ludwig von Wittelsbach (1832-1862) himayesinde görev alan Bavyeralı (Alman) uzmanlardı⁹. Avrupa'da

⁷ 22 Mayıs 1834 Yunan Resmi Gazetesi.

⁸ Yunan eski eser yasasının tamamı 114 maddeden oluşmaktadır (Brown 1905, 216).

⁹ Brown 1905, 216; Voutsaki 2003, 245; Hamilakis 2020, 57; Heneage 2023, 145.

Yasayı hazırlayanların başında, Alman hukukçu ve devlet adamı Georg Ludwig von Maurer gelmektedir. Maurer, Kral Otto'nun üç kişilik naiplik konseyi üyelerinden biriydi (Kokkou 2009, 70–74; Galanakis 2020, 168). Bu

arkeolojinin sistemli bir disiplin olarak gelişmeye başladığı bu dönemde, henüz emekleme aşamasındaki ulus-devlet geçmişlerini fiziksel kanıtlarla ispatlama gereksinimi duyuyordu¹⁰.

Bu bağlamda, Yunanlıların atalarından miras aldıkları kültürel miras kalıntıları, ulusal arkeolojik bilincin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte bu değişim ve dönüşüm süreci sanıldığı kadar ani olmamış görünür. Antikiteden günümüze uzanan eski eserlere yönelik ulusal bakış açısı, ulus/milliyetçilik akımlarının öncesi döneme ait birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır¹¹.

Yunanlıların ulusal bilincinin oluşmasında, Batı Hellenizmi düşüncesinin temel bir etken olduğu söylenebilir. Buna Batı Medeniyeti'nin kökenlerinin Hellen ve Roma kültürlerine ait sözlü ve yazılı olduğu kadar taşınmaz kültürel miras değerlerine de yapılan atıflarla ele alındığı görülmektedir¹².

Yunanistan'da, kültürel miras konularından sorumlu en üst düzey kurum Arkeoloji Merkez Konseyi (*Kendriko Arhaiologiko Symvoulío*; bundan sonra KAS)'tır. Yunanistan'ın arkeoloji politikası ve kültürel miras bilincine ilişkin alınacak başlıca planlama kararlarından kazı izinlerine, eski eserlerin yerlerinden taşınmasına ve arkeolojik alanlara yapılacak bütün ciddi olan veya ciddi olduğu düşünülen müdahaleye kadar kültürel mirasla ilgili tüm konularda Kültür Bakanlığı'na tavsiye ve önerilerde bulunan KAS en üst kurum konumunu almıştır. KAS 1834'te Yunan Devleti'nden bir yıl sonra kurulmuş olup antik Yunan mirasını korumak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmüştür¹³.

“Merkez Komitesi”ne kadar uzanan eski bir tarihi olan KAS'ın, Yunanistan'da arkeolojik mirasın kazılarak gün yüzüne çıkarılması¹⁴, korunması ve sergilenmesinden sorumlu

süreçte Maurer'e, mimarlık eğitimi almış ve İtalya'daki Roma'dan Yunanistan'a gelerek ülkenin ilk arkeoloji servisinin başkanı olan Adolf Weissenburg yardımcı olmuştur (Petrakos 2013, 85–92). Hem Maurer hem de Weissenburg, Papalık Devletleri'ndeki mevcut mevzuat hakkında bilgi sahibiydi ve 1834 Yunan arkeoloji yasasının İtalyan (özellikle Papalık Devleti) mevzuatından esinlendiği, birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Galanakis 2020, 168 dn. 28). Ayrıca, her iki isim de Kapodistrias ve Andreas Moustoxydis tarafından başlatılan erken dönem çabaların farkındaydı. Bu bağlamda, 1834 yasasının bu erken girişimlerden büyük ölçüde ayrılarak değişik şekilde yapılandırılmış ve yansımaları sonucunda farklı yaklaşımlar ve farklı sonuçlar doğurmuştur. Bu yaklaşımların etkilerini 1840 yılından sonra Avrupa'da birbiri ardına yayımlanan kapsamlı ulusal eski eser yasalarında izlemek mümkündür (Galanakis 2020, 168 vdd.). Y. Galanakis'e (2020, 170) göre bu yönden bakıldığında bu metinle Yunanistan'daki ilk arkeoloji yasasının hazırlanmasında Alman etkisini, İtalyan yasal geleneğiyle bağlantısını ve erken dönem Yunan reformistlerinin katkılarını karşı nasıl bir yönelim benimsendiği çok boyutlu şekilde açığa çıkmaktadır. Söz konusu farklı yaklaşımların, hem eski eserlerin korunması üzerindeki etkileri hem de yerel halkın çok katmanlı ve çok dönemli geçmişleriyle kurduğu ilişkiler açısından nasıl sonuçlar doğurduğu da ayrıca önem taşımaktadır.

¹⁰ Hamilakis 2020, 49.

¹¹ Brown 1905, 217; Hamilakis 2020, 64; ayrıca bkz. Galanakis 2020, 169 dn. 26-28.

¹² Ayrıca bkz. Hamilakis 2020, 65.

¹³ Loukaki 1997, 685.

¹⁴ Bu kurumun gerçekleştirdiği arkeoloji çalışmalarının çoğu kurtarma kazılarından oluşmaktaydı (Hamilakis 2020, 83).

yegâne resmi kurumdur¹⁵. Eski eserlerin bakım ve muhafazasına yönelik daha sistemsiz birtakım girişimlerin ardından 1833'te kurulan Devlet Arkeoloji Dairesi, Avrupa'daki en eski ulusal arkeoloji daireleri arasında yer almaktadır¹⁶.

Komitenin 1834'te kurulan ilk eski eserler birimi genel olarak devlet memurları, arkeologlar¹⁷ ve Kültür Bakanlığı tarafından atanan akademisyenlerden oluşan etkin bir kadrolaşmaya sahipti. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren devletin arkeolojik materyal kültür kalıntılarını şekillendiren bu kurum, aynı zamanda arkeolojik alanlara ve bu alanların çevresinde yapılması muhtemel mimari başta olmak üzere her çeşit görsel ve işitsel yapılanmaya ve inşaata uygunluğu ile bu alanların güncel amaçlarla -örneğin sergiler, tiyatro, opera, bale gibi gösteriler için- kullanılması gibi meseleler hakkında karar verici konumda olup aynı zamanda ulusun estetik kültürünün üretiminde başrol oynamaktaydı¹⁸.

KAS toplantıları halka açık olarak organize edilmekte olup bu toplantılara genellikle belli bir müdahalenin yapılmasını önermek isteyen yurttaşlar da katabilmekteydi. Bununla birlikte Yunanistan'da sıradan insanların büyük bir çoğunluğu arkeolojinin resmi yüzüyle KAS üzerinde ziyade Devlet Arkeoloji Dairesi üzerinden muhatap olmayı tercih etmekteydi. Günümüz üniversitelerindeki akademisyen arkeologlar¹⁹, Atina Arkeoloji Derneği ve yabancı okullar gibi kurumlar KAS gibi devlete bağlı arkeolojik kurullar aracılığıyla devlet iznine ve Devlet Arkeoloji Dairesi'nin sıkı denetimine tabi olarak kazı ve arkeolojik çalışmaları yürütmekteydiler²⁰.

1834'te Yunanistan, zorunlu eğitimi uygulamaya koyan ilk ülkelerden biriydi ve öğrencilere *katarevusa* olarak bilinen antik-modern karışımı [melez] Yunanca/Hellence eğitimi verilmekteydi. Üç yıl sonra Atina Üniversitesi kuruldu ve geçmişteki ihtişama dair daha fazla kanıt ortaya çıkarmak için arkeoloji adında yeni bir teşkil edildi. Kısa süre sonra Olympia, Delphoi ve Messenia harabelerinde kazılar gerçekleştirmeye başlayan Avrupalılara, ellerinde kürekleriyle genç Yunanlar eklendi²¹.

¹⁵ 1826 yılındaki eski eserlerin bakım ve muhafazasına yönelik daha sistemsiz birtakım girişimlere karşın 1833 yılında kurulan Devlet Arkeoloji Dairesi, bu yönüyle Avrupa'daki en eski ulusal arkeoloji dairesi olma özelliğine sahiptir (ayrıca bkz. Hamilakis 2020, 81-83).

¹⁶ Hamilakis 2020, 83.

¹⁷ Arkeologlar kamu görevlisi statüsü taşımaktadır. Adaylar ancak Hellen tarihinin ve arkeolojik kültür kalıntılarının sanatsal ve mimari gelişim süreçlerine ilişkin engin bilgilerini kanıtladıkları yazılı sınavların ardından liyakat esasına göre Kültür Bakanlığı tarafından Devlet Arkeoloji Dairesi'ne devlet memuru olarak atanırlar (Hamilakis 2020, 83).

¹⁸ Hamilakis 2020, 81-82.

¹⁹ Yunanistan'daki üniversitelerde arkeolojik kültür kalıntılarının ve kültürel mirasın korunmasında ve restorasyon faaliyetleri ile arkeoloji disiplininin kurumsallaşmasında arkeologlar ve restoratörler merkezi bir rol oynamaktadırlar (Hamilakis 2020, 92).

²⁰ Hamilakis 2020, 82-83.

²¹ Heneage 2023, 150.

Birçok bölgede arkeologların konumu, bir vergi tahsildarı ya da zorluk çıkaran bir *polis* memurununkinden çok da farklı değildi. Ya inşaat izni vermeyi tümünden reddediyorlar ya da korumaya değer olduğuna kanaat getirilen arkeolojik buluntuların olduğu yerlerde inşaat sürecini ciddi şekilde geciktiriyorlardı. Durum öyle bir hal aldı ki onlara/arkeologlara bölgenin kalkınmasına ve mali başarısına taş koyan devlet temsilcileri gözüyle bakıldığı durumlar oldu²².

Yabancı arkeoloji okullarının ve üniversitelerin aksine, devlet arkeologları²³ çoğu durumda uzun süreli sistemli kazılar yürütmek için gereken zaman ve imkanlardan mahrumdu. Dolayısıyla birçok insanın gözünde devlet arkeoloğu geniş arkeolojik alanları kurtarıp halka sunmak yerine, sadece kanunu uygulayıp kısıtlama getirmeyi iş edinmiş biriymi²⁴. Bu bakımdan köylüler genellikle yabancı ekipler hakkında iyi şeyler söylerken Devlet Arkeoloji Dairesi hakkında oldukça olumsuz konuşuyorlardı²⁵.

Eski eserler tüm ulusa dolayısıyla sınır tanımaksızın tüm toplumsal sınıflara ait bir sembolik kaynaktı. Bu minvalde çoğu zaman resmi arkeolojiyle bağlantısı olmayan farklı gruplar tarafından sahiplendiler. Nadiren müzeye giden ya da resmi arkeolojiyle pek arası olmayan insanların bile antikiteyle böylesine derin bağlar kurabilmesinin sebebi belki de eski eserlerin tüm ulusta uyandırdığı saygının yanı sıra fiziksellik ve kolay maddi kazanç/çıkar sağlama umudu/düşüncesi idi. Kentsel dokunun parçası olan ya da kırsal bölgelerde dağınık halde bulunan arkeolojik materyal kültür kalıntıları ve anıtsal mimari kalıntıları her gün görmek, resmi arkeolojinin ve kurumlarının aracığını gerektirmeyen dolaysız/günlük ikili ilişkiye (ozmatik) imkan tanımaktaydı²⁶.

Yunanistan'da antikiteyle uğraşan bir diğer önemli kurum da Atina Arkeoloji Derneği, Diaspora Yunanlılarının, klasik dönem uzmanlarının ve (Yunanistan'da çalışan çok sayıda yabancı arkeolog da dahil olmak üzere) arkeologların inisiyatifiyle 19. yüzyılda kurulan dernek, ciddi miktarda saha çalışması yürüten yegâne özel Yunan kurumu olarak bir istisna teşkil ediyordu. Muhafazakârlığıyla nam salmış olan dernek kuruluşundan beri temel özelliklerinin çoğunu koruyor; sözgelimi başından beri arkeologlar üyelerinin yalnızca bir kısmını oluşturunuyordu. Sanatçılar, entelektüeller ve aristokratik sanat uzmanları dernekte önemli bir mevkiye/konuma sahipti. Yunanistan'da arkeoloji faaliyetinin başladığı yıllarda oynadığı önemli rol, birtakım önemli kazıların denetimini elinde bulundurması ve Yunanistan'ın en eski

²² Hamilakis 2020, 84.

²³ Arkeolog yetiştirmek için devlet eliyle okullar/kurumlar açılmıştır. Ayrıca bkz. Brown 1905, 217.

²⁴ Hamilakis 2020, 84-85.

²⁵ Hamilakis 2020, 85.

²⁶ Brown 1905, 217; Hamilakis 2020, 91.

arkeoloji dergisi *Arhaiologiki Ephimeris*'i çıkarıyor olması, derneğe hala muazzam bir nüfuz sağlıyordu²⁷.

Müzeler²⁸ ciddi değişikliklerden geçiyor ve arkeologlar geçmişi sergilemenin yeni biçimleriyle deneyler yapıyordu. Ama yine de temel yapı ve düzenleyici mantığın son iki yüz yıldır aşağı yukarı aynı kaldığını söylenebilir²⁹.

Yunan arkeolojisi emperyalist ve kolonyalist arkeolojinin kurbanı olmaktan çok, kolonyalizm ile milliyetçiliğin buluştuğu karşılıklı alışverişin-ilişkinin (win-win) tarafında olduğu ifade edilebilir. Yunan arkeologlar çalışma izni verirler, yabancı arkeologlar da karşılığında ellerindeki imkanları halka açar ve Batı'nın hem akademik ve de ekonomik sermayesine erişim sağlarlardı³⁰.

Okulların en eskileri 19. yüzyılda oldukça imtiyazlı koşullar altında kuruldu. O zamanlar Batı, antik Yunan mirasının tartışmasız varisi olarak görülüyordu. Tüm medeni ulusların bu mirasta hakkı olduğu düşünülüyordu. İlk kurulan okul Fransız Arkeoloji Okulu'ydu onu sırasıyla birbiri ardına açılan Amerikan, İngiliz ve Alman okulları izledi³¹.

Yunan Devleti'nin kuruluşundan önce bile eski eserlerin mülkiyet durumu ciddiye alınmış bir meseleydi. 1826 tarihli bir resmi karar eski eserlerin millete ait olduğunu ilan ederek alınıp satılmalarını yasaklıyordu. 1834 tarihli yasa³² da aynı şekilde eski eserleri milli servet sayıyor ve devlete ait olduklarını beyan ediyordu. Fakat taşınır/taşınmaz eski eserlere atfedilen bu konum, devlet kurumlarının taşınır/taşınmaz eski eserler bağışlamalarına, takas etmelerine veya satmalarına engel olmamıştır³³.

Yunanistan'ın ilk devlet başkanı I. Kapodistrias 1831'de yeni kurulan devletin okullarına sağlanacak kitap, öğretim araç gereci ve yardımlar karşılığında Yunanistan'ın eski eserlerini (Ulusal Müze'de tutulanlarda dahil olmak üzere) Bavyera Kralı'na bağışlamasını önermişti. Aynı devlet başkanı 1829'da Mora Keşif Seferi kapsamında Olympia'da kazılar yapan Fransız bilim heyetinin buradan çıkardığı eski eserleri Fransa'ya götürmesine devlet

²⁷ Hamilakis 2020, 91-92.

²⁸ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 2 ve madde 8'de belirtildiği gibi müzeler kurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca bkz. Brown 1905, 217.

²⁹ Hamilakis 2020, 94.

³⁰ Hamilakis 2020, 98.

³¹ Hamilakis 2020, 98-99.

³² Brown 1905, 18; Mahmoud 2012, 138-139.

Bavyeralı von Maurer tarafından 1834'te hazırlanan eski eserlere ilişkin ilk sistemli mevzuat (Voutsaki 2003, 245; Hamilakis 2020, 100). Bavyeralı mimar Leo von Klenze, Yunanistan'ın naipler kurulu üyelerinden Bavyeralı von Maurer tarafından hazırlanan ilk arkeoloji yasasının yürürlüğe konmasını sağlamış, ayrıca Batı modernliğinin en önemli araçlarından birinin anıtların korunmasından sorumlu bir kurumun yani arkeoloji dairesinin tesis edilmesinde önemli rol oynamıştır (Voutsaki 2003, 245; Hamilakis 2020, 117-118).

³³ Hamilakis 2020, 102.

kanalıyla izin verdi. Benzer şekilde 1854'te Yunanistan, Parthenon'a ait mermer bir plakayı Washington Anıtı'na yerleştirilmek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderdi³⁴.

Klasik anıtlar, yeni ulusun maddi temelleri olarak taşıdıkları can alıcı önemin yanı sıra, meşrulaştırıcı ve ihtilaflı bir kaynak olarak hayli etkili bir rol üstlendiklerini hissettirmeye başlamışlardır³⁵.

Arkeolojik kazı, eser ve alanları doğrudan doğruya rejimin ideoloji ve gündemine bağlayanlar, rejim ve aparatları değil bizzat arkeologlar ve diğer bilim insanlarıydı³⁶.

Mora Yarımadası'nda³⁷ 1829 yılında Osmanlı'ya karşı isyan eden Hellenlerce Atina merkezli bir Yunan Krallığı kurulmuş ve Avrupa devletlerinin destekleriyle topraklarını büyük ölçüde genişletmiştir³⁸. Ruslar da 1827-1828 yıllarındaki Yunan İsyanı sırasında Yunanlara destek olmak amacıyla yaptıkları askeri seferle Trakya'ya kadar ilerlemişler ve Kırklareli çevresinde yer alan bazı tümülüsleri kazmışlardır³⁹. Ruslar, Edirne'yi kuşatmışlar ve eski Edirne Sarayı'nın eşya ve çinilerini sökerek Rus topraklarına götürmüşlerdir⁴⁰.

Yunan isyanının merkezindeki konumuyla ön plana çıkan Mora Yarımadası dışındaki topraklar büyük ölçüde⁴¹ Osmanlı yönetimi altındayken birçok Avrupalı araştırmacı/seyyah tarafından incelenmiş ve arkeolojik faaliyetlere başlanmış ve Yunan arkeolojisinin gelişmesine öncülük etmişti⁴².

Yunanistan anakarası ve Anadolu kıyılarındaki Rumlar (halk ve din adamları) Hellenler hakkında detaylı bir bilgiye sahip değildi. Bu durum bölgede araştırma yapan Avrupalı gezgin ve arkeologlarca şaşkınlıkla karşılanmaktaydı⁴³. Yerel vatandaşların Hellenler hakkındaki bu düşünceleri Avrupalı arkeolog ve eski eser yağmacılarını buldukları eserlerin kıymetini bilen

³⁴ Hamilakis 2020, 102-103.

³⁵ Hamilakis 2020, 119.

³⁶ Hamilakis 2020, 68.

³⁷ Mora İsyanı olarak da bilinen Yunan İsyanı 1821'de Mora yarımadasında Osmanlı yönetimine karşı başlamıştı (Togral 2021, 19; Işın 2024, 81). Söz konusu ayaklanma sırasında Yunanlılar yakalayabildikleri Türkleri/Müslümanları hatta bazı Yahudileri de büyük ölçüde katletmişlerdir (Işın 2024, 82; Mansel 2024, 83).

³⁸ Sivrioğlu 2024, 34.

Bu sırada ilgi çekici bir şekilde Yunanistan'da 1829 yılında, eski eserlerin korunmasına ilişkin temel ilkeleri içeren bir genelge yayımlanmış olup bu genelgede temelde bir arkeoloji yasası taslağı niteliği taşımaktadır. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Galanakis 2020, 163 vd. dn. 8; Ikram & Omar 2020, 27.

³⁹ Bu alanda gerçekleştirdikleri kazılara ilişkin buluntular hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Savaşlar sırasında askerlerin gerçekleştirdikleri birçok kazı ve dolayısıyla tahribatlara 19. ve 20. yüzyıllardaki birçok savaşta rastlamak mümkündür. Örneğin Birinci Dünya Savaşı sırasında Thrakia Khersonesos'unda (Çanakkale Yarımadası) Karaağaçtepe üzerindeki Protesilaos Tümülüs'ü olarak da bilin alanda Fransızlar bir dizi kazı/yarma hareketi gerçekleştirmişlerdir. Stratigrafiyi H. Schliemann tarzı sert yöntemlerle tahrip eden bu kazı çalışmasının da sonuçları vahim olmuştur (Grainger 2024, 20).

⁴⁰ Özkan 2019, 33.

⁴¹ Mora İsyanı sonrasında Girit, yeni kurulan Yunan devletine verilmeyerek 1840 yılına kadar Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın yönetimi altında idare edilmiş, 1841'de adada yeniden Osmanlı yönetimi tesis edilmiştir (Işın 2024, 83-84).

⁴² Sivrioğlu 2024, 34.

⁴³ Sivrioğlu 2024, 34.

kişilerde olması gerektiği düşüncesiyle Avrupa müzelerine/koleksiyonerlerine taşımaya yönelmiştir⁴⁴.

Rumlar yüzyıllarca antik mermerleri/eserleri yerinden söküp kilise inşa etmiş, pagan simgelerin erotik unsurlarını imha etmiş veya haç ekleyerek onları vaftiz etmişti. Bu gelenek 19. yüzyılda da devam etmekteydi. Bundan dolayı Batılılar için Rumlar diğer halklardan daha suçluydu⁴⁵.

Tarihi eserlerin yağmalanmasında Helenlere duyulan hayranlık ve yakın olması nedeniyle Osmanlı'ya ait toprakları kapsayan bölgeler (Mısır ve Yunanistan) talan edilmekteydi. Bu talan yasal yollarla olduğu gibi yasadışı yollarla da yapılmaktaydı⁴⁶.

Fransız koleksiyonculara/araştırmacılara en büyük darbeyi Napolyon'un Mısır seferi vurmuştu. Bu olay neticesinde Osmanlı-Fransız ilişkileri bozulmuş, Osmanlı-İngiliz dostluğu yükselmeye başlamıştır⁴⁷. Osmanlı-İngiliz dostluğu ile arkeolojik eser ve buluntuların yağmalanması hızlanmış 1800-1821 yılları arasında İngilizler Osmanlıdan aldıkları izinlerle Atina, Attika Bölgesi ve Delos Adası tam anlamıyla yağma etmişlerdi. Yağmanın boyutu ve kapsamı öyle büyüktü ki mermerden yapılma arkeolojik eserleri taşıyan gemiler ağırlıkların etkisiyle Çuha Adası açıklarında batmıştı. Bu yüzden bazen İngiliz araştırmacılar taşınır/taşınmaz materyal kültür kalıntılarını bulundukları coğrafyadan koparıp kendi ülkelerine transfer etmenin zorlukları nedeniyle zaman zaman büyük mermer bloklar ve heykelleri kesilerek küçültme yöntemiyle taşıma yoluna girmişlerdi⁴⁸.

Seyyahlara göre Rum, Türk, Arap ve diğer azınlıktaki köylüler ve Osmanlı yöneticileri yüzyıllardır önemsemedikleri bu kalıntıları Batılılar geldikten sonra önemsiyormuş gibi görünmeleri eserleri ortaya çıkarmada, taşımada ve izin vermede daha fazla rüşvet almak amacıyla yapılmaktaydı. Aynı bölgede Alman, İngiliz ve Fransız araştırmacılar/arkeologlar varsa işler rüşvet konusunda daha da kızışmaktaydı. Zaman zaman bu rekabet öyle boyutlara ulaşıyordu ki, eski eserleri Avrupa'ya taşıma ve kaçırma işinde Batılı rakipler birbirlerini ihbar ederek kendilerine yar olmayan eserleri rakiplerine de yar etmeme yoluna gidiyorlardı⁴⁹.

Eski eserlerin götürülmesine/yağma edilmesine sıcak bakan Batılı aydınlar olduğu gibi bu düşünceye karşı çıkan Batılı aydınlarda (Lord Byron, François-Rene de Chateaubriand ve Antonio Canova) bulunmaktaydı. Eski eserlerin taşınmasından/yağma edilmesinden önceleri

⁴⁴ Sivrioğlu 2024, 35.

⁴⁵ Hamilakis 2011, 59; Sivrioğlu 2024, 36.

⁴⁶ Sivrioğlu 2024, 36.

⁴⁷ Sivrioğlu 2024, 37.

⁴⁸ Sivrioğlu 2024, 38.

⁴⁹ Sivrioğlu 2024, 40.

Osmanlı yöneticileri ve varlıklı Rumlar bu durumdan memnundular. Çünkü bu durum Batılılarla ilişkilerini güçlendiriyordu⁵⁰.

1800 yılına kadar yabancılara çalışma yasağı olan Atina Akropolisi'nde Elgin çalışma izni almış. Bu izin başlangıçta kabartmaların alçı kalıplarını almaları içindi ancak zamanla iskele kurma, üzerinde resim ve yazı olan taşları alıp götürme yetkileri olmuştur⁵¹. Bu izin atılan diplomatik adımlarla Osmanlı ve İngiliz ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesi sonucunda olmuştur.

Alman mimar ve araştırmacı olan Wilhelm Dörpfeld (26.12.1853-25.04.1940) 1877 yılında Olympia kazısını gerçekleştiren Ernest Curtius, Friedrich Adler ve Richard Bohn ekibinde asistan olarak görev almıştır. Ardından Carl Humann'ın ekibine katılarak 1878-1886 yılları arasında Pergamon'da çalışan Dörpfeld bir yandan da 1882 yılında Heinrich Schliemann'ın Troya kazısı esnasında ekibe dahil olarak özellikle mimari çalışmalara katkı sağlamıştır. Akabinde 1884-1885 yılları arasında Schliemann'la birlikte Mora Yarımadası'ndaki önemli Miken yerleşimlerinden Tirnys kazısını gerçekleştirmişlerdir. 1885-1890 yılları arasında da Alexander Conze ile Acropolis kazısını yapmışlardır⁵². Dörpfeld 1893-1894 yıllarında Troya'da Schliemann'dan sonra kazı ve araştırmalara devam etmiştir⁵³.

Theodor Wiegand (30.10.1864-19.12.1936) 1895 yılında Carl Humann'ın asistanı olarak Priene kazılarına gelmiş ve daha sonrasında rahatsızlanan Humann'ın yerine kazı çalışmalarını devam ettirmiştir⁵⁴.

1.3. 1834 Yunanistan Eski Eserler Yasası'na İlişkin Genel Değerlendirme

Yunan Eski Eser Yasası genel itibarıyla Yunan topraklarındaki eski eserlerin korunması⁵⁵, kazıların ve araştırmaların düzenlenmesi, müzelerin kurulması ve eski eserlerin ihracatının kontrolünü amaçlamaktadır. 1834 Yunan Eski Eser Yasası, Yunan halkının ortak taşınır/taşınmaz kültürel mirası olan eski eserlerin “milli mal” olduğunu karara bağlamıştır. Yasa, devlet bünyesinde bir “Arkeoloji Servisi”nin teşkil edilmesini ve devlet tarafından müzelerin kurulması öngörülmüştür. Bu müzeler, eski eserlerin korunması ve sergilenmesi için merkez olarak işlev görecektir⁵⁶. Bu doğrultuda kanun kapsamında yer alan eski eserler söz

⁵⁰ Sivrioğlu 2024, 41.

⁵¹ Rudenstine 1999, 361; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 12; Sivrioğlu 2024, 41-42.

⁵² Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267.

⁵³ Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267; Schliemann 2017, 30.

⁵⁴ Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 268; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 16.

⁵⁵ Eski eserler, halkın ortak kültürel mirasıdır ve devlet tarafından korunur.

⁵⁶ 1834 Yunan Eski Eser Yasası kapsamında Yunanistan'da ilk Arkeoloji Müdürü olarak Adolf Weissenburg atanmış ve gerekli işleri yürütmüştür. Ayrıca bkz. Ikram & Omar 2020, 27.

konusu olduğunda sadece antikçağ kültürlerini değil, aynı zamanda erken Hristiyanlık ve Orta Çağ dönemlerine ait eserleri de kapsamına özen gösterilerek düzenlendiği görülmektedir⁵⁷.

Yunanistan topraklarında yer alan eski eserlerin mülkiyet ve statüsü söz konusu olduğunda ülke sınırları içindeki taşınır/taşınmaz tüm eski eserler, “Yunan halkının ortak milli malı” olarak kabul edilmektedir. Kamu arazisinde, deniz, nehir, göl ve bataklık gibi kamusal alanlarda bulunan tüm taşınır/taşınmaz eski eserler tam anlamıyla devlet mülkiyetindedir. Özel mülkiyete konu arazilerde bulunan taşınır/taşınmaz eski eserlerde ise bazı sınırlı mülkiyet hakları tanınmıştır, ancak esas hak devlete aittir⁵⁸.

1834 Yunan Eski Eser Yasası’na göre her türlü arkeolojik kazı ve araştırma yapmak için yetkili devlet makamlarından resmi izin alınması zorunlu hale getirilmiştir. İzin alınmadan yapılan tüm kazılar ve araştırmalar yasak olmakla birlikte cezai yaptırımlara tabidir. Kazı ve araştırma sırasında bulunan taşınır/taşınmaz tüm eski eserler, kesinlikle yetkililere bildirilmeli ve ona göre hareket edilmelidir. Yabancı arkeologlar ve araştırmacılar gerekli izinle kazı/araştırma yapabilir ve bulunan tüm eski eserlerin asılları devlete aittir⁵⁹. Kazı ve araştırma sonucu veya başka yollarla bulunan taşınır/taşınmaz tüm eski eserlerin mutlaka yetkili makamlara bildirilmesi zorunludur. Bildirilmeyen eski eserlerin sahibi kazı veya araştırma yapan kişi olamaz. 1834 Yunan Eski Eser Yasası’na göre, bulunan taşınır/taşınmaz tüm eski eserler kayıt altına alınarak devlet müzelerinde veya güvenli yerlerde muhafaza edilecektir⁶⁰.

⁵⁷ Brown 1905, 218.

1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 111: “Yasa kapsamına, antik çağ eserlerinin yanı sıra erken Hristiyanlık ve Orta Çağ’a ait sanat ve mimari eserleri de dahil edilmiştir” hükmüyle her ne kadar pratikte dönemin yaygın anlayışının aksine sadece antikiteyi değil, sonraki dönemlerin mirasının da korunmasını sağlama kapsamına gönderme yapmakla birlikte uygulamada antik eserler öncelikli olmuştur. Zira Voudouri’ye (2008, 127 dn. 23-24) 19. yüzyıl boyunca, 1834 tarihli yasa ve 1837 tarihli Kraliyet Kararnamesi’nde Orta Çağ kalıntılarının da korunması gerektiğine dair açık hükümlere yer verilmiş olmasına rağmen bu dönemde devletin koruma politikalarının öncelikli odağını antik çağ anıtları, özellikle de Klasik Dönem’e ait yapıtlar oluşturmuştur. Doğu Roma anıtları, Venedik, Osmanlı ya da Yahudi eserleri gibi diğer klasik-sonrası dönemlere ait yapılar yalnızca ihmal edilmekle kalmamış, aynı zamanda antik Yunan geçmişi arındırma amacıyla bilinçli şekilde yıkıma da uğratılmıştır. Ayrıca bkz. Voutsaki 2003, 241 vdd.

⁵⁸ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 61: “Tüm Yunanistan’daki antik eserler, tüm Yunan halkının ulusal mirasıdır”. Bununla birlikte Madde 5’te: “Devlet kamu arazilerindeki eserlerde mutlak mülkiyete sahiptir, özel arazide bulunan eserlerde sınırlı haklar bireylere tanınabilir” hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte bazı koşullar ve sınırlamalar dâhilinde, bireylerin eski eserler üzerinde mülkiyet hakkını tanımaktaydı. Ancak Kamuya ait arazilerde ya da bu arazilerin altından çıkarılan eski eserler ile deniz tabanında, nehir, dere, göl veya bataklık gibi kamuya ait sulara bulunan eski eserlerde devletin tam ve mutlak mülkiyeti kabul edilmiştir (Brown 1905, 217; Voudouri 2008, 126). Yunan yasasındaki (madde 61) bu düzenleme, devletin arkeolojik miras üzerindeki üstün mülkiyet iddiasını açıkça ortaya koymakta ve bireysel mülkiyetin sınırlarını net şekilde çizmektedir.

⁵⁹ 10/22 Mayıs 1834 tarihli 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 76’da aynı zamanda bilimsel ve teknolojik koleksiyonlar ile eski eserlerin keşfi, korunması ve bunların kullanımına ilişkin Prott & O’Keefe (1984, 31–71; 1989, 453–464) ve Phelan (1998) gibi çalışmalarda diğer ülkelerdeki kapsamlı ulusal eski eser yasalarının 1834 sonrası dönemde ortaya çıkmaya başladığına dikkat çekilmektedir. İtalya’da dahi ilk büyük çaplı ulusal koruma yasası, ülkenin birleşmesinden çok sonra, 1902 yılında çıkarılmıştır. Diğer yandan antik anıtların korunmasına dair ilk düzenlemeler, Papalık Devleti dönemine, 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Voudouri 2008, 125 vdd.).

⁶⁰ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 77: “Kazı sonucunda bulunan eserler, derhal yetkili makamlara bildirilmelidir. Bildirim yapıldıktan sonra, ilgili makamlarca onaylanan eserlerin satışı ve ticareti mümkün olabilir” hükmüyle kazılar sırasında bulunan eserlerin gizlenmesini ve kaçak satışını önlenmesi amaçlanmıştır.

Taşınır/taşınmaz tüm eski eserlerin izinsiz şekilde yurtdışına çıkarılması kesinlikle yasaktır. Kazı sonucu elde edilen eserlerin asılları devlete aittir. İhracat izni sadece müzelerde bulunan replikalar, yasal olarak ithal edilmiş taşınır/taşınmaz tüm eski eserler veya önemsiz (fazla) taşınır/taşınmaz eski eserler için verilebilir. Bu madde, döneminin Avrupalı koruma yasalarına kıyasla son derece ileri bir uygulama olarak göze çarpmaktadır⁶¹.

Yunan Eski Eser Yasası kapsamında devlet tarafından taşınır/taşınmaz tüm arkeolojik eserlerin korunması ve sergilenmesi için müzeler kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Müze yönetimi için özel bir hizmet birimi oluşturulmuş, bu birim tarafından müzelerin düzenli olarak denetlenmesi ve geliştirilmesi sağlanmıştır. Müzelerdeki taşınır/taşınmaz tüm eski eserler kayıt altına alınıp ve korunmaktadır. 1834 Yunan Eski Eser Yasası kapsamında, taşınır/taşınmaz eski eserlerin korunması için arkeoloji birimi gibi özel devlet birimleri oluşturulmuştur. Arkeoloji servisi ve müze yönetimi gibi yapılar yasal olarak düzenlenmiş. Bu birimler öncelikle yapılan kazıları ve araştırmalarla ilgili izinleri verirdi. Arkeoloji servisinin görevi; kazıları denetlemek, buluntuları güvence altına alarak korunmasını sağlamak, eserlerin kaydını tutmak, müzelerin kurulmasını ve işletilmesini sağlamak ve izinsiz kazı ve eser kaçakçılığı ile mücadele etmektir.

Yunan Eski Eser Yasası'na göre gereğince yabancı arkeologlar ve araştırmacılar, Yunanistan hükümetinden izin almadan kazı ve araştırma yapamaz. Kazı ve araştırmadan elde edilen taşınır/taşınmaz eski eserlerin asılları devlete ait olup, arkeologlar ve araştırmacılar sadece izin verilen kopyaları götürebilir. Bu yasal düzenleme, yabancıların Yunan kültürel mirasına zarar vermesini engellemeyi amaçlamaktadır⁶². İzinsiz kazı ve araştırma yapmak, buluntuları bildirmemek veya izinsiz şekilde taşınır/taşınmaz eski eser ihracatı yapmak gibi ihlaller cezai yaptırımlara tabidir. Bu yaptırımlar hapis cezası ve para cezalarını

Bununla birlikte bildirim sonrası yasal satış imkanı getirilmiştir. Bu madde (77) çağdaş yasalarla kıyaslandığında farklılık göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

⁶¹ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 78. Söz konusu maddeye (78) ek olarak madde 60-62'de de "İhracat sadece müzelerde bulunan kopyalar, yasal ithal edilen eserler ve önemsiz sayılanlar için mümkündür. İzin alınmadan eser ihracı yasaktır" hükmüne yer verilmiştir. Bu yasaya (78) göre, eski eserlerin ihracatına yalnızca: devlet tarafından kurulacağı öngörülen müzelerde halihazırda mevcut olan eserlerin mükerrer örneklerinin bulunması; yasal yollarla yurt dışından ithal edilmiş eserler olması ya da önemsiz" ya da "fazlalık" olarak beyan edilen objeler olması durumunda izin verilebiliyordu (Voudouri 2008, 126 dn. 14; Koşay *et al.* 2013, 22).

Voudouri'ye (2008, 126) göre bu durum 1834 tarihli Yunan Eski Eserler Yasası'nın yalnızca koruma amacı gütmediğini, aynı zamanda eski eserlerin belirli koşullar altında dolaşımını ve ticaretini de düzenlediğini ortaya koymaktadır. Bu da dönemin hukuk anlayışında hem kültürel mirasın korunması hem de ekonomik kullanımı arasında bir denge kurulmaya çalışıldığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Gene de Voudouri'ye (2008, 126) göre bu hükümler, 1820 yılında Papalık Devleti (Roma) tarafından çıkarılan mevzuattan esinlenerek oluşturulmuş bir koruma önlemleri setinin parçasıydı.

⁶² 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 76: "Arkeolojik kazı yapmak isteyen herkes, ilgili devlet makamlarından önceden yazılı izin almak zorundadır. İzin olmadan yapılan kazılar yasaktır ve yasalar gereği cezai müeyyideler uygulanır" hükmüyle Yunanistan'da bu tarihten sonra kazıların devlet kontrolü altında yapılmasını sağlamasının yanı sıra izinsiz kazı yapanların eserlerini devlet tarafından el konulacağını hükme bağlayarak yerli/yabancı yasa dışı kazıları önlemeyi amaçlamaktadır.

içerebilmektedir. Yunan Krallığı sınırları içinde yasaya uymayanlara karşı hukuki süreç kendiliğinden işletilir⁶³.

1834 Yunan Eski Eser Yasası kültürel miras ve toplum ilişkisi üzerinden mercek altına alındığında ülke sınırları içindeki taşınır/taşınmaz kültürel mirasın tüm Yunan halkına ait olduğunu belirtmektedir⁶⁴. Bu sosyal bakış açısı hem ulusal kimlik hem de ortak kültürel miras bilincinin oluşturulması açısından sadece ulusal düzenlemelerden biri olmakla kalmayıp Yunanlılar açısından yapısal bir kültür politikası çerçevesi çizmesi bakımından da önem arz etmektedir. Sonuç itibarıyla 1834 Yunan Eski Eser Yasası Yunanistan topraklarında bulunan tüm taşınır ve taşınmaz eski eserlerin devlet mülkiyetinde olduğunu belirtmiş; arkeolojik kazılar ve eski eserlerin keşfi, devletin iznine tabi tutulmuş ve bu faaliyetler sıkı denetim altına alınmış; yabancıların arkeolojik kazılara katılımı sınırlanmış ve bu konuda devletin iznine tabi tutmuş; eski eserlerin korunması ve restorasyonu için özel düzenlemeler getirmiş ve bu alanda uzmanlaşmış birimlerin oluşturulması teşvik etmiş ve arkeolojik buluntuların sergilenmesi için müzelerin kurulması ve bu müzelerin işlevlerinin belirlenmesi yönünde önemli adımlar atmıştır.

⁶³ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 78: “Eski eserlerin yurt dışına çıkarılması, sadece devletin belirlediği koşullarda ve önceden alınmış resmi izinle mümkündür. İzin verilebilecek durumlar; müzelerdeki kopyalar, yasal olarak ithal edilen eserler ya da devlet tarafından önemsiz ve fazla olarak kabul edilen eşyalardır” hükmüyle İzin olmaksızın eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasının yasaklanması Yunan eski eser mevzuatının temel taşlarından biri olup dönemi açısından öncü bir düzenleme niteliğindeydi (Voudouri 2008, 126 dn.13; Koşay *et al.* 2013, 22). Söz konusu madde Mısır Hıdivliği ve Osmanlı İmparatorluğu tarafından da örnek alınarak oluşturulan çıkartılan nizamname ve kanunlarla eski eserlerin ihracat yasağı maddesi (78) arkeolojik buluntular söz konusu olduğunda devlet mülkiyeti esasını temel almıştır. Buna mukabil olası yasa dışı ihlallere karşın ihracata ilişkin denetim ve cezalar yasada öncelikle belirtilmiştir.

⁶⁴ 1834 Yunan Eski Eser Yasası, Roma Papalık Devleti’nin 1820’lerdeki eski eser yasalarından etkilenmiş ve geliştirilerek güncel formunu kazanmıştır. Avrupa’daki diğer eski eser yasalarından daha erken ve kapsamlı olarak milli düzeyde bir bilinçle düzenlenmiştir.

1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 61: “Yunanistan sınırları içinde bulunan tüm eski eserler, Yunan halkının atalarının eserleri olarak, bütün Yunanlıların milli malıdır”. Kanun bu maddesi kültürel mirasın kamusal mülkiyet altında olduğunu ve sadece bireysel ya da özel mülkiyet konusu olmadığına dikkat çekmektedir. Bu maddede (61) ifade edilen “Milli mal” kavramı, günümüzde son derece kapsamlı bir şekilde tanımlanmaya çalışılan kültürel miras hukukunun temelini oluşturan ulusal mülkiyet hakkının ilgili ülkeye ait olduğunu beyan eden en önemli dayanaklardan birini oluşturur. Ayrıca bkz. Brown 1905, 217; Voudouri 2008, 126 vdd.

2. BÖLÜM

2. MISIR'DA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

2.1. 1835 Yılı Mısır Eski Eser Kanunnamesi

1835 YILI MISIR ESKİ ESER KANUNNAMESİ

Mısır Hükümet Konseyi, tüm yüzyılların harikası olan Mısır'ın muazzam zenginliğe sahip kültürel miras değerlerini göz önünde bulundurarak, bu adımın atılmasını uygun görmüştür:

1. Gelecekte her türden antika eşyanın ihracı kesinlikle yasaklanacak;

2. Hükümetin hâlihazırda sahip olduğu tüm bu nesnelerin yanı sıra gelecekteki kazı ve araştırmalardan toplayabildiği tüm nesnelerin, Kahire'de özel bir yerde saklanması ve burada sakinlerin (yerel halk) görebileceği şekilde muhafaza edilip sınıflandırılması ve özellikle de bu ülkeye gelen gezginler ve yabancıların her gün görmeleri sağlanacaktır.

3. Sadece Yukarı Mısır'ın antik anıtlarının gelecekte yok edilmesinin açıkça yasaklanması değil, aynı zamanda hükümetin bunların her yerde korunmasını sağlamak için önlemler alması;

Bu önemli kurum, hayırseverimiz ekselansları Mehmed Ali Paşa'nın himayesi altında tamamlanmasını bulduğundan, Konsey nihayet bu tarihten itibaren Mısır'ın her yerinden her türlü eski eserin ihracının yasaklanmasına karar verdi. O zaman hükümetin yetkisi altında, bu amaçla hazırlanan ve Şeyh Refaa'nın bakımı ve korunmasına emanet edilen Mütercimler Koleji'nin bölümlerinden birinde muhafaza edilir: Valilere (yerel yöneticilere) zaten kesin talimatlar verildi.

1. Bölgelerindeki tüm antik eşyalar tam olarak Şeyh Refaa'ya gönderilmelidir;

2. Eski çağlara ait binaların ve anıtların en ufak bir çürümesine artık izin vermemeleri;

3. Şu anda yürütülmekte olan herhangi bir kazı veya yıkım işi derhal durdurulmalıdır ve valiler gerekirse, çalışmaların askıya alınmasını sağlamak ve anıtları korumak için silahlı adamlar gönderecektir;

4. Bundan böyle İskenderiye, Kahire, Dimyat veya Mısır'daki başka herhangi bir limandan antikçağa ait hiçbir nesnenin ihraç edilmemesine büyük özen gösterilecektir;

5. Divanın müdürü efendi, antika eşyaların özel şahısların elinde olması halinde bu şahıslarla mutabık kalarak, bahsi geçen eşyaların iktisabı için müzakere etmeleri hususunda ehil görevlilere talimat verir. Daha sonra Şeyh Refaa'ya gönderilecektir;

6. Eski Defterdar'ın özel konutları Mütercimler Yüksek Okulu için tasarlandığından, mevcut olan bu binaların güney kısmı, Avrupa'dakiler gibi inşa edilmiş ve her türden antika

eşyayı barındırması amaçlanan bir müzenin inşası için kullanılacaktır. Bu amaçla, Binalar Genel Müfettişi Şeyh Refaa ve Teknoloji Genel Müfettişi Hakiakine-Efendi, sahaya gelecek ve binaları dikkatlice inceleyecektir. Hakiakine-Efendi, müzenin kat planını ve planını hazırlayarak Meclis'in onayına sunacaktır;

7. Bu hükmün Avrupa milletlerinin temsilcilerine resmi olarak ilan edilmesi, kendi vatandaşlarını bilgilendirebilmeleri için Boğoz Bey tarafından yapılır;

8. En çok dikkat edilmesi gereken konulardan biri olan bu müzenin kurulması, onu her zaman özenle ve dikkatle yönetecek özel bir müfettişe emanet edilmelidir;

9. Eski eserlerin Mısır'ın herhangi bir yerinde arandığını öğrenir öğrenmez, derhal oraya gidecek, daha önce yapılmış olan tüm kazıları durduracak ve gerekirse yerel yetkililere işçileri işten çıkarmaları talimatını verecektir;

10. Yıl boyunca müze müfettişinin ayrıca güney illerine birkaç gezi yapması gerekecektir;

11. Bu görevler için gerekli tüm niteliklere sahip olan Yusuf Ziya Efendi, Eski Eserler Müzesi'ne Müfettiş (Nazir) olarak atanmıştır⁶⁵.

2.2. 1835 Yılı Mısır Eski Eser Kanunnamesi ve Uygulama Alanlarına Genel Bakış

19. yüzyılda Mısır arkeoloji alanında önemli bir yer edinmiştir. Nil vadisinde anıtsal yapılar ve materyal kültür kalıntıları⁶⁶ coğrafya ve elverişli iklim koşulları nedeniyle varlıklarını günümüze değin görece de olsa iyi korunmuş şekilde sürdürmüşlerdir⁶⁷.

Champollion'un, Mehmed Ali Paşa'yı yönlendirmesiyle, Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın emriyle 15 Ağustos 1835 tarihinde Mısır Eski Eser Kanunnamesi yayımlanarak hem yurt içinde hem de yurt dışındaki tüm ilgili mecralara duyurulmuştur⁶⁸.

Napolyon'un ordusunun 1798 yılında Mısır'a düzenlediği sefer sonrasında eski eser talanı Akdeniz Havzası'nda önemli ölçüde artmış⁶⁹ ve tarihi eser kaçakçılığını yeni bir boyuta taşımış, Batı'nın ilgisini Mısır eserlerine yöneltmiş ve onları bilimin erişimine sunmuştur. Napolyon antikçağ tarihine ve önemli tarihsel karakterlere olan kişisel ilgisi ve derin bilgisi nedeniyle Eski Mısır konusunda bilgi sahibiydi. Napolyon'un ordusunda çeşitli bilim dallarından bilim insanları yer almakta, ancak bu sefere dönemin eski eser toplayıcıları

⁶⁵ Bulletin de la Societe de Geographie 1836, 65-70, Fransızcadan Türkçeye çeviri yapılmıştır.

⁶⁶ Toprak altından çıkarılan antik eserler ve metinler doğal olarak Mısır'ın tarihi ve medeniyetinin incelenmesi için büyük öneme sahiptir (Hilprecht 1903, 625).

⁶⁷ Hilprecht 1903, 625.

⁶⁸ Reid 2002, 56; Diaz Andreu 2007, 120; Bellisari 2010, 49; Magee 2012, 71; Mahmoud 2012, 62, 139; De Simone 2014, 74-75; Spiegelberg 2015, 8-9 dn. 3; Camacho 2017, 11; Kolodziejczyk 2018, 53; Fagan 2019, 33; Gold 2019, 33, 152; Ikram & Omar 2020, 26; Stevenson 2021, 275.

⁶⁹ Cezar 1995, 288; Kutlu 2007, 19.

(arkeologlar) pek ilgi göstermemiştir (kişi sayısı 160'tan fazla bilim adamı). Mısır tarihini gün yüzüne çıkarmak bu multidisipliner ekip tarafından başlatılmıştır. 1820'li yılların sonuna kadar Mısır'daki kazıları filologlar üstlenmiştir⁷⁰. Mısır'daki eski eser çokluğu ve çeşitliliği araştırmacıları/kaçakçıları Nil nehri boyunca araştırma yapmaya sevk etmiş ve ilkel yöntemlerle bulunan/ortaya çıkarılan eski eserler (Rosetta Taşı gibi) Fransa'ya gönderilmek üzere İskenderiye limanına taşınmıştır. Osmanlı-İngiliz ittifakı sonucunda Fransız donanması batırılmış ve bulunan eski eserler (üç dilli Rosetta Taşı da dahil) sergilenmek üzere British Museum'a taşınmıştır⁷¹. Fransızlar bu felakete rağmen Mehmet Ali Paşa ile kurdukları yakın ilişki sayesinde ele geçirdikleri eski eserleri rahatça ülkelerine taşımışlardır⁷².

Mısır'daki materyal kültür kalıntılarının özellikle taşınır arkeolojik eserlerin ülkeden çıkarılması burada görev yapan Batılı diplomatlar aracılığıyla başlamıştır. Bu diplomatlar ülkelere sayısız Mısır eseri götürmüşlerdir. Firavun mezarları, yerli/yabancı soyguncuların büyük ilgisini çekmiş ve özellikle kaçak kazılarda bulunan eserler ucuz fiyatlara yabancılara satılmıştır⁷³.

Mısır'da bilinen anlamda ilk bilimsel kazı çalışmalarını gerçekleştiren kişi Louvre Müzesi'nde çalışan François Auguste Ferdinand Mariette⁷⁴ (1821-1881) adlı bir asistandı. F. A. Mariette'nin amacı Kıpti rahiplerin inşa ve ikamet ettikleri manastırlardaki el yazmalarını/papürüsleri satın almaktır. Ama zaman içinde bu girişimlerinde başarısız olmaya başlayınca Mariette, Louvre Müzesi'nin de yardım ve teşvikiyle Mısır'da arkeolojik kazılara başlama kararı aldı. 1850-1857 yılları arasında Sakkara'daki ünlü Serapis Tapınağı'nın *propylon*'unu ve efsanevi Apis boğalarının⁷⁵ mezarlarını kazın Mariette, bu araştırmalardan elde ettiği arkeolojik kalıntıları da beraberine alarak 1857 yılında Paris'e döndü⁷⁶.

Avrupa'da Mısır eseri alma isteği yoğunlaşınca buna paralel olarak araştırmalar, kazılar ve antika ticareti de artmıştı. Kendilerini teknisyen olarak gösteren yabancı eski eser kaçakçıları arasında İsveç, Norveç, Fransa, İngiltere adına çalışanlara da rastlanmaktaydı. Bunlar aldıkları fermanla kazılar yapmış ve satın aldıkları eserleri de Avrupa'ya götürmüşlerdi. Henry Salt⁷⁷

⁷⁰ Hilprecht 1903, 628; Sivrioğlu 2024, 31.

⁷¹ Hilprecht 1903, 629; Veen 2013, 31; Spiegelberg 2015, 8 dn. 2; Sivrioğlu 2024, 31-32.

⁷² Fagan 2004, 54; Bellisari 2010, 25; Ünar 2019, 69; Sivrioğlu 2024, 32.

⁷³ Sarıyar Sezan 2023, 71. Kaçakçılık olaylarına Mısırlı bazı şahıslarında katıldığı görülmüştür. Bu kişilerin bazıları Osmanlı Devleti'nin gayretleriyle yakalanmış ve firavun mezarlarında ele geçirdikleri eserlere el konulduğu durumlar da vuku bulmuştur (ayrıca bkz. Sarıyar Sezan 2023, 71).

⁷⁴ Fransız arkeolog ve Mısır bilimci, yaptığı keşiflerle adından söz ettirmiş ve Mısır hükümetiyle anlaşarak bulduğu eski eserleri yarı yarıya paylaşarak Fransa'ya göndermiştir.

⁷⁵ Serapis'in adı onomastik anlamda Boğa tanrı Apis ile Oser-Osiris'in birleştirilmiş bir tezahürü anlamına gelmekteydi. Bu bakımdan Hellen rahipler tarafından Oser-Apis ismi zaman içinde O Serapis'e sonrasında da Serapis'e dönüştürüldüğüne dair görüşler de mevcuttur.

⁷⁶ Staring 2017, 95; Özkan 2019, 23.

⁷⁷ İngiliz bir sanatçı, gezgin, eski eser koleksiyoncusu, diplomat ve Mısır Bilimci.

(14 Haziran 1780- 30 Ekim 1827), topladıkları eserleri Louvre Müzesi'ne satmış; fakat onun ölümünden sonra bir grup eser ise British Müzesi'ne pazarlanmıştır⁷⁸.

Mısır'da kazı yapan ilk Avrupalı Giovanni Battista Belzoni'yd⁷⁹. 1816'da Mısır'a gelen ve arkeolojiyle ilgisi olmayan bu İtalyanı bir mezar soyguncusu olarak da tanımlamak mümkündür. 1816'da uzun uğraşlar sonucunda II. Ramses'in heykelinin başının İngiltere'ye kaçırılmasını sağlamıştı. Giza'da firavun Kefren'in mezarını açmış ve 1817'de içinde I. Ramses'i ve I. Set'in mezarının bulunduğu Thebai'daki mezarlıkta kazılar gerçekleştirmişti. Zaman zaman İngilizler için de çalışan Belzoni bulduğu eserleri genellikle British Museum'a göndermekteydi⁸⁰.

Mühendis ve hidrograf olan Fransız olan Emile Prisse d'Avennes,⁸¹ 1829'da Mısır'a gelmiş ve Mehmet Ali Paşa'nın yanında çalışmaya başlamıştır. Arkeolojiye meraklı olan d'Avennes Karnak'ta Amon Tapınağı'ndaki III. Tuthmosis'in Atalar Salonu'nu söküp Louvre Müzesi'ne hediye etmiştir. 1828'de yine Mısır'a gelen Jean-François Champollion⁸², I. Set'in mezarının kapı pervazı ile Luksor Tapınağı'ndaki bir obeliskin taşınmasına yardım etmiştir. Luksor'dan sökülen dikilitaş uzun çabalardan sonra 1836 yılında Paris'te Concorde Meydanı'na dikilmiştir⁸³.

1840 yılında tahta çıkan Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm, Fransız ve İtalyanların örnek alarak Mısır'a bir araştırma ekibi göndermeye karar vermiştir. Krali emir doğrultusunda, genç bilim adamı Karl Richard Lepsius'a görev verilmiş ve aralarında mimar Erbkam ve çizerler Karl ve Ernst Weidenbach'ın da bulunduğu önemli bir ekipten oluşan bir grup ona eşlik etmiştir⁸⁴.

Lepsius ve özellikle Erbkam, Perring ve Vyse tarafından başlatılan piramitlerin araştırma çalışmasını üstlenmiş ve dünyanın bilinen en büyük kraliyet mezarlarının inşasının tarihini bulmaya çalışmışlardır⁸⁵.

⁷⁸ Sarıyar Sezan 2023, 71.

⁷⁹ Büyük Belzoni olarak da bilinir (15 Kasım 1778 – 3 Aralık 1823) ünlü İtalyan, Mısır bilimcisi ve kâşifi.

⁸⁰ Sarıyar Sezan 2023, 71.

⁸¹ 1807-1879 yılları arasında yaşamış ve Mısır'da önemli keşiflerde bulunmuş Fransız arkeolog, oryantalist ve Mısır bilimci.

⁸² Jean-François Champollion (23 Aralık 1790 – 4 Mart 1832) Fransız Eski Yunan ve Latin edebiyatı uzmanı, filolog, Doğu medeniyetleri ve Mısır bilimciydi. Champollion, aynı zamanda Mısır biliminin babası olarak bilinir. Champollion, üç dilli Rosetta Taşı'nın bazı kısımlarını 1824 yılında çevirerek Eski Mısır dilinin Kıpti diline benzediğini ve yazı sisteminin fonetik ve kavramsal işaretlerin birleşimi olduğunu kanıtlayan bilim adamlarının başında gelir. Ayrıca bkz. Hilprecht 1903, 629-630; Spiegelberg 2015, 8 dn. 2.

⁸³ Reid 2002, 50 vdd.; Magee 2012, 71; Fagan 2019, 33 vdd.; Shaqour 2021, 804; Sarıyar Sezan 2023, 71.

⁸⁴ Hilprecht 1903, 631; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 14.

⁸⁵ Hilprecht 1903, 632; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 14.

Piramitler boyunca yüz otuzdan fazla mezar keşfedilmiş, bunların neredeyse hepsi piramitlerle aynı döneme ait olduğu düşünülmekte ve Lepsius'un örneğini izleyerek "Eski İmparatorluk" dönemi olarak adlandırılan dönemin tarihi, medeniyeti ve sanatının incelenmesi için çok büyük miktarda malzeme sağlamıştır. Erbkam mezarlarının

Mısır'daki Avrupalıların büyük kısmı maceraperestler, kovulmuş serseriler, anavatanlarındaki yasaların katılığından kaçanlar/kaçaklar, gelecekteki servetlerini Mısır'da arayan ve bazen de bulan kişilerdi⁸⁶.

Fransızlar, Almanlar, servetini kaybetmiş İngilizler ve İtalyan Karbonarileri Mısır'daki zenginliğin peşinden koşuyor ve hiçbiri birbirinden hoşlanmıyor, çünkü birbirlerini rakip ve düşman olarak görüyorlardı⁸⁷.

Napolyon'un Mısır'a gelirken beraberinde getirdiği iki yüz kişilik bilim heyetinin Mısır'da yaptıkları kapsamlı araştırmaların sonuçları *Description de l'Égypte* adlı kapsamlı monografiyle bilim dünyasının bilgisine sunulmuştur. 1809 yılında başlayan ve aralıklarla da olsa 1829 yılına kadar devam eden bu çalışma, antikçağ ve modern Mısır'a ait arkeolojik kültür kalıntılarının yanı sıra doğa tarihini de detaylı bir şekilde belgelemiştir. Böylelikle bölgenin ilk envanteri ana hatlarıyla da olsa ortaya konulmuş ve Mısır her türden ilgi sahibi Avrupalı entelektüel için araştırılabilir ilginç yerler arasında sayılmaya başlanmıştır⁸⁸.

Joseph Russegger ise 1834 yılında Mehmet Ali Paşa'nın talebi üzerine Avusturya tarafından, Mısır'ı jeolojik olarak incelemek üzere gönderilen madencilerin başkanı olarak beş yıl boyunca Paşa'nın hizmetinde bulunarak Mısır'dan Toroslara kadar olan bölgede araştırmalar gerçekleştirmiştir⁸⁹.

Mısır'da bu dönemde yapılan bilimsel araştırmalar için gelen gezginlere gerek halk gerekse merkezi otoriteler tarafından mümkün olan her türlü kolaylık sağlanıyor ya da en azından önlerine en ufak bir engel çıkarılmamasına gayret ediliyordu⁹⁰.

1830'larda Mısır'da sadece birkaç yıl önce Kahire'den Süveyş'e büyük kervanlarla bile güvenli bir şekilde seyahat edilemezken, şimdi Arabistan'ın bu bölgesinde Avrupalı kıyafetleriyle bile güven içinde gezebildiğini, Avrupalıların şu anda Mısır'da sahip olduğu bu önemli güvenlik ve korumanın tamamen Paşa'nın hükümeti sayesinde olduğu görülüyordu⁹¹.

İskenderiye'den Aswan'a seyahat etmenin daha güvenli olduğunun abartısız söylenebileceğinin garantisini veriyordu. Mehmet Ali Paşa döneminde Osmanlı döneminden daha güvenli olduğundan Mısır'a ilgi Avrupa ve gezginler nezdinde daha da artmış ve farklı

fotoğraflarını çekmiş, çizerler duvarlardan metinleri ve heykelleri kopyalamış ve Berlin Müzesi için yapılan kazılar sırasında çok sayıda nesne toplanmıştır (Hilprecht 1903, 633).

⁸⁶ Russegger 1841, 313; Ayrıca bkz. İsmailoğlu Kacır 2023, 87.

⁸⁷ Eremiten von Gauting 1839, 51; Ayrıca bkz. İsmailoğlu Kacır 2023, 87.

⁸⁸ İsmailoğlu Kacır 2023, 87.

⁸⁹ İsmailoğlu Kacır 2023, 89.

⁹⁰ İsmailoğlu Kacır 2023, 90.

⁹¹ İsmailoğlu Kacır 2023, 92-93.

amaç ve misyonlarla çok sayıda kişi Mısır, eski eserler, doğa tarihi ve egzotik Doğu gelenekleri hakkında bilgi edinmek için akın etmeye başlamışlardı⁹².

1833'ün sonunda eski eserlerin kazılması tekel haline getirildi. Bu tekel, Mehmed Ali Paşa'nın önemli devlet adamı Boğos Bey⁹³, İngiliz siyasi temsilcisi Campbell ve Fransız Başkonsolosu Bay Mimaut'tan oluşan bir derneğe verildi. Sonraki dönemde sadece bu dernek, masrafları kendisine ait olmak üzere eski kalıntıları arama iznine sahipti, tesadüfen bulunanlar Mısır hükümetine aitti⁹⁴.

E. von. Gauting de onun dikkatini eski eserlerin yağmalanması ve tahrip edilmesi konusuna çekmiş ve en azından hala korunabilenler için Kahire'de bir müze kurulmasını umduğunu iletti⁹⁵.

1829'da Fransız mühendis ve hidrograf olan Emile Prisse d'Avennes, Mısır'a gelir ve Mehmet Ali Paşa'nın yanında çalışmaya başlamıştır. Her batılı gibi aynı zamanda arkeolojiye de meraklıdır ve Karnak'taki Amon Tapınağı'ndaki III. Tuthmosis'in⁹⁶ Atalar Salonu'nu söküp Louvre Müzesi'ne hediye etmiştir⁹⁷.

Mısır ülkesi 1832 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak Hidiv denilen yöneticileri yoluyla içişlerinde serbest bir eyalet durumuna getirilmiştir. Kavalalı, ülkesini daha zengin ve güçlü hale getirmek için Avrupalılarla yakın bir ilişkiye girmiş, ülkesinde yabancı kişilerin çalıştırmış, şeker ve pamuklu dokuma fabrikalarını kurdurmuştur. Ama bu çalışmalar, eski eserler açısından olumsuz sonuçlanmış, eski Mısır anıtları kireç veya bina yapmak amacıyla yıkılarak eritilmiş ve devşirme (şipolyen) malzeme olarak kullanılmıştır⁹⁸.

Mısır eski eserlerini korumak amacıyla ilk ciddi girişimi yapan Rifa'a el Tahtavi⁹⁹ (1801-1873), Fransa'da eğitim almış olup 10 Ağustos 1835 tarihinde bir yönetmelik yayınlamış, halkın dikkatini eski eserlerin önem ve değerine çekmiş, eser ticaretini düzenlemiş ve Kahire'de ilk kez eski eserleri halka açık olarak sergileme yoluna gitmiştir¹⁰⁰.

Gerek Kavalalı Mehmet Ali Paşa gerekse halefleri Mısır Hidivleri Mısır kültürüne ait özellikle taşınır (bazen taşınmaz da olabilmekteydi) arkeolojik eserleri dönemin modasına

⁹² İsmailoğlu Kacır 2023, 93-94.

⁹³ Ermeni kökenli olan Boğos Bey, Mehmet Ali Paşa'nın danışmanlığını ve baş tercümanlık görevini yürütüyordu ve dış ticaretten sorumluydu. Ayrıca bkz. Özkoç 2014, 238.

⁹⁴ Reid 2002, 55-56; Mahmoud 2012, 139; İsmailoğlu Kacır 2023, 93.

⁹⁵ İsmailoğlu Kacır 2023, 108-109.

⁹⁶ Mısır'ın XVIII. Hanedanlığı'na mensup önde gelen firavunlarından biridir. Büyük Tuthmosis olarak da bilinir. MÖ 1479-1425 yılları arasında hüküm sürmüştür.

⁹⁷ Özkan 2019, 21.

⁹⁸ Özkan 2019, 21.

⁹⁹ Fransa'da eğitim alan öğrencilerle ilgilenmek için gönderilen Tahtavi, görevini yaparken kendisini de geliştirip Fransızca öğrenmiş ve ülkesine döndüğünde Batılı düşünce yapısını Mısır'a yerleştirmek için önemli girişimlerde bulunmuştur. Ayrıca bkz. Reid 2002, 55-56; Mahmoud 2012, 139; Gold 2019, 33; Gür 2022, 825-827.

¹⁰⁰ Cuno 1992, 82; Reid 2002, 55-56; Mahmoud 2012, 139; Gold 2019, 33; Özkan 2019, 22.

uygun olarak (zaman zaman Osmanlıların da yaptığı gibi) gibi genellikle Avrupalı misafirlerine¹⁰¹ hediye edebiliyorlardı. Bununla birlikte toplanan eserlerin artmasıyla birlikte¹⁰² tasnifi ve belirli bir alanda saklanması/korunması gerektiğinden Selahattin kalesindeki tek bir odaya taşınmıştır. Artan ve geriye kalan materyal kültür kalıntılarının bazıları ise Hidiv Said Paşa¹⁰³ tarafından 1855 yılında Mısırı ziyaret eden Avusturya arşidükü Maksimillian'a hediye edilmiştir¹⁰⁴.

1858 yılında Hidiv Said Paşa (1854-1863) yönetimi tarafından Mısır Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuş olup F. A. F. Mariette'e müdürlük makamı teklif edilmiştir. Müdürlük teklifini kabul eden Mariette'in zamanı, Mısırlılar ve Avrupalıların eski eser ticaretini devam ettirme arzularının engellenmesi ile geçmiş, bulunan/ele geçirilen eserleri müzede toplamaya devam etmiştir¹⁰⁵.

1858-1859 yıllarında Dra Abu el-Naga'da¹⁰⁶ kraliçe II. Ahhotep'in mezarı Mariette ekibi tarafından bulunmuş ve kraliçenin tabutu Kaine kenti yöneticisi tarafından el konularak Kahire'deki müzeye gönderilmiştir. Bu durum yerel yöneticilerin eski eserlere yönelik tutumlarının değiştiğini göstermektedir¹⁰⁷.

1 Haziran 1858 tarihinde Mısır Eski Eserler Müdürlüğü'ne getirilen Mariette, 1881'de ölünceye kadar müze müdürlüğü görevini devam ettirmiştir. Mariette'in ölümünden sonra onunla uzun süre çalışmış olan Luigi Vassalli¹⁰⁸ (1812-1887) bir süreliğine müzeyi idare etmişse de müze müdürlüğüne 1884 yılında diğer bir Fransız Gaston Maspero (1846-1916) getirilmiştir¹⁰⁹.

¹⁰¹ Önem derecelerine göre bu hediyelerin değerleri ve içerikleri değişmekteydi.

¹⁰² Bu dönemde Mısır coğrafyasında antik eser ticareti yasal ve yasadışı yollardan [resmi ve gayri resmi] yoğun bir şekilde devam ettirilmekteydi. Mısır'ı ziyaret eden ve bölgeyi gezen seyyahlara, elçilere gelen ve olası önemli şahsiyetlere kişilere eserler hediye edilebiliyordu. Bazen de ülkeyi seyahat eden ziyaretçiler parayla bu eserleri satın alarak yurtdışına/özellikle Avrupa'ya taşıyorlardı. Bunların bazıları özel koleksiyonlar olurken bazıları da Avrupa'nın önde gelen devlet müzelerine götürülüyordu. Dahası Mısır'ı ziyaret eden bilim adamlarının da çalışmaları sonucunda eserleri yanlarında götürmesine izin verilebiliyordu. Gene de son derece zengin kültürel coğrafyaya sahip Mısır'da halen kazılacak, araştırılacak ve keşfedilecek binlerce alan ve sayıları yüzbinlerle ifade edilebilecek antik eser bulunmaktaydı. Ayrıca bkz. Özkan 2019, 22.

¹⁰³ Tam adı Mehmed Said Paşa (1822-1863), Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır valisi (1854-1863) ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın dördüncü oğludur.

¹⁰⁴ Kolodziejczyk 2018, 54; Özkan 2019, 22.

¹⁰⁵ Bellisari 2010, 50; Magee 2012, 71; Staring 2017, 95-96; Camacho 2017, 12; Kolodziejczyk 2018, 54; Özkan 2019, 23.

¹⁰⁶ Mısır'ın Thebai kentinde, Krallar Vadisi yakınında yer alan nekropolis. Dra Abu el-Naga nekropolisi olarak da bilinmektedir.

¹⁰⁷ Özkan 2019, 23.

¹⁰⁸ İtalyan Mısır bilimci, François Auguste Ferdinand Mariette'in müze müdürlüğü döneminde kazı müfettişi olarak görevler aldı ve Mısır'da 1861-1868 tarihleri arasında birçok yerde arkeolojik araştırmalar yapmıştır.

¹⁰⁹ Özkan 2019, 24.

Müdür Mariette görevi süresinde bilimsel araştırmalar/kazılar yapmış ele geçen eserleri müzede toplanmıştır. 1860'ta Sakkara'daki bir dizi *mastaba*'yı¹¹⁰ açmış, Gize'deki Kefren'in Vadi Tapınağı'nı, Thebai (1857-1858), Tanis (1860-1861), Abydos ve Elephantine adasında kazılar/araştırmalar yapmış, 1871'de Medium'da Rahotep ve Nefermaat *mastaba*'larını ortaya çıkarmıştır¹¹¹.

Maspero'dan sonra 1886 yılında müze müdürü olan Eugene Grebaut¹¹² (1846- 8 Ocak 1915) müdürlük görevini 1892 yılına kadar yapmıştır. Onun müdürlük döneminde Bulak'taki eserler binaya sığmaz olmuş hatta kazılarda bulunan eserler Yukarı Mısır'da gemilerde muhafaza edilerek korunması sağlanmıştır¹¹³.

Mısır'da eski eserlere karşı ilgi Batılılar sayesinde (özellikle Fransızlar) Osmanlı'dan önce başlamış, 1835 yılında çıkarılan bir kanunla eski eserlerin yurt dışına çıkarılması/satılması yasaklandıysa da bu durum her zaman olduğu gibi önlenememiş¹¹⁴, başta Avrupa olmak üzere Amerikan müzelerine ve koleksiyonerlerine Mısır eski eserlerinin akışı devam etmiştir¹¹⁵.

Grebaut, Luksor'un karşısında Nil'in batı kısmında bulunan kazısı henüz tamamlanmamış olan Dra' Abu el-Naga nekropolisinde 1891'de kapsamlı bir kazı yapmış, XVII-XVIII. hanedanlarının kral ve kraliçeleri yanında Karnak'ın Amon Tapınağı'nın rahip ve memurlarının mumyalarını açığa çıkarmıştır. Kazıda ortaya çıkarılan çok sayıdaki mumya ve ölü hediyeleri Kahire Müzesi'ne getirilmiştir¹¹⁶.

Mısır'da bilinen ilk planlı kazılar İngiliz W. M. Flinders Petrie¹¹⁷ (1853-1942) tarafından gerçekleştirilmiştir. Petrie'nin 1883-1886'da San el-Hacer, 1895'te Nakada'da bir nekropolis, 1893-1894 yıllarında ise Yukarı Mısır'da Kift'i kazdığı bilinmektedir. Petrie'nin buldukları da Londra Üniversitesi'ne bağlı 1892'de kurulmuş ve kendi adını taşıyan Petrie Mısır Arkeolojisi Müzesi ve British Museum'da yer almaktadır¹¹⁸.

E. Grebaut'un ölümü üzerine 1893 yılında Mısır Müzesi Müdürlüğüne maden mühendisi ve arkeolog olan Jacques de Morgan¹¹⁹ (1857-1924) getirilmiştir. Morgan da Daşur ve Memphis kentlerinde araştırmalar/kazılar yapmıştır. Müze müdürlüğü görevini 1897'de

¹¹⁰ Antik Mısır'da, toprak altına gömülen ölümlerin anısına mezarın hemen üstüne kurulan tepesi düz dikdörtgen oda mezar. Piramit formunun öncüllerinden kabul edilir.

¹¹¹ Özkan 2019, 23.

¹¹² Fransız Mısır bilimci. Grebaut, XXI. Hanedanlığa ait birkaç Mısır mumyası da dahil olmak üzere önemli keşiflere imza atmıştır.

¹¹³ Özkan 2019, 24.

¹¹⁴ Ama azaltılarak elden geldiği ölçüde kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

¹¹⁵ Özkan 2019, 25.

¹¹⁶ Özkan 2019, 25.

¹¹⁷ Sir Flinders Petrie olarak da bilinir. İngiliz Mısır bilimci, arkeolog ve eski eserlerin korunmasında sistematik metodolojinin öncüsüdür.

¹¹⁸ Özkan 2019, 25-26.

¹¹⁹ Fransız maden mühendisi, jeolog, arkeolog ve Mısır eski eserler müdürü. Birçok piramidin mimari çizimini yapmıştır.

Victor Loret'ye¹²⁰ bırakmıştır. Loret ise Thebai ve Sakkara'da kazılar gerçekleştirmiş ve açtığı diğer mezarların yanı sıra Thebai'da 1898 yılında III. Tuthmosis ve II. Amenhotep'in¹²¹ nekropolis alanlarında (KW35) kazılar yürütmüştür. Burada II. Amenhotep'in mumyası yanında IV. Tuthmosis, III. Amenhotep ve III. Ramses'in mumyalarını da gün ışığına çıkarmıştır¹²².

Müze-i Hümayun (İstanbul Müzesi) tarafından bakıldığında, yabancı müzelere/koleksiyonerlere giden çok fazla eski esere rağmen Müze-i Hümayun'un, Mısır eski eserlerinden payına düşeni alamadığı ifade edilebilir. Daha önceden bulunan firavun mumyaları, heykel vb. eserler ve diğer buluntular bazı sebeplerle verilmediği gibi de istekte bulunmamış görünmektedir¹²³.

1858'de Kahire Müzesi'nin ilk müdürü olan Mariette, İstanbul'a çok az eser göndermiş ve devamında herhangi bir şekilde Mısır'dan eski eser gelmemiştir. 1872'de İstanbul Müzesi müdürü olan Philipp Anton Dethier de Mısır'dan eski eser istememiş olabilir¹²⁴. Osman Hamdi Bey döneminde 1884 sonrasında Mısır eski eserleri İstanbul Müzesi koleksiyonuna dahil olmuştur. Mısır'dan eski eser istenmemesinin nedeni Mısır'ın Osmanlı'ya bağlı özerk bir yönetimde olduğu düşüncesi etkili olabilir¹²⁵. Kahire Müzesi tarafından organize edilen Dra' Abu el-Naga kazısında bulunan eski eserlerin bir bölümü Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa¹²⁶ tarafından 1892 yılında İstanbul gönderilmiş ve Osmanlı'ya hediye edilen çeşitli türdeki bu eserler sayesinde Müze-i Hümayun'un Mısır koleksiyonu az da görünür/bilinir kılınmıştır¹²⁷.

2.3. 1835 Mısır Eski Eserler Yasası'na İlişkin Genel Bakış

19. yüzyılın başlarında Avrupa'nın arkeolojiye olan ilgisinin odak noktası hâline gelen Mısır, özellikle Napolyon'un 1798'deki Mısır Seferi sırasında beraberindeki kapsamlı Fransız bilim heyetinin yürüttüğü çalışmalar ve yayımlar sayesinde, antik mirasını Avrupa'ya tanıtmada kritik bir rol oynamıştır. Bu seferle birlikte Mısır uygarlığı, Batı'da hem entelektüel hem de estetik bir tutkuya dönüşmüş; arkeologlar, koleksiyoncular ve devletler için büyüleyici bir araştırma ve talan alanı hâline gelmiştir. Bu ilgi, kısa sürede sistematik bir kültürel yağmaya

¹²⁰ Tam adı Victor Clement Georges Philippe Loret'tir (1 Eylül 1859 – 3 Şubat 1946). Fransız Mısır bilimci, yaşamı boyunca birçok önemli arkeolojik keşfe imza atmıştır.

¹²¹ Mısır'ın XVIII. Hanedanlığı'nın yedinci firavunudur. Babası III. Tuthmose'tan geniş bir ülke devralmıştır. MÖ 1427-1401 yılları arasında Mısır'ı yönetmiştir.

¹²² Özkan 2019, 26.

¹²³ Özkan 2019, 26.

¹²⁴ Dethier kişisel ilgi alanı olarak Hellen dünyasıyla ilgili araştırmalar yapmış, Mısır'daki eserlere ve bunların İstanbul'a getirilmesine pek ilgi göstermemiş ve girişimlerde bulunmamıştır.

¹²⁵ Özkan 2019, 27.

¹²⁶ II. Abbas Hilmi Paşa (14 Temmuz 1874-19 Aralık 1944) olarak da bilinmektedir, son Mısır Hıdividir.

¹²⁷ Özkan 2019, 27

evrilmiş ve çok sayıda paha biçilmez eser Mısır'dan çıkarılarak Avrupa müzelerine taşınmıştır. Yaşanan bu kayıplar karşısında Mısır yönetimi, 1835 yılında Avrupa tarzında hazırlanan ilk koruma yasası olan Mısır Eski Eserler Kanunu'nu yürürlüğe koyarak, kültürel mirasını koruma yönünde tarihî bir adım atmıştır. Bu yasa, Mısır'daki modern miras koruma anlayışının başlangıç noktası olmuş ve ülkenin arkeolojik değerlerinin yasal güvence altına alınmasında bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Avrupa'nın Mısır'a yönelik arkeolojik iştahı Napolyon'un Mısır seferinden önce başlamış olup gerek Napolyon'un Mısır Seferi gerekse hemen sonrasında Fransız, İngiliz, İtalyan, Alman ve diğer Batılı arkeologlar, koleksiyoncular, konsolosluk/diplomatik görevlileri aracılığıyla Mısır'dan çok sayıda heykel, mumya, papirüs, lahit ve benzeri objelerin çalınmasına ve ülkelerindeki müze ile koleksiyonlarına taşınmasına sebep olmuştu¹²⁸. Bununla birlikte Kavalalı Mehmed Ali Paşa (1805–1848) görev süresince Mısır'da merkezi otoriteyi güçlendirmek ve Batı tarzı bir devlet yapısı oluşturmak için bazı modern reformlara imza atmıştır. Bu yenilikler içinde Mısır'da bazı Avrupalı bilim adamlarının teşvik ve destekleriyle kültürel mirasın korunmasına yönelik çabalar belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır. Bu yönden bakıldığında antik eserlerin “devlet hazinesi” olarak görülmesi anlayışı, 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi'nin çıkmasının arkasındaki temel ideolojik zemini oluşturduğu söylenebilir. 1835'te Mehmed Ali Paşa, Mısır'daki yabancı araştırmacı ve arkeologların antik yapılara zarar verdiğini, bu yapıların taşlarını ve ele geçirdikleri/buldukları taşınır/taşınmaz tüm eski eserleri ülkelerine gönderdiklerini dile getirmiştir¹²⁹.

1835 yılında çıkarılan Mısır Eski Eserler Kanunnamesi, 1834 yılında çıkarılan Yunanistan'daki Eski Eserler Yasası'na benzer bir şekilde - Yunanistan kadar detaylı, korumacı ve işlevsel olmasa da - içinde bulunduğu dönemin şartlarına göre oldukça çağdaş bir düzenleme olarak kabul edilebilir. Bu düzenleme günümüz anlamında bir ceza kanunu yapısına sahip olmasa da belirli yasal ilkeleri benimseyerek Mısır'a ait taşınır/taşınmaz kültürel mirası koruma altına almayı hedeflemiştir. Bu kanunun en önemli maddelerinden biri, Mısır topraklarında bulunan tüm antik eserlerin devlete ait olduğu yönündeki hükümdür. Bu düzenleme ile antik eserlerin özel mülkiyete geçmesi engellenmeye çalışılarak, Mısır halkının bulduğu eski eserleri satması ya da saklaması yasaklanmıştır¹³⁰. Söz konusu kanunla izinsiz yapılan kazı ve araştırma faaliyetlerini doğrudan ve net bir ifadeyle yasaklamıştır. Böylece tanımsız “definecilik/hazine avcılığı” faaliyetleri suç kapsamına alınmış, her türlü kazının devlet gözetiminde yasal izinle yapılması öngörülmüştür. Ancak taşra bölgelerinde merkezi denetim mekanizmalarının zayıf

¹²⁸ Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri de Rosetta Taşı'nın (1799), British Museum'a götürülmesidir.

¹²⁹ Reid 2002, 21; Stevenson 2019, 219.

¹³⁰ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 4.

olması nedeniyle geçerli bu yasa sıklıkla ihlal edilmiştir¹³¹. Benzer şekilde kanun, materyal kültür kalıntılarının Mısır dışına çıkarılmasını yasadışı ilan ederek net bir ifadeyle yasaklamıştır¹³². Ancak pratikte son derece basit ve açık bir şekilde ifade edilmiş olan bu en temel madde (4), özellikle diplomatik ayrıcalıklar nedeniyle uygulamada birçok zorluklarla karşılaşmıştır. Zira Mısır'a gelen Avrupalı konsolosluk görevlileri, kapitülasyonlar nedeniyle ilgili Eski Eser Kanunu gereğince denetime tabi tutulamamıştır¹³³. Rüşvet ve Batılı devletlerce yapılan siyasi baskılar, bu hükmün etkisini olabildiğince azaltmış görünür. Gene de söz konusu kanunla Aynı Avrupa'nın çeşitli başkentlerinde birbiri ardına örnekleri görülen müzeler gibi Mısır'da da ülkenin geçmişine ait kalıntıların toplanacağı ve sergilenebileceği merkezi bir koleksiyon fikri ortaya atılmıştır. Bu girişim sayesinde Mısır'da ilk ulusal müzecilik anlayışının temelini atılmış olduğu ifade edilebilir. Zira 1858 yılında kurulan Bulaq Müzesi ve ardından Kahire'de inşa edilen Arkeoloji Müzesi ile Mısır'daki arkeolojik materyal kültür kalıntılarının devlet eliyle toplanması, korunması ve sergilenmesi fikri kurumsallaşmıştır¹³⁴. Bununla birlikte Mısır'ın kırsal bölgelerinde yerel yöneticilerin merkezi otoriteyle bağlarının zayıf olması söz konusu kanunun hükümlerinin uygulanmasını güçleştirmiş görünür. Yapılan kazılar çoğunlukla gizli ve kaçak yollardan yapılmış ve hiçbir şekilde rapor edilmemiştir.

1835 tarihli Mısır Eski Eserler Kanunu, modern Mısır'da taşınır ve taşınmaz kültürel mirasın korunmasına yönelik yasal çerçevenin ilk temellerini atarak, 1858 yılında Eski Eserler Dairesi'nin (Service des Antiquités) kurulmasına doğrudan zemin hazırlamış ve bu alandaki kurumsal yapılanmanın başlangıcını teşkil etmiştir. Bu gelişme, yalnızca arkeolojik mirasın bilimsel yöntemlerle korunmasını değil, aynı zamanda antik Mısır kültürünün ulusal kimliğin inşasında merkezi bir unsur olarak benimsenmesini beraberinde getirmiştir. Nitekim bu dönemde eski eserler, modern Mısır'ın yükselen milliyetçi söyleminde tarihsel sürekliliğin ve medeniyet iddiasının simgesel taşıyıcıları olarak ön plana çıkmıştır.

Bunun yanı sıra 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi, sadece Mısır için değil, Osmanlı İmparatorluğu toprakları dahil olmak üzere diğer bölgelerde de arkeolojik kültürel mirası koruma fikrinin benimsenmesine örnek teşkil etmiştir¹³⁵.

¹³¹ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 3.

¹³² 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 4.

¹³³ Mısır topraklarında bulunan Avrupalı konsolosluklar ve büyükelçilikler, kapitülasyonlar aracılığıyla yasadan muaf tutularak kazı ve araştırmalar yapmışlardır. Yasa, yönetiminde etkisiyle yabancı nüfuz karşısında sınırlı kalmıştır. Ancak bu yasal düzenlemenin uygulanabilirliğini sınırlayan çeşitli sorunlar da mevcuttu; Mısır topraklarında yeterli sayıda arkeolog ve denetçinin bulunmaması, hukuki süreçlerin belirsizliği, caydırıcı cezaların yetersizliği ve toplumda eski eserlere yönelik bilinç düzeyinin düşüklüğü, koruma çabalarının etkinliğini önemli ölçüde zayıflatmıştır.

¹³⁴ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 6-8; Ayrıca bkz. Camacho 2017, 12; Kolodziejczyk 2018, 54; Stevenson 2019, 259.

¹³⁵ Osmanlı İmparatorluğu'nun 1869 yılında ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi, Yunanistan'a ek olarak Mısır'daki bu erken örnekten de etkilenmiştir.

Bu yönden bakıldığında, 1835 Mısır Eski Eserler Kanunnamesi, her ne kadar dönemin koşulları ve uygulama zorlukları nedeniyle sınırlı düzeyde bir etkinlik gösterebilmişse de Mısır'da kültürel mirasın korunmasına yönelik modern ve sistematik bir anlayışın yasal temelini atan ilk düzenleme olması açısından tarihsel öneme sahiptir. Bu yasa, özellikle antik eserlerin devlet mülkiyetine geçirilmesi¹³⁶, kaçak kazıların yasaklanması¹³⁷ ve müzecilik faaliyetlerinin kurumsal bir çerçevede ele alınması¹³⁸ gibi kavramları ilk kez hukuki düzlemde tanımlamış ve bu yönüyle kültürel miras yönetimi alanında bir paradigma değişimini başlatmıştır¹³⁹.

Kanunun çıkışı, Batı'nın Mısır arkeolojisine yönelik artan ilgisinin ve bu doğrultuda gerçekleşen kültürel varlık kaçakçılığının doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkmış; bu bağlamda yasa, yalnızca iç hukukun bir ürünü olmanın ötesinde, aynı zamanda uluslararası dinamiklere bir yanıt niteliği taşımıştır¹⁴⁰. Her ne kadar denetim eksiklikleri, cezai yaptırımların caydırıcılıktan uzak oluşu, hukuki süreçlerin belirsizliği ve toplumsal farkındalık düzeyinin düşüklüğü uygulamadaki başarıyı sınırlamışsa da söz konusu yasal düzenleme, modern Mısır'da kültürel miras bilincinin oluşumunda ve bu mirasın devlet politikaları düzeyinde sahiplenilmesinde kurucu bir rol oynamıştır¹⁴¹.

Bu kanun, ayrıca 1858 yılında kurulan *Service des Antiquités de l'Égypte* (Mısır Eski Eserler Dairesi)'nin oluşumuna doğrudan zemin hazırlayarak, kültürel miras yönetiminin kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte, eski eserlerin yalnızca bilimsel birer obje değil, aynı zamanda ulusal kimliğin inşasında merkezi öneme sahip tarihsel ve simgesel değerler olarak görülmeye başlanmasında da etkili olmuş; modern Mısır milliyetçiliği içinde antik mirasın araçsallaştırılmasına olanak tanımıştır¹⁴².

Dolayısıyla 1835 Kanunu, sadece bir yasal düzenleme olmanın ötesinde, Mısır'ın kültürel miras yönetimi tarihinde hem hukuki hem de ideolojik düzeyde bir başlangıç noktası teşkil etmiş; ilerleyen yıllarda çıkarılacak daha kapsamlı kültürel miras yasaları için öncü bir örnek olmuştur.

Sonuç olarak, 1835 tarihli Mısır Eski Eserler Kanunnamesi, uygulamadaki sınırlamalara rağmen (örneğin, yeterli denetim mekanizmalarının olmaması ve cezai yaptırımların caydırıcılıktan uzak olması), modern Mısır'da taşınır ve taşınmaz kültürel mirasın korunmasına yönelik ilk sistematik yasal çerçeveyi tesis etmesi bakımından tarihsel önem taşımaktadır. Bu

¹³⁶ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 4.

¹³⁷ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 3.

¹³⁸ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 6-8; Ayrıca bkz. Stevenson 2019, 259.

¹³⁹ Reid 2002.

¹⁴⁰ Colla 2007.

¹⁴¹ Ikram 1999.

¹⁴² Meskeel 2018; Kolodziejczyk 2018, 54; Ayrıca bkz. Stevenson 2019, 259.

düzenlemeyle birlikte, devlet mülkiyeti kavramı, kaçak kazı yasağı ve müzeciliğin hukuki tanımları ilk kez kanun metninde yer almış; böylece kültürel mirasın korunma ilkeleri, yasal bir zemine oturtulmuştur¹⁴³. Bu yasanın kabulü, Batı’da Mısır arkeolojisine yönelik artan ilgi ve yoğunlaşan kültürel kaçakçılığa karşı doğrudan bir yanıt olarak şekillenmiş; hukuki düzenleme, uluslararası arkeoloji pratiklerinin tetiklediği baskılara bir karşı-aracılık işlevi görmüştür¹⁴⁴. Ancak uygulamada karşılaşılan hukuki belirsizlikler, cezaların yetersizliği ve toplumun sınırlı bilinç düzeyi, pratiğe dair beklentileri kısıtlamış; yine de bu yasal adım, modern Mısır’da kültürel miras bilincinin devlet politikaları düzeyinde şekillenmesine zemin hazırlamıştır¹⁴⁵. Kanun ayrıca 1858 yılında *Service des Antiquités de l’Égypte* (Mısır Eski Eserler Dairesi)’nin kurulmasına doğrudan katkı sağlamış; bu sayede kültürel mirasın korunması, yalnızca hukuki bir sorun olmaktan çıkarak kurumsal boyutta ele alınmaya başlanmıştır¹⁴⁶. Bu gelişme, aynı zamanda antik mirasın yalnızca bilimsel bir obje olmayıp modern Mısır’ın ulusal kimliğinin inşasında tarihsel temsil işlevi gören simgesel yapılar olarak da görülmesini teşvik etmiştir. Mirasın milliyetçi söylem içindeki bu konumu, Mısır’daki devlet politikalarında antik mirasa atfedilen ideolojik vurgunun artmasına zemin hazırlamıştır¹⁴⁷. Tüm bu nedenle, 1835 Kanunu salt bir düzenleme olmanın ötesine geçmiş hem hukuki hem de ideolojik ölçekte modern Mısır’ın kültürel miras yönetimi pratiğini şekillendiren kurucu bir milat haline gelmiştir. Kanun, sonraki yüzyıllarda çıkarılacak daha kapsamlı kültürel miras yasaları için öncü bir hukuki model oluşturmuş ve Mısır’daki miras politikalarının gelişimine ivme kazandırmıştır.

¹⁴³ Reid 2002, 58–59; Colla 2007, 1.

¹⁴⁴ Colla 2007, 72–73.

¹⁴⁵ Reid 2002, 58–60.

¹⁴⁶ Reid 2002, 99–101; Kolodziejczyk 2018, 54; Stevenson 2019, 259.

¹⁴⁷ Colla 2007, 121–122.

3. BÖLÜM

3. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ESKİ ESER DÜZENLEMELERİ

3.1. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Yürütülen Kazılara Genel Bakış

Rönesans dönemiyle birlikte klasik kültürün yeniden canlanması, eski eserlere olan ilgiyi artırmış ve ilk koruma tedbirleri İtalya'da uygulanmaya başlanmıştır. İlk olarak Papa X. Leo, sanat eserlerinin yalnızca estetik değil, aynı zamanda tarihsel açıdan da büyük değer taşıdığını vurgulayarak bu eserlerin korunması gerektiğini duyurmuştur (1512-1513). Bu açıklamanın ardından, eski eserlerin sistematik bir biçimde incelenmesi süreci başlamıştır. Ancak bu incelemeler, sadece Klasik Dönem'e ait eserlerle sınırlıydı; diğer dönemlere ait eserlerin araştırılması ise Rönesans sonrasına denk gelmektedir¹⁴⁸.

Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken, İslam dünyasında canlı varlıkların, bitkiler ve cansız nesneler dışında, resim ve heykellerinin yapılması yasaklanmıştı. Bu nedenle İslam toplumlarında resim, heykel gibi sanat dalları gelişim göstermemiş ve bu durum, antik sanat eserlerine karşı bir ilgisizliğin ortaya çıkmasına yol açmıştır¹⁴⁹.

Osmanlı toprakları, eski eserler açısından oldukça zengin olup hem hukuki açıdan hem de yöneticilerin konuya olan ilgisizliği nedeniyle kolayca sömürülmeye elverişli bir durumdaydı¹⁵⁰. Mısır, Hellas'ın ardından adalar yabancılar tarafından yağmalanmaya başlanmıştır. Bu kişiler eski eser elde etmek için yapılacak her türlü girişimi yapmışlardır. Bu ilgi zamanla Doğu Akdeniz kıyı şeridinden uzanıp anakara içlerine de sıçramıştır¹⁵¹. Bu durumdan en çok etkilenenlerin başında da Osmanlı toprakları gelmektedir. Zira bu sırada Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserleri korunmasına ve tahribine yönelik herhangi bir kanun ya da kararnamenin bulunmayışı bu süreci daha da hızlandırmıştır¹⁵². Öyle ki bu dönemde (1834-1869 arasında) Osmanlı topraklarında büyük kazılar yapılmaya başlanmış, bu kazılar özellikle Batılı devletlerin büyükelçileri ve diğer diplomatların bizzat katılımlarıyla veya destekleri olmuştur. Her geçen gün askeri ve diplomatik açıdan daha da zayıflayan Osmanlı, topraklarında Batılı bilim adamları, seyyahlar, maceraperestler ve diplomatlar tarafından

¹⁴⁸ Şimşek & Dinç 2009, 103.

¹⁴⁹ Şimşek & Dinç 2009, 104.

¹⁵⁰ Şimşek & Dinç 2009, 106.

¹⁵¹ Özkan 2019, 35.

¹⁵² Osmanlı İmparatorluğu'nda ancak 1858 yılına gelindiğinde çevrede yer alan eski eser ve binaları kıran ya da bir şekilde zarar verenlere uygulanacak cezalar Osmanlı Ceza Kanunu'na eklenmiştir. Ancak bu sırada Osmanlı sınırları içerisinde yapılan kazıları denetleyecek, kurulan müzenin ihtiyaçlarını bilip takip edebilecek ve devletin sınırları içinde gezen gezginlerle ilgilenecek donanımlı memur bulunmamaktaydı. Bu bakımdan Osmanlı İmparatorluğu bu alanlardaki açığı yabancılarla kapatma yoluna gitmiştir (Çal 1997, 391; Özkan 2019, 37).

yapılan bu kazılarla/araştırmalarla gerekli ilgi gösterememiştir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun söz konusu kazılara sesini yükseltmemesinde bir diğer etken de Osmanlı açısından devletler arasında kriz çıkarmamak olmuştur¹⁵³.

Osmanlı'da müzecilik faaliyetleri tam anlamıyla yerleşmediği için bir yerde kazı yapmak ve eski eserleri getirmek çok zor görünmekteydi. Buna rağmen 1840 yılında devletin tüm vilayetlerine iletilen genelgelerle eski eserler tespit edilip değerli olanların İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir¹⁵⁴. Ele geçirilen sikke ve defineler devlet için değerli sayılmakta ve bunlar doğrudan İstanbul'a getirilip eritilmek için Darphane'ye teslim edilmekteydi. Özel mülklerde bulunan gayrimüslim sikkelerinin beşte bir devletin kalan beşte dört kısımda mal sahibinin olmaktadır. İslami döneme ait sikkeleri bulan kişi/kişiler fakir ise bunları kullanabilir, zengin ise fakirlere ve ihtiyacı olanlara dağıtabilirlerdi. Sikkeler güncel versiyonlarıyla Darphane'de değiştirilebilmekteydi. Vakıf arazilerde bulunan sikke ve defineler devlete ait olarak kabul görmekteydi¹⁵⁵. Bu dönemde Müslüman zengin koleksiyonerler çevrelerinde ele geçirilen ya da satılan eski eserlere çok az ilgi göstermişlerdir. Buna karşın bazı gayrimüslim kişiler koleksiyonlarında eski eserleri toplamışlar elde etme yollarını aramışlar ve bu eski eserlerin bir kısmını satarak ticaretini de yapmışlardır¹⁵⁶.

Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlere karşı ilgi 19. yüzyıl ortalarına doğru başlamış, imparatorluğun sınırları içindeki taşınır ve taşınmaz kültür varlığının korunması için çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile bu eserlerin korumasına yönelik yasal taban oturtulmaya çalışılmıştır¹⁵⁷. Tanzimat Dönemi'nde¹⁵⁸ Osmanlı İmparatorluğu'nun dört bir yanında eski eserlerin tespit ve taranması için bir faaliyete girilmiştir¹⁵⁹. Bunda Osmanlı entelektüellerinin Avrupa seyahatlerinde fark ettikleri gelişmeler arasında Avrupa'daki taşınır/taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve Batılıların bununla ilgili çalışmaları ve bu konulara yaklaşımlarının da etkisi olduğu düşünülmektedir¹⁶⁰.

¹⁵³ Koçak 2011, 33-34; Özkan 2019, 40; Arundel 2013, 45.

¹⁵⁴ Özkan 2019, 38.

¹⁵⁵ Karaca 2004, 384; Özkan 2019, 39.

¹⁵⁶ Hisar 2010, 90; Özkan 2019, 37.

Örneğin Melos Adası'nda bir Rum tarafından bulunan ve Melo Venüsü olarak bilinen ünlü Aphrodite heykeli 1811'de Marelius Vikontu tarafından satın alınmıştı. Ardından İstanbul'da Fransa büyükelçisi Marquize de Riviere'in girişimleriyle 1820 yılında Louvre Müzesi'ne götürülerek burada sergilenmeye başlanmıştır (Daniel 1950, 83; Nesli 2018, 438; Özkan 2019, 35; Wendy 2020, 152).

¹⁵⁷ Kejanlı 2007, 179-180.

¹⁵⁸ Tanzimat devriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan koruma düşüncesi önceleri sadece taşınır kültür varlıklarını kapsarken daha sonraları buna taşınmaz kültür varlıklarını (anıtsal yapıları) da eklenmiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Kundakçı 2002, 1084-1085; Kutlu 2007, 29; Kejanlı 2007, 180.

¹⁵⁹ Ortaylı 1985, 1599; Kundakçı 2002, 1084-1085; Yıldırım & Martal 2002, 1097-1098; Kutlu 2007, 30; Sönmez 2011, 216; İşbilen 2017, 308; Yaşayanlar 2018, 561.

¹⁶⁰ Önge 2018, 9.

Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerindeki taşınır/taşınmaz kültür mirasının Batılılar tarafından talan edilmesi sürecinde, Avrupalıların taşınır/taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile ilgili bakış açıları önemli rol

Bu sırada dönemin Osmanlı İmparatorluğu'yla karşılaştırılabilecek en yakından örnek 1835 yılında Yunanistan'da antik eserlere yönelik çıkartılan nizamnamedir. Bu tarihten itibaren Avrupalılar bazında -hemen hemen- hiçbir antik eser resmen Hellas'tan yurt dışına çıkarılamama yasasını saygıyla karşılamışlardır. Zira Avrupalılar Yunanlıların bu kararını bu eserlerin Hellas'ın antikitesine ait olduğunu ve bulundukları, yapıldıkları topraklarda bulunmasının ülkenin tarihsel birikimin bir parçası olarak kabul etmiş ve doğdukları coğrafyada kalması ve korunması gerekliliğini düşünmüşlerdir. Diğer yandan konu Osmanlı toprakları olduğunda tam tersi bir tavır takınarak bu eski eserlerle hiçbir bağlantısı ve bilgisi olmadıklarını tahayyül ettikleri Osmanlıları bu anıtların sahibi olarak görememişler ve bu doğrultuda hareket etmişlerdir¹⁶¹.

Tanzimat Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'nin eski eser politikası büyük ölçüde dış gelişmelere bağlı olarak şekillenmiştir¹⁶². Eski eserlere ilişkin hukuki ve kurumsal düzenlemelerin oluşturulmasında, özellikle İngiliz, Fransız ve Alman arkeologlarının ruhsatname alarak kazı yapmaları ve buldukları eski eserleri ülkelerine göndermeleri etkili olmuştur¹⁶³. Bu anlayışla 1840 gibi erken sayılabilecek bir tarihte vilayetlerdeki eski eserlerin tespit ve tasnif edilmesine başlanmıştır. Ayrıca bunlar arasından kıymetlilerin başkent İstanbul'a gönderilmesini emreden bir genelge yayımlanmıştır. Bu genelge esas itibarıyla Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kültür mirasın tasnifine ve belgelenmesine yönelik ilk envanter çalışması olarak kabul edilebilir¹⁶⁴. 1840 yılında düzenlenen fermanın etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski eserlerin toplanması konusunda önemli bir artış görülmekteydi.

oynamıştır. Avrupalılar ülkeleri dışından taşınır/taşınmaz kültür varlıklarını toplayarak/satın alarak onları değerini bilmeyenlerin elinden kurtardıklarını düşünmekte, bu taşınır/taşınmaz kültür varlıklarını koleksiyonlar ve müzelerde belli bir düzende bir araya getirerek bunların ait oldukları mekanları kendi bulundukları yere getiren düzenlemeler yapmaktaydılar. Başka ülkelerden getirilen taşınır/taşınmaz kültür varlıklarıyla koleksiyon ve müzeler açılmasının yaptığı güç vurgusuna ek olarak Avrupalıların taşınır/taşınmaz kültür varlığı yağmacılığının kimlik olgusuna bağlı tarihsel nedenleri de yer almaktaydı. Avrupa'da bu müzelerin ve koleksiyonların oluşturulması Avrupa uluslarının kültür varlıklarının ait oldukları kademeli tarihe sahip topraklar üzerinde hak sahibi olduklarını vurgulamayı da amaçlamaktaydı (Önge 2018, 9).

¹⁶¹ Akın 1993, 234.

¹⁶² Osmanlı İmparatorluğu'ndaki taşınır/taşınmaz eski eserleri çıkaran/bulan Batılı arkeologlar ve araştırmacılar bunları kendi ülkelerine taşıırken Osmanlı halkı ve yöneticileri bu konulara ilgisiz kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu tutum Tanzimat Dönemi'ne kadar böyle devam etmiştir (Sönmez 2014, 3; Ünar 2019, 69). Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Dönemi ile başlayan modernleşme hareketleriyle birlikte Osmanlı toplumunda da tartışılır olmakla beraber belirli bir oranda da olsa Tanzimat hareketinin etkisiyle modernleşen toplum kesimlerinde daha özenli ve giderek bilimsel bir koruma anlayışı oluşmaya başlamıştır (Akbulut 2020, 20).

¹⁶³ Çakmak 2019, 173.

¹⁶⁴ Akbulut 2020, 20.

Bu dönemde imparatorluğun bazı bölge ve kentlerinden arz eden bazı eski eserler de İstanbul'a gönderilmiştir. Böylelikle İstanbul'da toplanıp depolanan eski eserler daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda arkeoloji müzelerini oluşturacak zengin bir koleksiyonun ilk adımlarını oluşturmuştur. Bu açıdan bakıldığında Tanzimat Dönemi'nde devlet kademelerinin müzeciliğe önem veren eski eserler konusunda önemli bir görüş, bilgi ve bilince sahip olduğu görülebilir. Bütün eksikliklerine ve yaşanan sıkıntılara rağmen Tanzimat Dönemi kültür mirası ve koruma düşüncesinin ortaya çıkıp geliştiği ve müzeciliğin kurumsallaşmaya başladığı dönem olarak kabul edilebilir. Ayrıca bkz. Akbulut 2020, 20.

Halktan eski eser bulanlara eserlerin uygun görülen değerinin 1/3'i (üçte biri) peşinen ödeme yapılarak satın alınmıştır¹⁶⁵.

1834-1839 yılları arasında Anadolu'yu gezen Fransız Charles Felix-Marie Texier yapmış olduğu gezi sonucunda Boğazköy ve Yazılıkaya'nın yerini tespit etmiş ve gezi izlenimlerini içeren üç ciltlik eser kaleme almıştır. II. Mahmut kitabından dolayı C. Texier'e Assos (Berhamkale) Zeus Tapınağı'nın bazı kabartmalarını hediye olarak vermiştir. Eserler bugün Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir. Bunlara ek olarak Texier de Magnesia ad Meandrum'da Eylül 1842 ile Nisan 1843 arasında bir dizi kazı çalışması gerçekleştirerek bulduğu eserleri ve Artemis Tapınağı'nın frizlerini Louvre Müzesi'ne götürmüştür. Bu katkılarından dolayı II. Mahmut, Louvre sevenler listesine eklenmiştir¹⁶⁶.

Fransız konsolos Gillet (veya Jille), 1836 yılında Tarsus'taki Dönüktaş (Roma tapınağı) adlı antik yapıda bilimsel amaçlı kazılar yürütmüştür. Bu kazılar sırasında barut kullanımına başvurulmuş ve bu uygulamanın yapıya ciddi zarar verdiği ifade edilmektedir¹⁶⁷. Tarsus'ta keşfedilmemiş antik yapılarda yer almakta, gezisi sırasında Belgiojoso, bu yapılardan birini keşfetmesine rağmen üzerinde hiçbir araştırma veya kazı yapmadan bölgeden ayrılmıştır¹⁶⁸.

1838 ve 1840 yıllarında İngiliz kaşif ve araştırmacı Charles Fellows (1799-1860), Lykia kentleri Letoon, Pınara, Tlos ve Xanthos'ta kazı ve araştırmalar yapmış, bulduğu eserleri İngiltere'ye götürmek için İngiliz hükümetini Osmanlı'dan izin almaları konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Ancak İngiliz hükümeti, bu araştırmalar için gerekli izni alamamıştır¹⁶⁹. Bunun üzerine Fellows, bireysel çabalarıyla 1841 yılında Osmanlı'dan gerekli izni almış ve Nereid'ler Anıtı, Harpy'ler Anıtı ve Aslanlı Mezar gibi Lykia mimari ve plastik sanatından önemli örnekler taşıyan birçok eseri İngiliz donanması yardımıyla British Museum'a taşımıştır. Bu başarısı nedeniyle Kraliçe Victoria, Fellows'u 1845 yılında Şövalyelik/Sör unvanıyla onurlandırmıştır¹⁷⁰.

1842 ve 1858 yılları arasında İngiltere Büyükelçiliği de yapmış olan Lord Stratford Canning (1786-1880), Osmanlı üzerinde önemli bir nüfuza sahipti. Bu nüfuzunu kullanan Lord Stratford Canning, Sultan Abdülmecid'ten aldığı izinle Anadolu topraklarında yer alan ve dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen Mausoleum'un 12/13 kabartmasını alarak 1846 yılında Londra'daki British Museum'a göndermiştir. Kabartmalar, Lord Stratford

¹⁶⁵ Akbulut 2020, 20.

¹⁶⁶ Kundakçı 2002, 1089; Kutlu 2007, 34; Özkan 2019, 32-33.

¹⁶⁷ Arık 2015, 40; Özkan 2019, 33.

¹⁶⁸ Belgiojoso 2023, 232.

¹⁶⁹ Osmanlı'dan kazı için 1840'tan itibaren izin isteyen araştırmacılar vatandaşı oldukları devlete ve ilişkilere bağlı olarak özetle devlet üzerindeki baskılarla izin alabiliyor veya alamıyorlardı. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Şar İşbilen 2017, 309; Özkan 2019, 41.

¹⁷⁰ Shaw 2004, 83; Özkan 2019, 43.

Canning'ın sekreteri, Türk bir mimar ve taş ustası tarafından Bodrum Kalesi'nden sökülerek teslim edilmiştir. Bu işle ilgili tüm giderler, kabartmaların Londra'ya ulaşması dahil olmak üzere, bizzat Sultan Abdülmecid tarafından ödenmiştir¹⁷¹.

Kazı için gerekli izin Lord Stratford Canning sayesinde alınmış ve British Museum, Canning sayesinde önemli eserler kazanmıştır¹⁷². Canning elçilik görevinde bulunduğu sürede Mr. Austin Henry Layard'ın çalışmalarına maddi ve manevi destek olmuştur¹⁷³. Layard'a araştırması sırasında uyması gereken yazılı olmayan kuralları ve tavsiyelerini şöyle sıralamıştır. Siyasi ve dini tartışmalardan uzak durması, misyonerlerle yakın ilişkiye geçmemesi, Osmanlı kurallarına ve mekanlarına saygı duyması ve bulduğu eserleri derhal İngiltere'ye ulaştırması için yerel yöneticilerden izin alması şeklindedir¹⁷⁴. İngiliz büyükelçi Canning eserlerin nakli için Osmanlı yönetimine siyasi baskı yöntemleri uygulamıştır. Bu baskıya zaman içinde dayanamayan Osmanlı hükümeti önce 1846 yılında duvarlardan mermerlerin alınmasına izin vermiş ardından da İngiliz elçinin bu mermerlere bu kadar önem verdiğini anlayan dönemin Osmanlı sultanı I. Abdülmecid (1839-1861) tüm eserleri elçiye hediye etmiştir. Bu eserlerin İngiltere'ye gönderilmesi yaklaşık 400 sterlin tutmuştur. Amazonlarla Hellenlerin savaşının betimlendiği eserlerin tamamı 17 parçadan oluşmaktaydı. Bu eserlerden 12'si British Museum'a nakledilmiştir. Büyükelçi bu eserleri kabul ederken kendi kişisel zenginliğinden ziyade İngiliz milletini zengin etmek için teslim aldığını ifade etmiştir¹⁷⁵.

Diğer bir önemli araştırmacı olan William Burckhardt Barker, İngiltere Doğu Hindistan Kumpanyası Halep temsilcisi olarak, 1845 yılında Çukurova yöresinde yaptığı araştırmalar sırasında, yörede ikamet eden bir Ermeni vatandaşının rehberliğinde Tarsus Gözlükule'de kazı yapmış ve ele geçirdiği pişmiş toprak heykelcikleri Londra'daki British Museum'a deniz yoluyla taşımıştır¹⁷⁶.

Bu sırada Osmanlı İmparatorluğu'nda da eski eserlere olan ilgi görece olarak artmış ve 1845 yılında Esliha Anbarı olarak kullanılan Aya İrini'nin bir bölümünde antik eserler toplanmaya başlanmıştır¹⁷⁷. 1846 yılında Esliha Anbarı adı altında gelişmekte olan Aya İrini

¹⁷¹ Özkan 2019, 44; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 21; konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Şahin 2020, 46.

¹⁷² Poole 1999, 105.

¹⁷³ Poole 1999, 105.

¹⁷⁴ Poole 1999, 106.

¹⁷⁵ Poole 1999, 106.

¹⁷⁶ Barker 1853, 152; Yaşayanlar 2018, 559; Özkan 2019, 44; Langlois 2024, 22.

Aynı yerde Fransız araştırmacı Victor Langlois tarafından da 1852 yılında kazılar yapılmış, bilimsel bir içerik taşımayan hafriyat çalışmaları sırasında höyüğe zarar verilmiş ve ele geçirilen eserler Louvre Müzesi'ne yollanmıştır (Özkan 2019, 44; Langlois 2024, 22).

¹⁷⁷ Aya İrini 1868'de müze olarak kullanılacak bu amaçla askeri malzeme ile arkeolojik eserlerin ayrılması yoluna gidilecekti (Mülayim 2009, 180; Duyan 2010, 11).

eski eser koleksiyonu Fethi Ahmed Paşa'nın emriyle ikiye ayrılmıştır. Antik Yunan, Antik Roma ve Doğu Roma olarak belirlenen eserler mecmu-i asar-ı atika adı altında toplanmıştır¹⁷⁸.

1847'de H. Layard arkeolojik kazı yapmak üzere Osmanlı hükümetinden izin istediğinde Meclis-i Hass-ı Vükela şu yorumu yaparak izin verdi: “*Saye-i Şahane’de böyle taşlar memleketimizde boldur, onların hepsini götürsünler yalnız altın ve gümüşe dair bir şey varsa onları bize bıraksınlar*”¹⁷⁹.

İstanbul’daki ilk kazı, 1855 yılında İngiliz vatandaşı olan arkeolog Charles Thomas Newton (1816-1894) tarafından, At Meydanı’ndaki Yılanlı Sütun etrafında gerçekleştirilmiştir. Ancak Newton, bu kazıyı fazla önemsememiş ve çalışmalarını Halikarnassos’a yönlendirmiştir¹⁸⁰. Bu dönemdeki kazı faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu’nda eski eserlerin korunması ve sergilenmesi konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur.

C. T. Newton ve arkeolog-mimar P. Richard Pullan, Muğla Bodrum’daki Halikarnasos (günümüzde Bodrum) antik kentinde, özellikle Mausolos’un Mezarı’nı (Mausoleum) bulmak amacıyla kazı çalışmalarında bulunmuşlardır. Bu kazılar sonucunda, Mausoleum’a ait kabartmalar ve mezardan çıkan eserler, Osmanlı Harbiye Nazırlığı’nın emriyle kaleden sökülen aslan heykelleriyle birlikte 1852’de Aya İrini’ye getirilmiştir. Ayrıca, üzerinde amazon tasviri bulunan kabartmalar da C. T. Newton tarafından British Museum’a götürülmüştür¹⁸¹. Newton, 1850’li yıllarda Halikarnassos, Knidos ve Didyma’da kazılar yaparken, bölgenin hamisi olan Mehmed Ali Ağa, kazılara destek vermiş ve marabalarını işçi olarak göndermiştir. Newton’dan ise karşılık olarak kazıdan elde edilen kesilmiş taşların cami yapımında¹⁸² kullanılmak üzere kendisine verilmesini istemiştir. 1866 yılında, Newton, bu kazılardan elde ettiği arkeolojik eserler ve buluntuların önemli bir bölümünü British Museum’a göndermiştir. Bu eserler arasında ünlü Knidos Aslanı da yer almaktadır¹⁸³.

Prusya Devleti, İzmir konsolosu Ludwig Peter Spiegelthal 1853 yılında Sardes’te tümülüs kazılarına başlar zamanla 1858 yılında kazıya Alyattes Tümülüsü’nde devam eden Spiegelthal mezar odasına ulaşsa da mezarın çok önceden soyulmuş olduğunu görerek mezarda sadece seramik parçaları bulur. Spiegelthal 1857 yılında İzmir’de tiyatroyu kazmak için toprak

¹⁷⁸ Daha sonraları askeri müzenin koleksiyonunu oluşturacak malzeme mecmu-i asar-ı atika ayrıldı. 1875’te Aya İrini Müze-i Hümayun adını almıştır (Mülayim 2009, 181; Giray 2009, 2; Güven 2010, 11-12; Mater 2013, 17-18; Çelik 2016, 121; Yaşayanlar 2018, 560; Karakoç & Yıldırım 2020, 2014).

¹⁷⁹ Mülayim 2009, 181.

¹⁸⁰ Özkan 2019, 45; Wendy 2020, 83; Sivrioğlu 2024, 52.

¹⁸¹ Shaw 2004, 89; Özkan 2019, 45; Wendy 2020, 83.

¹⁸² Benzer durum Schliemann kazılarında da olmuştur. Ayrıca bkz. Schliemann 2017, 109-205 vdd.

¹⁸³ Özkan 2019, 45; Wendy 2020, 83; Sivrioğlu 2024, 58-59.

satın almışsa da sonucun ne olduğu bilinmemekle birlikte bulunan eserlerin Prusya'ya gönderildiği düşünülmektedir¹⁸⁴.

19. yüzyılda Suriye-Lübnan kıyıları araştırmacılar için el değmemiş bir zenginliğe sahipti. Bu dönemde Osmanlı Devleti adına bölgede önemli kazılar yürütülmüş ve ele geçen eserler başkente taşınmıştır. Özellikle Osman Hamdi Bey'in ortaya çıkardığı lahitlerdeki figürler, renkli şekilde süslenmiştir ve bu eserler Hellenistik Dönem'in yüksek sanat anlayışını yansıtmaktadır¹⁸⁵. Osmanlılar bölgede araştırma yaparken, o coğrafyada en etkili isimlerden biri Fransız tarihçi ve arkeolog Ernest Renan'dı. Renan, gezdiği yerlerde topladığı tüm lahit, mozaik ve diğer eski eserleri, Louvre Müzesi'ne gönderilmek üzere limanlara taşıttı. Bu süreçte, dönemin Fransa İmparatoru III. Napolyon (1852-1870) da önemli bir rol oynamaktaydı; çünkü Napolyon, Fransız askerlerinin görev yaptığı her yerde bir arkeolog bulunmasının gerektiğine inanıyordu. Bu yaklaşım, Fransızların Orta Doğu ve Akdeniz'deki arkeolojik çalışmalarına büyük bir ivme kazandırmış ve bu dönemdeki kazı faaliyetlerinin büyük bir kısmı Fransız kontrolünde gerçekleşmiştir¹⁸⁶. Ancak Lübnan'daki Fransız arkeologlarının egemenliği, Osmanlı ve Almanlar arasında gelişen yakınlaşma ile sona erdi ve Fransızların yerini Alman arkeologlar ve araştırmacılar almaya başladı. Bu değişim, bölgedeki arkeolojik çalışmaların seyrini etkileyerek, Osmanlı topraklarında ve özellikle Doğu Akdeniz'deki kazı faaliyetlerini yönlendiren yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır¹⁸⁷. Fransız diplomat ve devlet adamı William Henry Waddington da Yunanistan ile Osmanlı'yı gezmiş ve 1855 yılında Fransa devleti adına Kyzikos'ta (Erdek) kazı ve araştırmalar yürütmüştür¹⁸⁸.

Dilettanti Cemiyeti¹⁸⁹ üyesi mimar/arkeolog P. Richard Pullan 1861 yılında Anadolu'da yer alan eski yerleşim merkezlerinin resimlerini çizmiş ve 1862 yılında Teos'ta (Sığacık) çalışmalar yapmış ve 1866 yılında da günümüzde Çanakkale'de yer alan Khryse (Gülpınar) antik kentinde Apollon Tapınağı'nın planını çıkarmış ve 1869 yılında da Priene kentinde yer alan Athena Tapınağı kazılarına da dahil olmuştur¹⁹⁰.

¹⁸⁴ Dinç 1993, 2-3; Özkan 2019, 47.

¹⁸⁵ Duyan 2010, 12; Sivrioğlu 2024, 53-54.

¹⁸⁶ Laurens 2011, 230; Sivrioğlu 2024, 54-55.

¹⁸⁷ Makdisi 2011, 269; Sivrioğlu 2024, 56.

19. yüzyılda Osmanlı'nın Anadolu topraklarını Batılı arkeolog ve araştırmacılar kazı alanına çevirmiş durumdaydılar. Kazılar Osmanlı'nın müttefiklerinin değişimine göre artıp azalabilmektedir. Yüzyılın sonlarına doğru bu daha net şekilde görülmüş Alman ve Avusturyalı arkeologların/araştırmacıların kazılarında önemli bir artış görülmüştür. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Szemethy 2011, 331-333; Sivrioğlu 2024, 60.

¹⁸⁸ Özkan 2019, 45.

¹⁸⁹ 1734'te İtalya'ya seyahat eden bir grup İngiliz asil ve bilim insanları tarafından İtalya'da kurulmuştur ve merkezi Londra'da bulunmaktadır. Cemiyetin ilgisi antik Hellen ve Roma eserleri üzerine olmuştur. Akdeniz coğrafyasında faaliyetlerde bulunmuşlardır. Konuya ilişkin ayrıca bkz. Colvin 1914, 4.

¹⁹⁰ Özkan 2019, 46.

İzmir-Selçuk demiryolu inşaatında görev alan mimar John Turtle Wood, İngiliz hükümetinin desteğini alarak Ephesos'ta British Museum adına kazı ve araştırmalar yapmak için Osmanlı'dan izin almıştır. 1863 mayısında başlayan kazılarda J. T. Wood, Artemis Tapınağı'nı aramıştır. Genel itibarıyla bölgede yapılan kazıların sistemli olduğu söylenemez. Bununla birlikte ele geçen tüm eserler kendi içlerinde sınıflandırılıp sandıklara yerleştirilerek Selçuk'ta depolanıp daha sonra Osmanlı kanunlarına aykırı şekilde 1874 yılında deniz yoluyla Londra'ya British Museum'a göndermiştir¹⁹¹. İngilizler buldukları çift eserlerin birini Osmanlı'ya teslim etmedikleri ve ele geçen eserlerin çok azını verdikleri ortaya çıkmış sonucunda Osmanlı yönetimi Londra'ya giden eşyaların incelenmesi istemiş ama İngilizler bu isteğe olumsuz cevap verip emirnameye uymayarak Artemis Tapınağı'nın parçalarını ve diğer eski eserleri Londra'ya British Museum'a yollamışlardır¹⁹².

1865 yılında İngiliz prensi Arthur, Ephesos kazı çalışmalarını gezerek eski eserlere olan ilgi ve merakını göstermiştir¹⁹³. Kazı yapılan alan genişleyince köylülerin ekili/dikili alanları nedeniyle Wood kazıyı durdurmuş ancak kazıda çalışan köylüler bu ekili/dikili alanların sahibi olarak Wood'a kazıya devam etmeleri yönünde ısrar etmişlerdir. Kazı devam ederken Çirkince Bucak müdürü kazı izninin süresinin bittiğini belirterek kazıyı durdurmuştur. Bunun üzerine Wood, kazı için gerekli izni alarak (bir yıl daha) yeniden Ephesos'a dönüştür. Osmanlı idarecileri bilerek veya bilmeyerek kazı esnasında Wood'a bazı zorluklar çıkarmışlardır¹⁹⁴. Wood, Artemis Tapınağı'nı bulunca tüm dünyada gündem olmuş, tebrik telgrafları almış ve bunu duyan H. Schliemann bizzat Ephesos'a gelerek Wood'u tebrik etmiştir¹⁹⁵. Wood'un Ephesos'ta bularak İngiltere'ye gönderdiği eserler Avrupalıların dikkatlerini bölge üzerine çekmiştir. Böyle fırsatları değerlendirmek isteyen bazı Avrupa devletleri Osmanlı İmparatorluğu'na gidecek diplomatlarını bilgili ve eğitilmiş kişilerden seçmiş, bu kişiler Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı yerlerinde kazı izinleri alarak bulunan eserleri yasal veya yasadışı yollarla kendi ülkelerine göndermek istemişlerdir¹⁹⁶.

1 Mart 1869 tarihine gelindiğinde ise Osmanlı İmparatorluğu'nda giderek artan kazı ve araştırmaları göz önünde tutarak devletin kültürel miras değerlerini koruma amaçlı attığı ilk adım olarak Asar-ı Atika Nizamnamesi yayımlanmış ve aynı yıl yürürlüğe girmiştir¹⁹⁷.

¹⁹¹ Türkoğlu 1999, 129-134; Kutlu 2007, 19; Mülâyim 2009, 184; Özkan 2019, 46; Wendy 2020, 150.

¹⁹² Uluçay 1997, 30; Kutlu 2007, 41; Özkan 2019, 46-47; Baskın 2020, 7.

¹⁹³ Türkoğlu 1999, 131.

¹⁹⁴ Türkoğlu 1999, 133.

¹⁹⁵ Türkoğlu 1999, 136.

¹⁹⁶ Türkoğlu 1999, 146.

¹⁹⁷ Mülâyim 2009, 184.

3.2. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi (Transliterasyonu)

Birinci madde: Bundan böyle Memalik-i Mahrusa-i mülukanede antika taharri etmek istid'asında bulunanlar evvel-emirde Maarif Nezaret-i celilesine müraca'at ve resmen istihsal-i me'zuniyet etmedikçe hiçbir tarafta antika taharri edemeyeceklerdir.

İkinci madde: Devletçe mahzur görülmeyip de kendilerine me'zuniyet i'ta olunanlar taharri ve ihraç edecekleri asarı başka devlet memalikine nakledemeyip dahilde istediklerine ve talep olunur ise hükumete satmaya me'zun olacaklardır¹⁹⁸.

Üçüncü madde: Bir adamın mülkü dahilinde zuhur eden asar-ı atika kendisinin malı olacaktır.

Dördüncü madde: Her nev' atik meskukatın harice gönderilmesi sureti ittihaz olunacak memnu'iyetten müstesna tutulacaktır.

Beşinci madde: Antika ihracı için verilecek me'zuniyet yalnızzir-i zeminde bulunacak asara hasr olup merkuruz olan her türlü asar-ı atikanın ve onların müştemilat ve teferru'atından olan şeylerin vakten-mine'l-evkat kal' ve kam'ına ruhsat verilmeyecek ve buna cesaret olur ise kanunen te'dib olunacaktır.

Altıncı madde: Bir devlet tarafından resmen antika talebi için vuku' bulacak iltimasın is'afı müsa'ade-i mahsusa-i seniyyeye merhun olacaktır.

Yedinci madde: Antika taharri ve ihracı hususunda vukuf ve ma'lumatı olup da bunu nezaret-i celile-i müşarünileyha nezdinde isbata muktedir olabilenlerin masraf ve ücretleri canib- miriden tesviye ve ifa olunmak üzere kendilerine bu madde için me'muriyet ve me'zuniyet-i resmiye i'ta olunacağından o misillüler nezaret-i müşranileyha canibine müraca'at edeceklerdir¹⁹⁹.

3.3. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi (Transkripsiyonu)

Birinci Madde: Bundan böyle Osmanlı ülkesinde eski eser araştırması yapmak isteyenler, her şeyden evvel Maarif Nezareti'ne müracaat edip resmen izin almadıkça, hiçbir tarafta eski eser araştırması yapamayacaklardır.

İkinci Madde: Devletçe sakınca görülmeyip de kendilerine izin verilenler, araştıracakları ve çıkaracakları eserleri başka devletlere nakledemeyip, dahilde istediklerine talep olunur ise hükümete satmaya izinli olacaklardır.

Üçüncü madde: Bir adamın mülkü içinde çıkan eski eserler kendisinin malı olacaktır.

¹⁹⁸ Kutlu Dilbaz 2018, 109.

¹⁹⁹ Kutlu Dilbaz 2018, 110.

Dördüncü Madde: Her nevi eski sikkelerin yurt dışına gönderilmesi, konulacak yasaktan istisna tutulacaktır.

Beşinci Madde: Eski eser çıkarılması için verilecek izin yalnız toprak altından bulunacak eserlere ait olup, yüzeyde olan her türlü eski eserin ve onların müştemilat ve teferruatından olan şeylerin hiçbir zaman sökülmesine ve kırılmasına izin verilmeyecek, buna cesaret eden olur ise kanunen cezalandırılacaktır.

Altıncı Madde: Bir devlet tarafından resmen eski eser talebi için vuku bulacak iltimasın kabul edilip yerine getirilmesi Padişah'ın özel iznine bağlı olacaktır.

Yedinci Madde: Eski eser araştırması ve kazısından anlayan ve bilgisi olup da bunu adı geçen nezarete ispat edebilenlerin masraf ve ücretleri Hazine'den karşılanmak üzere kendilerine memuriyet ve resmi izin verileceğinden, bu kişiler adı geçen nezarete müracaat edeceklerdir²⁰⁰.

3.3.1. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış

Osmanlı yöneticilerinin Batı'daki gelişmeleri ve yenilikleri düzenli olarak izleme anlayışı, III. Selim döneminde şekillenmiştir. Bu dönemde Batı ile ilişkilerin artmasıyla birlikte, Osmanlı yönetici elitleri eski eser anlayışlarında Batı'daki yenilikleri görme fırsatı bulmuşlardır. Özellikle II. Mahmut döneminde Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, geri döndüklerinde yönetici olarak bu ve benzeri konularda gösterdikleri yenilikçi tutumlarıyla dikkat çekmişlerdir. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski eserler ile ilgili gelişmeleri reformist hareketler çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu süreçte, eski eserlerin korunması, yurt dışına çıkışının engellenmesi, kazıların belirli bir düzenle yapılması ve araştırmaların izinle yapılması gibi temel hususları içeren birbiri ardına Asar-ı Atika nizamnameleri yayımlanmıştır²⁰¹. Asar-ı Atika teriminin nizamnamelerdeki tanımının yeni düzenlemelerle evrilmiş olması, bu nizamnamelerin kabul edildiği dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda kültürel mirasın ne şekilde algılandığını ve korunma anlayışındaki dönüşümü yansıttığı gibi devletin karşılaştığı sorunlara yönelik tutumundaki değişimi de ortaya koymaktadır. Bu durum, hem kültürel mirasın korunması ile ilgili anlayışın zaman içinde nasıl şekillendiğini hem de devletin bu alandaki yaklaşımının nasıl geliştiğini anlamak açısından oldukça dikkate değerdir²⁰².

1869 yılı öncesinde kazı ve araştırma yapacak kişilere yönelik uygulamalar yasal uygulamalar olmaksızın birtakım Osmanlı hükümeti tarafından alınan kararlarca

²⁰⁰ Varuy 1988, 168 dn. 3; Karaduman 2004, 79-80.

²⁰¹ Şimşek & Dinç 2009, 106; Ünar 2019, 70.

²⁰² Önge 2018, 13.

gerçekleştiriliyor ve çoğunlukla eski eserlerin paylaşımını veya eserlerin tamamen elden çıkarılmasını temel almaktaydı²⁰³. Osmanlı İmparatorluğu'nda İngiliz John Turtle Wood'un Aydın eyaleti sınırları içerisinde bulunan Ayasuluğ, Gavurköyü ve Eskikale civarındaki harabelerde gerçekleştireceği kazıya/araştırmaya yönelik verilen izinler 1869 öncesindeki durumu açık bir şekilde göstermektedir. Başkent İstanbul'dan İzmir Valiliği'ne gönderilen yazıda bu kazıyı/araştırmayı gerçekleştirecek kişiye gerekli tüm yardım ve kolaylığın sağlanması için bu izinde, bulunacak eski eserlerden ikili olanların birer adetinin devlet müzesi için alınması ve tek olanların kazıyı/araştırmayı yapan kişilere bırakılması yönünde görüş bildirilmiş, eğer kazının/araştırmanın yapılacağı yer devlete ait değilse arazi sahibinden izin alınması gerektiği de gönderilen bu yazıya eklenmiştir²⁰⁴. Bu doğrultudan bakıldığında günümüz Türkiye'sinde sınırları düşünüldüğünde ilk ruhsatlı kazı iznini Haziran 1864'te Ayasuluğ'da İngiliz mühendis John Turtle Wood'un aldığı düşünülebilir²⁰⁵.

İlk Türk Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin ortaya çıkış süreci, 1868 yılının Şubat ayında Aydın Vilayeti'ne, İzmirli Hekim İsmail Paşa'nın vali olarak atanmasıyla başlar. İsmail Paşa, bu görevinden önce farklı nazırlık ve valilik görevlerinde bulunmuş, hatta 1853 yılında İzmir Valisi olmuştur. Dik başlı bir karaktere sahip olduğu için, 1866 yılında Girit Valiliği'nden alınarak İstanbul'a, yani Dersaadet'e Celb Müşiri olarak atanmış, ancak burada da uzun süre kalamamış ve görevinden alınarak Aydın Vilayeti'ne tekrar vali olarak atanmıştır. Bu nedenle, devlet mekanizmasını tecrübesi ederek bizzat tanıma imkanı bulmuş yerel bir yöneticidir. İsmail Paşa, göreve başladıktan sonra, İngiltere Konsolosluğu aracılığıyla Sadaret'ten (Osmanlı hükümeti) 28 Mart 1867 tarihli bir yazı almıştır. Bu yazıda, John Turtle Wood'a verilen kazı süresinin bir yıl daha uzatılması ve harabelerde keşif ve kazı yapmasına engel olunmaması talimatı verilmiştir. Ayrıca, bu kazıların eski eser araştırmalarına zarar vermemesi gerektiği de belirtilmiştir. Ancak, Wood'un kazılarda elde ettiği eserlerin demir yoluyla taşındığı bilinmektedir²⁰⁶.

²⁰³ Şahin 2020, 48.

²⁰⁴ Şahin 2020, 48.

²⁰⁵ Paksoy 1993, 206.

John Turtle Wood'a, 1864 yılının haziran ayı başına kadar Aydın Eyaleti sınırlarında yer alan Ayasuluğ, Gavurköyü ve Eskikale çevresindeki harabelerde kazı yapması için izin verilmiş, kendisine gerekli yardımların sağlanması talep edilmiştir. Ayrıca, eski eser araştırması yapanların buldukları çift olan eserlerin birer örneğinin Devlet-i Aliyye Müzesi'ne alınması ve tek olanların araştırmacılara bırakılması gerektiği vurgulanmıştır. Bir mahallin sembolü olan eski eserlerin, ait oldukları yerden çıkarılmasının uygun olmadığı, devlete ait olmayan arazilerde yapılan kazılarda ise, öncelikle arazi sahiplerinin izninin alınması gerektiği hatırlatılmıştır. Buna uygun olarak, Wood'un haziran ayı başına kadar kazı yapmasının engellenmemesi, gereken yardım ve kolaylığın gösterilmesi istenmiş, ayrıca Devlet-i Aliyye için alınacak eserlerin korunması ve ilgili durumu bildiren bir yazı ile rapor edilmesi talep edilmiştir (Karaduman 2004, 76; Baskın 2020, 7).

²⁰⁶ Karaduman 2004, 76-77.

Bu yüzden vali İsmail Paşa önce Aydın Demir Yolu Komiserliği'ne başvurarak, eski eserlerin taşınmasıyla ilgili bilgileri öğrenmeye çalışmıştır. Aldığı raporda, John Turtle Wood'un 1868 yılına kadar, söz konusu antik ören yerlerinden önemli miktarda eski eser göndermiş olduğu bilgisi yer almaktadır. Ancak bu eserlerin miktarının ve çeşitlerine tam olarak vasıl olunamadığı da belirtilmektedir. Gönderilen eski eserlerin arasında, Devlet-i Aliyye Müzesi'ne (Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi müzesi) devredilmesi gereken eserler olabileceği de ima edilmiştir. Bunun üzerine yapılan incelemede Turtle Wood'un bu eserleri hiçbir şekilde müzeye vermediği ve bunların bir kısmının kaybolduğu ya da kaydına ulaşılamadığı yönünde cevaplar alındığı ifade edilmiştir²⁰⁷.

Aydın Demir Yolu Komiser Vekili Mösyö Edward Price'ın, Aydın Valisi'ne sunduğu 1 Ağustos 1868 tarihli raporunun tercümesinde, John Turtle Wood'un İngiltere'ye gönderdiği eski eserlerin miktarına dair genel bilgiler yer almaktadır. 1863 yılından itibaren hangi eserlerin gönderildiği konusunda Demir Yolu Kumpanyası tarafından verilen kesin bir rakam bulunmamaktadır. Ancak, 1867 yılı öncesinde, düşük değerli bazı eski eserlerin İzmir'e taşınarak İngiltere'ye gönderildiği hakkında gayri resmi bilgiler bulunmaktadır. 1867 yılında 29 Ekim'de 39 taş parçası, 9 Kasım'da bir taş arabası, 15 Kasım'da 2 sandık ve 3 taş parçası, 4 Aralık'ta ise 9 taş parçası İzmir'e gönderilmiştir. 1868 yılının Şubat ayında ise, 14 Şubat'ta bir araba taş, 17 Şubat'ta üç araba taş ve 19 Şubat'ta bir araba taş daha İzmir'e ulaştırılmıştır. 1868 yılı Şubat ayında demir yolu istasyonuna gönderilen eserler, İngiliz Harp gemisi olan Teryil adlı gemiye yüklenmiştir. Bu eserlerin çoğu, üzerine Rumca harflerle işaretler yapılmış taş ve heykel parçalarıdır²⁰⁸.

Vali, Sadaret'e (Osmanlı Hükümetine) bir yazı yazarak, konuyu özetlemiş ilgili sorunun çözümü için de öneriler getirmiştir. Hükümete gönderilen yazıda eski eser araştıran kişilerin çıkaracakları eserlerin ikili olanlardan birer adedinin Devlet-i Aliyye Müzesi için alınması, tek olanların kazıyı yapanlara bırakılması belirtilmiş olsa da böyle ikili eserin çok az bulunduğu, bir süreden beri yabancıların çoğunun izin alarak vilayetin her tarafında araştırmalar/kazılar yapması sonucu, önemli miktarda eski eser çıkararak memleketlerine gönderdikleri belirlenmiş, Sadrazam uygun görürse eski eser araştırma/kazma ruhsatı isteyenlerin, masrafları kendiler tarafından karşılanmak üzere, yanlarında bir memurun görevlendirilmesinin uygun olacağı

²⁰⁷ Bu durum, bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin taşınması ve korunması hususunda ciddi bir sorunlara delalet etmektedir. Eserlerin tam olarak hangi eserler olduğuna dair herhangi bir ayrıntılı bilgi edinilememesi, yetkililerce ve devlet mekanizması üzerinden ilgili eski eserlerin düzenli bir şekilde kaydedilmediğini ya da izlerinin kaybolduğunu/kaybedildiğini de ima etmektedir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel mirasını koruma çabalarına rağmen, bazı yabancı hafirlerin bu eserleri devletin payına düşen oranını dahi müzelerine teslim etmekten ziyade yurtdışına göndermeleri, Osmanlı'nın o dönemdeki kültürel miras yönetimi ve yasalarının uygulanmasındaki eksiklikleri de gözler önüne sermektedir.

²⁰⁸ Karaduman 2004, 77.

ifade edilmiştir. Bu kazılarda/araştırmalarda çıkacak eski eserlerin ikili olanların biriyle yetinmeyerek ya bulunanların yarısı ya da üçte biri veyahut hiç olmazsa dörtte birinin Devlet-i Aliyye Müzesi için alınmasının gerekliliği bildirilmiştir²⁰⁹. Ayrıca bazı Avrupalıların ruhsatsız olarak kazı/araştırma yapmalarına engel olunması için ruhsatsız kazı/araştırma yapılmasının yasaklanması gerektiğine dikkat çekilmiş ve gereğinin yapılması istenmiştir²¹⁰.

Ardından Osmanlı İmparatorluğu topraklarında eski eser araştırması/kazısı yapacak kişilere yaptıkları faaliyetlerde bulunacak eserlerden çift olanlarından birinin Devlet-i Aliyye Müzesi'ne bırakılmak şartıyla gerekli iznin verildiği ikili olanların çok az olduğu olanların da Osmanlı idarecilerinden/memurlarından saklandığı tespiti yapılarak, eski eserlerin Osmanlı topraklarında diğer ülkelere göre daha fazla bulunduğu, buna rağmen Avrupa Müzelerinin Osmanlı topraklarından götürülen eski eserlerle zenginleştiği ve Avrupalı devletler tarafından uzun zaman önce müzeler açılarak, gün geçtikçe eksikliklerinin tamamlanmasına özen gösterilmesine rağmen, bizde eski eserleri sergileyecek bir müzenin bulunmamasının uygun olmadığı dile getirilmiş ve bir süre daha Osmanlı topraklarından bu şekilde eski eser çıkarılmasına izin verilmesi durumunda, ne kadar değerli ve nadir eski eser varsa çıkarılıp yurt dışına götürüleceği, bu amaçla bu soruna bir çözüm bulunmasının işin gereği olduğu ifade edilmiştir. İlgili yazı ekinde Sadaret'e (Osmanlı Hükümeti) Aydın Demiryolu Komiserliği'nden alınan 1 Ağustos 1868 tarihli yazının 9 Ağustos 1868 tarihinde onaylanmış tercümesi de gönderilmiştir²¹¹. Aydın Valiliği'nin ülke dışına çıkarılacak eski eserlerden uygun bir miktarın alınması önerisi, Sadaret tarafından paylaşım için eski eserin değerinin bilinmesi gerekeceği ve nadir parçaların değerinin yapılmasının mümkün olamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir²¹².

Ancak 1869 yılında gelindiğine Osmanlı Hükümeti artık ülke sınırları içinde gün geçtikçe daha da yağmalanan ve tahrip olunan ve yasal/gayrı resmi yollardan yurt dışına çıkartılan kültürel miras değerlerinin farkına vararak bu süreci en azından yasal bir çerçeve içerisinde ele almak istemiştir. Bu yüzden Heyet-i Umumiyye, Nafia Dairesi (Bayındırlık Dairesi) tarafından hazırlanan mazbatayı incelemiş ve 22 Ramazan 1285 – 24 Kanun-ı Evvel 1284 (5 Ocak 1869) tarihli bir kararla görüşlerini açıklamıştır. Bu karar, aynı zamanda ilerleyen dönemde yayımlanacak olan 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin temel maddelerini de ortaya koymuştur. Kararda, öncelikle konuya dair kısa bir özet verilmiş, Nafia Dairesi'nin taşınır/taşınmaz eski eser araştırmalarına izin verilmemesi yönündeki görüşü reddedilmiş, buna

²⁰⁹ Bu fikir, daha sonradan yürürlüğe giren 1869 ve 1874 Asar-ı Atika Nizamnameleri'nin (Eski Eserler Kanunu) maddelerinin oluşturulmasında önemli bir etki yaratmış görünür.

²¹⁰ Karaduman 2004, 77. İsmail Paşa'nın sunduğu öneriler etkili olmuş ve yapılacak olan 1869 yılı Asar-ı Atika Nizamnamesi'ne gidilen süreci hızlandırmıştır (Şahin 2020, 49).

²¹¹ Karaduman 2004, 77.

²¹² Karaduman 2004, 78.

karşılık Avrupa’da, özellikle Fransa’da, resmi izinle eski eserlerin çıkarılmasına engel olunmadığı ancak bu eserlerin başka ülkelere götürülmesinin yasak olduğu vurgulanmıştır²¹³.

Yerli ve yabancı arkeologlar/araştırmacılar, eski eserlerle ilgili araştırma yapmak istediklerinde önce resmi izin almak zorundadır. Devlet, araştırma ve kazı yapma izni veriyse, eserlerin yurtdışına taşınmasına izin verilmez. Eserler sadece yurt içinde kalabilir ve talep edilirse hükümete satılabilir. Bir kişinin özel mülkünde bulunan eski eser, o kişinin malı olarak kabul edilir. Her türlü eski sikke, yurt dışına çıkarılmasına dair konulacak yasağın dışında bırakılır. Eski eserlerin kazılması için verilen izin sadece yer altındaki eserler içindir. Yer üstündeki eserler ve bunlara bağlı parçalara hiçbir şekilde zarar verilemez. Bu tür bir tahribat yapanlar cezalandırılır. Bir başka devlet eski eser talep ederse, bu talebin yerine getirilmesi Padişah’ın özel iznine bağlıdır. Devlet, eski eserlerle ilgili araştırma yapacak vakıf memurları atamalı, araştırmalar yapılmalı, elde edilen eski eserler uygun şekilde korunmalı ve sergilenmelidir. Nafia (Bayındırlık) Dairesi’nin önerdiği yüz bin kuruş, yeterli bulunmamış ve bu nedenle ödeneğin iki yüz bin kuruşa çıkarılması, Maarif Nezareti bütçesine eklenmesi tavsiye edilmiştir²¹⁴. Bu öneri Şura-yı Devlet tarafından onaylanmıştır. Fransa örneği göz önünde bulundurularak, eski eser araştırmak isteyenlerin öncelikle Maarif Nezareti’ne başvurup resmi izin alması gerektiği, izin verildikten sonra bulunan eserlerin yurtdışına çıkartılmasının yasaklanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, bulunan eserlerin imparatorluk sınırları içinde istedikleri kişiye veya talep edilirse hükümete satılabileceği, verilen izinlerin yalnızca yer altındaki eserler için geçerli olacağı, arazi üzerindeki eserlerin ve bağlı unsurların ise bu izne dahil olmayacağı ifade edilmiştir. Bu kurallara uymayanların cezalandırılması gerektiği ve devletin eski eser araştırması yapmak için padişah izni alması gerektiği de nizamnamede yer alan hükümler arasındadır²¹⁵.

Söz konusu hükümleri içeren kararname Takvim-i Vekayi gazetesinin 1 Zilkade 1285 – 1 Şubat 1284 (14.2.1869) tarihli nüshasında Asar-ı Atika Nizamnamesi adıyla yayımlanmıştır. Nizamnamenin girişinde antika olarak adlandırılan eski eserlerin kıymet ve önemi vurgulanmış, bunların diğer ülkelere nazaran, imparatorluğun her tarafında bolca bulunduğu²¹⁶, eski eserlerin kıymet ve öneminden dolayı daha mükemmel bir düzen kurularak, antika araştırması hususunun yazılı kurallar haline getirilmesi, ilgili müzenin düzenlenip, eksiklikleri giderilerek,

²¹³ Çal 1997, 392; Karaduman 2004, 78; Yaşayanlar 2018, 562.

²¹⁴ Karaduman 2004, 78-79; Şimşek & Dinç 2009, 107.

²¹⁵ Şimşek & Dinç 2009, 107.

²¹⁶ Eskiden İstanbul’da mükemmel bir müze tesisi tasavvur edilerek, antika araştıranlara çift olarak bulunan eski eserlerin birer adedi Devlet-i Aliyye’ye terk olunmak üzere ruhsat verilmek gibi bazı usullerin uygulandığı, ikili eski eserlerin pek nadir çıktığı, benzeri bulunanların da saklanıp gizlendiği, bu çerçevede getirilen yöntemin belirlenen amaç için yeterli olamadığı, bundan dolayı da müzenin şimdiye kadar istenilen düzeye getirilemediği, tespitleri yapılmıştır (Karaduman 2004, 79-80; Baskın 2020, 7).

mevcut eserlerin teşhir olunması, kayıt ve benzeri işler ile gerekli ayrıntıların incelenmesi ve yürütülmesi hususlarının Maarif Nezareti'ne bağlanması, masrafların karşılanması için adı geçen bakanlığın bütçesine gerekli meblağın tahsis edilmesi hususlarına değinilmiştir. Eski eser korumacılığının bir düzene sokulması Padişah tarafından emredildiğinden, bunun gereği olarak da nizamnamenin Maarif Nezareti'nin teşebbüsüyle kaleme alındığından bahsedilmiş ve söz konusu nizamnamenin maddeleri duyurulmuştur²¹⁷.

Tanzimat dönemi yöneticilerinin diğer reformları gibi, Ali Paşa da bu alanda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Batılı uygulamalarla tanışık veya bu uygulamalara aşina olan kişilerle yakın ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle, müze ve ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi aracılığıyla, ülkeye Avrupalı bir bakış açısı ve sistem getirmeye çalışıldığı tartışmasız bir gerçektir²¹⁸.

Bu süreçte, müzenin kurulumu ve zenginleştirilmesi amacıyla 6 Nisan 1869'da Babiali'den Maarif Nezareti'ne gönderilen yazıda, çıkarılan eserlerin "korunması ve sergilenmesi" kararı alındığı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca, vilayetlerden toplanan eski eserlerin İstanbul'a gönderilmesi için bilgi verilmesi talep edilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, imparatorluğun farklı bölgelerinde yapılan kazılar, daha çok önemli buluntuların ortaya çıkarılması ve değerli kabul edilenlerin başkente taşınması şeklinde gerçekleşmiş, bilimsel bir yaklaşım yerine pratik bir biçimde yürütülmüştür²¹⁹.

1869 yılından itibaren Maarif Nezareti'nden izin alınmadıkça Osmanlı topraklarında eski eser araştırması yapılmasının yasaklanması taşınmaz/taşınır kültürel mirasın korunmasına yönelik önemli bir adımdır. Bu durum aynı zamanda kaçak kazıları ve hazine avcılığını da engellemeye yönelik bir önlemdir. Ayrıca bu sırada yürürlükte olan 9 Ağustos 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin 133. Maddesine atıfta bulunarak, eski eser çıkarılması için verilecek izin yalnız toprak altında bulunacak eserlere ait olduğu, yüzeyde olan her türlü eski eserin sökülüp kırılmasına izin verilmeyeceği, buna cesaret edenlerin kanunen cezalandırılacağı belirtilmiştir²²⁰.

Osmanlı devleti hukuk sisteminde eski eserlerle ilgili ilk genel hüküm 9 Ağustos 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin 133. maddesidir. 1869'a kadar Osmanlı kanunlarında eski eserlerle ilgili tek maddedir²²¹.

Bir adamın mülkü içinde çıkan eski eserler o kişiye ait olacaktır hükmünün temelinde ise fıkıh hükümleri ve emirnamelerin yanı sıra 1858 yılında yürürlüğe giren Arazi

²¹⁷ Karaduman 2004, 79-80.

²¹⁸ Şimşek & Dinç 2009, 108.

²¹⁹ Kutlu 2007, 33; Şimşek & Dinç 2009, 108; Shaw 2020, 105.

²²⁰ Karaduman 2004, 81; Duyan 2010, 14; Genim 2014, 112.

²²¹ Çal 1997, 391; Karaduman 2004, 74; Duyan 2010, 14; Genim 2014, 112.

Kanunnamesi'nde özel mülkiyetin filizlenmeye başlaması da aranabilir. Yani eski eserler henüz devlet malı olarak görülmemiş, mülkiyet hakkı, bulunduğu toprağın sahibine bırakılmıştır²²². Bazı devletlerin eski eser taleplerinin olduğu bir dönemde, bu istekleri kabul etme ve yerine getirme yetkisini Padişah elinde tutmuştur. Bu husus tabii ki idari yönetimin bir gereği olarak görülebilir. Ancak bu, nizamnamenin en esnek maddelerinden biridir. Padişah'a verilen bu yetki, belli bir zaman sonra, yabancıların bu kanaldan izin alma yoluna gitmelerine neden olmuş ve bir yerde eski eserlerin yurt dışına çıkarılma yasağı, bu şekilde tartışılır hale gelmiştir²²³.

1869 tarihli bu Asar-ı Atika Nizamnamesi 7 maddeden ibarettir. En önemli maddesi kazıda ele geçirilen eserlerin sikkeler istisna yurt dışına çıkarılamayacağı, yurt içinde satışının serbest olduğu, devlete satın almada öncelik tanınması hakkındadır. İkinci en önemli madde ise kazı işinin yalnızca toprak altındakiler için geçerli olduğunu, toprak üstündeki eserlere dokunulamayacağını hükme bağlamaktadır. Devletin ilk kazı ruhsatlarında çift olan eserlerin birini alma hakkından vazgeçerek çıkan eserleri tamamen şahıslara bıraktığı buna karşılık eserlerin yurt dışına çıkarılamayacağı gibi çok önemli bir sınırlama getirdiği görülmüştür²²⁴.

Osmanlı İmparatorluğu'nda nizamnameler ilan edilmeden önce kazı ruhsatları padişahın iradesiyle verilmekteydi. Kazı yapan kişiye verilen izinde bulunan eserlerin yarısı kendisine yarısı da devlete ait olacak şekilde izin verilmiştir. Burada belirtilen örnek paylaşım ilk (1869) nizamnameye de örnek olmuştur²²⁵.

29 Ocak 1869 tarihinde Sadaret makamından Maarif Nezareti'ne gönderilen bir yazıda Müzehane tabiri kullanılmıştır. Zaman içinde Müzehane-i Şahane, Müze-i Amire, Müzehane-i Hümayun, Müze-i Osmani ve Asar-ı Atika Müzesi adları kullanılacaktır²²⁶.

13 Şubat 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde²²⁷ özetle Osmanlı ülkesinde eser araştırmanın Maarif Nezareti'nin iznine bağlı olduğu, şahsa ait arazide ele geçenlerin o kişiye ait olduğu sikkeler hariç eserlerin yurt dışına çıkarılamayacağı maddeleri (Madde 4) yer almıştır²²⁸.

²²² Karaduman 2004, 81, Genim 2014, 112.

Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa tarzı kanunlara geçiş yaparken genel itibarıyla Fransa kanunları temel almıştır. Değiştirilen kanunların hepsinde Fransız etkileri görünürken sadece 1858 yılındaki Arazi Kanunnamesi büyük ölçüde Osmanlı'ya has unsurlar taşımaktaydı (Solnon 2024, 514).

²²³ Karaduman 2004, 82.

²²⁴ Çal 1997, 392; Yaşayanlar 2018, 562; Değirmenci 2023, 1161.

²²⁵ Koşay *et al.* 2013, 260.

²²⁶ Mülayim 2009, 185.

²²⁷ Giray 2009, 2; Muşmal & Gümüş 2021, 31.

²²⁸ Çal 1997, 392; Mülayim 2009, 185; Yaşayanlar 2018, 562.

İ. G. Paksoy'a (1993, 207-208) göre, 13 Şubat 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde ön plana çıkan hususlar aşağıdan sıralanan başlıklar altına incelemek mümkündür: 1. Osmanlı ülkesinde bulunan eski eserler diğer ülkelerde bulunanlardan çoktur ve Avrupa müzeleri çoklukla buradan götürülmüş eserlerle süslü ve doludur. 2. Bu gibi eserlerin korunması için bir müze binası kurulmalıdır. 3. Eski eser bulunabilecek yerlerde hükümet tarafından keşif ve araştırma yaptırılmak üzere yıllık 3000.000.- kuruş tahsisat ayrılmalıdır. 4. Daha önceleri "ikili" çıkan eserlerin "biri"nin devletçe alınması sayılmakta ise de örneğin Aydın'da J. T. Wood'un yaptığı gibi birçok eserin

1871 yılında Müze-i Hümayun müdürlüğünde Edward Goold'un (1869-1871) görev süresi sona ermiştir. 1872 yılında Mahmud Nedim Paşa'nın sadarete gelmesiyle birlikte Asar-ı Atika Müzesi kapatılmıştır. Avusturya elçisi Freiherr Prokesh Osten'in tavsiyesi üzerine Pio Francesco Carlo Terenzio (1871-1872 yaklaşık bir yıl) adlı bir ressam eski eser koleksiyonunun başına getirilmiştir. Maarif Nazırı Ahmed Vefik Paşa'nın kişisel gayretiyle müze yeniden 1872 yılında açılmış ve müdürlüğe P. A. Dethier (1872-1881) atanmıştır²²⁹.

Bu dönemde Osmanlı sınırları içinde yaptıkları kazılar sayesinde Avusturyalılar ortaya çıkardıkları/ele geçirdikleri eski eserlerle Viyana Müzesi'ni (Kunsthistorisches Museum) önemli ölçüde zenginleştirmişlerdir. 1871 yılında G. Freiherr von Milliosicz Suriye, Kıbrıs ve İzmir'den elde ettiği eski eserleri Osmanlı yönetiminin izniyle Avusturya'ya nakletmiştir²³⁰.

Osmanlı'nın son dönemlerinde kurdukları yakın ilişkiler sonucunda Osmanlı topraklarında Almanlar tarafından önemli kazılar yapılmaktaydı. Bu sayede Almanlar kendi topraklarında nerdeyse ikinci bir Küçük Asya kurmuşlardır. Bu eski eserlerin taşınması o dönemdeki Osmanlı ve Alman dostluğunun göstergesiydi²³¹. Zira 1869 yılından sonra kişilere verilen izinlere ek olarak müzeler veya devletler adına alınması söz konusu olmuştur. Fakat 1869 nizamnamesinden sonra da eserlerin yurt dışına çıkarılması/kaçırılması engellenememiş ve eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasında bu sefer müze veya devlet yöneticileri rol oynamışlardır²³².

1871 yılında H. Schliemann'a Hisarlık (Çanakkale)'da kazı yapması için izin verilmiştir²³³. 31 Mayıs 1873 tarihinde Troya'da kazı yapan H. Schliemann, Priamos Hazinesi'ni bulmuştur²³⁴. Haziran 1873'te Troya'da Priamos Hazinesi olarak bilinen eski

İngiltere'ye taşındığı halde bir tanesinin bile hükümete verilmediği açıktır. 5. Eski eserleri toprak altından çıkaranların bunları ülkelerine taşımaları yasaklanmalıdır. 6. Araştırma yapacaklara sakınca bulunmadığı takdirde resmi bir ruhsat verilebilir. 7. Bulunan eserler, istendiğinde hükümete satılabilir. 8. Çıkan eserler arazi sahibinin malıdır. 9. Her çeşit eski meskukat yasağın dışındadır. 10. Ruhsat yalnızca toprak altı için geçerlidir. 11. Toprak altından çıkacak eski eserlerin yerlerinden sökülmesi ve kırılması yasaktır ve cezalandırılır. 12. Bu konuda yürütme Maarif Nezareti'ndedir.

²²⁹ Esin 1993, 179; Kutlu 2007, 31; Mülayim 2009, 186; Duyan 2010, 11-12; Kuruloğlu 2010, 49; Mater 2013, 18; Ünar 2019, 70; Saatçı Ata 2021a, 462-463; Saatçı Ata 2021b, 1475; Değirmenci 2023, 1161; Solnon 2024, 560-561.

²³⁰ Szemethy 2011, 355; Sivrioğlu 2024, 61.

²³¹ Sivrioğlu 2024, 61.

²³² Carl Humann başkanlığında yürütülen Pergamon kazısındaki buluntuların denizyoluyla Berlin'e götürülmesi devletlerarası bir anlaşmayla sonuçlanmış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun payına düşen 1/3'lük kısım 40 bin frank karşılığında Almanlara satılmıştır. Nizamnamelere rağmen yurtdışına eski eser kaçırılmasına engel olamayan örneklerden biri olan bu ve benzeri durumlar dönemin Osmanlı siyasi yapısıyla doğrudan ilgilidir. Çünkü Almanya ve İngiltere başta olmak üzere bazı devletler Osmanlı'yla siyasi ilişkilerini baskı aracı olarak kullanmış ve bu sayede işlerini halletmeyi başararak gerekli tüm izinleri rahatça almayı bilmişlerdir (Şahin 2020, 46-47).

²³³ Mülayim 2009, 186; Sönmez 2011, 220; Cline 2019, 51.

²³⁴ Mülayim 2009, 187; Cline 2019, 48.

eserleri bulan H. Schliemann tüm buluntuları gizli ve kaçak yollardan eşinin de yardımıyla Atina'ya kaçırmıştır²³⁵.

6 Nisan 1874 tarihinde Osmanlı hükümeti Priamos Hazinesini kaçıran H. Schliemann aleyhine Atina'da dava açmıştır. Troya'dan Atina'ya kaçırılan Priamos hazinesini geri almak üzere dava açan Osmanlı hükümeti bu davayı kaybetmiştir. Bu arada Almanya'ya kaçırılan hazine 1882'de Berlin'de sergilenmiş. H. Schliemann ölmeden hazineyi Almanya hükümetine bağışlamıştır²³⁶.

Sonuç itibarıyla Osmanlı Devleti, 1845'te müze kurarak eski eserlere daha fazla önem vermeye başlamış ve bu eserlerin korunması için bir nizamname çıkarılması gerektiğine karar vermiştir. Ancak bu nizamname çıkana kadar, eski eserlerin korunması ve müzenin gelişimi için kazı izni verilmemiştir. Nihayetinde, Maarif Nezareti tarafından 1869 yılında çıkarılan eski eserler nizamnamesi, eserlerin korunmasını ve sergilenmesini sağlamak amacıyla uygulanmaya başlanmıştır. Bu nizamnameye göre, Osmanlı topraklarında yapılan kazılarda bulunan eserlerin yurtdışına çıkarılması yasaklanmış ve eserlerin İstanbul'daki müzeye taşınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, kazı yapacak kişiler, eserleri koruma sözü vererek gözlemci memur eşliğinde kazı izni alabileceklerdir²³⁷.

Nizamname, 13 Şubat 1869 tarihinde Takvim-i Vekayi gazetesinde yayımlanmış ve arkeolojik kazı yapmak isteyenlerin resmi izin alması gerektiği ifade edilmiştir. Kazı izni verilen kişilerin buldukları eserleri yurtdışına çıkarması yasaklanmış, ancak eserleri yurt içinde satmaları mümkün olmuştur. Bunun dışında, eski eserlerin korunmasına yönelik daha kapsamlı bir düzenleme yapılmamış ve özellikle özel koleksiyonlardaki eserlerin durumu net bir şekilde ele alınmamıştır. Nizamnamede sadece kazılarda bulunan eserler hakkında hükümler belirtilmiş, diğer eski eserlerin korunmasına dair ayrıntıya girilmemiştir²³⁸.

Osmanlı, bu nizamname ile eski eserlerin yurtdışına çıkarılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Ancak bu düzenleme, eski eserlerin tümünün korunması için yeterli bir çözüm sunmamıştır. Eserlerin mülkiyeti, toprak sahibi ve kazı izni almış kişilere bırakılmakta, bu da özel mülkiyetçi bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Eski paralar dışında kalan tüm eserlerin yurtdışına çıkarılmasının yasaklanması, Osmanlı'nın kaygılarını belirttiği önemli

²³⁵ Şimşek & Dinç 2009, 114; Mülâyim 2009, 187; Kuruloğlu 2010, 50.

²³⁶ İkinci Dünya Savaşı sırasında Berlin hayvanat bahçesinin altındaki bir sığınakta saklanan hazine Mayıs 1945'te Kızıl Ordu'nun (Sovyet Ordusu) şehre girmesiyle ortaya çıkarılmıştır. Moskova'ya gönderilen hazine Puşkin Müzesi'ne teslim edilmiştir. 260 parçadan oluşan paha biçilemez hazine 16 Nisan 1966 tarihinde Moskova Puşkin Müzesi'nde tekrar sergiye açılarak halka açılmıştır. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Esin 1993, 186; Mülâyim 2009, 188, Kuruloğlu 2010, 50.

²³⁷ Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Varuy 1988, 169; Şimşek & Dinç 2009, 112; Kutlu Dilbaz 2014, 183-184.

²³⁸ Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Varuy 1988, 167-168; Kutlu Dilbaz 2014, 184.

bir adım olsa da eserlerin tamamen korunmasını sağlamaktan uzaktır. Yine de eski eserlerle ilgili çıkarılan ilk nizamname olması açısından önemli bir dönemeçtir²³⁹.

Nizamname yayımlandıktan sonra uygulamaya geçirilmiş ve kazı izinleri düzenli hale getirilerek eski eser kaçakçılığının önlenmesi hedeflenmiştir. Ancak başlarda bu konuda yeterli ilerleme kaydedilememiştir. Görevlilerin keyfi tutumları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük Avrupa devletleri karşısındaki zayıf durumu gibi etkenler nedeniyle, İstanbul'daki elçilerin baskıları sonucu nizamnamenin bazı hükümleri zaman zaman suiistimal edilmiştir. Özellikle eski eserlerle ilgilenen yabancıların, özellikle konsolosların, hala eserleri yurtdışına çıkarabilmek için izin alabildikleri görülmüştür²⁴⁰.

Maarif Nezareti, Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin ikinci maddesine dayanarak, ülke dışına yalnızca meskukattan olan eski eserlerin çıkarılmasının yasak olduğunu belirtmiştir. Ancak konsolosların, diğer yabancı araştırmacılar gibi, buldukları eski eserleri kendi ülkelerine taşıma izni almak istedikleri ifade edilmiştir. Konsolosların sürekli olarak eski eserleri yurtdışına çıkarmaya çalıştıkları, fakat bunun engellenmesinin zorluk taşıdığı dile getirilmiş ve nizamname hükümlerinin uygulanabilmesi için bundan sonra konsoloslara kazı izin belgesi verilmemesi gerektiği görüşü bildirilmiştir. Ayrıca, yabancı devlet görevlilerinin müzeler adına yapacakları kazılar için padişah izninin gerekliliği de belirtilmiştir²⁴¹.

Nizamnamede yurt dışına eski eser çıkarılması yasaklanmış olmasına rağmen, uygulamada bu kurala yeterince uyulmamıştır. Bu tür durumlar, mevcut düzenlemenin eksikliklerini gözler önüne serdiği için yeni bir nizamname hazırlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da 7 Nisan 1874 (20 Safer 1291) tarihinde yeni bir nizamname yayımlanmıştır²⁴².

Sonuç itibarıyla 1869'dan 1874'e kadar Anadolu topraklarında yapılan yabancı kazılar genel olarak İngiliz, Alman, Avusturya, Fransız ve Amerikalı arkeologlar/araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Lykia, Alacahöyük, Boğazköy, Eflatunpınar, Mezopotamya, Ksanthos, Ephesos, Halikarnassos, Troya, Knidos, Didyma, Bursa-İzmit, Hanay Tepe, Diyarbakır, Bintepe, Kyzikos'ta İngilizler kazılar yapmışlardır²⁴³. Almanlar ise Boğazköy, Yazılıkaya, Beşik-Sivritepe, Priene ve Troya'da kazılar düzenlemişlerdir²⁴⁴. Avusturyalılar ise Trysa'da kazı yapmışlardır²⁴⁵. Fransızlar ise Boğazköy, Assos, Van

²³⁹ Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Varuy 1988, 167-168; Kutlu Dilbaz 2014, 184-185.

²⁴⁰ Şimşek & Dinç 2009, 109.

²⁴¹ Şimşek & Dinç 2009, 109.

²⁴² Şimşek & Dinç 2009, 110.

²⁴³ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 78-79.

²⁴⁴ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 101-102

²⁴⁵ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 110.

Toprakkale, İstanbul, Didyma, Miletos, Phoinike’de kazılar düzenlemişlerdir²⁴⁶. Amerikalılar Sardeis’te Almanların yaptıkları kazılarda yer almışlardır²⁴⁷.

3.4. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi

Birinci madde: Ezmine-i kadimeden kalan her nev’ eşya-yı masnu’a asar-ı atikadandır.

İkinci madde: Asar-ı atika iki nev’dir, nev’-i evvel meskukat ve nev’-i sani kabil-i nakil olan veyahut olmayan eşya-yı sairedir.

Üçüncü madde: Gayri mekşuf olan asar-ı atika her nerede bulunursa bulunsun devlete aiddir. Fakat me’zunen ivra-yı taharriyat edenlerin bulacakları asar-ı atikanın sülüsü canib-i miriye ve sülüsü dahi bulana ve diğer sülüsü asar-ı atikanın zuhar ettiği arazinin sahibine ve asar-ı atikayı bulan adam kendi arazisinde bulmuş ise sülüsünü kendisine ve sülüsü miriye aid olacaktır.

Dördüncü madde: Asar-ı atika veyahut define taharrisi için doğrudan doğruya veyahut kükümet-i mahalliye vasıtasıyla Maarif Nezareti’ne müraca’at olunur.

Beşinci madde: Asar-ı Atika’nın taksimi hükümetin talebine göre aynen veyahut kıymeten icra olunur²⁴⁸.

Altıncı madde: Asar-ı sabiteden sahipli yerlerde bulunan ve mükemmel olan ba’zı ma’abid ve ebniye-i sairenin muhafazası için canib-i hükümetten mahalline icabına göre me’mur dahi ta’yin olunacaktır²⁴⁹.

Yedinci madde: Ruhsat-ı resmiye olmadıkça ve arazi sahibi irza edilmedikçe bilhassa asar-ı atika ve defain taharrisi için hafriyat icrası memnu’dur. Bu memnu’iyet hilafında hareket edenlerin bulacakları asar-ı atika kamilen zabt olunur. Ve bir yüzlük altundan beş altuna kadar ceza-yı nakdi ahz veyahut üç günden bir haftaya kadar haps olunur. Hafriyat gayrin mülkünde sahibinin rızası olmayarak icra olunmuş ise o halde hasar-ı vaki’ dahi sahib-i mülkün iddi’ası üzerine tazmin ettirilir.

Sekizinci madde: Asar-ı atika veyahut define taharrisi için icab eden ruhsat Babıalı’dan istizan şartıyla münhasıran Maarif Nezareti tarafından i’ta kılınacak ve zuhur edecek asar-ı atikanın kaydı için ittihaz olunacak numunesine tevfiқан matbu’ ve koçanlı bir kıt’a defter dahi verilecektir.

²⁴⁶ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 117.

²⁴⁷ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 121.

²⁴⁸ Kutlu Dilbaz 2018, 112.

²⁴⁹ Kutlu Dilbaz 2018, 112-113.

Dokuzuncu madde: Haiz-i ruhsat olanların hafriyat ve mu'amelatta şerait-i nizamiyeye muvafık hareket edip etmediklerini Dersaadet'te Zabtiye Nezareti ve vilayatta hükümet-i mahalliye tarafından icra-yı nezaret olunacaktır²⁵⁰.

Onuncu madde: Taharri olunacak mevki'de hafriyat icrasınca mahzur olmadığı ve müsted'i hükümet-i mahalliyeden musaddak bir sened ibraziyle sahib-i mülkü irza etmiş olduğu tahakkuk ettirdikten ve Meclis-i Maarif'in tensib edeceği mikdar depozito veyahut mu'teber kefil alındıktan sonra ruhsat verilecek ve bunun için üç aded Osmanlı altını harç alınacaktır²⁵¹.

On birinci madde: Asar-ı atika veyahut define taharrisi için verilecek ruhsat nihayet iki seneden ziyade olmayacaktır.

On ikinci madde: Müddet-i me'zuniyet münkaziye olup da hafriyata devam olunmak istenildiği halde temdidi ca'iz olacaktır.

On üçüncü madde: Asar-ı atika yahud define taharrisi için verilecek ruhsat bir karye veyahut bir kasaba hududunu tecavüz etmeyecektir. Ve ruhsata talib olan kimse mevki' ve hududunu ve lede'l-icab haritasını ira'eye mecbur olacaktır.

On dördüncü madde: Ma'abid ve tekaya medarisde ve makbere ve su yolu ve tarik_ı amme misillu umuma mazarratı olacak yerlerde hafriyat icrası ca'iz olmayacaktır.

On beşinci madde: Ruhsat istihsaliyle hafriyata mübaşeret olunduktan sonra mahzur görülür ise Maarif Nezareti'yle bi'l-muhabere hafriyat ta'til edilecek ve hafriyattan kimsenin bu ta'tilden dolayı masraf iddi'asına hakkı olmayacaktır²⁵².

On altıncı madde: Asar-ı atika taharrisi için icra-yı hafriyat olduğu esnada bir mazarrat görüldüğü ve ameliyatın inkızasında hafr olunan mahaller hükümet-i mahalliye ma'rifetiyle mu'ayene olunup hafriyat-ı vakı'anın umuma mazarratı anlaşıldığı halde masarifi taharri eden tarafından tesviye olunmak üzere mazarra def' ettirilmedikçe yedinde baki kalan asardan hissesine isabet eden mikdar tevkif kılınacaktır²⁵³.

On yedinci madde: Gerek Devlet-i Aliyye ve gerek düvel-i saire me'murlarına daire-i me'muriyetleri dahilinde bulunan mahallerde kendi mutasarrıf oldukları emlaklerinin haricinde namlarına alarak asar-ı atika veyahut define taharrisi için ruhsat verilmeyecektir.

On sekizinci madde: Ruhsatnamenin hamili tarafından şahs-ı ahire terk ve bey'i ca'iz olmayacaktır.

On dokuzuncu madde: Şahs-ı vahide bir zamanda iki muhtelif mevki'de hafriyat icrasına ruhsat verilmeyecektir.

²⁵⁰ Kutlu Dilbaz 2018, 113.

²⁵¹ Kutlu Dilbaz 2018, 113-114.

²⁵² Kutlu Dilbaz 2018, 114.

²⁵³ Kutlu Dilbaz 2018, 114-115.

Yirminci madde: Ruhsatname tarihinden itibaren üç ay zarfında hafriyata mübaşeret edilmez veyahut mübaşeret edilip de bila-özür iki ay terk edilirse ruhsatnamenin hükmü münfesi olur.

Yirmi birinci madde: Hafriyat icra olunacak mevki hükümetçe nezret-i mütemadiye icrası müşkil olacak derecede ma'muredebn ba'id olur ise sahib-i ruhsat refakatine masarifi onun tarafından tesviye kılınmak üzere bir me'mur ta'yin olunacaktır.

Yirmi ikinci madde: Hafriyat için vuku bulacak her türlü masarif ruhsat alan kimse tarafından tesviye olunacaktır²⁵⁴.

Yirmi üçüncü madde: Mülk ve tetimme-i sükne olmayan mahallerde asar-ı atika zuhuru maznun olup da devlet tarafından icra-yı hafriyat olunmak istenildiği halde bu makule yerler başkalarına verilmeyecektir.

Yirmi dördüncü madde: Devletin icra-yı hafriyat edeceği yerler efrad uhdesinde ise sahibince vaki' olabilecek hasar tazmin edilecektir.

Yirmi beşinci madde: Gerek tesadüfen bulunmuş ve gerek me'zunen tahriri tarikiyle bulunacak asar-ı atikayı keşfedenlerin refakatlerinde yirmi birinci madde mucibince terfîk olunmuş me'mur yok ise nihayet on gün zarfında hükümet-i mahalliyyeye haber vermeye mecburdurlar. Müddet-i mu'ayyenede haber vermeyenlerden bulduğu asarın devlete ait hisseden ma'adasının rub'u kıymetine müsavi ceza-yı nakdi alınır.

Yirmi altıncı madde: Bend-i sabık hükmünce haber verilen asar-ı atikanın cins ve mikdarı ruhsat-name ile beraber Maarif Nezareti'nden verilecek matbu koçanlı deftere tahrir olunarak zir-i hükümet ve kaşif tarafından imza veyahut temhir olunduktan ve usulü veçhile tasdik edildikten sonra biri kaşife verilip diğeri mahalli ma'arif komisyonunda veyahut meclis-i idarede kayd olunduktan sonra Maarif Nezareti'ne gönderilecektir²⁵⁵.

Yirmi yedinci madde: Bend-i sabık mucibince tanzim olunan defter üzerine eşyanın aynen veyahut kıymeten taksimi mu'amelesi icra kılınıp suret-i taksim defterin zeyline şerh edilecektir.

Yirmi sekizinci madde: taksim aynen veyahut kıymeten israsında hükümet-i mahalliyye tereddüd olunur ise ba-telgraf Maarif Nezareti'nden istifsar-ı re'y olunacaktır.

Yirmi dokuzuncu madde: Tefriki kabil olmayan asar-ı atikanın bedeli tahmin kılınmak üzere taraf-ı hükümetten ve kaşif canibinden birer muhammin ta'yin kılınacaktır. Ve bu iki muhammin beyninde ihtilaf vuku bulur ise hakem olmak üzere taraf-ı hükümetten ta'yin kılınacak üçüncü muhamminin vereceği karar kat'i olacaktır.

²⁵⁴ Kutlu Dilbaz 2018, 115.

²⁵⁵ Kutlu Dilbaz 2018, 116.

Otuzuncu madde: Sahib-i ruhsat inkıza-yı müdette veyahud daha evvel hafriyatı itmam ettiğini haber verdiği ve şera'it-i nizamiyeye tamamen ri'ayeti sabit bulunduğu halde depozitosu makbuz senedi alınarak i'ade kılınır.

Otuz birinci madde: Haricden Memalik-i Şahane'ye ve Memalik-i Şahane'nin sair taraflarından Dersaadet'e getirilecek asar-ı atika gerek meskukat ve gerek eşya-ı saire olsun gümrük resminden mu'af olacaktır²⁵⁶.

Otuz ikinci madde: Memalik-i Şahane'nin herhangi tarafından olur ise olsun memalik-i ecnebiyeye çıkarılacak gerek meskukat ve gerek sair nec' asar-ı atikanın bir kıt'a defteri Maarif Nezareti'ne irsal ve isal olunup me'zuniyet-i resmiyye alınmadıkça çıkarılmayacaktır. Asar-ı mezkureden müzeyne lüzumlu olanların iştirasına rağbet olunur ise değer ve kıymetinin te'diyesiyle sahibi irza olunarak diğerlerine ruhsat verilecektir.

Otuz üçüncü madde: Memalik-i Şahane'den bilad-ı ecnebiyeye çıkarılacak asar-ı atika otuz ikinci maddeden muharrer mu'amelenin icrasından sonra gümrüğü alınarak ruhsat verilecek ve bilad-ı ecnebiyeden getirülen asar-ı atika yegan yegan gümrükte ittihaz edilecek defter-i mahsusa kayd olunarak tekrar ihracında kaydıyla bi't-tatbik bir guna resim alınmaksızın ruhsat tezkiresi verilecektir.

Otuz dördüncü madde: Asar-ı atika gümrükten kaçırılır iken tutulursa kamilen müsadere olunur.

Otuz beşinci madde: Ebniye ve saire gibi umumi ve hususi mahallerde mevcut ve merkur olan asar-ı atikayı tahrib veyahut rahnedar edenlerden kanun-ı cezanın yüz otuzuncu maddesi mücebince tazminat ve ceza-yı nakdi alınmakla beraber haklarında bir aydan bir seneye kadar hapis mücazâtı dahi icra kılınır²⁵⁷.

Otuz altıncı madde: Mezadda bey' olunan asar-ı atikadan yüzde beş resm-i dellaliye alınarak hasılatı ve asar-ı atika taksimatından hasıl olacak bedelat-ı nakdiye ve ceza-yı nakdi ile harç-ı ruhsatiye ve müsaderatdan vaki' olacak hasılat müze sandığına aid olacaktır²⁵⁸.

3.4.1. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış

7 Nisan 1874 tarihinde yayımlanan Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde özetle eski eserin devlet malı olduğu (Madde 3), izinli kazılarda bulunan eserlerin paylaşılması (Madde 3)

²⁵⁶ Kutlu Dilbaz 2018, 117.

²⁵⁷ Kutlu Dilbaz 2018, 118.

²⁵⁸ Kutlu Dilbaz 2018, 118-119.

konularını yer almaktadır²⁵⁹. P. A. Dethier'in müze müdürlüğü sırasında²⁶⁰ ve Abdülatif Subhi Paşa'nın kişisel gayretiyle yürürlüğe giren 36 maddeden oluşan nizamname gereğince toprakaltında/üstünde bulunan her şey devlete aittir. İzinli kazılarda bulunana eski eserlerin 1/3'ünü arazi sahibi ve diğer 1/3'ünü kazıyı yapana kalmak üzere bölüşülür (Madde 3). Yabancılar ise buldukları eski eserlerin 1/3'ünü yurt dışına çıkarabileceklerdir (Madde 3). Bir kişi kendi arazisinde bulduğu eski eserlerin 2/3'üne sahip olacak, 1/3'ünü ise devlete verecektir (Madde 3). Her türlü araştırma ve kazı için Maarif Vekaleti'ne başvurmayı şart koyan (Madde 4) bu nizamname yağma ve eski eser kaçakçılığını hızlandırdığından ertesi yıl dört maddesi yeniden düzenlenerek değiştirilmiştir²⁶¹.

Bu sırada Musul'daki Asur Krallığı'nın başkentlerinden Nineve'de H. Rassam tarafından sürdürülen arkeolojik kazılar sırasında III. Shalmanezzer²⁶² dönemine ait bronz levhalarıyla dikkat çeken Balavat Kapısı açığa çıkarılmıştır. Kazılar sırasında ele geçen 707 parça arkeolojik eserin büyük bir kısmı (hemen hemen tamamı) İngiltere'ye 23 adedi ise İstanbul'a gönderilmiştir²⁶³.

1879 yılında Van Toprakkale'de Emilius Clayton ve Reynolds'un arkeolojik kazıya başlamaları 1880 yılında H. Rassam devam ettirmiştir. Bulunan eski eserlerin çoğu British Museum'a çok az kısmı da İstanbul'a gönderilmiştir²⁶⁴.

1879 yılında Bergama'da kazı yapan Carl Humann, Zeus Sunağı'na ait parçaları Dikili üzerinden deniz yoluyla Berlin'deki Staatliche Museen'e göndermiş, izleyen yıllarda mimari parçalar birleştirilerek Pergamonnische Museen adıyla bağımsız bir müze kurulmuştur²⁶⁵.

16 Ağustos 1880 tarihinde Müze-i Hümayun'un açılışı dolayısıyla Çinili Köşk'te tören düzenlenmiş, Asar-ı Atika Müzesi'ne dönüştürülen Çinili Köşk'ün açılışı Maarif Nazırı Münif Paşa tarafından yapılmıştır²⁶⁶. Sadrazam Mehmed Said Paşa'nın da yer aldığı törende Mekatib-

²⁵⁹ Varuy 1988, 169; Mülayim 2009, 188.

²⁶⁰ 3 Haziran 1878 tarihinde İstanbul *Asar-ı Atika* Müzesi'ne bağlı olarak görev yapmak üzere sekiz üyeli bir kurul belirlenmiştir. Bir müze komisyonu vücut bulmuş ve üyeleri şu şekilde oluşturulmuştur. 1. Müze müdürü Dr. Dethier, 2. Müze muhafızı Köçeoğlu Kirkor, 3. Eski sikkeler memuru Sebilyan Efendi, 4. Altınca daire belediye reisi Hamdi Bey, 5. Devlet şurası üyesi Kara Todori Efendi, 6. Maarif meclisi üyesi Mustafa Efendi, 7. Rasadhane memuru Mosali, 8. Nafia meclisi başkatibi Delaunay (Mülayim 2009, 190).

²⁶¹ Varuy 1988, 169; Çal 1997, 392; Mülayim 2009, 188; Duyan 2010, 12; Kuruloğlu 2010, 51; Ünar 2019, 71; Saatçı Ata 2021b 1478; Muşmal & Gümüş 2021, 82; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 43-44.

²⁶² MÖ 859-824 yılları arasında Asur kralıdır. Babası II. Ashurnasirpal'in MÖ 859 yılında ölümüyle tahta çıkmıştır.

²⁶³ Mülayim 2009, 191.

²⁶⁴ Mülayim 2009, 191.

²⁶⁵ Mülayim 2009, 191, Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 32.

²⁶⁶ 1876 yılında sergilenen koleksiyonların artmasıyla silah koleksiyonu ile eski eserler ayrılmıştır. Eski eserlerle 1881 yılında Müze-i Hümayun müdürü Dr. Philipp Anton Dethier'in çabalarıyla Osman Hamdi Bey tarafından Çinili Köşk'ün bakım ve onarımı yapılarak bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin öncüsü olacak olan müze kurulmuştur. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Eyice 1960, 52; Duyan 2010, 11; Akbulut 2020, 20; Saatçı Ata 2021a, 459; Saatçı Ata 2021b, 1475. vdd.; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 16; Değirmenci 2023, 1161.

i Aliye müdürü Aristokli Efendi ve müze müdürü P. A. Dethier de konuşma yapmışlardır²⁶⁷. Ancak 3 Mart 1881 tarihinde Müze-i Hümayun müdürlüğü görevini yerine getiren Philip Anton Dethier'in ölmüştür²⁶⁸. 4 Eylül 1881 tarihinde Osman Hamdi Bey, sultanın emriyle Müze-i Hümayun müdürlüğüne atanmıştır²⁶⁹.

1874 yılında düzenlenen Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin 3. maddesi uyarınca özel mülkte kazı izni verilmesi nedeniyle yabancı arkeologlar/araştırmacılar toprak satın alarak kazı yapabiliyorlardı. Carl Humann 9 Eylül 1878 tarihinde gerekli parayı Alman devletinden temin edip Pergamon'da 20.000 Frank karşılığında toprak satın alarak kazılara başlamış ve toprak sahibi olarak kazıdan çıkan eski eserlerin üçte birini zimmetine alma hakkı kazanmıştır. 21 Kasım 1878 tarihinde Pergamon arkeolojik kazı alanındaki bulunan eski eserlerin Almanya'ya taşınması başlamıştır²⁷⁰. Carl Humann, Osmanlı sınırları içinde toprak sahibi olarak ve kazı yaparak toplamda 350 ton ağırlığındaki antik eseri Almanya'ya göndermiştir²⁷¹. Sultan II. Abdülhamid'in kişisel izniyle Berlin'e gönderilen bu eser grupları arasında Zeus Sunağı da yer almaktaydı²⁷².

²⁶⁷ Mülâyim 2009, 191.

²⁶⁸ Mülâyim 2009, 192; Koşay *et al.* 2013, 28.

²⁶⁹ Mülâyim 2009, 192; Duyan 2010, 12.

Osman Hamdi Bey 1857 yılında Paris'e hukuk eğitimi için gitmiş ama zamanla ilgisi Güzel Sanatlara kaymıştır (Solnon 2024, 559). 1857 yılında Paris'te Güzel Sanatlar Okulu'nda Gustave Boulanger ve Jean-Leon Gerome'un atölyelerinde (resim alanında) derslere katılmıştır (Koşay *et al.* 2013, 27; Solnon 2024, 554). 1869 yılında Paris'ten İstanbul'a dönmüş ve devlet kademesinde yüksek idari görevler icra ederek Osmanlı İmparatorluğu'nda arkeoloji biliminin gelişimine çok büyük katkı sağlamıştır (Solnon 2024, 559). Fransa'da gördüğü eğitim ve yurt dışı deneyimleriyle Osmanlı kimliğini sentezleyerek kişisel ve bilişsel gelişiminin yanı sıra devletin çıkarlarına uygun bir yaşam tarzını benimsemişti (Eldem 1993, 16.). Anıtlara-yapılara ek olarak halı, ipek eşyalar, çiniler, kitaplar, tarihi silahlar ve değerli diğer nesnelerinde restore edilerek taşınmaz ve taşınır kültürel mirasın korunmasına önem vermiştir (Solnon 2024, 562). 11 Eylül 1881 tarihinde 3 Mart günü ölen müze müdürü P. A. Dethier'in yerine Edhem Paşazade arkeolog Osman Hamdi Bey, Müze-i Hümayun'un yeni müdürü olmuştur -25 Şubat 1910'a kadar bu görevde kalmıştır- (Mülâyim 2009, 192; Giray 2009, 2; Duyan 2010, 12; Kuruloğlu 2010, 52; Koşay *et al.* 2013, 28; Mater 2013, 18; Ünar 2019, 71; Muşmal & Gümüş 2021, 44). Osmanlı'da 1882 yılında açılan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) kurucusu ve ilk müdürü bir Türk olan Osman Hamdi Bey olmuştur (Duyan 2010, 16; Tütüncü Çağlar 2017, 112; Ünar 2019, 72; Saatçı Ata 2021b, 1477; Muşmal & Gümüş 2021, 46; Değirmenci 2023, 1161; Solnon 2024, 559). Osman Hamdi Bey'in babası İbrahim Edhem Paşa üç ayrı Osmanlı sultanı I. Abdülmecid (1839-1861), Abdülaziz (1861-1876) ve II. Abdülhamit (1876-1908) dönemlerinde farklı devlet kademelerinde görevler yapmıştır (Koç 1993, 27).

²⁷⁰ Mülâyim 2009, 191; Wendy 2020, 141-142.

²⁷¹ Shaw 2011, 431; Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267; Wendy 2020, 142; Sivrioğlu 2024, 63.

6 Eylül 1879 tarihinde ise İzmir'deki Alman diplomat Bergama'ya gelip kazı sonucu ortaya çıkarılan ve Berlin Müzesi'ne gönderilmek üzere hazırlanan eski eserleri incelemiştir. Ayrıca alınan haberlere göre Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya Krallığı arasındaki bir anlaşma yapılarak nizamnamede yer alan söz konusu bölüşme gereğince Osmanlılara düşen payın da para karşılığı satın alınacağı bilinmektedir. Ayrıca bkz. Akın 1993, 235; Kundakçı 2002, 1089; Kutlu 2007, 34; Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267. Carl Humann tarafından yapılan Pergamon kazılarında W. Dörpfeld de 1878-1886 yılları arasında kazı ekibinde görev yapmıştır (Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267).

²⁷² Mülâyim 2009, 191; Palaz Erdemir & Erdemir 2013, 267.

Bununla birlikte 9 Şubat 1881 tarihinde Asar-ı Atika Nizamnamesi yeni düzenlemelerle yürürlüğe girmesiyle (Mülâyim 2009, 192) Pergamon'dan Berlin'e gönderilen eski eserler için bu sıralar Müze-i Hümayun Müdürü olan Osman Hamdi Bey yazışmalar yapmış, eserlerin Osmanlı'ya geri verilmesi yönünde görüşünü belirtmiş de olsa bu girişiminden herhangi bir sonuç alamamıştır.

Özel mülk sahiplerine topraklarında bulunan eski eserlerin üçte birinin verilmesi nedeniyle Batılı arkeologlar ve eski eser araştırmacıları nizamnamenin bu maddesine (Madde 3) dayanarak içinde tarihi yerleşim yeri olduğu tahmin ettikleri/şüphelendikleri arazileri satın almışlardır. H. Schliemann'ın Troya olduğunu tahmin ettiği Hisarlık Tepe'nin yarısı Amerika Birleşik Devletleri, Çanakkale (Kale-i Sultaniye) konsolosu Frank Calvert'in (1828-1908) özel mülkiyetinde bulunmaktaydı. Schliemann araştırmasını Pınarbaşı Höyüğü'nde ararken Frank Calvert, Schliemann'ı Hisarlık Tepe'yi araştırması için teklif ve teşvik etmiştir²⁷³. Köylülerden toprak satın alma uygulamasını Schliemann da benimsemiş ve gerçekleştirmiştir. Köylüler Schliemann'ı kazdığı yerleri kapatması ve uğradıkları zararları ödemesi için uyarmışlardır. Bunun üzerine Schliemann, Maarif Nazırı Safvet Paşa'ya mektup göndererek köylüleri şikayet etmiştir. Köylülerin işine engel olduğunu ve yaptığı kazılar neticesinde bulduğu eserlerin yarısını Müze-i Hümayun'a teslim edeceğini de yazmıştır. Yazdıkları Safvet Paşa üzerinde gerekli etkiyi göstermiş ve Ekim 1871'de Çanakkale valisine Schliemann'ın istediği topraklar için yardım edilmesi emredilmiştir. Sonucunda köylüler 3000 kuruş karşılığında topraklarını Schliemann'a satmışlardır. Schliemann için Osmanlı yönetiminin ikna edilmesinde Amerika Büyükelçiliğinin etkisi büyüktür²⁷⁴. H. Schliemann 1873'te Troya'da Osmanlı idari birimlerinden aldığı izin sayesinde gerçekleştirdiği kazılar esnasında altın buluntulara denk geldiğinde işçiler görmesin diye kazıyı paydos ederek Priamos Hazinesi olarak bilinen eserleri (56 küpe, yaklaşık 8700 altın takı ve altın diadem'ler) karısı Sophia'nın yardımıyla Atina'ya kaçırmıştır²⁷⁵.

3 Temmuz 1873'te Osmanlı hükümeti, H. Schliemann'ın kaçırdığı eserler için yazışmalara başlamış, Mayıs 1874'te Yunan Krallığı'na hazinelerin iadesi için dava açılmış, Haziran 1874'te Atina Mahkemeleri eserlerin Schliemann'da kalmasına buna karşılık Schliemann'ın Osmanlı'ya tazminat ödemesine karar vermiştir²⁷⁶. Schliemann'ın kaçırdığı hazineyi Atina'da kişisel serveti gibi barındıramayacağı aşıkardı. Çözüm olarak Osmanlı için tarafsız olan Almanya'ya teslim edilmiştir. Yunan hükümeti bu durumu istemeyerek kabul etmek zorunda kalmıştır²⁷⁷.

²⁷³ Esin 1993, 180-181; Kutlu 2007, 22; Sönmez 2011, 217; Schliemann 2014, 16 dn. 10; Cline 2019, 51; Özkan 2019, 44-45; Sivrioğlu 2024, 64-65.

²⁷⁴ Sönmez 2011, 219; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 43; Sivrioğlu 2024, 65.

²⁷⁵ Akın 1993, 234; Sönmez 2011, 221; Sivrioğlu 2024, 66.

H. Schliemann'a (2017, 208) göre, bulduğu eserleri kaçırmasında haklı sebepleri vardı. Zira Troya kazısında çalışan köylüler altın eserler bulunduğunda bazen bunları gizleyerek/çalarak kuyumculara satıyorlardı. Hatta zaman zaman bu durum o kadar ayyuka çıkıyordu ki bazı işçiler suçüstü Osmanlı zabıtalrı tarafından yakalanmışlardı. Ayrıca bkz. Sivrioğlu 2024, 67.

²⁷⁶ Sönmez 2011, 223; Sivrioğlu 2024, 66.

²⁷⁷ Schliemann 2017, 28; Sivrioğlu 2024, 66-67.

İki tarafından da birbirini suçlamasından sonra dava tatlıya bağlanarak Schliemann'ın 10.000 (On Bin) Frank tazminat ödemesine hükmedilmiştir. Schliemann 10.000 yerine 50.000 (Elli Bin) Frank ödeyerek orta yol bulunmuş oldu²⁷⁸. Bu olaydan sonra Schliemann Troya'da yeniden kazı izni almış ve bu izin 1878 yılına kadar aralıksız uzatılmıştır. 14 Mayıs 1879'da Osmanlı hükümeti tarafında Schliemann'dan kazılar sırasında elde ettiği tarihi eserlerin İstanbul'a gönderilmesi istenmiş daha sonra bu istek değiştirilerek Osmanlı tarafıyla bölüştürülmesi kararı alınmıştır²⁷⁹. 1879-1881 döneminde bulunan eserler memurlar gözetiminde paylaştırılıyor. Taraflar arasında bulunan eserler paylaştırılmış da olsa (ne şekilde paylaştırıldığı belli değildir) Schliemann hakkında kuşklar devam edilmiş ve 1887'de Schliemann'ın kazı izinleri tekrar iptal edilerek bölgeye girişi yasaklanmıştır²⁸⁰.

1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin üçüncü maddesine göre bulunan eserler üçte bir oranında pay edilmekteydi ve bu eserlerin yurt dışına çıkış yasağı yoktu²⁸¹. Durum böyle olunca yabancılar toprak satın alarak kazılarına devam etmişlerdir. Böylelikle yabancı hafirler toprak sahibi ve kazıyı yapan arkeolog olarak buluntuların 3/2'ni elde etmeyi biliyorlardı.

Carl Humann, 9 Eylül 1878 tarihinde Pergamon'da resmi kazıya başlamıştır. Kazı boyunca Carl Humann'ı Prusya veliahtı sürekli olarak maddi ve manevi şekilde desteklemiştir²⁸². Humann kazılarda ortaya çıkarılan eserleri 1874 nizamnamesine (madde 3) göre paylaşması gerekiyordu ve bu durum Humann'ı hiç memnun etmemekteydi²⁸³. 1878 yılı aralık ayı sonuna kadar 34 sandık eski eser kazı alanından İzmir limanına taşınmıştır. Bu sandıkları taşımak için Almanlar Comet zırhlı gemisini bölgeye göndermişler ve bu eserler Şubat 1879'da Berlin'e ulaştırılmıştır²⁸⁴. Humann'ın kazı izninin süresi 6 Ağustos'ta bitmektedir. 16 Ağustos'ta Alman elçiliğinden telgraf alan Humann bu telgrafta Osmanlı hükümetinin kendi payına düşen kısmı satmak istediği belirtilmiştir²⁸⁵. 1878-1881 yıllarında

²⁷⁸ Sönmez 2011, 225; Schliemann 2017, 29; Sivrioğlu 2024, 68. N. Akın'a (1993, 234) göre, Schliemann mahkeme sonrasında yeniden Troya'da kazı yapmak için araya yerli/yabancı hatırı sayılır devlet adamlarını sokarak Osmanlı kazı komiseri Emin Efendi'nin çarptırıldığı para cezasını da fazlasıyla ödeyerek tekrar Troya'da kazı yapmak üzere gerekli izni almasını bilmiştir.

²⁷⁹ Schliemann 2017, 29; 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 3.

²⁸⁰ Sivrioğlu 2024, 68.

²⁸¹ 1874 Nizamnamesi'ne göre, kazılarda bulunan eserlerin üçte birinin kazıyı yapan kişiye bırakılarak yurt dışına çıkarılmasına izin verilmesi, bu sınırlamanın önemini daha iyi kavramamıza yardımcı olur. Yurt dışına eski eser çıkarılmasını yasaklama yetkisine sahip olan bu yaklaşımın, bulunan eski eserlerin tamamının kazıyı yapan kişiye verilmesini kabul edilebilir kılan açıklama, o dönemde eski eserler ve müzecilik anlayışının tam olarak gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır (Çal 1997, 392; Kundakçı 2002, 1088; Karaduman 2004, 83; Kutlu 2007, 31; Yaşayanlar 2018, 562; Zaptçioğlu & Gottschlich 2023, 39).

²⁸² Yılmaz 2018, 52.

²⁸³ Şimşek & Dinç 2009, 115; Yılmaz 2018, 52.

²⁸⁴ Uluçay 1997, 89; Kutlu 2007, 23; Yüksel & Demir 2017, 32; Yılmaz 2018, 52-53; Özkayacan 2019, 11.

²⁸⁵ Yılmaz 2018, 53.

Kargamış'ta ise İngiltere'nin Halep konsolosu P. Henderson çevrede keşifler yapmış sonucunda kazılara başlamıştır²⁸⁶.

Sonuç itibarıyla 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1869'daki nizamnamenin eksiklikleri gidermek ve eski eserlerin korunmasını daha sistematik bir şekilde sağlamak amacıyla²⁸⁷ daha kapsamlı bir düzenleme getirmek gayretiyle oluşturulmuştur. 36 maddeden oluşan bu nizamname²⁸⁸ 1869'un aksine Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin korunması ve kazı yapılması konusunda görece de olsa daha geniş kapsamlı ve detaylı bir bakış açısı sunmaya çalışmaktaydı. Ancak gene de 1874 nizamnamesi en büyük eksikliklerinden biri, eski eserlerin korunması konusunda çok sınırlı/yetersiz düzenlemeler içermesi olduğu ifade edilebilir. Zira nizamnamede sadece eski eserlerin korunmasına dair genel ifadeler kullanılmış olması uygulamada belirsizlikler yaratmış ve dolayısıyla etkili bir koruma sağlayamamıştır. Nizamnamenin giriş kısmında, eksik ve dönemin bilimsel çerçevesine uygunluğu tartışmalı da olsa eski eserlerin tanımı yapılmıştır. Bunun yanı sıra nizamnamede kazılar sonucunda elde edilen eserlerin devlet, arazi sahibi ve araştırmacılar arasında yüzdesel ve içeriksel anlamda nasıl paylaşılacağına dair ilk kez bir düzenleme getirilmeye çalışılmıştır.

Eski eserlerin korunması ve kazıların kimler tarafından ve hangi şartlar altında yapılabileceğini belirleyen kurallar getirilmeye çabası içinde oluşturulan 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin temel özellikleri ve içeriği modern araştırmacılar tarafından dört ana bölüm altında tartışılmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- **Birinci Bölüm'de:** Eski eserlere sahip olma hakkı ile ilgili ayrıntılı düzenlemeleri içermektedir. Bu bölümde, hangi kişilerin bu eserleri edinebileceği ve eserlere sahip olma hakları hususunda açıklamalar getirilmiştir²⁸⁹.

²⁸⁶ Mülayim 2009, 191.

²⁸⁷ 1869 Nizamnamesi, Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin korunması ve kazı izinleriyle ilgili önemli bir düzenleme getirmeyi amaçlamış da olsa da pratik anlamda içerdiği eksiklikler nedeniyle pek etkili olamamıştır. Özellikle kazı izinlerinin yalnızca bir yıllık bir süreyle sınırlı olması, kazıların tamamlanamamasına neden olmuştur. Anadolu'da bilimsel stratigrafik kazı yapılabilmesi ve tabakaların güvenli bir şekilde izlenebilmesi için toprağın kuruması genel itibarıyla Haziran ayında başlamakta ve bir yıllık kazı süresi yağmurların başlamasıyla birlikte Ekim ayı içinde son bulmaktaydı. Yalnızca dört aylık kazı süresi arkeolojik araştırmaların verimli, yeterli ve bilimsel (her ne kadar ne ölçüde olduğu bilinmemekle birlikte) bir şekilde yapılabilmesi için gerekli zamanı sağlayamamıştı. Bu nedenle pek çok kazı zamanında tamamlanamayarak süregelen yıllarda uzatılmak zorunda kalmıştı (ayrıca bkz. Kutlu Dilbaz 2014, 185). Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. BOA., İrade Şura-yı Devlet (İ.ŞD.) no. 206-42.

²⁸⁸ 1874 nizamnamesinin tam metni için ayrıca bkz.; Düstur, I. Tertip, c. III, 426-431; Uluçay 1997, 134-138; Göleç 2010, 232-233; Kutlu Dilbaz 2014, 185.

²⁸⁹ Bununla birlikte nizamnamede maliklerin arkeolojik eserler üzerindeki tasarruf hakları ile ilgili herhangi bir açık düzenlemeler yapılmamıştır. Bu temel eksiklik bir şekilde eski eserleri ellerinde bulunduran yerel halkın eski eserler üzerindeki haklarını bir yandan zayıflatırken diğer yandan da belirsiz kılarak bu alanda büyük bir yasal boşluk doğurmuştur. Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Kutlu Dilbaz 2014, 186.

- **İkinci Bölüm’de:** Kazı izni almak için gerekli şartlar, kazı süresinin uzatılma şartları ve kazı sırasında eski eserlerin araştırılması ve kazı yapma sistematığına dair kurallar düzenlenmiş ve uyulması gereken prosedürler belirlenmiştir.
- **Üçüncü Bölüm’de:** Kazı sonucunda açığa çıkarılan materyal kültür kalıntılarının ister mimari, ister mimari-plastik isterse metal buluntular, sikkeler ve seramolojik anlamda eserlerin devlet, arazi sahibi ve araştırmacı arasında nasıl bölüşdürüleceğiyle ilgili kurallar ve hükümlere yer verilmiştir.
- **Dördüncü ve Son Bölüm’de ise:** Osmanlı İmparatorluğu topraklarından çıkarılmış materyal kültür kalıntılarının yasal yollardan satılması ve yurtdışına götürülmesinin yanı sıra yasadışı yollardan kaçırılması ve yurtdışından getirilmesiyle ilgili kurallar ve hükümler sıralanmıştır²⁹⁰.

1874 Nizamnamesi dikkatle incelendiğinde yabancı araştırmacılar açısından oldukça avantajlı sonuçlar yarattığı ifade edilebilir. Her ne kadar kazıyı gerçekleştiren yabancı araştırmacılar yasal hükümlerle bulunan eserlerin 1/3’ne sahip olabilme hakkına sahipken bir de sit alanını uygun/kelepir fiyata satın almaları sayesinde bu oranı 3/2’ye çıkarılmaktaydı²⁹¹. Dahası söz konusu görece eser paylaşımı sırasında devlete bırakılan kısım da büyük ölçüde cüzi bir miktar karşılığı devletten satın alma yoluyla yabancı araştırmacılar tarafından elde edilmeye çalışılmaktaydı. İmparatorluğun bu dönemde içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve ortaya çıkarılan eserlerin olası taşıma masrafları ve koşulları göz önüne alındığında bulunan arkeolojik kalıntıların da büyük bir çoğunluğunun bir şekilde yabancıların eline geçmesine ve eserlerin yurtdışına çıkarılmasına yol açmıştır²⁹².

Bütün bu eksikliklerine rağmen, gene de 1874 Nizamnamesi, eski eserlerin korunması ve bilinçlenme açısından önemli bir adım olarak kabul etmek mümkündür. 1869 Nizamnamesi’nin eksikliklerini gidermeye yönelik bir adım atılmış ve eski eserlerle ilgili daha kapsamlı bir düzenleme getirilmeye çalışılmış olmakla birlikte derinlemesine düşünülmeden ve aceleye getirilmiş bir şekilde yapıldığı anlaşılan nizamname eski eserlerin korunması kadar korunması ve yabancı araştırmacılar tarafından açık bir şekilde suiistimal edilmesine sebep olmuştur. Ayrıca nizamname özelinde yerel halkın hakları konusunda önemli boşluklar

²⁹⁰ Bununla birlikte bu düzenlemeler genel itibarıyla kâğıt üzerinde kalmış ve özellikle arkeolojik eserlerin korunmasına yönelik gerek teorik gerekse pratik anlamda yeterli önlemler sağlamıştır (ayrıca bkz. Kutlu Dilbaz 2014, 186).

²⁹¹ Bu durum söz konusu dönemde Osmanlı topraklarında kazı yapılan hemen hemen bütün özel mülkler açısından geçerlidir.

²⁹² Böylelikle kazı alanında büyük bir ayrıcalığa sahip olan yabancı araştırmacılar yerli halkın bu eserlere olan sahiplik haklarını da sınırlandırılmışlar ve genellikle devletin haklarını da ihlal ederek, buldukları eserleri yurtdışına kaçırmışlardır. Ayrıca bkz. Kutlu Dilbaz 2014, 186.

yaratmış ve eserlerin yabancı araştırmacılara sağlanan ayrıcalıklar vasıtasıyla kolaylıkla yurtdışına çıkarılmasına yol açmıştır²⁹³.

Sonuç itibariyle 1874 ve 1884 yılları arasında İngilizlerin kazı yaptığı yerler genel olarak Alacahöyük, Efes, Hanay Tepe, Karkamış, Toprakkale ve Zincirli olarak belirtilmektedir²⁹⁴. Almanlar ise Boğazköy, Yazılıkaya, Troya, Pergamon, Nemrut, Assos, Sakçagözü ve Miletos'ta kazılar düzenlemişlerdir²⁹⁵. Avusturyalılar ise Ksanthos, Trysa ve Limyra'da kazılar yapmışlardır²⁹⁶. Fransızlar bu dönemde Fenike, Smyrna, Kyme, Myrina ve İzmir-Manisa'da kazılar yapmışlardır²⁹⁷. Amerikalılar Assos'ta kazılar düzenlemişlerdir²⁹⁸.

3.5. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi

Birinci madde: Memalik-i Mahrusa-i Şahane'yi teşkil eden kıt'aat ahali-i kadimesinin terk etmiş oldukları asarın cümlesi ya'ni altun ve gümüş vesair meskukat-ı atika ve tarihe müte'alik ma'lumatı havi yazılarla mahkuk levhalar ve oyma resim ve nakışlar ve taş ve toprak vesair ma'adin-i masnu' ve tertibata müte'allik eşya ve kablar ve esliha ve edevat ve timsal ve yüzük taşları ve ma'bed ve saraylar ve sirk denilen arkeolojik oyun yerleri ve tiyatrolar ve istihkamlar ve köprüler ve su kemerleri ve ecsad ve eşya medfun olmak mülahazası mütebadir olan tepeler ve türbeler ve dikili taşlar ve asar-ı muhtıra-ı tezyineden olan binalar ve heykeller ve sütunlar ve her cins mahkuk taşlar asar-ı kadimeden addolunur.

İkinci madde: Ale'l-umum asar-ı atikanın hakk-ı temellük ve tasarrufuna aid ahkam işbu nizamname ile ta'yin olunmuştur.

Üçüncü madde: Memalik-i Osmaniye'de mevcut ve mekşuf ve bundan böyle hafriyat ile zahire çıkarılacak ve deniz ve göl ve nehir ve çay ve derelerde zuhur edecek olan her nev' asar-ı atika kamilen devlete aiddir²⁹⁹.

Dördüncü madde: Cema'at ve efradın taht-ı tasarruflarındaki arazi ve emakinde mevcut veya merkez olan asar-ı atikayı hod be-hod yıkıp kaldırmaya arazi sahiplerinin salahiyetleri yoktur. Ve o makule asarı vaz'iyet-i asliyelerinde ibka ve tekrar için lazım gelen tedabiri ber-vech-i ati hükümet ittihaz etmiştir.

Beşinci madde: Ashabı uhdelerinde bulunan arazide bila-ruhsat keşf olunacak asar-ı atikayı ve ebniye turuk-ı kadime asarını ve kal'a duvarlarını ve burç istihkamları ve hammam ve mezarları vesaireyi bozmaları ve parçalayıp tahrib etmeleri ve asar-ı atikaya iras-ı mazarrata

²⁹³ Konuya ilişkin olarak ayrıca bkz. Kutlu Dilbaz 2014, 186.

²⁹⁴ Kutlu Dilbaz 2014, 79-80.

²⁹⁵ Kutlu Dilbaz 2014, 102-103.

²⁹⁶ Kutlu Dilbaz 2014, 110.

²⁹⁷ Kutlu Dilbaz 2014, 117.

²⁹⁸ Kutlu Dilbaz 2014, 118.

²⁹⁹ Duyan 2010, 14-15; Kutlu Dilbaz 2018, 119.

sebeb ve vesile peyda edebilmemek üzere harabelerde rub' kilometre mesafede kireç ocakları inşası ve asar-ı atika kurbünde bunların ziyanı mucib olabilecek her nev' inşa'at ve ameliyat icrası ve yıkılmış ebniye-i atikanın yerde yatan taşların kaldırılması ve ölçmek ve resim kalıplarını almak için ve'l-hasıl her ne maksada mebni olur ise olsun ebniye-i kadimeye iskele kurulması ve ebniye ve asar-ı atikayı gerek kamilen ve gerek kısmen isti'malleri takdirinde derhal zayi' olsa bile mesken ittihazı ve hububat ve ot ve saman vaz'ı ve havuz ve yalak ve çeşme vesaire makamında isti'mali kat'iyyen memnu'dur.

Altıncı madde: Hükümetin karar ve tensibiyle idare-i mahsusası tarafından icra-yı taharriyat ve hafiryat edebilmek istenildiği halde, intihab edilen mahal, efrad veyahut cema'at uhdesinde ise sahib ve mutasarrıfını hükümet irza eder ve mümkün olamaz ise menafi'-i umumiye için istimlak hakkındaki karar-name hükmüne tevfikan ol mahalli iştira eyler³⁰⁰.

Yedinci madde: Hiç kimse iş-bu nizam-namede ta'yin olunan şürot ve ahkama tevfikan ruhsat-ı resmiyye istihsal etmeksizin Memalik-i Osmaniye'de asar-ı atika taharri ve ihraç ve bunları kısmen olsun temellük edemez.

Sekizinci madde: Memalik-i Osmaniye'de zuhur eden asar-ı atikanın diyar-ı ecnebiyeye nakl ve ihracı kat'iyyen memnu'dur.

Dokuzuncu madde: Asar-ı atika taharrisi ve ihracı için efrad veyahut bir cem'iyet-i fenniye namına ruhsat-ı resmiyye i'ta olunur. Bu ruhsatın şera'iti iş-bu nizam-namenin ta'yin eylediği vüs'at ile mahdud olmasındır.

Onuncu madde: Asar-ı atika taharrisi ve ihracı için Devlet Müzesi idaresinin inzıam-ı mütala'atı ve Meclis-i Maarif'in tasvibiyle kararlaştırıldıktan sonra Maarif Nezareti'nin takrirıyla Babıali'den ba'de'l-istizan iş-bu nizam-namenin üçüncü faslında gösterildiği veçhile ruhsat-namesi i'ta kılınır.

On birinci madde: İhraç olunan asar-ı atikanın cinsi ve mikdarı Maarif Nezareti'nden i'ta edilecek matbu' ve koçanlı iki deftere tahrir olunarak zirleri hükümet ve müteharri tarafından imza veyahut tahtim olunduktan ve usulü veçhile tasdik edildikten sonra biri müteharriye verilip diğeri mahalli Maarif Meclisi veya komisyonuna ve bunların bulunmadığı mahalde hükümet-i mahalliyede tutlacak defter-i mahsusuna kayd olunarak Maarif Nezareti'ne gönderilir³⁰¹.

On ikinci madde: Ruhsat-ı resmiyye istihsaliyle ihraç olunacak asar-ı atika kamilen Devlet Müzesi'ne aid olup hafirler yalnız resim be kalıplarını alabilirler.

³⁰⁰ Kutlu Dilbaz 2018, 120.

³⁰¹ Kutlu Dilbaz 2018, 121.

On üçüncü madde: Ruhsatsız taharri esnasında zuhur eden eşya zabt olunur ve şayet müteharri kable’z-zabt asarı istihlak etmiş ise kıymeti tazmin ettirilir.

On dördüncü madde: Bir kimsenin arazi ve milkünde temel vaz’ı ve ebniye ve duvar ve su yolları ve mecra inşası ve sair ameliyat esnasında bi’t-tesadüf zuhur eden asarın nısfı o arazi ve mülkün sahibine terk edilir. Binaberin bu gibi asarı hin-i taksiminde istediğini almakta ve dilerse bedelini istifa etmekte hükümet salahiyyetli olacağı gibi sahib-i mülke kalacak hisseden talep ettiğinin bedelini vererek aynen almakta muhtar ve muktedir bulunacaktır.

On beşinci madde: Asar-ı atika taharri etmek isteyenleri taharriyat icra olunacak mahallin hududunu gösterir bir harita tanzim ederek Dersaadet’te ise Maarif Nezareti’ne ve vilayatta ise valilere istid’a-name-i resmi ile takdim eyleyecektir. Ve vilayatta icra olunacak tahkikatın neticesi mütaala’at-ı mahsusa-i mahalliyyenin ilavesiyle beraber Maarif Nezareti’ne iş’ar ve müsted’inin verdiği evrak ve harita takımıyla tıyyar kılınır³⁰².

On altıncı madde: Taharri ruhsatının i’tası Müzeler Müdiriyeti ile ba’d-e’l-muharebe münhasıran Maarif Nezareti’ne aiddir. Ancak tahkikat-ı evveliyeye cereyeen etmedikçe onuncu madde mucebince Babıali’den bi’l-istizan emr-i resmi alınmadıkça bu vazife isti’mal olunamaz³⁰³.

On yedinci madde: Asar-ı atika taharrisi için ruhsat-ı resmiye verilebilmesi evvela taharri amelşyatında kıla’ ve istikamatca ve ebniye-i aliye ve ihtiyacat-ı umumiyeye bir guna mahzur olmadığının tahakkuk etmesine, saniyen taharri ve hafriyat bir kimsenin mülkünde olacak ise o mülkün sahibi irza edilmesine, salisen Müzeler Müdiriyeti’nin inzimam-ı ma’lumatıyla tensib ve ta’yin olunacak kefalet akçesini müsted’inin vedi’a etmiş bulunmasına menuttur. Bu şera’it ikmal olunduğu halde Maarif Nezaret-i madde-i sabıkanın ta’yin eylediği mu’amelatın ifasından sonra ruhsat-name i’ta eder. Ancak nihayet iki seneden ziyade müddeti havi ruhsat-name verilmez. Şu kadar ki hafriyata başlanılmaksızın veya başlanıp da henüz ikmal edilmeksizin ba’zı esbab-ı mücbire üzerine müddet-i me’zuniyet geçirilmiş olur da müteharriinin hafriyata devam etmek istediği ve lede’t-tahkik ma’zereti tebeyyün eylediği halde Müzeler Müdiriyeti’nin inzimam-ı ma’lumatıyla Maarif Nezareti’nden nihayet seneyi tecavüz etmemek üzere bir müddet-i münasibe ile temdid-i ruhsata mesağ vardır.

On sekizinci madde: Müze Sandığı’na ait olmak üzere Maarif Nezareti taharri ruhsat-namelerinde ber-vech-i ati harç alacaktır. Bir günden altı aya kadar müddet için 5 Osmanlı Lirası. Altı aydan bir seneye kadar müddet için 10 Osmanlı Lirası. Bir seneden iki seneye kadar müddet için 20 Osmanlı Lirası³⁰⁴.

³⁰² Kutlu Dilbaz 2018, 122.

³⁰³ Kutlu Dilbaz 2018, 122-123.

³⁰⁴ Kutlu Dilbaz 2018, 123.

On dokuzuncu madde: Ruhsat-name tarihinden i'tibaren bila-özür iç ay zarfında hafriyata mübaşeret edilmez veyahut mübaşeret edilip de yine bila-özür iki ay terk edilir ise ruhsat-namenin hükmü münfesi olur. Müteharri tekrar ruhsat talep edecek olur ise Maarif Nezareti Müzeler Müdüriyeti'nin inzimam-ı malumatıyla ruhsat-name-i sabıkanın inka veyahut lağv ve tebdiliyle yeniden ruhsat i'ta edip etmemek hususlarında muhtardır.

Yirminci madde: Asar-ı atika taharrisi için verilecek ruhsat sathı on kilometre murabba'ında mahalli tecavüz etmeyecektir. Ruhsatla hafriyata mübaşeret olunduktan sonra devletçe bir mahzur görülür ise Maarif Nezareti'nin emriyle hafriyat muvakkaten ta'til ettirilir ve müddet-i ta'til ruhsat-namede mukayyed zamana mahsub olunmaz ve bu ta'tilden dolayı masraf ve tazmin iddi'asına müteharrinin hakkı olamayacaktır.

Yirmi birinci madde: Hafriyat icra olunacak mevki'de hükümet tarafından dahi muktedir ve ma'lumatlı bir me'mur bulundurulacak ve me'murun harcırah ve ma'aşı hükümetçe bi't-ta'yin ruhsat-name verilirken müteharriden tamamen ahz ile mah bemah Maarif Veznesi'nden tesviye ve i'ta olunacaktır. Hafriyat şayet ruhsat-name müddetinden evvel münkazi olup da terk-i ameliyat edildiği takdirde me'mur ma'aşı için topdan alınan mebaliğin makisi müteharriye i'ade kılınır.

Yirmi ikinci madde: Gerek Devlet-i Aliyye ve gerek düvel-i saire me'murlarından daire-i me'muriyetleri dahilinde bulunan mahallerde namlarına olarak asar-ı atika taharrisi için ruhsat verilmez³⁰⁵.

Yirmi üçüncü madde: Ruhsat-namenin hamili tarafından ahire terk ve bey'i memnu'dur.

Yirmi dördüncü madde: Şahs-ı vahide bir zamanda muhtelif birkaç mevki'de hafriyat icrasına ruhsat verilmez.

Yirmi beşinci madde: Tesadüfen zuhur eden asar-ı atikayı bulan kimse Dersaadet'te nihayet beş gün zarfında Maarif Nezareti'ne ve taşralarda nihayet on gün içinde hükümet-i mahalliyyeye haber vermeye mecburdur.

Yirmi altıncı madde: Sahib-i ruhsat inkıza-yı müddette veyahut daha evvel hafriyatı itmam ettiğini haber verdiği ve şera'it-i nizamiyyeye tamamen ri'ayeti sabit olduğu halde vedi'a eylediği kefalet akçesi makbuz senedi mukabilinde i'ade kılınır.

Yirmi yedinci madde: Asar-ı atikanın zabt ve mahkumen müzayede tarikiyle furuhtu halinde nizamen lazım gelen dellal resmi ve asar-ı atika sahipleriyle taksimatından husule gelen

³⁰⁵ Kutlu Dilbaz 2018, 124.

bedelat-ı nakdiye ve cea-yı nakdiler ile ruhsat-name harçları ve müsaderattan vuku'a gelecek hasılat Müze Sandığı'na aiddir³⁰⁶.

Yirmi sekizinci madde: Diyar-ı ecnebiyeden Memalik-i Osmaniye'ye her nev' asar-ı atikanın idhali serbest ve resm-i gümrükten mu'aftır. Ve Memalik- Osmaniye'nin sair taraflarında bir mahalden diğer mahalle nakledilecek her nev' asar-ı atika dahi dahili gümrük resminden müstesnadır³⁰⁷.

Yirmi dokuzuncu madde: Diyar-ı ecnebiyeden Memalik-i Osmaniye'ye idhal olunan asar-ı atikanın yine diyar-ı ecnebiyeye ihracı ve dahilde zuhur edenlerin Memalik-i Osmaniye'nin diğer bir mahalline nakli için ruhsat istihsali asar-ı mezkurenin hamil ve nakilleri tarafından bir defterini yapıp Dersaadet'te Maarif Nezareti vasıtasıyla Müzeler Müdiriyeti'be ve taşralarda Maarif Meclisi ve komisyonlarına ve onların bulunmadıkları mahallerde hükümet-i mahalliyyeye vermekle hasıl olur. Diyar-ı ecnebiyeden Memalik-i Osmaniye'ye idhal olunacak asar-ı atikanın ashabı sekiz gün zarfında bir defterini kezalik Maarif Nezareti vasıtasıyla Müzeler İdaresi'ne ve taşralarda Maarif Meclisi ve komisyonuna veya hükümet-i mahalliyyeye i'taya mecburdur.

Otuzuncu madde: Zaten memalik-i ecnebiyeden getirilmiş asar-ı atikanın yine diyar-ı ecnebiyeye ihracı ve dahilde zuhur etmiş bulunanların Memalik-i Osmaniye'nin ahar mahalline nakli mutlak Müzeler Müdiriyeti'nin ma'lumatı üzerine Maarif Nezareti'nden me'zuniyet-i resmiyye istihsaline muhtacdır. Asar-ı mezkureden Müze'ye lazım olanlarının iştirasına rağbet olunursa kıymetinin te'diyesiyle iştira ve diğerlerinin ihraç ve nakline ruhsat i'tası Maarif Nezareti'nin yed-i iktidarındadır.

Otuz birinci madde: Maarif Nezareti'nin ruhsat-ı mahsusası olmaksızın Memalik-i Osmaniye'den ihraç olunur iken ele geçen asar-ı atika Müze namına zabt ve müsadere edilir³⁰⁸.

Otuz ikinci madde: Memalik-i Osmaniye'den harice asar-ı atika ihracı için istihsali lazım gelen ruhsat-ı resmiyye Müzeler Müdiriyeti'nin inzimam-ı ma'lumatıyla münhasıran Maarif Nezareti tarafından verilir. Ancak bu ruhsatın i'tası evvelen ihracı istid'a olunan asarın Devlet-i Aliyye Müzesi'nde cinsi ve değeri cihetiyle aynı bulunduğu, saniyen asar-ı mezkurenin zaten memalik-i ecnebiyeden idhal edilmiş olduğunun sübutuna mütevakıftır.

Otuz üçüncü madde: Umumi ve hususi mahallerde mevcut ve merkuş olan asar-ı atikayı tahrib veyahut rahnedar edenlerde Kanun-ı Ceza'nın yüz otuz sekizinci maddesi mücebince tazminat ve ceza-yı nakdi alınmağla haklarında bir aydan bir seneye kadar hapis cezsı dahi icra kılınır.

³⁰⁶ Kutlu Dilbaz 2018, 125.

³⁰⁷ Kutlu Dilbaz 2018, 125-126.

³⁰⁸ Kutlu Dilbaz 2018, 126.

Otuz dördüncü madde: Tesadüfen zuhur eden asar-ı atikayı bulup da haber vermeyenler nizamen müstehak olabilecekleri nısıf hisseden mahrum olduktan başka bulduğu asarın rub' kıymetine müsavi ceza-yı nakdi ahzıyla da duçar-ı mücazat olur ve şayet asar-ı atika müstehlik ise bedeli kezalik ceza-yı nakdi ile beraber istifa olunur.

Otuz beşinci madde: Memalik-i Osmaniye'de zuhur eden asar-ı atikanın bir mahalden diğer mahalle naklinde otuz ikinci maddenin hilafında hareket edenlerden bir altundan beş altuna kadar ceza-yı nakdi alınır³⁰⁹.

Otuz altıncı madde: İş-bu nizam-name ahkamından neş'et eyleyecek de'avi mehakim-i adiyede rü'yet olunur.

Otuz yedinci madde: Maarif Nezareti iş-bu nizamn-namenin icrasına me'murdur. Fi 23 Rebiülahir 1301 ve fi 9 Şubat 1299³¹⁰.

3.5.1. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin Pratik Anlamda Uygulama Alanlarına Genel Bakış

Osmanlı İmparatorluğu'nda kültür varlıklarının korunmasına yönelik bilinçli çabalara Batılılaşmanın etkisiyle başlamaktadır. Batılılaşma süreci kültürel alanda da yeni arayışların başlamasına, yeni kurumların oluşmasına neden olmuştur. Batılılaşma hareketlerine paralel olarak birçok aydın yurt dışına gönderilmiştir. Aydınlar yurt dışına, buralarda eski eserlerin nasıl değerlendirildiği ve korunduğun öğrenilmesi, Osmanlı'daki eserlerin nasıl korunacağı konusunda bilinçlendirilmesi amacıyla gönderilmiştir. Batı ülkelerinde tarihi değerleri koruma çabalarını gören aydınlar kendi ülkelerindeki tarihi zenginliğin farkına vararak ilk önlemleri almaya başlamışlardır³¹¹.

Bu dönemde eski eserlerin korunmasıyla ilgili ilk düzenlemeler Asar-ı Atika Nizamnameleri ile yapılmıştır. 1869 yılında hazırlanan ilk nizamname, özellikle yabancı ekiplerin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki arkeolojik kazı ve araştırma çabalarını denetlemeyi, sınırlandırmayı ve bazı taşınır kültür varlıklarına tanım getirmeyi amaçlamıştır³¹². Maarif Nazırı Münif Paşa ve Aristocles Efendi, 1880 yılında başkent İstanbul'da arkeolojik eserlerin sergileneceği müzenin önemine değinen konuşmalar yapmışlardır. Münif Paşa bu teklifine örnek olarak Yunanistan'ı göstermiş ve orada bulunan/ele geçirilen antik eserlerin Atina'da korunup sergilendiğini belirtmiştir. Ardından Osmanlı sınırları içerisinde çıkarılan/ele geçirilen eski eserlerin ise maalesef yasal ya da yasal olmayan yollardan yurt dışına çıkartılarak Avrupa

³⁰⁹ Duyan 2010, 15; Kutlu Dilbaz 2018, 127.

³¹⁰ Kutlu Dilbaz 2018, 128.

³¹¹ Madran & Özgönül 2005; Ünar 2019, 69.

³¹² Akçura 1972; Varuy 1988, 167-168.

ve Amerika'daki müzeleri ve özel koleksiyonları süslediklerini belirtmiştir. Bu nedenle başkent İstanbul'da bir müze inşa edilerek bu müzenin bundan böyle Osmanlı topraklarında ele geçirilen/bulunan ve ortaya çıkarılan eski eserlerin bu müzede sergilenmesinin devlet açısından özel bir önem oluşturduğunu belirtmiştir³¹³.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılda yükselen arkeolojik kazı/araştırma faaliyetleriyle çoğalan arkeolojik eserler bir yandan bu eserlerin bilimsel sınıflandırılması, özenli bir şekilde korunması ve sergilenmesi bakımından müzecilik faaliyetlerine hız verirken, ilki 1869'da olmak üzere 1874 ve 1884 yıllarında üç eski eser yönetmeliği (Asar-ı Atika Nizamnamesi) yürürlüğe girmiştir³¹⁴. Osmanlı İmparatorluğu'nda yasal boşluklara ek olarak eski eser bilincinin Avrupalı çağdaşlarına göre daha geç bir dönemde benimsenmiş olması, bazı eski eserlerin kaybını beraberinde getirmişse de 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak yayımlanan nizamnameler (1869-1874-1884) ve kurulan müzeler Osmanlı İmparatorluğu'nda sistemli bir biçimde eski eserlere yönelik bir bilincin süreç içinde oluşmaya başladığını göstermektedir³¹⁵.

Osman Hamdi Bey³¹⁶ öncesindeki dönemde, işinde uzman olan/olmayan pek çok Avrupalı araştırmacı, seyyah, gezgin, tüccar, turist ve diplomat vb. kisveleri altında Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altındaki topraklar başta olmak üzere birçok doğu ülkesinde kendi ülkelerinin müzelerini doldurmak için adeta bir define avcısı gibi çalışmış ve bilinçli/bilinçsiz bir şekilde tarihi doku üzerinde geri dönüşü olmayan tahribatlara neden olmuşlardır³¹⁷. 1878'den bu yana müze komisyonu üyesi olan Osman Hamdi Bey böyle bir yasal ve kurumsal ortam içinde 1881'de müze müdürü olmuş ve ilgili alanda ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. İstanbul'un sistemli bir biçimde sınıflandırılan koleksiyonları, kataloğu ve gerekli tüm özellikleriyle gerçek anlamda zengin bir müzeye kavuşmasında Osman Hamdi Bey'in kişisel gayretleri önemli rol oynamıştır³¹⁸. Aynı şekilde Osman Hamdi Bey'in bireysel çabaları sayesinde gerçekleştirilen ve 31 Ocak 1884 tarihinde Meclis-i Mahsus-u Vükela tarafından

³¹³ Akın 1993, 235.

³¹⁴ Kutlu 2007, 31; Akbulut 2020, 21.

³¹⁵ Çal 1997, 391; Yaşayanlar 2018, 562; Görgülü & Özdemir Özbey 2024, 54.

³¹⁶ Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyıldaki önemli devlet adamlarından Müşir Edhem Paşa'nın oğulları olan Osman Hamdi Bey (1842-1910), Halil Edhem Bey (1861-1938) ve İsmail Galib Bey (1848-1895) müzecilik, sanat, arkeoloji ve tarihçiliğimizin önde gelen kurucuları olarak ön plana çıkmaktadırlar (İnalçık 2014, 83). Ayrıca bkz. Mülâyim 2009, 180.

³¹⁷ İşbilen 2017, 308.

³¹⁸ Akın 1993, 235; Şimşek & Dinç 2009, 112; Karakoç & Yıldırım 2020, 2014-2015; Baskın 2020, 6.

Bu dönemde birçok bakımdan kritize edilen Osman Hamdi Bey, kendisine yapılan eleştirilere karşılık olarak müzem için katlanamayacağı hakaret yok diyerek cevap vermiştir (Çelik 2016, 45; Sivrioğlu 2024, 70).

kabul edilen Asar-ı Atika Nizamnamesi 21 Şubat 1884'te II. Abdülhamit'in onayından geçerek Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yürürlüğe girmiştir³¹⁹.

II. Abdülhamit döneminde, Osman Hamdi Bey'in öncülüğünde çıkarılan yeni Asar-a Atika ile eserlerin yurt dışına çıkarılması (Madde: 7) yasaklanmış ama bazı devlet erkani bu nizamnameyi (yasaklamayı) göz ardı ederek bulunan/ele geçirilen eserleri hediye olarak Avrupa'daki devletlere gönderdikleri olmuştur. Buna neden olan düşünceler arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemdeki zor durumu nedeniyle Avrupa ile ilişkilerin iyi tutulması sayılabilir³²⁰.

1887 yılında Sidon (Sayda) yakınlarında toprak sahibi olan Mehmet Şerif Efendi arazisinde inşaat taşı çıkarmak için gerekli izni yerel idarecilerden almıştır. İlgili alanda eski eserlerin bulunması üzerine 2 Mart 1887 tarihinde Mehmet Şerif Efendi Asar-ı Atika Nizamnamesi'ne uyararak Sidon (Sayda) kaymakamı Sadık Bey'e durumu bildirmiş³²¹ ve neticesinde başkentten kazı için ekip gönderilmiştir³²². Müzeye ilgisi olan II. Abdülhamit Sayda'daki eserlerle ilgilenmesi için Osman Hamdi Bey'i kazı çalışmalarını yapması için

³¹⁹ Akın 1993, 235, 238; Çal 1997, 393; Karaduman 2004, 83; Kutlu 2007, 31; Şimşek & Dinç 2009, 112; Kuruloğlu 2010, 53; İşbilen 2017, 310; Solnon 2024, 562.

Osman Hamdi Bey, 1881 yılında Müze-i Hümayun müdürlüğüne atandığında, Osmanlı topraklarında eski eserlerin yurt dışına kaçırılması ve mevcut mevzuatın bu durumu önlemekte yetersiz kalması gibi ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Avrupalı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen kıymetli eserlerin, yabancı müzelere sistematik biçimde gönderilmesi, Osman Hamdi Bey'i harekete geçirmiştir. Bu durum, Osmanlı kültürel mirasının korunması açısından acil bir yasal düzenlemeyi zorunlu kılmıştır. Göreve gelişinden kısa bir süre sonra, Osman Hamdi Bey, mevcut hukuki boşlukları gidermek amacıyla yeni bir Asâr-ı Atika Nizamnâmesi (Eski Eserler Tüzüğü) hazırlama çalışmalarına başlamıştır (BOA., A.MKT.MHM. no. 763-22 (5 Mart 1883); Kutlu Dilbaz 2014, 187; Ünar 2019, 71). Osman Hamdi Bey'in girişimleri sonucunda hazırlanan yeni Asâr-ı Atika Nizamnâmesi, 1884 yılında yayımlanmaya hazır hâle getirilmiştir. Ancak yabancı araştırmacıların yeni düzenlemelere uymamaları hâlinde, eski eserlerin yurt dışına çıkarılma riskinin devam etmesi, bu sürecin hızlandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, Müze-i Hümayun'a ait eserlerin yalnızca kalıplarının alınmasına izin verileceği açıkça belirtilmiş; eserlerin asıllarının Osmanlı Devleti'nin mülkiyetinde kalması esas alınmıştır. Özellikle İngiliz elçisinin Osmanlı topraklarında kazı izni talebi üzerine, 1883 yılında Şûrâ-yı Devlet, yeni nizamnamenin bir an önce yayımlanması gerektiğine karar vermiştir. Bu karar doğrultusunda hazırlıklar tamamlanmış ve yeni düzenleme, 21 Şubat 1884 tarihinde resmen yürürlüğe girmiştir. Osman Hamdi Bey'in katkılarıyla şekillenen bu nizamname, Osmanlı İmparatorluğu'nda eski eserlerin korunmasına yönelik hukuki ve kurumsal çabaların önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu yeni düzenleme ile Osmanlı topraklarında bulunan arkeolojik eserlerin devletin mülkiyetinde olduğu açıkça belirtilmiş ve yabancı araştırmacıların yalnızca kazılarda ortaya çıkan eserlerin kalıplarını (replikalarını) alarak yurt dışına götürebilecekleri hükme bağlanmıştır. Eserlerin asılları ise Müze-i Hümayun'a teslim edilmek zorundaydı (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde: 12; Kutlu Dilbaz 2014, 187-188). Bu düzenleme, Osmanlı İmparatorluğu'nda kültürel mirasın korunmasına yönelik atılmış kurumsal bir adım olmasının yanı sıra, modern müzecilik anlayışının gelişimine de önemli katkılarda bulunmuştur. 1884 Nizamnamesi'yle eski eserlerin korunmasını teminat altına almıştır. Böylece, Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla Türk eski eser hukukunun temelleri atılmış, bu alanda çok önemli adımlar atılmıştır. Bu süreç, Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemi Türkiye'sine kadar süren eski eserlerin korunmasına dair uygulamaların temelini atmış, Türk müzeciliği ve eski eser koruma alanında önemli gelişmelere yol açmıştır (Kundakçı 2002, 1089; Kutlu 2007, 37; Kutlu Dilbaz 2014, 190). Söz konusu kararname 23 Nisan 1906 tarihinde yapılan ufak bir eklemeye birlikte -Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra da- 1973 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de yürürlükte kalmıştır (Kutlu 2007, 31; Mülayim 2009, 193; Duyan 2010, 16).

³²⁰ Türkoğlu 1999, 152.

³²¹ 24 Mart 1887 tarihinde Sayda'da (Lübnan) bazı lahitler bulunduğu dair rapor İstanbul'a ulaşmıştır (Mülayim 2009, 194).

³²² Osman Hamdi 2022, 13.

Sayda'da görevlendirmiştir³²³. Sayda (Beyrut vilayeti) kral nekropolisi kazısı bizzat Osman Hamdi Bey tarafından yapılmıştır. 30 Nisan-20 Haziran 1887 tarihleri arasında yanında müze görevlisi Demosten Baltacı olduğu halde nekropolisi açan Osman Hamdi Bey özel nekropolis alanını titiz bir çalışmayla gün ışığına çıkarmıştır. Kazıda ortaya çıkarılan İskender lahdi, satrap lahdi, Tabnit lahdi³²⁴ ve ağlayan kadınlar lahdi ile birlikte toplam 21 lahit İstanbul Müze-i Hümayun'a taşınmıştır³²⁵. İstanbul'a getirilen eserleri gören II. Abdülhamit kazıların devam etmesini, getirilen eserler için özel bir bina inşa edilmesini³²⁶ ve arazi sahibine para ödülü verilmesini emretmiştir³²⁷.

Osman Hamdi Bey'in 1887 ve 1888 yıllarında Sayda'da gerçekleştirdiği kazılar Osmanlı arkeolojisi için önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu kazının 1884 nizamnamesinden sonra yapılması ilgili nizamnameye meşruiyet (yasallık), Osman Hamdi Bey'e de kazı için hareket alanı sağlamıştır³²⁸.

Osman Hamdi Bey'in 1884'te hazırladığı Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin (Eski Eserler Yönetmeliği) temelini Yunanistan'ın 1834 tarihli aynı konudaki kanun/kararnamesinden almış/esinlenmiş olması dikkat çekici bir husus³²⁹ olup çok yönlü bir şekilde dikkatle incelenmesi önem arz etmektedir.

1884 nizamnamesindeki en kapsamlı değişiklik kazıda çıkarılan/ele geçirilen eski eserlere ilişkin yapılan açıklamadır. Arkeolojik kazılardan çıkan/bulunan eski eserlerin³³⁰ tamamının devlete ait olduğu açık bir şekilde belirtilmekle birlikte 7. madde kapsamında eski eserlerin yurt dışına çıkarılması da yasaklanmıştır³³¹. Buna Osmanlı topraklarında kazı yapan tüm devletler tepki göstererek - Nizamnameler öncesinde altın dışında pek fazla eşyaların ya da madenlerin alım satımı önemsenmemişken, eski eserlerin Avrupa'da değerinin anlaşılmasıyla birlikte, Osmanlı yöneticileri de bu konuda gerekli tedbirleri almaya başlamıştır³³²-, Osmanlı'nın bu alanda uzmanlarının olmadığı ve ele geçirilen eski eserleri koruyamayacağı vurgulanmıştır³³³.

³²³ Ünar 2019, 71; Osman Hamdi 2022, 13.

³²⁴ Mülayim 2009, 194.

³²⁵ Yıldırım & Martal 2002, 1101; Mülayim 2009, 194; Ünar 2019, 71; Muşmal & Gümüş 2021, 49.

³²⁶ Bir süre açıkta kalan lahitler yeni bir müze binasının yapılmasını zorunlu hale getirmiş ve bir süre sonra Çinili Köşk'ün karşısına Aleksander Vallauri tarafından 1880 yılında yeni bir müze binası inşa edilmiştir (Mülayim 2009, 195). Osman Hamdi Bey'e (2022, 8) göre bu binanın tasarımında Sayda'da bulunan Ağlayan Kadınlar Lahdi'nden esinlenilmiştir.

³²⁷ Osman Hamdi 2022, 14.

³²⁸ Osman Hamdi 2022, 8.

³²⁹ Hamilakis 2020, 21.

³³⁰ 1869 nizamnamesi madde 3'e göre bir kişinin mülkünde bulunan eser kişinin kendisine aittir. Ancak madde 5'e göre izinsiz satması yasaktır. 1874 nizamnamesi madde 3'e göre bulunan eserler 3/1 oranında toprak sahibi, hafir ve devlet arasında pay edilmekteydi.

³³¹ Kuruloğlu 2010, 54.

³³² Kuruloğlu 2010, 50.

³³³ Türkoğlu 1999, 152; Şimşek & Dinç 2009, 112; Akkuş 2014, 319-320; Çelik 2016, 65; Sivrioğlu 2024, 70.

Sonuç itibarıyla 1884 tarihli Asâr-ı Atika Nizamnâmesi, 1874 yılında yürürlüğe giren önceki düzenlemeye kıyasla daha kapsamlı ve sistematik bir yapıya sahip olduğu görülür. Beş bölüm ve toplam 37 maddeden oluşan bu yeni düzenleme, Osmanlı topraklarındaki arkeolojik eserlerin korunması, kazı faaliyetlerinin denetlenmesi ve müzelerin kurumsallaştırılması yönünde önemli yenilikler getirmiştir³³⁴.

Nizamnamenin dikkat çeken yeniliklerinden biri, kazı yapılacak arazinin istimlak edilmesi hususunun açık bir şekilde hükme bağlanmasıdır. Ayrıca, özel mülkiyetteki arazilerde tesadüfen bulunan eserler karşısında mülk sahiplerinin hakları da tanımlanmıştır. Bu bağlamda, herhangi bir kişinin arkeolojik kazı sırasında eski eser bulması ve bunu yetkili makamlara bildirmemesi hâlinde, kişinin eser üzerindeki tüm haklarını kaybedeceği ve nakdi ceza ile karşı karşıya kalacağı hükme bağlanmıştır³³⁵.

Yeni nizamname, özellikle yabancı araştırmacıların faaliyetlerini denetim altına almayı amaçlamıştır. Kazı izni verilmeden önce, ortaya çıkarılacak tüm arkeolojik buluntuların Müze-i Hümayun'un mülkiyetinde olduğu açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, kazılarda ortaya çıkarılan eserlerin bir devlet memuru tarafından toplanarak güvenli bir alana nakledilmesi zorunlu tutulmuştur. Kazı çalışmalarının yalnızca harita üzerinde belirtilen sınırlar içinde yapılabileceği, bu sınırların aşılmasının yasak olduğu ve kazı izni verilen kişilerin belirli kurallara uymak zorunda olduğu da düzenlemede yer almaktadır³³⁶.

Hangi arazide bulunursa bulunsun, kimin malı olduğu belli olmayan taşınır/taşınmaz eski eser ile ilgili iki şekilde işlem yapılır: a- Eğer eski eser, kelime-i şehadet veya İslam'a ait başka bir işaretle süslenmişse, bu eşya buluntu mal (lukata) kabul edilir. Buluntu mal hükümlerine göre, eşyayı bulan kişi, sahibinin talebinin gelmesi için ilan eder. Eğer bu süreçten sonuç çıkmazsa, eşyayı bulan kişi eğer yoksulsa kendisi alabilir, zenginse ya fakirlere ya da Beytülmal'a verir. b- Eşyanın üzerinde İslam dışı dinlere ait işaretler veya İslam olmayan hükümdarların isimleri bulunuyorsa, bu eşyanın beşte biri Beytülmal'a alınır. Kalan kısmı ise arazi fethedildiğinde Padişah tarafından kime tahsis edilmişse ona ya da hayatta bulunan mirasçılara verilir. Eğer mirasçı yoksa, tüm eşya Beytülmal'a devredilir. Eğer arazi birine

³³⁴ 1884 nizamnamesinin tam metni için ayrıca bkz. Düstur, I. Tertip Zeyl IV, 1302/1885, 89-97; Uluçay 1997, 134-138; Göleç 2010, 236-238; Duyan 2010, 14; Kutlu Dilbaz 2014, 188.

Bu doğrultuda 1884 Asâr-ı Atika Nizamnamesi, madde: 23 ve 34 özelinde "Kazı başvuruları Arkeoloji Bürosu tarafından ayrıntılı şekilde değerlendirilir ve kazı sonrası raporlar düzenli olarak devlet arşivine sunulur. Kazı sonucu bulunan eserlerin tamamı, kayıt altına alınarak, devlet müzelerine teslim edilmek zorundadır. İzinsiz kazı ve kaçakçılık faaliyetleri ağır şekilde cezalandırılır" ibaresi yer almaktadır. Bu yasayla Osmanlı İmparatorluğu'nda kazı ve eser yönetimi sistematik hale getirilmiş, envanter tutma, rapor sunma zorunluluğu getirildi. İzinsiz kazılara karşı ise denetim ve yaptırımlar daha sıkı uygulanmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşu ve modernleşme süreci bu yasayla doğrudan ilişkili olup müzelerin eserlerin korunması ve sergilenmesi için merkezi kurum haline gelmesini sağlamıştır.

³³⁵ 1884 Asâr-ı Atika Nizamnamesi, madde: 34; Kutlu Dilbaz 2014, 189.

³³⁶ Kutlu Dilbaz 2014, 189.

tahsis edilmemişse ve miri arazi değilse, eşyanın beşte biri Beytülmal'a alındıktan sonra geri kalan kısmı bulan kişiye verilir. Ancak, yabancı uyruklu kişiler bu haktan yararlanamaz. Böyle bir durumda, eşyanın sahibi devlet olur³³⁷. Fakat, yabancı bir kişi Sultan'ın izniyle define arıyorsa, kendisine önceden belirlenen hisse verilir. Eşyaların hangi kategoriye girdiği anlaşılmadığında ise (b) maddesindeki hükümler uygulanmıştır³³⁸.

1884 Nizamnâmesi'nin en önemli etkilerinden biri, Osman Hamdi Bey'in Müze-i Hümayun'un altyapısını geliştirmeye yönelik girişimleridir. Arkeolojik kazılar sonucunda müzeye gelen eserlerin artmasıyla birlikte, Müze-i Hümayun daha geniş ve işlevsel bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu sürecin devamında, 1889 yılında çıkarılan Müze-i Hümayun Nizamnâmesi, müze yönetiminin kurumsallaştırılmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu düzenleme ile müzenin Maarif Nezareti'ne bağlı olarak faaliyet göstermesi resmiyet kazanmış; personel görev tanımları yapılmış ve eski eser nizamnamesinin uygulanmasından müze yönetimi sorumlu kılınmıştır³³⁹.

Aynı dönemde, vilayet düzeyinde müzelerin kurulması da teşvik edilmiş, böylece merkeziyetçi bir yapıdan yerel koruma ve sergilemeye yönelik adımlar atılmıştır. Bu gelişmeler, yalnızca Osmanlı müzeciliğinin değil, Türk eski eser hukuku sisteminin de kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır. Bu kapsamda, 1902 yılında Konya'da ve 1904'te Bursa'da ikinci ve üçüncü müzelerin açılması, bu sürecin somut yansımaları arasında yer alır. 20. yüzyılın başlarında ise Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yeni müzelerin kurulması teşvik edilmiş ve kültürel mirasın yerinde korunması ilkesi benimsenmiştir.

Böylelikle, 1884 Asâr-ı Atîka Nizamnâmesi ve onu takip eden yasal ve kurumsal gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nda arkeolojik mirasın korunması, kazıların denetlenmesi

³³⁷ Akın 1993, 235-236; Meydan 2007, 72; Şimşek & Dinç 2009, 112-113.

Osman Hamdi Bey'in müze müdürü olduğu dönemde Osmanlı topraklarında kazı yapan yabancı arkeologların ülkelerine gönderdikleri mektuplardan daha önce büyük kolaylıkla sürdürülen eski eserleri yurt dışına çıkarma işleminin artık büyük ölçüde zorlaştığı açıkça anlaşılmaktadır.

³³⁸ Karaduman 2004, 75.

Osmanlı hukuk sisteminde, kime ait olduğu belirlenemeyen taşınır veya taşınmaz nitelikteki eski eserlerin bulunduğu araziye bakılmaksızın, bu tür eserler hakkında iki temel işlem yolu öngörülmüştür: Bunlardan İslami Unsurlar Taşıyan Eserler söz konusu olduğunda -Eğer bulunan eser, kelime-i şهادet veya İslam'a özgü başka bir sembol ya da ibare ile süslenmişse, bu eşya "lukata" (buluntu mal) statüsünde değerlendirilir. Bu durumda: Eseri bulan kişi, malın sahibinin ortaya çıkması için ilan zorunluluğu altındadır. Aksi takdirde cezai işlem uygulanır. İlan süreci sonunda sahibine ulaşılamazsa: Eğer bulan kişi yoksul ise, söz konusu malı kendisi edinebilir; eğer zengin ise, malı ya Beytülmal'a (kamu hazinesine) teslim etmek ya da fakirlere bağışlamakla yükümlüdür. İslam Dışı Unsurlar Taşıyan Eserler söz konusu olduğunda; eğer eserin üzerinde İslam dışı dinlere ait semboller, gayrimüslim hükümdarların isimleri veya benzeri işaretler yer alıyorsa, bu durumda eserin beşte biri Beytülmal'a ayrılmakta; kalan beşte dördlük kısmın tasarrufu ise, eğer eser fethedilen bir arazide bulunmuşsa ve bu arazi Padişah tarafından bir kişiye tahsis edilmişse, eşyanın kalan kısmı tahsis edilen kişiye veya haleflerine verilmesine; eğer mirasçısı bulunamazsa, tüm eşya Beytülmal'a intikal etmesine; eğer arazi kimseye tahsis edilmemiş ve miri arazi (devlet arazisi) statüsünde değilse, eserin beşte biri yine Beytülmal'a ayrılmasına, kalan kısmı ise eseri bulan kişiye bırakılmasına karar kılınmıştır.

³³⁹ Mumcu 1969, 74; Kutlu Dilbaz 2014, 190.

ve müzelerin güçlendirilmesi açısından bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu sürecin mimarlarından biri olan Osman Hamdi Bey, yürürlüğe konan düzenlemeler ve uygulamalar aracılığıyla çok sayıda eserin yurt dışına kaçırılmasını önlemiş³⁴⁰; Türkiye’de modern müzecilik ve eski eser hukuku geleneğinin temelini atmıştır³⁴¹.

Sonuç itibariyle Asâr-ı Atika Nizamnâmesi’nin yürürlüğe girmesinden sonra Osmanlı topraklarında 1884 ve 1899 yılları arasında genel olarak İngilizler; Lykia, Alacahöyük, Bor, Doludere Höyüğü, Ephesos, Karkamış, Myndos, Phrygia, Kilikia, Kommegene-Pontos, Adana, Mysia, Kyzikos, Doğu Anadolu ve Yukarı Fırat’ta kazılar yapmışlardır³⁴². Almanlar ise Boğazköy, Yazılıkaya, Priene, Troya, Pergamon, Hierapolis, Tralleis, Zincirli, Magnesia, Toprakkale-Van Kalesi ve Miletos’ta kazılar düzenlemişlerdir³⁴³. Avusturyalılar ise Limyra, Kilikia, Aydın, Aydın-Konya, Lykia, Ephesos ve Termessos’ta kazılar gerçekleştirmişlerdir³⁴⁴. Fransızlar bu yıllar arasında Didyma, Kültepe ve Ksanthos’ta kazılar düzenlemişlerdir³⁴⁵. 1894’te İtalyan bir resmi heyet Troya’yı gezip inceleme yapmıştır³⁴⁶. 1895 yılında Avusturyalı Otto Benndorf, Almanlarla birlikte ekip kurarak Ephesos kazılarına devam etmiştir. 1897 yılından itibaren ilgili kanunlara uymak şartıyla Ruslara kazı izinleri verilmiştir³⁴⁷. 1898 yılında Danimarkalı bir eski eser uzmanına Aydın’daki tarihi yerleri gezmek ve resimlerini almak için gerekli izinler verilmiştir³⁴⁸. 1904-1905 yıllarında Ephesos’ta İngiliz kazılarına British Museum adına David George Hogarth devam etmiştir³⁴⁹.

3.6. Osmanlı Arkeolojik Miras Koruma Hukukunun Tarihsel Gelişimi: 1869, 1874 ve

1884 Nizamnamelerinin Karşılaştırmalı Analizi

19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu, kültürel mirasın korunmasına yönelik yasal düzenlemelerle miras yönetiminde önemli bir dönüşüm yaşamıştır³⁵⁰. 1869, 1874 ve 1884

³⁴⁰ Osman Hamdi Bey’in kişisel gayretiyle hazırlanan ve Şura-i Devlet’te tartışılarak kabul edilen 30 Ocak 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi 37 madde halinde yürürlüğe girmiştir. Nizamnamenin 3. maddesi uyarınca arkeolojik buluntularının tamamının devlete ait olduğunu ve hiçbir şekilde pay edilemeyeceği, yurt dışına çıkarılamayacağı (madde 8); tesadüfen ortaya çıkan eserlerin yarısının mülk sahibine ait olacağı (madde 14) hükümleri yer almaktaydı. Ayrıca bkz. Varuy 1988, 169; Kutlu 2007, 31; Mülâyim 2009, 193; Duyan 2010, 14; Ünar 2019, 69.

³⁴¹ Kutlu Dilbaz 2014, 190.

³⁴² Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 78-81.

³⁴³ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 101-103.

³⁴⁴ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 110-111.

³⁴⁵ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 117-118.

³⁴⁶ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 122.

³⁴⁷ Cezar 1995, 298-311; Kutlu 2007, 19; Kutlu Dilbaz 2014, 123.

³⁴⁸ Kutlu Dilbaz 2014, 125.

³⁴⁹ Türkoğlu 1999, 147; İpek 2023, 320.

³⁵⁰ Ancak bu düzenlemeler, Avrupa’daki örneklerle karşılaştırıldığında geç kalmış girişimler olarak değerlendirilebilir. Örneğin Yunanistan 1834’te, Mısır ise 1835’te arkeolojik miras korumasına dair ilk düzenlemelerini yürürlüğe koymuşken, Osmanlı’da bu sürecin başlatılması 1869’u bulmuştur. Osmanlı’daki geç kalınlık büyük ölçüde devletin içinde bulunduğu politik, ekonomik ve bürokratik zorlukların yanı sıra

yıllarında yayımlanan arkeoloji nizamnameleri, Osmanlı'nın arkeolojik varlıklarını koruma yaklaşımının evrimini ortaya koymaktadır. Söz konusu nizamnameler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde gerek hukuki gelişim süreçleri ve kavramsal değişimleri gerekse pratik ve uygulamada etkilerini birbirleriyle karşılaştırıldığında benzerlikleri ve farklılıkları kadar Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski eserlere yönelik evrimleşen koruma anlayışının gelişim süreci bütün açıklığıyla izlenebilmektedir. Bu yönden bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'nda 1869, 1874 ve 1884 yıllarında yayımlanan nizamnameler genel itibarıyla altı başlık altında incelemek mümkündür.

Bunlardan ilki Osmanlı İmparatorluğu açısından görece de olsa yeni bir kavram olan Eski Eser Kavramının Tanımı ve Kapsamı'nın sınırlarının çizilmesidir. Özellikle 1869 ve 1874 yıllarında ilan edilen Asar-ı Atika Nizamnameleri göz önünde bulundurulduğunda eski eser kavramı net bir şekilde tanımlanmamıştır. Bu bakımdan hem pratik hem de uygulama alanlarında birçok yasal boşluklar olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi eski eserlerin korunması gerektiğini belirtirken, yine bu eski eserlerin ne şekilde sınıflandırılacağı ya da eski eser kapsamının ne olacağına dair detaylı hükümlere yer verilmemiştir (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi, Madde 2, 5). 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi ise bu belirsizliği bir ölçüde de olsa gidermekle birlikte, eski eser tanımı hususunda somut örnekler veya eski eserle ilgili kriterler sunmamıştır (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi, Madde 4). Bununla birlikte 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde Osman Hamdi Bey'in bireysel katkılarıyla eski eser kavramı detaylandırılarak hem tanım hem de kapsam açısından daha net bir şekilde tanımlanmış ve bu kapsamda ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu durum 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 1'de "Eski eserler, tarihî ve arkeolojik değeri olan her türlü taşınır ve taşınmaz nesneler" olarak tanımlanmış ve örneklerle detaylı bir şekilde açıklanmıştır³⁵¹. Bu yönden bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu'nda kültür mirası, eski eser ve bunların korunup muhafaza edilmesi yönünde öncü kişilerin adımıyla olsa ve oldukça dar

toplumsal düzeyde arkeolojiye ve kültürel mirasa yönelik ilginin Avrupa'ya kıyasla daha sınırlı olmasıyla da ilişkilendirilebilir.

³⁵¹ İlgili bu madde, koruma alanının somutlaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte teorik çerçeve ne kadar gelişmiş olursa olsun, pratikte uygulama ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Örneğin Alman arkeolog Heinrich Schliemann, üç ayrı nizamname döneminde (1869, 1874, 1884) Osmanlı topraklarında Troya kazılarını yürütmüş ve bu kazılardan elde ettiği çok sayıda eseri neredeyse hiçbir yasal engelle takılmadan yurtdışına kaçırmayı başarmıştır. Bu örnek, sistemin denetim ve uygulama ayağındaki ciddi zaafı gözler önüne sermektedir (Schliemann 2017). Benzer şekilde Osmanlı topraklarındaki arkeolojik kazılar müzecilikten faaliyetlerinden daha yaygın ve hızlı bir şekilde yapılmaktaydı. Çünkü iki farklı anlayış birbirinin devamı olması gereken süreçleri daha baştan birbirinden ayırmışlardır. Osmanlı idarecilerinin kendi deyimleriyle taşla, toprakla, hafriyatla uğraşacak vakitleri yoktu. Devletin zor zamanlardan geçtiği dönemde Batılı arkeologlar bu fırsatı değerlendirerek ele geçirilen eski eserleri Louvre ve British Museum gibi müzelere taşımışlardır. Özellikle 19. yüzyılda bu tarz eski eserlerin yer aldığı müzeler haline gelmişlerdir. Ayrıca bkz. Mülâyim 2009, 176.

kapsamlı kalsa da Batı ile çağdaş sayılabilecek bir ilgi ve bilincin ortaya çıktığından söz edilebilir³⁵².

İkinci olarak Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde araştırma ve kazı yapmak isteyen yabancılar için kazı izinlerinin alınma prosedürü ve ilgili denetim mekanizmalarının ilk adımlarının atılmasıdır. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi, kazı yapılmadan önce izin alınması gerektiğini belirtirken (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 7), izin verilme prosedürlerinde dair uygulamada görünür bir açıklık bulunmamaktadır. Zira her ne kadar kazı izninin verilmesi merkezi otoritenin yetkisindeyse de prosedürler tam olarak net değildir. Bununla birlikte izinsiz yapılan kazıların yasaklandığı (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 8) ilan edilmiş ancak ilgili yaptırımların belirsizliği pratikte sorunlar oluşturmuştur. Bu muğlaklık ancak 1874 Nizamnamesi'nde prosedürlerin netleşmesi ile çözülmüştür. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi, kazı için izin prosedürlerini yazılı hale getirip, izinsiz (gerek yerli gerekse yabancılar tarafından) yapılan kazılara yönelik ağır para ve hapis cezaları getirmiştir (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 12-15). İzin prosedürleri daha açık ve yazılı hale getirilmiştir. Ayrıca kazı yapanların kazıda ele geçen buluntuları devlete bildirme zorunluluğu da vurgulanmıştır (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 17). 1874 yılındaki bu nizamname ile denetim ve yaptırım mekanizması güçlendirilmiştir. Bunun yanı sıra 1884 Nizamnamesi, dönemine göre daha çağdaş ve titiz kontrol prosedürleri uygulamıştır. Öyle ki 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde yapılmak istenen kazı için gerekli kazı izni başvurularını Arkeoloji Bürosu'nun büyük bir özenle incelemesini zorunlu kılmış ve raporlama ile buluntu teslimi süreçlerini düzenlemiştir (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 17). Kazı izni sadece uzmanlara veya devlet kurumlarına verilmesi karara bağlanmıştır. Ayrıca bu nizamnamede kaçak kazı ve eski eser kaçakçılığı yapanlar için ağır cezalara yer almıştır (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 22). Bu nizamnameyle kazı süreçleri modern bir şekilde profesyonelleşmiş ve merkezi denetim artarak daha çok hissedilmiştir.

Üçüncü olarak eski eserlerin mülkiyeti ve koruma yükümlülüğüne ilişkin düzenlemeler sayılabilir. Bunda devlet mülkiyeti ilkesi gözetilmiş ve her üç (1869-1874-1884) Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde de bulunan tüm eski eserlerin devlet malı olduğu açık ve net bir şekilde belirtilmiştir:

1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 3: “Bulunan tüm eski eserler ve arkeolojik buluntular devletin malıdır”,

1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 5: “Eski eserler şahıs mülkiyetine geçemez; buluntular Devletin mülküdür”,

³⁵² Akbulut 2020, 21.

1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 3: “Eski eserler, ülke sınırları içinde nerede olursa olsun, Devletin malıdır”.

Bunun yanı sıra eski eserlere yönelik koruma yükümlülükleri getirilmiştir. Ayrıca 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde eserleri satışı ve ihracı yasaklanırken; 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde bu konu daha gevşetilerek kazı yapan yabancılara satılabilecek derecede düzenleme yapılmıştır (3/1 oranı). Arkeolojik kalıntıların koruma yükümlülükleri her ne kadar 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi ve 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde bu konu daha yüzeysel şekilde kalmışsa da arkeolojik eserlerin koruma kapsamı genişletilerek, müzeler için depolama şartları getirilmiştir. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde ise bu madde daha da detaylandırılarak var olan müzelerde eski eserlerin korunması ve envanter tutma zorunluluğu getirilmiştir (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 9, 10). Buna arkeolojik eserlerin yurt dışına çıkarılma yasağı da eklenebilir: 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 8, eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasının yasak olduğunu net ve açık bir şekilde ifade edilmiş olup ilgili madde, Osmanlı İmparatorluğu’nda taşınır/taşınmaz eski eserlerin ortak kültürel miras olarak korunmasının evrensel bir ilke olduğuna işaret etmektedir³⁵³.

Dördüncü olarak Osmanlı İmparatorluğunda müzelerin kurulumu, yönetimi ve kurumsallaşmasının ilk adımlarının atılmasıdır. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi müze kurma fikri yasaya dahil edilmekle birlikte yönetsel detaylar ve uygulam organları belirsizdi (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 18). Çünkü arkeoloji işleri devletin belirli kurumlarına verilmekle birlikte yapı dağınıktı. Bununla birlikte 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi’nde ise arkeoloji daireleri ve müze müdürlüklerinin organize edilmesi, müze yönetiminin belirli kurallara bağlanması ile ilk yönetmelikler yayımlanmaya başlamış ve eserlerin halka sunulması yönünde kurallar getirilmiştir (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 20-22). Bu yönden bakıldığında 1874 Nizamnamesi genel itibarıyla daha işlevsel ve yaptırımları güçlendiren bir ara dönem yasası olarak kabul edilebilir. Bu süreç 1884 nizamnamesinde daha da ileri götürülerek müze organizasyonunun modernleşmesi yönünde yeni adımlar atılmasıyla ön plana çıkmaktadır. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi başta olmak üzere müzelerin yönetimini detaylı bir şekilde düzenleyerek, ilgili personelin görev, yetki ve sorumlulukları yazılı kurallara bağlanmıştır (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 25-28). Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu’nda modern arkeoloji bürolarının kurulmasıyla birlikte, profesyonel arkeologlar ve müze uzmanlarının ilgili müzelere görevlendirilmesi sağlanmış ve

³⁵³ Devlet, eski eserleri kamusal mülkiyet altına alma konusunda ilkeleri belirlemiş olsa da zaman zaman bu ilkelere aykırı kararlar da alabilmiştir. Örneğin 1876’da Müze-i Hümayun Müdürü P. A. Dethier, müzenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak üzere II. Philippos ve Büyük İskender dönemine ait 847 altın sikkeyi Maarif Nezareti denetiminde satışa çıkarmıştır. Bu tür uygulamalar, kültürel mirasın korunması yönündeki genel iradenin zaman zaman zayıf kaldığını göstermektedir. Ayrıca bkz. Mülâyim 2009, 189.

kurumlararası koordinasyon artırılmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nda müzeciliğin profesyonel hale gelmesi, eserlerin korunması ve sergilenmesi için standartlar getirilmesi yönünde atılmış önemli bir adım olarak görülebilir.

Beşinci olarak Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yapılan/yapılacak olası izinsiz kazılara ve eser kaçakçılığına yönelik uygulanacak cezai hükümler ve yaptırımlar sayılabilir. Her ne kadar 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde izinsiz yapılan kazılar ve kaçakçılık için hafif para cezaları öngörülmüşse de cezalar nispeten hafif; uygulamada ise zayıf ve yetersiz kalmıştır (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 12). 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde izinsiz yapılan kazılar ve kaçakçılık için belirlenen cezalar ağırlaştırılarak para ve hapis cezalarının yanı sıra mal varlığına el koyma hakkı gibi yaptırımlar getirilmiştir (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 14, 16). 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde ise kaçak kazı ve eski eserlere yönelik tahribat ve müzeye zarar verme gibi suçlar için en ağır cezalar getirilmiş, ayrıca bu durumu araştırmak ve yaptırımların kontrolü için özel denetim organları teşkil edilmiş ve ilgili müeyyideler uygulanmıştır (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 30-32). Böylelikle süreç bağımlı olarak bir yandan 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde cezaların yükseltilmesiyle antik eser kaçakçılığına yönelik caydırıcılığı önlemle alınmış ve bir yandan da sahadaki uygulama ve denetimler artırılmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nda taşınır/taşınmaz arkeolojik mirasın korunmasında önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir³⁵⁴.

Altıncı olarak yayın ve araştırma hakları üzerine yapılan ilk düzenlemeler sayılabilir. Zira 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi, kazı yapanların yayın ve araştırma haklarının devlet iznine bağlı olduğunu belirtmekle birlikte ayrıntılı bir düzenleme içermemektedir (1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 20). 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi, araştırma ve yayın süreçlerine ilişkin kurallar getirilmiş, kazılarla ilgili yayın ve raporların devlet onayına bağlı olmasını zorunlu hale gelmiştir (1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 23). 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde ise kazılarla ilgili araştırma ve yayın faaliyetleri sıkı şekilde denetlenmiş, raporlar ve yayınlar devlet arşivinde saklanmaya başlanmıştır (1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi Madde 34).

Sonuç olarak 1869, 1874 ve 1884 Asar-ı Atika Nizamnameleri Osmanlı İmparatorluğu'nun taşınır/taşınmaz arkeolojik miras koruma hukukunda sistemli ve ileriye dönük bir gelişimi temsil etmekte olup bir yandan da günümüz kültürel mirasının koruma anlayışının tarihsel köklerine ışık tutmaktadır. İlk düzenleme olarak 1869 Asar-ı Atika

³⁵⁴ Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın ikinci yarısında çıkartılan nizamnamelerin özellikle uygulama aşamasında bazı problemlerin yaşandığı da göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Bu sorunların temelinde yer alan etkenler arasında bürokratik liyakatsizlik, rüşvet ve dış baskıların belirleyici olduğu görülmektedir. Bu yapısal sorunlar, caydırıcı cezaların uygulamaya yansıtılmasını engellemiş ve kültürel varlıkların yasadışı yollarla yurtdışına çıkarılmasına zemin hazırlamış görünür.

Nizamnamesi, genel ilkeleri ortaya koymuş ancak sahada uygulama bakımından yetersiz kalmıştır. 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi ise bu ilkelerin güçlendirilmesi, yaptırımlar ile koruma ve kontrol mekanizmalarının ciddi derecede sertleştirilmesini sağlamıştır. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi ise, Osman Hamdi Bey'in liderliğinde Avrupa etkisiyle ve Avrupa'daki koruma sistemleri örnek alınarak modernize edilmiştir. Böylelikle Osmanlı'da modern anlamda arkeoloji, müzecilik ve hukuki ilkelerle donatılmış, oldukça kapsamlı ve sistematik bir koruma kanunu oluşturularak imparatorluğun arkeoloji politikası netlik kazanmıştır. Bu hukuki dönüşüm, Osmanlı İmparatorluğu'nun taşınır/taşınmaz kültürel mirasına sahip çıkma bilincini artırmış, bölgesel ve devletlerarası anlamda taşınır/taşınmaz kültürel varlıkların korunması için örnek olmuştur. Nizamnameler, eski eserlerin devlet mülkiyetinde olduğunu kesinleştirerek, yasadışı faaliyetlere karşı caydırıcı yaptırımlar oluşturmuş ve bilimsel kazıların denetimini daha kurumsal hale getirmiştir. Ancak nizamnameler, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki tarih boyunca farklı uygarlıkların kültürel miras değerlerini ve materyal kültür kalıntılarını korumaya yönelik teorik anlamda birbiri ardına atılmış önemli adımlar gibi görünse de pratikte ilgili maddelerin uygulanmasında çeşitli sıkıntılar yaşanmıştır. Bu durumun en önemli nedenleri esas itibarıyla rüşvet, kişisel yetersizlik/liyakatsizlik, tecrübesizlik ve iç/dış siyasi baskılar³⁵⁵ şeklinde sıralanabilir. Dolayısıyla arkeolojik mirasın korunmasında kurumsal irade kadar toplumsal sahiplenmenin eksikliği³⁵⁶ ve dış müdahalelerin etkisi de dikkate alınmalıdır.

Bu yönden bakıldığında Osmanlı nizamnameleri kendi içinde şu şekilde karşılaştırılabilir. 1869 yılı nizamnamesinde antik mirasın genel anlamda temel koruma bilinci sağlanmışken, 1874 yılında buna ilişkin ilgili prosedürler ve yaptırımlar eklenmiş, 1884 yılında ise o dönem için modern sayılabilecek kapsamlı bir koruma amacı güdülmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda antik eserlerin mülkiyeti hususunda 1869 nizamnamesinde devlet malı ilkesi yer alırken bu durum 1874 yılında daha açık bir şekilde kesinleşen devlet mülkiyeti ilkesi göze çarpmaktadır. 1884 yılında ise bu duruma ve hali hazırda devlet tekeline bulunan kültürel mirasın envanterleri tutulmaya başlanmış ve koruma detaylarını belirleme çalışmalarına başlanmıştır. Zira 1869 nizamnamesinde kurumsal yapının ve organizasyonun yapısı dağınıkken, 1874'te daha organize olmaya başlamış ve geliştirilmiş, 1884 yılında ise daha profesyonelleştirilme amacı güdülerek daha sistemli hale getirilmesi yönünde adımlar

³⁵⁵ Saatçı Ata 2021b, 1479.

³⁵⁶ Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın ikinci yarısında birbiri ardına çıkartılan nizamnameler dikkatle incelendiğinde eski eserlerin tanımı ve kapsamı netleştirilmeye çalışılsa bile bu tanımın halk nezdinde geniş bir farkındalık yarattığını ifade etmek mümkün değildir. Zira imparatorluk genelinde arkeolojik materyal kültür kalıntıları ve eski eser bilinci, geniş halk kitlelerine ulaşamamış, daha çok aydın ve yönetici elitlerin ilgi alanı olarak kalmaya devam etmiştir. Halk nezdinden bakıldığında ise ancak kaçak kazıları ve define avcılığı özelinde saplantılı bir ilgi söz konusudur. Bu durum doğal olarak imparatorluğun değişen sınırları içinde kültürel miras koruma politikalarının yerleşmesini ve etkin uygulanmasını da zorlaştırmıştır.

atılmıştır. Bu doğrultuda halihazırda elde bulunan ve çıkması muhtemel eserler açısından depo olarak 1869'da genel kavram olarak böyle bir yapının kavramsal da olsa ifadesi göze çarpmaktayken, 1874 nizamnamesinde ilgili müze müdürlüklerin kurulduğu gözlemlenmiş ardından da 1884 nizamnamesiyle birlikte müzelerdeki personelden detaylı yönetim kurallarına kadar yeni bürokratik idari yapı oluşturulmuştur. Bu çerçevede 1869 nizamnamesinde ülke sınırları içinde yabancılar için verilen kazı izin belgeleri konusunda belirsizlik yaşanırken 1874 nizamnamesinde bu duruma açıklık getirilip izin prosedürleri netleşmiş, 1884 nizamnamesinde ise kazılara yönelik sıkı denetim ve uzmanlık şartı getirilmiştir. Buna ayrıca kazı sonuçlarına dair ilgili yayın ve araştırma sonuç raporları da ekleneme çabaları söz konusu olduğunda 1869 nizamnamesinin kontrollü ama zayıf şekilde olduğu söylenebilir. Bu eksiklik 1874 nizamnamesinde giderilmeye çalışılarak düzenlemeler getirilmeye başlanmış ama bu da yeterli olmamıştır. Bu durum ancak 1884 nizamnamesiyle sıkı kontrol altına alınmış ve raporlama sistemi yapılarak belli bir standart forma oturtulmaya gayret edilmiştir. Son olarak da kaçak kazılara dair ceza prosedürü 1869 nizamnamesinde hafif cezalar yer almaktayken, 1874 nizamnamesinde daha ağırlaştırılmış cezalar 1884 nizamnamesinde ise olabildiğince sert yaptırımlar uygulanmaya çalışılmıştır.

4. BÖLÜM

4. YUNANİSTAN, MISIR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇIKARILAN NİZAMNAMESLERİN KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ

19. yüzyılda Doğu Akdeniz Havzası'nda birbiri ardına çıkarılan bu üç yasa/nizamnamelerle (Yunanistan/Mısır/Osmanlı) ülke sınırları içinde yapılacak kazıların ve araştırmaların izinlerinin bir sistemine bağlanması, devlet mülkiyeti, müzelerin kurulması ve kaçakçılığa karşı yaptırımlar getirilmesi konularında paralellikler bulunmaktadır. Bu yönden bakıldığında 19. yüzyılda taşınır/taşınmaz kültürel mirasın devletlerce koruma altına alınması eğiliminin ortak özellikleri arasında yer aldığı ifade edilebilir.

19. yüzyılda çıkarılan bu yasalar ve nizamnameler devlet mülkiyeti ve kültürel mirasın statüsü açısından incelendiğinde 1834 Yunan eski eserler yasası söz konusu olduğunda tüm antik eserler, Yunan halkının atalarının eserleri olarak kabul edilmiş ve bütün Yunan halkının ulusal malı şeklinde değerlendirilmiştir³⁵⁷. Burada gözetilen temel amacı taşınır/taşınmaz kültürel mirasın ulusal mülkiyeti; taşınır/taşınmaz kültürel mirasın milletle özdeşleştirilmesi hedeflenmesi olarak düşünmek gerekir. Aynı zamanda Yunan Devleti, memleketin taşınır/taşınmaz eski eserlerinin sahibi olup, bu eserler üzerinde tasarruf hakkına sahiptir³⁵⁸. Yunan yasasından etkilenen ve esinlenen Mısır Eski Eser Kanunnamesi'nde de Mısır Hıdivliği topraklarındaki da eski eserler devlet malıdır ve korunması devletin görevidir³⁵⁹. Yunanistan ve Mısır'da olduğu gibi Osmanlı'da da antik eserler ve taşınmaz kültürel miras söz konusu olduğunda devlet mülkiyeti esastır. Ancak Yunanistan'dan farklı olarak Osmanlı İmparatorluğu 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde ulus kimliği vurgusu yoktur ve daha merkezi bir devlet mülkiyeti ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu ile benzer şekilde taşınır/taşınmaz eski eserlere yönelik devlet mülkiyeti ve koruma sorumluluğu görülmektedir. Bununla birlikte Mısır'da milliyetçilikten çok bölgesel devletçilik etkisi görülmektedir.

Yunanistan 1834 eski eserler kanununda devlet Yunanistan devleti, taşınır/taşınmaz eski eserleri korumak ve sergilemek amacıyla arkeoloji müzeleri kuracaktır³⁶⁰. Yunan devleti bu

³⁵⁷ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 61.

³⁵⁸ 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 2.

³⁵⁹ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 1.

Bu yönden bakıldığında Mısır Eski Eser Kanunnamesi, Mehmet Ali Paşa'nın Batı etkisi altındaki modernleşme çabalarının sonucu olarak, Yunanistan yasasındaki merkezîyetçi kazı kontrolü ve devlet mülkiyeti anlayışından esinlenmiş olabilir. Ancak Mısır'da milliyetçilik değil, bölgesel özerklik ve devletçilik anlayışının ön plana çıktığı düşünülebilir. Zira Mısır 1835 eski eser kanunu, Yunanistan kadar detaylı ve ulusal kimlik vurgulu değildir. Daha ziyadesiyle koruma ve devlet kontrolü odaklı olup halihazırda mevcut olanı olabildiğince koruyabilme çabasının bir sonucudur.

³⁶⁰ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 5.

girişimi ile taşınır/taşınmaz kültürel mirası koruma ve sergilemede kurumsal rolü üstlenerek Doğu Akdeniz'deki diğer devletlere öncülük etmiştir. Bu ilkeyi Mısır Hidivliği'nin de 1835 yılındaki kanunuyla benimsediği ve Mısır sınırları içinde taşınır/taşınmaz eski eserlerin korunması için müzeler kurulacak ve denetleyeceği yönündeki ifadesiyle yürürlüğe koyduğu görülmektedir³⁶¹. Benzer durum geç te olsa³⁶² Osmanlı İmparatorluğu'nda da benimsenmiş ve özellikle 1874 ve 1884 nizamnamelerinde altı çizildiği üzere taşınır/taşınmaz eski eserlerin korunması ve sergilenmesi için müzeler kurulması yönünde karar almıştır³⁶³. Bu yönden bakıldığında Yunanistan gibi Osmanlı'da da (yak. 50 sene geç de olsa) kurumsallaşma yoluna gidilerek müzecilik faaliyetlerinin önü açılmıştır. Osmanlı'da özellikle 1884 nizamnamesinde alınan kararlar gereğince uzman kadro atamasıyla bu madde kapsamı genişletilmiştir. Bu şekilde Yunanistan ve Osmanlı ile benzer şekilde taşınır/taşınmaz eski eserleri kurumsal olarak koruma yoluna gidilmiştir. Korumanın kesin olarak sağlanabilmesi için alınan kararlara ek olarak bu kararların düzgün bir şekilde uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır³⁶⁴.

Bu durumu yerli ve özellikle yabancı kazıcı ve araştırmacıların başvuruları doğrultusundan verilecek kazı izin prosedürleri ve izinsiz kazı yasağı maddeleri takip etmektedir. 1834 yasası hükümleri doğrultusunda Yunanistan sınırları içinde kazı ve araştırma yapmak ancak devletin verdiği izinle mümkündür; izinsiz kazı ve araştırma yapanlar cezalandırılır³⁶⁵. Burada amaç yapılan kazıların ve araştırmaların sıkı devlet kontrolü ve yasal izin sistemi ile denetlenebilmesidir. 1835 Mısır eski eser kanunnamesi hükümleri ise gene benzer şekilde Yunan yasalarını takip ederek Mısır Hidivliği sınırları dahilinde yapılan her kazı önceden yetkili merciye bildirilmesi zorunluluğunu getirmiş ve izinsiz yapılan kazılar ve araştırmalar yasaklanmıştır³⁶⁶. Benzer durum Osmanlı nizamnamesi açısından da geçerli olup Yunan ve Mısır kanunları gibi kazı ve araştırmalarda izin ve bildirim zorunluluğu getirilmiştir. Dahası Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde eski eserlerin kazılması ve araştırılması yalnızca bu amaçla yetkili devlet memurlarının izni ile gerçekleştirilebileceği; izinsiz yapılan kazılar ve araştırmaların yasaklandığı ilan edilmiştir³⁶⁷. Yunanistan ile benzer şekilde Osmanlı'da da kazı ve araştırma izni zorunluluğu ve cezai/hukuki yaptırımlar uygulanmaktadır. Ancak Yunanistan'dan farklı olarak Osmanlı'da izin sistemi daha bürokratik ve kapsamlı; kazı

³⁶¹ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 4.

³⁶² Osmanlı arkeoloji nizamnameleri, özellikle 1869'daki ilk büyük nizamname, Yunanistan'ın kapsamlı ve sistematik yasasından yaklaşık 35 yıl sonra çıkarılmıştır.

³⁶³ 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 12.

³⁶⁴ Levent 2011, 128.

³⁶⁵ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 20.

³⁶⁶ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 6.

³⁶⁷ 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 4.

memurları resmi devlet görevlileri olarak vurgulanarak görevlerini icra etmektedirler. Öyle ki Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde izinsiz kazı ve araştırma yapanlar ağır cezaya tabi tutulmuştur³⁶⁸. 1869 ve 1874 Asar-ı Atika Nizamnameleri'ne göre 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde izinsiz yapılan kazı ve araştırmalara yönelik yaptırımların ağırlaştırılması olumlu bir gelişme olarak görülebilir³⁶⁹.

1834 Yunan yasasında eski eserlerin ihracatı ve kontrolü söz konusu olduğunda Yunanistan sınırları içinde taşınır/taşınmaz eski eserlerin ihracatı ancak müzelerde mevcut kopyalar, yasal ithal veya önemsiz eski eserler ancak özel izinle mümkündür ibaresi yer almaktadır³⁷⁰. Bu madde ile Yunanistan taşınır/taşınmaz eski eserlere yönelik ilk ihracat yasağı uygulamasının ve taşınır/taşınmaz kültürel mirasın korunmasını yasal güvence ile koruma altına almıştır. 1835 Mısır eski eser kanunnamesi hükümleri doğrultusunda da Mısır Hidivliği sınırları içinde taşınır/taşınmaz eski eserlerin ihracatı sadece devlet izniyle yapılabileceği; taşınır/taşınmaz eski eserlere yönelik her türlü kaçakçılık faaliyetinin cezalandırılacağı belirtilmiştir³⁷¹. Osmanlı nizamnamesinde ise imparatorluk sınırları içinde taşınır/taşınmaz eski eserlerin ülke dışına çıkarılması yasaklanmış; ancak özel izinle istisnalar -padişah fermanıyla/özel izniyle- olabileceği ifadesi yer almaktadır³⁷². Yunanistan ile benzer şekilde Osmanlı nizamnamelerinde de taşınır/taşınmaz eski eserlere dair ihracat yasağı ve istisnalar bulunmaktadır. Farklı olarak ise Osmanlı'da izin prosedürü daha ayrıntılı, bu durum yerel idari yapı içinde geçerlidir. Bunun yanı sıra Yunanistan ve Osmanlı kanunlarında olduğu gibi taşınır/taşınmaz eski eserler için ihracat kontrolü ve yaptırımlar vardır.

Söz konusu süreçlerin uygun ve yasa ile nizamname maddeleri doğrultusunda işletilmediği durumlarda ise yaptırımlara ve cezai işlemler uygulanması yönündeki hükümlerin de ilk uygulayıcısı Yunanistan olmuştur. 1834 Yunan eski eserler yasası hükümlerinde Yunanistan sınırları içinde izinsiz kazı, araştırma, kaçakçılık ve yasa dışı satışlarda ağır para cezası ve hapis cezası verileceği vurgulanmıştır³⁷³. Yunanistan'da taşınır/taşınmaz eski eserlere dair yasadışı faaliyetlere yönelik cezalar güçlü ve net şekilde devletin ağırlığı hissettirilerek bu tür kaçak girişimlerden caydırma amaçlanmış görünür. 1835 Mısır kanunnamesinde de benzer şekilde Mısır Hidivliği toprakları dahilinde taşınır/taşınmaz eski eserlere yönelik yasaya aykırı hareket edenlere (kaçak kazı yapanlara ve kaçakçılara) para cezası ve hapis cezası

³⁶⁸ 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 7.

³⁶⁹ 1834 Yunanistan yasasının öne çıkardığı kazı izni sistematığı, müze ve arkeoloji servisi kurulması, devlet mülkiyeti ve yaptırımlar kavramlarının benzerlerini Osmanlı nizamname maddelerinde de görmek mümkündür. Ayrıca bkz. Voutsaki 2003, 245; Ikram & Omar 2020, 27.

³⁷⁰ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 35.

³⁷¹ 1835 Mısır Eski Eser Kanunnamesi madde 9.

³⁷² 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 18.

³⁷³ 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 79.

uygulanacağını altı çizilmiştir³⁷⁴. 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde ise imparatorluk sınırları içinde yer alan taşınır/taşınmaz eski eserlere zarar verenler, bu taşınır/taşınmaz eski eserlerin kaçakçılığını yapanlar ağır cezalarla karşılaşılır³⁷⁵. Bu tür girişimlerde bulunulmaması için cezaların artırılması ve bu cezaların uygulanmasının sıkılaştırılması hedeflenmiştir. Bu yönden bakıldığında Yunanistan, Mısır ve Osmanlı kanunlarında olduğu gibi yaptırımların ortak olduğu ve gerek Mısır gerekse Osmanlı'nın söz konusu kanun maddelerini kaleme alırken Yunan eski eser yasalarından faydalandıkları ve esinlendikleri görülür.

Yunanistan'da 1834 yılında yürürlüğe giren eski eser yasası, milliyetçi ulus-devlet anlayışıyla taşınır/taşınmaz kültürel mirası Yunan halkının ortak malı olarak tanımlayarak bu alanda Avrupa'da öncü olmuştur. Bunu hemen akabinde 1835 Mısır eski eser yasası, başlangıçta eyaleti olması nedeniyle Osmanlı etkisi ve kendi modernleşme politikaları doğrultusunda hem Yunan hem Osmanlı yasalarından unsurlar taşıyan bir sentezdir. Tüm bu yasalar (Yunanistan/Mısır/Osmanlı), kazıların denetimi, devlet mülkiyeti, ihracat yasağı ve müzelerin kurulması gibi temel konularda ortak bir çizgide ilerlemiştir. Ancak Yunanistan'ın milliyetçi ve ulus-devlet eksenli yaklaşımı, diğerlerine göre daha ideolojik ve kimlik temelli bir koruma sistemi oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu eski eser kanunları bu modele 30-50 yıl sonra uyum sağlamış, ancak imparatorluğun çokuluslu yapısına uygun olarak milliyetçilikten uzak, daha bürokratik ve devlet odaklı bir yapıya bürünmüştür³⁷⁶. Mısır 1835 eski eser yasası, Mehmet Ali Paşa'nın özerk yönetimi bağlamında şekillenmiş olup daha merkezîyetçi bir yapı sergilerken Osmanlı hukuk sistemi içindedir, ama Yunanistan ve Avrupa etkisinde modernleşme hamlesinin bir parçasıdır. Osmanlı nizamnameleri (1869-1874-1884), çok uluslu bir imparatorluğun karmaşık yapısı içinde merkezîyetçi, bürokratik ve geliştirilerek evrimleşen bir yapıya sahiptir. 1884'te yasalar son modern anlamda son halini alarak katılmış, uygulama daha sistematikleşmiştir³⁷⁷. Sonuç olarak Yunanistan 1834 arkeoloji yasası, bölgedeki diğer hukuk düzenlemelerine (Mısır Hidivliği 1835 ve Osmanlı 1869, 1874 ve 1884 nizamnameleri) doğrudan ya da dolaylı ilham vermiş; taşınır/taşınmaz arkeolojik mirasın kamusal mülkiyeti, kazıların ve araştırmaların devlet kontrolü, müzeler ve yaptırımlar gibi temel konularda modern

³⁷⁴ 1835 Mısır Eski Eser Yasası madde 11.

³⁷⁵ 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 24.

³⁷⁶ Bu yönden bakıldığında kültürel mirasın siyasi ve kimliksel boyutunu Milliyetçilikle doğrudan ilişkili bir şekilde tanımlamak ve taşınır/taşınmaz kültürel miras değerlerini ulusal kimliğin yapı taşı olarak görüldüğünü ifade etmek mümkündür.

³⁷⁷ Osmanlı yasaları, çok uluslu imparatorluk yapısı nedeniyle Yunanistan kadar milliyetçi bir vurgudan uzak, daha merkezîyetçi, bürokratik ve daha evrimsel bir gelişim göstermiştir. Ancak Yunanistan yasasının getirdiği "devletin arkeoloji üzerindeki tam denetimi" ve mirasın kamusal mülkiyeti ilkeleri Osmanlı nizamnamelerinde de net şekilde yer alır. 1884 nizamnamesi, 1834 Yunan yasasının ceza ve yaptırım konusundaki sertlik ve ayrıntılarını daha da derinleştirmiş görünür.

koruma yaklaşımlarının bölgeye taşınmasında ve uygulanmasında öncü olmuştur³⁷⁸. Bu yasalar arasındaki farklılıklar, siyasi yapı (ulus-devlet, imparatorluk ve özerk vilayet), milliyetçilik ve modernleşme süreçlerine göre şekillenmiştir.

³⁷⁸ Maurer ve Weissenburg'un (Yunanistan 1834 yasasını hazırlayanlar) Papalık Devleti yasaları ile birlikte, Osmanlı yasalarını da etkilemiş olması muhtemeldir. Bu bağlamda Yunanistan 1834 yasası, Batı Avrupa'daki yasal gelişmelerle birlikte bölge yasalarına dolaylı olarak öncülük yaptığı söylenebilir.

SONUÇ

19. yüzyılın sadece arkeolojiye ve kültürel mirasa ilişkin hukuki düzenlemelerin yalnızca bilimsel ya da idari gelişmeleri değil, aynı zamanda devletlerin siyasi, ideolojik ve ulusal kimlik arayışlarını da yansıttığı bir dönem olduğu ifade edilebilir. Bu yönden bakıldığında Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'nda birbiri ardına çıkarılan arkeoloji yasaları ve nizamnameleri, her bir devletin tarihsel bağlamı, egemenlik yapısı ve modernleşme anlayışı çerçevesinde biçimlenmiş; aynı amaca yönelse de (arkeolojik mirasın korunması, kaçak kazıların önlenmesi, kamuya ait müze sisteminin kurulması), farklı hukuki ve ideolojik zeminler gözetilerek kaleme alınmışlardır.

Bu bağlamda siyasi durum ve arkeoloji yasasının ortamı 1834 yılında Yunanistan'sa yeni kurulan Yunan Krallığı tarafından ulusal kimlik inşası sürecinde arkeolojiyi devlet korumasına almasını sağlamıştır³⁷⁹. Kral Otto'nun maiyetindeki Bavyeralı uzmanların ve Papalık Devleti etkisiyle hazırlanan bu yasa modern ve milliyetçi olduğu kadar kapsamlı bir antik eser yasası teşkil edilmiştir. 1835 yılında Mısır'da ise Mehmet Ali Paşa yönetiminde modernleşme hareketleri; Osmanlı himayesi altında ama özerk bir idare şeklinde başlamıştır³⁸⁰. Bu şekilde arkeoloji ile ilgilenmeye başlayan ilk Mısır düzenlemesi olarak yerini almıştır. 1869-1874-1884 yıllarında Osmanlı'da İmparatorluk gün geçtikçe daha da modernleşirken, merkeziyetçilik ve bürokrasi artmış ve birbiri ardına arkeolojik eserlere yönelik koruma nizamnameleri³⁸¹ (1869-1874-1884) yayımlanmıştır. 1884'te nizamnamesi arkeolojik materyal kültür eserler açısından adım adım kurumsallaşmaya giden sürecin bu sürecin en yüksek noktasını temsil etmesi açısından önem arz etmektedir. Tanzimat reformları bağlamında gelişen bu süreçte Avrupa etkisi artmış, Osman Hamdi Bey'in liderliğinde merkezi bürokrasi güçlendirilmiş ve çok kültürlü bir miras anlayışı benimsenmiştir. 1884 tarihli *Asar-ı Atika*

³⁷⁹ 1834 tarihli Yunan yasası, bağımsızlığını yeni kazanmış bir ulus devletin, antik geçmişini ulusal kimliğin temel taşı olarak konumlandırma çabasının ürünüdür.

³⁸⁰ 1835'te Mısır'da Mehmet Ali Paşa'nın liderliğinde çıkarılan düzenleme ise, Osmanlı'nın himayesi altında olmakla birlikte özerk bir idarenin modernleşme adımıdır. Devlet iznine dayalı kazılar, kaçakçılığa karşı yaptırımlar ve müzecilik girişimleriyle merkeziyetçi bir yapı kurulmuş; antik Mısır mirasının sahiplenilmesi yolunda ilk yasal çerçeve oluşturulmuştur. Ancak bu sistem, milliyetçi değil daha çok devleti güçlendirme ve özerklik talebini destekleme eksenindedir.

Mısır'daki arkeoloji yasalarının hazırlanmasında ve uygulanmasında, özellikle Avrupalı bilim insanları, arkeologlar ve hukukçuların etkisi büyüktür. Mehmet Ali Paşa, özellikle Fransız ve Alman uzmanları davet ederek, arkeoloji alanında Batı standartlarını yerleştirmeye çalışmıştır. Bu da yasanın teknik ve hukuki altyapısının Batı'dan alınmasına yol açmıştır.

³⁸¹ Osmanlı devlet erkani yontulmuş taşların götürülmesinde herhangi bir sakınca görmüyorlardı. Zaten Avrupalı arkeologların da istediği buydu. 1867'den sonra bu yağmanın farkına varan hükümet arkası arkasına *Asar-ı Atika* nizamnameleri yayımlayarak bu yağmayı bir nebze olsun durdurmaya çalışmışlardır (Çal 1997, 391; Mülâyim 2009, 176).

Nizamnamesi ile birlikte, kazı izinleri, mülkiyet hakları, müze sistematigi ve yaptırımlar ciddi biçimde sıkılaştırılmıştır³⁸².

1835 yılında Mısır'da Mehmet Ali Paşa'nın liderliğinde çıkarılan düzenleme ise, Osmanlı hukuku içinde özerk ama modernleşmeci bir yaklaşıma işaret eder. Ancak Yunanistan'ın milliyetçi ideolojik yaklaşımının aksine, Mısır'da bu yasa devletin merkezileşmesini sağlama ve Osmanlı içindeki özerkliğini pekiştirme aracı olarak öne çıkmıştır. Mısır'da kurulan ilk müzeler, yerel değil doğrudan devletin kontrolünde çalışmıştır ve bu durum, yerel toplulukların kültürel mirasla ilişkisinin sınırlandığını da göstermektedir. Mehmet Ali, merkezi otoriteyi güçlendirme hedefiyle hareket etmiş ve antik Mısır mirasını devletin kontrolü altına almayı amaçlamıştır. Bu bağlamda hazırlanan ilk Antikalar Nizamnamesi, kazıların devlet iznine bağlandığı, izinsiz kazı ve kaçakçılığın para ve hapis cezalarıyla yasaklandığı bir çerçeve sunmuştur. Tüm eski eserler devlet malı sayılmış³⁸³, özel mülkiyet reddedilmiş ve eserlerin yurt dışına çıkarılması kesin olarak yasaklanmıştır. Bununla birlikte konu yabancı araştırmacılara olası kazılara izin söz konusu olduğunda Mısır, yabancı arkeologlara karşı daha açık ve işbirlikçi iken, Osmanlı ve Yunanistan daha kontrollü ve merkezîyetçi yaklaşımlar benimsemiştir. Bu durumda Mısır'ın uluslararası arkeoloji arenasındaki rolünü güçlendirmiş olduğu söylenebilir³⁸⁴.

Eski eserlere yönelik mülkiyet hakları ve taşınır/taşınmaz eski eserlerin devlet malı sayılması 1835 Yunanistan'ında taşınır/taşınmaz eski eserler Yunan halkının ortak malıdır devlet mülkiyeti esastır³⁸⁵. Mısır ve Osmanlı'dan farklı olarak milliyetçilik ön plandadır ve

³⁸² Osmanlı İmparatorluğu'nun 1869, 1874 ve 1884 yıllarında çıkardığı arkeoloji nizamnameleri ise farklı kültürel ve coğrafi genişlikte çok uluslu bir imparatorlukta kültürel mirasın korunması bir dereceye kadar ihtiyacına cevap vermiş görünür. Bu düzenlemelerin antik eserlerin korunması ve devlet mülkiyetinde olmasını sağlamış, özellikle Anadolu coğrafyasının çok kültürlü ve multi-etnik demografik yapısında yerel halkın ülkenin zengin olduğu kadar çok katmanlı kültürel mirasıyla ilişkisini düzenlemesinde bir dereceye kadar yardımcı olduğu ifade edilebilir.

M. R. Akbulut'a (2020, 32) göre de ise Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılda Avrupa'da gelişmeye başlayan arkeolojik faaliyetler ve müzecilik etkisiyle ortaya çıkan kültürel miras ve koruma kavramının Avrupa örneklerinden farklı şekilde bu girişimleri destekleyecek, besleyerek devam ettirecek toplum nezdinde genel kabule sahip bir tarih anlayışı yönünden eksik kaldığı görülmektedir. Toplumun tümüne mal olmamış ve gerekli şekilde anlaşılamamış arkeoloji ve kültür mirası anlayışı sonucunda bu alanlardaki girişimlerin de elit bir aydın-yönetici grupla sınırlı kalmasına neden olduğu görülmektedir.

³⁸³ Avrupa'dan alınan yasalar, Mısır'ın antik mirasını kendi ulusal kimliğinin bir parçası olarak tanımlamasına da katkıda bulunmuştur. Özellikle eski eserlerin devlet malı sayılması, ulusal bir miras anlayışının yasal zemine oturtulmasıdır.

³⁸⁴ Yunanistan ve Osmanlı, kazı iznini devletin tekeline tutarak mirasın kontrolünü sağlamaya çalışırken, Mısır bu süreci yabancı arkeologlarla iş birliği içinde düzenlemiştir. Osmanlı yasalarının zamanla izin mekanizmasını sertleştirilmesi, kaçak kazıların önüne geçmeyi amaçlar. Buna Yunanistan ve Osmanlı mirasın yurtiçinde kalmasına öncelik vermesi, Mısır, dönemin arkeolojik keşif ve ticaret ortamını yansıtan paylaşım modelini benimsemesi eklenebilir. Bu yönden bakıldığında bu durum Mısır'ın uluslararası arkeolojik ilişkilerde daha açık ve pragmatik olduğunu gösterir.

³⁸⁵ 1869 ve 1874 nizamnamelerinde eski eser kavramı net bir şekilde belirtilmediği için nizamname maddelerinde boşluklar olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Osman Hamdi Bey tarafından hazırlanan 1884 nizamnamesinde ilgili konuya özellikle değinilmiş ve eski eser kavramı detaylı bir şekilde örneklerle açıklamıştır. 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 62 ile 1884 Osmanlı Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 3 benzer kelimelerle eski eserlerin sınırlar içerisinde nerede olursa olsun devlete ait olduğunu anlatmaktadır. 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 76

taşınır/taşınmaz eski eserler ulusal kimlik unsuru olarak görülmektedir. 1835 Mısır'ında ise Bulunan taşınır/taşınmaz eski eserler devlet malı; özel mülkiyet kabul edilmez. Yurt dışına çıkarılması kesinlikle yasaktır. Söz konusu diğer iki devletten farklılık olarak ise Mehmet Ali'nin merkezi otoritesi güçlü, ama Mısır'ın Osmanlı içindeki özerk yapısı yasaya yansımaktadır. 1869-1874-1884 Osmanlı idaresinde Eski eserlerin mülkiyeti tamamen devlete ait olup yurt dışına çıkarılması yasaktır. Yunanistan ve Mısır'dan farklı olarak ise çok kültürlü bir yapı içinde merkeziyetçi yaklaşım; farklı kültürel miras gruplarını kapsamaktadır.

Bulunan/ele geçirilen taşınır/taşınmaz eski eserler için müze kurulması ve yönetimi için 1834 Yunanistan'ında devlet gerekli müzeleri kurar; Ulusal Arkeoloji Müzesi öncüdür. Milliyetçi vurgu ön plandadır ve müzeler ulusal kimliğin simgesi olarak kabul edilmektedir. 1835 Mısır'ında ise devlet öncülüğünde ilk müzeler kurulmaya başlanmıştır ve devlet denetimlidir. Merkezi ve devletçi bir yapıdadır ve yerel inisiyatifler sınırlıdır. 1869-1874-1884 Osmanlı yönetiminde müze kurulmasına karar verilmiş ve 1884'te müzeler organize edilerek İstanbul Arkeoloji Müzesi gibi kurumlar ön planda yer almaktadır. Merkeziyetçi, bürokratik ve tüm imparatorluk genelinde denetim yer almıştır.

Yaptırım ve ceza bakımından ilgili yasalardan 1834 Yunan yasası kaçak kazı, araştırma ve kaçakçılık ağır para ve hapis cezaları cezalandırılmaktadır. 1835 Mısır Kanunnamesi ise izinsiz kazı, araştırma ve kaçakçılığa karşı para ve hapis cezaları uygulanmaktadır. 1869-1874-1884 Osmanlı idaresinde Kazı izni vilayet ve merkezi otoritelerden alınır. 1884'te prosedür daha katılaşır, Arkeoloji Bürosu yetkilidir. 1869'dan sonra müzecilik ve kazı denetimi kurumsallaşmış, 1884'te yaptırımlar artırılmıştır.

Bu üç devletin yasaları için aldıkları ilhamlar şu şekildedir, 1834 Yunan yasasında Bavyera etkisi, Papalık devletinden esinlenme ve milliyetçilik düşüncesi hakimdir. 1835 Mısır kanunnamesinde Osmanlı hukuk sistemi içinde modernleşme etkisi, Yunanistan ile Avrupa etkisi sınırlıdır. 1869-1874-1884 Osmanlı nizamnamelerinde Osmanlı hukukunun modernleşmesi, Yunanistan ve Mısır'a ek olarak Avrupa'daki gelişmeler etkilemiştir. Kültürel miras açısından 1834 Yunanistan'ı Antik Yunan, Hristiyanlık dönemi ve Orta Çağ mirasını kapsamaktadır. 1835 Mısır'ı ise Eski Mısır uygarlığı ön planda, İslami ve Osmanlı eserleri yasada yer almamaktadır. 1869-1874-1884 Osmanlı yönetimi ise antikçağ, Doğu Roma, Osmanlı, diğer taşınır/taşınmaz kültürel mirasların korunması hedeflenmektedir. Ulusal kimlik açısından 1834 Yunanistan'ı Yunan milliyetçiliği vurgusu ve ulusal mülkiyetin tescili ön plana

ile 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 8 eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasının yasak olduğunu belirtmektedir. 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 110 ve 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 1 eski eserlerin tanımı şeklindedir. Kazı izni için 1834 Yunan Eski Eser Yasası madde 103-104-105-106-107 ve 109 ile 1884 Osmanlı Asar-ı Atika Nizamnamesi madde 17 benzerlikler göstermektedir.

çıkılmaktadır. 1835 Mısır'ında ise Mehmet Ali dönemi, Mısır'ın güçlenmesi ve özerklik arayışı yasaya yansımaktadır. 1869-1874-1884 Osmanlı idaresinde İmparatorluğun çok uluslu yapısı, milliyetçilikten önce devlet odaklı yaklaşımı ön plana almıştır.

Sonuç olarak, bu üç ülkenin arkeoloji yasaları ortak olarak devletin kültürel miras üzerindeki denetimini güçlendirmeyi amaçlamış olsa da her biri kendi tarihsel koşullarına göre farklı yönelimler sergilemiştir. Yunanistan'da milliyetçilik ön planda iken, Mısır'da merkezîyetçilik ve özerklik arayışı belirleyici olmuş; Osmanlı ise çok uluslu yapısı içinde modernleşen ve giderek daha katı hale gelen bir koruma sistemi geliştirmiştir. Bu karşılaştırma, kültürel miras politikalarının sadece hukuki boyutunu değil, aynı zamanda siyasal ve ideolojik yönlerinin de düşünülmesi gerektiği sonucunu ortaya koyduğundan önem arz etmektedir.

19. yüzyılda Doğu Akdeniz'de eski ve halihazırdaki Osmanlı topraklarında birbiri ardına çıkarılan bu yasa ve nizamnameler mercek altına alındığında arkeoloji yasalarının yalnızca kazı izinleri veya müze kurallarını düzenlemekten ibaret olmadığını, aynı zamanda devletlerin ideolojik tercihlerinin, modernleşme stratejilerinin ve kimlik politikalarının bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Yunanistan'da milliyetçilik odaklı, halk-merkezli bir sahiplenme söz konusu iken; Mısır'da güçlü bir merkezîyetçi yapı ile siyasal özerklik arayışları öne çıkmış; Osmanlı'da ise çok kültürlü mirası koruma sorumluluğu ile birlikte Avrupa'daki gelişmelerin etkisiyle kurumsallaşan, modern bir arkeoloji politikası benimsenme çabası içine girilmiştir. Söz konusu tarihsel süreçler, günümüzde kültürel miras yönetimi alanında hâlen tartışılan mülkiyet hakkı, kazı izni, kaçak kazı, müze politikaları ve ulusal kimlik gibi konuların köklerinin 19. yüzyıl Doğu Akdeniz kültürlerine dayandığını göstermektedir. Nihai olarak, Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu örnekleri, 19. yüzyılda kültürel mirasın yalnızca akademik ya da sanatsal bir alan değil, aynı zamanda devletlerin ideolojik, hukuki ve siyasal inşa süreçlerinde temel bir unsur olarak ele alındığını göstermektedir. Bu durum, kültürel miras politikalarının, ait oldukları dönemin siyasal tahayyülüne göre biçimlendiğini; farklı modernleşme yaklaşımlarının bu politikaların içeriğini ve uygulamasını doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır. Tüm bu karşılaştırmalı değerlendirme göstermektedir ki; Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun arkeoloji yasaları, kültürel mirasın yalnızca geçmişin korunmasına hizmet eden bir değer değil, aynı zamanda günümüz kimlik politikalarını yönlendiren ve gelecek kuşaklara aktarılacak tarihsel anlatıların biçimlenmesinde belirleyici bir siyasal araç olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır³⁸⁶.

³⁸⁶ 19. yüzyılda Doğu Akdeniz'de yürürlüğe giren arkeoloji yasaları, günümüz kültürel miras bilincinin şekillenmesinde kritik öneme sahiptir. Her üç devlette de mirasın kamusal mal, ulusal kimlik simgesi ve korunması gereken ortak değer olarak görülmesini sağlamış, ancak her biri farklı tarihsel, siyasal ve toplumsal bağlamlarda farklı yaklaşımlar ortaya koymuştur. Modern miras koruma anlayışı, bu tarihsel miras yasalarının ötesine geçerek yerel katılım, çok kültürlülük, uluslararası iş birliği ve sürdürülebilirlik gibi yeni prensipleri de benimsemektedir.

Sonuç olarak 19. yüzyılda Doğu Akdeniz’de Yunanistan, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu’nun arkeoloji yasaları, devletlerin kültürel miras üzerindeki denetimini güçlendirmiş, ulusal kimlik inşasında mirasın önemini vurgulamış ve modern koruma anlayışlarının temelini atmıştır. Bu yasalar, sadece tarihi eserlerin korunması değil, aynı zamanda siyasi ve ideolojik amaçlarla mirasın nasıl kullanıldığını göstermiştir. Günümüzde de bu miras koruma yaklaşımları, hukuki düzenlemeler ve kültürel politikaların şekillenmesinde etkisini sürdürmekte, kültürel mirası hem geçmişin korunması hem de günümüz kimlik politikalarının belirleyicisi olarak öne çıkarmaktadır.

Bu nedenle, geçmişin yasalarından gelen güçlü devlet merkezli koruma modelinin, çağdaş kültürel miras yönetiminde daha kapsayıcı ve çok aktörlü bir yapıya evrilmesi, sürdürülebilir ve adil miras koruma politikaları için elzemdir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, M. R. (2020). “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet’e Türkiye’de Taşınmaz Kültür Mirası ve Koruma Düşüncesi”, *Tasarım Kuram* 16/29, 16-34.
- Akçura, N. (1972). Türkiye ve Eski Eserler, *Mimarlık Dergisi* 8, İstanbul, 39-42.
- Akın, N. (1993). “Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atıka Nizamnamesi ve Dönemin Koruma Anlayışı Üzerine”, Eds. E. Eldem et al., *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu* (17-18 Aralık 1992), İstanbul 1993, 233-239.
- Akkuş, Z. (2014). “Tarihsel ve Kültürel Çevrenin Korunması Bakımından Türkiye ve İtalya’daki Kolluğun Görev ve Yetkileri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5-2, 313-366.
- Arık, M. (2015). *Türk Müzeciliğini Tarihsel Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Arundel, F. V. J. (2013). *Anadolu’da Keşifler*, Çev. A. Topbaş, Ankara.
- Barker, W. B. (1853). *Lares and Penates; or Cilicia and its Governors*, London.
- Baskın, E. (2020). *Çağdaş Müzecilik Kapsamında İnteraktif Uygulamalar: Antalya Kaleiçi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Belgiojoso, C. T. (2023). *Küçük Asya ve Suriye Seyahatnamesi*, Çev. M. Awad, İstanbul.
- Bellisari, A. H. (2010). *Raiders of the Lost Past Nineteenth-Century Archaeology and French Imperialism in the Near East 1798-1914*, New Jersey.
- BOA., A.MKT.MHM. no. 763-22 (5 Mart 1883).
- BOA., İrade Şura-yı Devlet (İ.ŞD.) no. 206-42.
- Brown, G. B. (1905). *The Care of Ancient Monuments*. Cambridge.
- Camacho, K. N. (2017). (Re)Birth and Resurrection - Digitizing Antiquity: Preparing Ancient Egyptian Collections for the Digital World at the Grand Egyptian Museum and the Egyptian Museum in Cairo, Baltimore.
- Cezar, M. (1995). *Sanatta Batı’ya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul.
- Cline, E. H. (2019). *Üç Taş Bir Duvar*. Çev. S. Karagöz, İstanbul.
- Colla, E. (2007). *Conflicted Antiquities Egyptology, Egyptomania, Egyptian Modernity*, Durham.
- Colvin, S. S. (1914). *History of the Society of Dilettanti*, London.
- Cuno, K. M. (1992). *The Pasha’s Peasants Land, Society, and Economy in Lower Egypt, 1740-1858*, Cambridge.

- Çakmak, B. (2019). “Osmanlı Taşrasında Asar-ı Atika Bilincinin Gelişimi: Gediz Kazasında Bulunan Eski Eserler”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 30, 169-188.
- Çal, H. (1997). “Osmanlı Devleti’nde Asar-ı Atika Nizamnameleri”, *Vakıflar Dergisi* 26, 391-400.
- Çelik, Z. (2016). *Asar-ı Atika Osmanlı İmparatorluğu’nda Arkeoloji Siyaseti*, Çev. A. Gür, İstanbul.
- Daniel, G. E. (1950). *A Hundred Years of Archeology*, London.
- De Simone, M. C. (2014). *Nubia and Nubians: the ‘Museumization’ of a Culture*, Unpublished PhD Thesis, Leiden.
- Değirmenci, K. (2023). “Osmanlı Devleti’nde Asar-ı Atika Bilincinin Gelişimi: Kaş Kazası Örneği (1842-1908)”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/3, 1159-1176.
- Diaz Andreu, M. (2007). *A World History of Nineteenth-Century Archaeology: Nationalism, Colonialism, and the Past*. New York.
- Driault, E. (2013). *Napolyon’un Şark Siyaseti*, Çev. S. Günaydın, Ankara.
- Duyan, A. (2010). *Tarihi Eser Kaçakçılığı ile Mücadele Eden Kurumlar Arası Koordonasyon ve Önemi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Düstur, I. Tertip, c. III, İstanbul Matbaa-ı Amire, 1293/1876.
- Düstur, I. Tertip Zeyl IV, İstanbul Matbaa-i Osmaniye, 1302/ 1885.
- Eldem, E. (1993). “Batılılaşma, Modernleşme ve Kozmopolitizm: 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başında İstanbul”, E. Eldem et al. (Eds.), *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu (17-18 Aralık 1992)*, İstanbul 1993, 12-26.
- Esin, U. (1993). “19. Yüzyıl Sonlarında Heinrich Schliemann’ın Troya Kazıları ve Osmanlılarla İlişkileri”, E. Eldem et al. (Eds.), *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu (17-18 Aralık 1992)*, İstanbul 1993, 179-191.
- Eyice, S. (1960). “İstanbul Arkeoloji Müzelerinin İlk Müdürlerinden Dr. Ph.-Anton Dethier Hakkında Notlar”, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı* 9, 45-52.
- Fagan, B. (2004). *The Rape of The Nile Tomb Robbers, Tourists, and Archaeologists in Egypt*, Cambridge.
- Fagan, B. (2019). *Arkeolojinin Kısa Tarihi*. Çev. A. Yılmaz, İstanbul.
- Galanakis, Y. (2020). “How (not) to protect the past? Heritage protection efforts and power struggles in early modern Greece”, Ed. C. Mannoni, *Art - Law - Restoration. Europe and the early practices for heritage protection (Arte-Legge-Restauro. L'Europa e le prime prassi per la protezione dal patrimonio)* (Sapere l'Europa, sapere d'Europa 7), Venice, 160-184.

- Genim, M. S. (2014). “İmparatorluk ve Cumhuriyet Döneminde Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Mevzuatı”, *T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, İstanbul, 111-124.
- Giray, K. (2009). “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sanat Tarihi Türk Müzeciliği”, *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Ankara.
- Gold, M. (2019). *Victorian Egyptology and the Making of a Colonial Field Science, 1850-1906*, Cambridge.
- G le , M. (2010). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarih Politikaları (1876-1931)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Görgülü, U. &  zdemir,  zbey S. (2024). “Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye Arkeolojisi”, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 87, 53-69.
- Grainger, J. M. (2024). *Troya'dan Konstantinopolis'e Boęazlar:  anakkale ve İstanbul Boğazları ile Marmara Denizi'nin Antik Tarihi*,  ev. M. Hasılcıoğlu. İstanbul.
- Güven, S. (2010). *Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesinde 1914 Kuşadı, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği ve D Grubu Ressamlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Heneage, J. (2023). *Kısa Yunanistan Tarihi*,  ev. M. Şahin, İstanbul.
- Hilprecht, H. V. (1903). *Explorations in Bible Lands During the 19th Century*, Philadelphia.
- Hisar, A. Ş. (2010). *Türk Müzeciliği*, İstanbul.
- Hamilakis, Y. (2011). “Osmanlı Döneminde Yunanistan'da Yerli Arkeolojiler”, E. Eldem, Z.  elik, Z. Bahrani (Eds.), *Ge miş  Hücum Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeolojinin  yk s  1753-1914*, İstanbul, 53-70.
- Hamilakis, Y. (2020). *Ulus ve Harabeleri Yunanistan'da Antikite, Arkeoloji ve Uhusal İmgelem*,  ev. A. Boren, İstanbul.
- Ikram, S. & Omar, A. (2020). “Egypt”, *A History of World Egyptology*, A. Bednarski et al. (Eds.), Cambridge, 25-67.
- Işın, M. (2024). *Tarihte Girit ve Türkler*, Ankara.
- İnalcık, H. (2014). *Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası*, İstanbul.
- İpek, M. (2023). “Oryantalist David George Hogarth'ın Hayatı ve İngiliz İstihbarat Birimi ile İlişkisi”, *Mukaddime* 14/2, 314-336.
- İsmailoğlu Kacı, T. (2023). *Mısırlı Napolyon Alman  ağdaşların Gözünden Kavalalı Mehmed Ali Paş *, İstanbul.
- Karaca, A. (2004). “Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeoloji Bilinci 1837-1909”, *CIEPO XIV. Sempozyum Bildirileri*, Ankara,
- Karaduman, H. (2004). “Belgelerle İlk Türk Asâr-ı Atıka Nizamnamesi”, *Belgeler* XXV/29, 73-92.

- Karakoç, E. & Yıldırım, H. U. (2020) "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunması Meselesinde Kurumlar Arası İlişkilerin Rolü", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 7/4, 2011-2031.
- Kejanlı, T. (2007). "Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/19, 179-196
- Koç, H. (1993). "Bir Belge Işığında İbrahim Edhem Paşa ve Ailesi Hakkında Hatıralar", E. Eldem et al. (Eds.), *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu* (17-18 Aralık 1992), İstanbul, 27-37.
- Koçak, A. (2011). *The Ottoman Empire and Archaeological Excavations: Ottoman Policy from 1840-1906, Foreign Archaeologists, and the Formation of the Ottoman Museum*. İstanbul.
- Kokkou, A. (2009) [1977]. Η μέριμνα για τις αρχαιότητες στην Ελλάδα και η δημιουργία των πρώτων μουσείων [*The Attitude Towards Antiquities in Greece and the Founding of the First Museums*] (in Greek). Athens: Kapon Editions.
- Kolodziejczyk, P. (2018). "Archaeological Sites in the Nile Delta Landscape (Egypt). Economy, Law, Protection", *Topiarius* 6, 47-62.
- Koşay, H. Z. et al. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi*, cilt 1, Ankara.
- Kundakçı, G. (2002). "19. Yüzyılda Anadolu Arkeolojisine ve Eskiçağ Tarihine Genel Yaklaşım", *XIII. Türk Tarih Kongresi* (Ankara, 4-8 Ekim 1999), III/II. Ankara 2002, 1083-1094.
- Kuruloğlu F. 2010, "Osmanlı Devleti'nde Müzecilik", *Tarih Okulu* VI, 45-61.
- Kutlu B. 2007, *Batı Anadolu'daki Arkeolojik Kazılar (1860-1910)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kutlu Dilbaz, B. (2014). *Anadolu'daki Arkeolojik Kazılar (1860-1910)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Kutlu Dilbaz, B. (2018). *Osmanlı Devleti'nin Arkeoloji Politikası*. İstanbul.
- Kutoğlu, M. H. (1998). *The Egyptian Question (1831-1841)*, İstanbul.
- Langlois, C. V. (2024). *Kilikya Seyahatnamesi Kilikya'da Gezi*, Çev. M. R. Balaban, Ankara.
- Laurens, H. (2011). "Ernest Renan'ın Fenike'ye Yolculuğu", E. Eldem, Z. Çelik, Z. Bahrani (Eds.), *Geçmiş Hücüm Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul, 185-200.
- Levent, Y. S. (2011). "Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi", *Toplum ve Demokrasi* 5/11, 115-132.
- Madran, E. & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması*, Ankara.

- Magee, P. (2012). "The Foundations of Antiquities Departments", D. T. Potts (Ed.), *A Companion to the Archaeology of the Ancient Near East Volume I*, Oxford, 70-86.
- Mahmoud, S. (2012). *The Development of Archaeological and Historical Museums in Egypt During the Nineteenth and Twentieth Centuries: Imperialism, Nationalism, Unesco Patronage, and Egyptian Museology Today*. Unpublished PhD thesis, Texas.
- Makdisi, U. (2011). "Baalbek'in Yeniden Keşfi", E. Eldem, Z. Çelik, Z. Bahrani (Eds.), *Geçmişe Hücum Osmanlı İmparatorluğu'nda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul, 223-242.
- Mansel, P. (2024). *Levant Akdeniz'de İhtişam ve Felaket*, Çev. N. N. Alemdar, İstanbul.
- Mater, G. (2013). *Larisa (Buruncuk) Kazıları: Tarihçe, Bürokrasi ve Mimari Buluntulara İlişkin Bilgiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Meskel, L. (2018). *A Future in Ruins: UNESCO, World Heritage, and the Dream of Peace*. New York.
- Meydan, S. (2007). *Atatürk ve Türklerin Saklı Tarihi*, İstanbul.
- Mitchell, T. (2024). *Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi*, Çev. Z. Altok, İstanbul.
- Mumcu, A. (1969). "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XXVI/3-4, 45-78.
- Muşmal, H. & Gümüş, H. (2021). *Türkiye'de Müzecilik (1839-1938)*. İstanbul.
- Mülayim, S. (2009). "Kronolojik Notlarıyla 19. Yüzyıl Osmanlı Müzeciliği", *Osmanlı Araştırmaları* 134, 175-201.
- Nesli, A. (2018). "Eski Eserlerin Korunmasının Hukuk Tarihi Yönüyle İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20/1, 431-478.
- Ortaylı, İ. (1985). "Tanzimat'ta Vilayetlerde Eski Eser Taraması", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, 1599-1600.
- Osman Hamdi Bey (2022). *Sidon Kral Mezarı Kazısı*, Çev. M. Erşen, İstanbul.
- Overton, D. J. (1971). *Some Aspects of Induced Development in Egypt under Muhammed Ali Pasha and Khedive Ismail*, Unpublished MA thesis, British Columbia.
- Önge, M. (2018). "Kültür Mirasını Tanımlamak İçin Türkiye'de Kullanılan İlk Özgün Terim: Âsâr-ı Atîka", *Avrasya Terim Dergisi* 6/1, 8-14.
- Özkan, S. (2019). *Osmanlı Devleti'nde Arkeolojik Kazılar ve Müzecilik*, İzmir.
- Özkayacan, D. (2019). *Uluslararası Güvenlik Bağlamında Suç Örgütlerinin Tarihi Eser Kaçakçılığı Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Paksoy, İ. G. (1993). "Bazı Belgeler Işığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler", E. Eldem et al. (Eds.), *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu (17-18 Aralık 1992)*, İstanbul, 201-211.

- Palaz Erdemir, H. & Erdemir, H. (2013). “Alman Emperyalizmi ve Osmanlı Topraklarında Arkeoloji”, *Tarih Okulu Dergisi*, 261-283.
- Petrakos, V. (2013). *History of Greek Archaeology*, Athens
- Phelan, J. L. (1998). *Cultural Heritage Law in Greece*, Illinois.
- Poole, S. L. (1999). *Lord Stratford Canning’in Türkiye Anıları*, Çev. C. Yücel, İstanbul.
- Prakash, A. G. (2016). *Negotiating Modernity: Education and Translation in Nineteenth Century Egypt*, Unpublished PhD Thesis, Illinois.
- Prott, L. V. & O’Keefe, P. J. (1984). *Law and the Cultural Heritage: Volume 1, Movement*, Butterworths.
- Reid, D. M. (2002). *Whose Pharaohs? Archaeology, Museums, and Egyptian National Identity from Napoleon to World War I*, California.
- Roberts, A. (2023). *Napoleon Hayatı*, Çev. B. Uzunköprü, İstanbul.
- Rudenstine, D. (1999). “*The Legality of Elgin’s Taking: A Review Essay of Four Books on the Partenon Marbles*”, *International Journal of Cultural Property* 8(1), 356–376.
- Saatçı Ata, M. B. (2021a). “Müze-İ Hümayun Müdürü Dr. Philip Anton Dethier’nin Osmanlı Maarif Nazırları Dönemindeki (1872-1881) Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Belgi Dergisi* 21, 459-482.
- Saatçı Ata, M. B. (2021b). “Müzeciliğin Gelişmesinde Müze-i Hümayun Müdürleri Philipp Anton Dethier ve Osman Hamdi Bey Dönemlerinin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 20, 1473-1499.
- Sarıyar Sezan, C. (2023). “Osmanlı Devleti Döneminde Mısır’da Arkeolojik Faaliyetler ve Eski Eser Uygulamaları”, *Tarihin Peşinde* 30, 64-75.
- Schliemann, H. (2014). *Troas’ta Yolculuk*, Çev. İ. Pınar, İstanbul.
- Schliemann, H. (2017). *Kahramanlar Çağının İzinde*, Çev. H. Demirel, İstanbul.
- Shaw, W. M. K. (2020). *Osmanlı Müzeciliği: Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, Çev. E. Soğancılar, İstanbul.
- Shaw, W. M. K. (2011). “*Anıt Mezardan Müzeye*”, E. Eldem, Z. Çelik, Z. Bahrani (Eds.), *Geçmişe Hücum Osmanlı İmparatorluğu’nda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul, 359-378.
- Shaqour, E. N. M. (2021). “Vision to Amend The Egyptian Antiquities Law in Light of International Charters and Treaties”, *Journal of Al-Azhar University Engineering Sector* 16/60, 802-813.
- Sivrioğlu, T. (2024). *Atatürk ve Arkeoloji*, İstanbul.
- Solnon, J. F. (2024). *Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa*, Çev. A. Berktaş, İstanbul.

- Sönmez, A. (2011). “Truva Hazinelelerinin Peşinde Bir Hukuk Mücadelesi: Osmanlı Devleti ve Schliemann Davası”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 29, 215-228.
- Sönmez, A. (2014). *Osmanlı Devleti’nde Eski Eser Kaçakçılığı Truva Örneği*, İstanbul.
- Spiegelberg, R. (2015). *Wilhelm Spiegelberg a Life in Egyptology*, Chicago.
- Staring, N. (2017). “The Mid-Nineteenth Century Exploration of the Saqqara New Kingdom Necropolis, Imaging and Imagining The Memphite Necropolis”, V. Verschoor, A. J. Stuart, C. Demaree (Eds.), Leiden, 95-114.
- Stevenson, A. (2019). *Scattered Finds Archaeology, Egyptology and Museums*, London.
- Stevenson, A. (2021). “Circulation as Negotiation and Loss: Egyptian Antiquities from British Excavations, 1880-Present”. F. Driver, M. Nesbitt, C. Cornish (Eds.), *Mobile Museums Collections in Circulation*. London, 261-282.
- Szemethy, H. (2011). “Arkeoloji ve Kültür Politikaları: Osmanlı Avusturya İlişkiler”, E. Eldem, Z. Çelik, Z. Bahrani (Eds.), *Geçmişe Hücum Osmanlı İmparatorluğu’nda Arkeolojinin Öyküsü 1753-1914*, İstanbul, 283-318.
- Şahin, M. (2020). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Müzecilik Tarihi 1846-1938*, İstanbul.
- Şar İşbilen, E. (2017). “I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti’nde Eski Eserlere Yaklaşım ve Anadolu’da Yapılan Arkeolojik Kazılar”, *MJH* VII/2, 307-322.
- Şimşek, F. & Dinç, G. (2009). “XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10/16, 101-127.
- Togral, Ö. (2021). *19. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Kaçakçılık*, İstanbul.
- Tütüncü Çağlar, F. (2017). “The Historiography of Ottoman Archaeology: a Terra Incognita for Turkish Archaeologists”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi* III/1, 109-122.
- Yıldırım, R. & Martal, A. (2002). “Osmanlı Yönetiminin Arkeolojik Eserlere Bakış Açısı”, XIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 4-8 Ekim 1999) III/II, Ankara 2002, 1095-1102.
- Yüksel, E. & Demir, T. (2017). "Seyahatnameler Işığında Miletos’ tan Kaçırılan Antik Eserler", *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi* 1/2, 19-37.
- Türkoğlu, S. (1999). *Efes’in Öyküsü*, İstanbul.
- Wendy, M. K. S. (2020). *Osmanlı Müzeciliği Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, Çev. E. Soğancılar, İstanbul.
- Wood, A. C. (2013), *Levant Kumpanyası Tarihi*, Çev. Ç. E. İpek, Ankara.
- Uluçay, A. (1997). *Osmanlı Devleti Döneminde Bergama ve Efes’teki Kazılar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Ünar, Ş. (2019). Osmanlı Devleti'nde Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Gelişimi. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar* 8, 67-75.
- Varuy, N. (1988). *Kentsel Sitlerin Korunması*, İstanbul.
- Veen, V. D. A. (2013). *Egyptology within the Museum the development of Egyptology and its Connection with the National Museum of Antiquities in Leiden in the beginning of the 19th Century*, Unpublished MA thesis, Leiden.
- Voudouri, D. (2008). "Greek Legislation Concerning The International Movement Of Antiquities and Its Ideological and Political Dimensions", *Μουσείο Μπενάκη* 8, 125–139.
- Voutsaki, S. (2003). "Archaeology and the Construction of the Past In Nineteenth Century Greece", H. Hokwerda (Eds.), *Constructions of Greek Past Identity and Historical Consciousness from Antiquity to the Present*. Groningen, 231-255.
- Yaşayanlar, İ. (2018). "Devlet, Arkeoloji ve Âsâr-ı Atıka: Bir Vilayet Müzeciliği Örneği Olarak Müze-İ Hümayûn Bursa Şubesi", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/35, 555-585.
- Yılmaz, Y. (2018). *Anadolu'nun Gözyaşları*, İstanbul.
- Zaptçioğlu, D. & Gottschlich, J. (2023). *Kayzer'in Hazine Avcıları*, Çev. F. G. Gerholdt, İstanbul.

APPENDIX

1. Yunanistan Eski Eser Yasası

22 Mayıs 1834 Yunan Krallığı'nın Resmi Gazetesi

γείας, ἡ τέλος ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νᾶ δώσωσιν ἐγγύησιν ὅτι τοιαύτην γοῖαν θέλουν κάμει κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρήσῃ τὰς φυτεῖς καὶ καλλιερ-
γείας τὰς διὰ τοῦ ἄρθρου 8 κανονισθείσας, τὸ ἐκ τῆς παραλει-
ψῆς τῶν δύο εἰσῶν κέρδος δὲν πίπτει εἰς τὸν κύριον τῆς
γῆς, ἀλλ' εἰς τὸ δημοτικὸν ταμεῖον διὰ τὰ ἔξοδά του.

Κατὰ τὰ πέντε ἔτη, τὰ ὑποῖα θέλουν ἀκολουθήσει τὰ
τρία πρῶτα, τὰ ἐκ τοῦ ἐτήσιου προσδιορισμένου φόρου
συναζόμενα θέλουν δοθῇ εἰς τὸ δημοτικὸν ταμεῖον τῶν νέων
μόνον ἀποικίων, πρὸς προαιουμένην σχολείων, καὶ, ὅταν ἡ
προαιουμένη αὕτη καταστῇ τελεία, πρὸς σύστασιν ἄλλων
δημοτικῶν καταστημάτων.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, αὐτὰ τὰ συναζόμενα θέλουν
δοθῇ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Κράτους, τὸ ὑποῖον ἐξ ἄλλου μέ-
ρους θέλει συνῆξει ἀμέσως, μετὰ τὸ τέλος τῶν τριῶν πρῶ-
των ἐτῶν, τὸν ἐτήσιον προσδιορισμένον φόρον τὸν προερχό-
μενον ἀπὸ γαίης παραχωρηθείσας εἰς παλαιούς δήμους.

Ἀρθρ. 17.

Οἱ Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, στρατιῶται καὶ ναῦ-
ται, οἵτινες εἶναι εἰς τοιαύτην κατὰστασιν πενίας, ὥστε
δεν ἔχουν οὔτε τὰ ἀναγκαῖα μέσα τῆς ὑπάρξεως, θέλουν
ἔχει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος, καὶ
τοῦτο ἐκ τῆς 1 ἰουλίου Ε. Π. 1834 μέχρι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς
τοῦ 1835, βοηθείας τροφδοτήσεως ἀναλόγως τῶν ἀναγ-
κῶν τῶν καὶ τῶν δικαιοδικῶν, τὰ ὅποια ἕκαστος θέλει
παλαστήσει πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ὠφελειῶν τοῦ παρόντος
νόμου. Αὗται αἱ τροφδοτήσεως βοηθεῖαι θέλουν ἐν γένει
συνίστασθαι εἰς διανομὰς ἀιεύρου.

Ἡ Κυβέρνησις θέλει ἐπίσης εἰς αὐτοὺς χορηγήσει, ἀνάγ-
κης τυχούσης, καὶ τοὺς ἀναγκαίους σπόρους ἐπὶ ὑποχρεώσε-
σι ἀποδόσεως αὐτῶν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος.

Ἀρθρ. 18.

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐσωτερικῶν θέλει ἀμέσως ἀρχίσει
τὰς ἐργασίας τῆς καταμετρήσεως εἰς τὴν παρὰ τῆς Κυβερ-
νήσεως προσδιορισθεῖσαν γῆν διὰ τὰς νέας ἀποικίας. Θέλει
ἀκολουθῶς ἐνεργήσῃ τὴν καταμετρήσιν τῶν παραχωρηθη-
σομένων γαιῶν, ἐκτὸς τῶν ἀποικίων, κατὰ ζήτησιν τῶν Ἀξι-
ωματικῶν, Ὑπαξιωματικῶν, στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν τῶν
προσδιορισμένων παρὰ τοῦ 5 ἄρθρου.

Ἀρθρ. 19.

Ὁ παρὼν νόμος θέλει ἀμέσως κοινοποιηθῇ διὰ τῆς Ἐφη-
μερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῶν Στρα-
τιωτικῶν Γραμματεῖς ἐπιφορτίζονται τὴν δημοσίευσιν τοῦ
καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ.

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν 20 Μαΐου (1 ἰουνίου) 1834.

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Η ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Ὁ Κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ Πρίγκις, ΜΑΟΥΡΕΡ, ΕΪΔΕΚ.

Οἱ Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατ. Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ Πρίγκις,
Ι. ΚΩΛΕΤΗΣ, Κ. Δ. ΣΧΙΝΑΣ, Ν. Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, ΔΕΣΟΥΡΟΣ.

ΝΟΜΟΣ

Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν, περὶ ἀνακα-
λύψεως καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

ΟΘΩΝ

ΕΛΕΘΕΡΙΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,

Ἀκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμ-
βουλίου, ἀπεφασίσαντες καὶ δια ἀποφάσεως.

ΤΜΗΜΑ. Α.

Περὶ δημοσίων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολο-
γικῶν συλλογῶν.

Ἀρθρ. 1.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν κηθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, τῆς
Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τῶν ὡραίων τεχνῶν καὶ τοῦ

zu haben, oder Bürgschaft stellen, solche Verwendung im darauf-
folgenden Jahre eintreten zu lassen.

Wenn die im Art. 8 vorgeschriebenen Culturen und Pflanzungen
durch die Gemeinden vorgenommen wurden, so sollen die Beträge
dieser Nachlässe nicht den Danataren zugut kommen, sondern in
die Gemeindecasse zur Deckung der gemachten Auslagen flie-
sen.

In den auf die ersten drei Jahre folgenden weiteren fünf Jah-
ren sollen die Bodenzinsen in die Gemeindecassen der neuen Co-
lonien fließen, um zur Dotierung der Schulen und nach Vervoll-
ständigung derselben zur Begründung anderer Gemeindeetablis-
sements verwendet zu werden.

Nach diesem Zeitpunkte fließen sie in die Staatsscasse, für wel-
che übrigens die Bodenzinsen von den in den älteren Gemeinden
abzugebenden Landrenten schon gleich nach den ersten 3 Jahren
bestimmt sind.

Art. 17.

Diejenigen Officiere Unterofficiere und Soldaten, welche so
dürftig sind, dass sie die notwendigen Existenzmittel nicht dek-
ken können, werden im 1. Jahre und zwar vom 1. Juli alten
Styls d. J. anfangend bis zum nämlichen Zeitpunkte 1835 von
der Regierung Sustentationsbeiträge erhalten, welche genau nach
ihrem Bedürfnisse und den Ansprüchen sich regeln werden, wel-
che sie zum Genuss der Wohlthat des gegenwärtigen Gesetzes
veruten haben. Diese Sustentationsbeiträge sollen in der Regel in
Abgabe von Speisemehl bestehen.

Auch wird ihnen die Regierung im ersten Jahre im Falle des
Bedarfs das erforderliche Saatgetreide gegen Naturalrestitution
im darauf folgenden Jahre anweisen.

Art. 18.

Der Staatssecretar des Innern wird unverzüglich die Vermes-
sungsarbeiten in den von der Regierung der neuen Colonien ange-
wiesenen Gegenden beginnen lassen. Es wird nach und nach zur
Vermessung der ausserhalb der Colonie bewilligten Antheile auf
das Ansuchen der Officiere, Unterofficiere, Soldaten und Matro-
sen, von denen der Art. 5 handelt, geschritten werden.

Art. 19.

Gegenwärtiges Gesetz soll unverzüglich durch das Regierungs-
blatt verkündet werden.

Die Ministerien des Innern, der Finanzen und des Kriegswesens
sind mit der Bekanntmachung und dem Vollzuge beauftragt.

Nauplia, 20. Mai (1. Juni) 1834.

IM NAMEN DES KOENIGS

DIE REGENTSCHAFT

GRAF v. ARMANSPERG Pdt., v. MAURER. v. HEIDECK.

Die Staatssecretare: A. MAVROCORDATOS Pdt. J. COLETTIS K. D.
SCHINAS. N. G. THEOCHARIS v. LESVIRE.

GESETZ.

Die wissenschaftlichen und artistischen Sammlungen des
Staats, ferner die Aufindung und Erhaltung der Aelterthümer,
so wie deren Benützung betr.

OTTO

VON GOTTES GNADEN

KOENIG VON GRIECHENLAND.

Wir haben nach Vernehmung Unseres Ministerrathes beschlos-
sen und verordnen wie folgt:

I. ABSCHNITT.

Von den wissenschaftlichen und Kunstsammlungen des Staates
überhaupt.

Art. 1.

Zu Athen, als dem Sitze der Staatsregierung so wie der Acade-
mie der Wissenschaften, der Universität und der Academie der

Πανδιδακτηρίου, θέλουν ανεγερθῇ τὰ ἐξῆς κεντρικά κα-
ταστήματα:

- α. Κεντρικὴ δημόσιος βιβλιοθήκη·
- β. Κεντρικὸν δημόσιον Μουσεῖον διὰ τὰς ἀρχαιο-
τήτας·
- γ. Ταμεῖον νομισματικόν·
- δ. » ἀντικειμένων φυσικῆς ἱστορίας·
- ε. » ἐργαλείων μαθηματικο-φυσικῶν·
- ζ. Ἐργαστήριον χημικῶν, μὲ τὴν ἀπαιτούμενην ἀπο-
σκευὴν·
- η. Θέατρον ἀνατομίας·
- θ. Ταμεῖον χειρουργικόν·
- ι. Συλλογὴ τύπων·
- κ. Συλλογὴ εἰκόνων·
- λ. Συλλογὴ χαλκογραφημάτων·
- μ. Ἀστροσκοπεῖον·
- ν. Συλλογὴ πολυτεχνικῇ.

Καὶ εἰς ἐκάστου Νομοῦ τὴν πρωτεύουσαν θέλουν συνηθῇ
κατ' ὀλίγον καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Νομοῦ βιβλιοθήκη,
μουσεῖον τοῦ Νομοῦ καὶ τὰ λοιπὰ εἰς τὸ ἄρθρον I ῥηθέν-
τα κατὰστήματα.

Τὸ αὐτὸ δύναται 'να γένη καὶ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν
ἐπαρχιῶν, ἢ καὶ εἰς ἕκαστον Δῆμον ἀκόμη.

Ἐἰς τὴν δημόσιον κεντρικὴν βιβλιοθήκην (ἄρθ. I στοιχ. α)
θέλουν κατατίθεσθαι διὰ τὰ πολύτιμα χειρόγραφα καὶ βιβλία,
τὰ εὑρεθέντα εἴτε εἰς μοναστήριον καὶ ἐκκλησίαν, εἴτε εἰς δη-
μόσιον τινα βιβλιοθήκην, ἢ εἰς ἄλλο κατὰστημα δημόσιον,
καὶ ἐπομένως θέλουν παρατίθεσθαι εἰς αὐτὴν παρὰ τῶν
ἐχόντων αὐτά.

Ἐκάστου ἐν-ὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδιδομένου βιβλίου, ἢ
ἐφημερίδος, ἢ περιοδικοῦ συγγραμματος, θέλει πέμπεσθαι
εἰς τὴν δημόσιον βιβλιοθήκην ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον. Ὁ πα-
ραβὰς τὸν ὅρον τοῦτον συντάκτης καὶ ἐκδότης τιμωρεῖ-
ται μὲ πρόσμικτον τοῦ δεκαπλάσιου τῆς τιμῆς τοῦ μὴ γα-
λέντος ἀντίτυπου.

Προκειμένης ἀγορᾶς νέων βιβλίων διὰ τὴν δημόσιον
βιβλιοθήκην, θέλουν λαμβάνεσθαι ὑπ' ὄψιν ἐν γένει ὅλοι
οἱ κλάδοι τῆς φιλολογίας, ἰδίως δὲ αἱ ἀνάγκαι τοῦ Πανδι-
δακτηρίου, τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὁραίων
τεχνῶν, τῆς ἱερᾶς Συνόδου, τῶν διαφόρων διδασκαλείων,
καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Προκειμένης ἀγορᾶς νέων βιβλίων διὰ τὰς εἰς τὸ ἄρ-
θρον 2 μνησθείσας βιβλιοθήκας τῶν Νομῶν, Ἐπαρχιῶν καὶ
Δήμων, θέλουν θεωρεῖσθαι κυρίως αἱ ἀνάγκαι τῶν Γυμνα-
σίων, τῶν Λυκείων καὶ τῶν δημοτικῶν Σχολείων.

Εἰς τὸ δημόσιον Μουσεῖον καὶ τὸ Νομισματικὸν ταμεῖον
(ἄρθ. I στοιχ. β καὶ γ) θέλουν ἐναποτεθῇ κατὰ τάξιν αἱ
σπανιώτεραι ἀνευρισκόμεναι ἀρχαιοτάτες καὶ τὰ νομί-
μα.

Ἡ ἀνεγερσις τῶν κατὰ Νομούς, Ἐπαρχίας καὶ Δήμους
Μουσείων θέλει ἔχει σκοπὸν πρῶτως τὴν κατὰ τὸν
δικτήρησιν ὅλων τῶν ἐχόντων τοπικὴν τινα ἀξίαν ἀντικει-
μένων.

Τὰ εἰς τὸ κεντρικὸν Μουσεῖον εὑρισκόμενα διτλᾶ νομί-
σματα, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα θέλουν διανεμεσθαι
ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰ κατὰ Δήμους καὶ Ἐπαρχίας Μου-
σεῖα.

Ἐκάστου τῶν κεντρικῶν, ἢ κατὰ Νομούς, Ἐπαρχίας, ἢ

bildenden Künste, sollen folgende Centralanstalten errichtet
werden:

- 1) Eine Central-Staatsbibliothek,
- 2) Ein Central-Staatsmuseum für die Antiquitäten,
- 3) Ein Münzcabinet;
- 4) Ein Naturaliencabinet,
- 5) Ein Cabinet der physikalischen und mathematischen Instru-
mente,
- 6) Ein chemisches Laboratorium mit dem nöthigen Apparate,
- 7) Ein anatomisches Theater,
- 8) Ein chirurgisches Cabinet,
- 9) Eine Modelsammlung,
- 10) Eine Gemäldesammlung,
- 11) Ein Kupferstichcabinet,
- 12) Ein astronomisches Observatorium,
- 13) Eine politechnische Sammlung.

Auch am Sitze eines jeden Nomarchen sollen den Bedürfnissen
einer jeden Nomarchie gemäss nach und nach Kreisbibliotheken,
Museen, und andere im Art. 1 genannte Sammlungen angelegt
werden.

Dasselbe kann am Sitze des Eparchen, oder auch in den ein-
zelnen Gemeinden geschehen.

In der im Art. 1, Nr. 1 erwähnten Centralbibliothek, sollen
alle kostbaren Manuscripte und Druckwerke, welche in einer
Kirche, in einem Kloster, in einer Staatsbibliothek, oder in ei-
nem andern öffentlichen Gebäude aufgefunden werden dürften,
aufgestellt, und daher von dem Inhaber dahin abgeliefert werden.

Desgleichen soll von sämmtlichen in Griechenland gedruckten
Büchern, Leischriften und Tagsblättern ein Exemplar an die
Centralbibliothek eingesendet werden, bei Strafe des zehnfachen
Werthes der nicht eingesendeten Druckschriften, gegen den zu-
widerhandelnden Verfasser und Verleger.

Bei neuen Anschaffungen für die Centralbibliothek sollen alle
Zweige der Literatur berücksichtigt, ganz vorzüglich aber auf
das nächste Bedürfniss der Universität, der Academie der Wis-
sensschaften, und der bildenden Künste, der heiligen Synode, der
verschiedenen Seminarien, so wie des öffentlichen Dienstes selbst
Rücksicht genommen werden.

Bei neuen Anschaffungen für die im Art. 2 genannten Kreis-, Be-
zirks- und Gemeindebibliotheken soll hauptsächlich das Bedürf-
niss der Gymnasien, ferner der hellenischen- und Gemeindegymna-
sien berücksichtigt werden.

In dem im Art. 1, Nr. 2 und 3 erwähnten Centralmuseum und
Münzcabinet soll das Seltenste und Ausgezeichnetste von den auf-
gefundenen Antiquitäten und Münzen aufgestellt und in densel-
ben niedergelegt werden.

Bei Errichtung von Kreis-, Bezirks- und Gemeindemuseen soll
hauptsächlich von der Ansicht ausgegangen werden, alles, was Lo-
calinteresse hat, an Ort und Stelle selbst zu erhalten, und zu be-
wahren.

Auch sollen, so viel als möglich, die in den Centralanstalten
überflüssigen Doubletten von Münzen, Vasen und anderen Gegen-
ständen zu Vertheilung an diese Provinzial- und Gemeindegymna-
sien abgegeben werden.

Jede dieser Central-, Kreis-, Bezirks- und Gemeindegymna-

Δήμους καταστημάτων τούτων θέλει προικισθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἰδιαιτέρως, πρὸς διατήρησιν καὶ αὐξήσιν του· ὁ δὲ προικισμὸς οὗτος θέλει προσδιορίζεσθαι κατ' ἔτος, καὶ κατ' ἔτος θέλει διδασθαι λόγος τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδόσεως τῶν λογαριασμῶν θέλει συνθεῖσι σχέδιον ἢ ἐπὶ τῶν ἑσωτερικῶν Γραμματεία συνεννοουμένη μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ καθυποβάλλει αὐτὸ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀρθρ. 10.

Ὁ προικισμὸς οὗτος θέλει προσδιορίζεσθαι:

1. διὰ τὰ κεντρικὰ καταστήματα, ἀπὸ τῶν γενικῶν Ἐκκλησιαστικῶν ταμείων παρὰ τῆς Κυβερνήσεως·

2. διὰ τὰ κατὰ Νομοὺς καταστήματα, ἀπὸ εἰσοδήματων τοῦ Νομοῦ παρὰ τοῦ Νομαρχικοῦ Συμβουλίου·

3. διὰ τὰ κατ' Ἐπαρχίας καταστήματα, ἀπὸ τὰ ἐπαρχιακὰ εἰσοδήματα παρὰ τοῦ ἐπαρχικοῦ Συμβουλίου·

4. διὰ τὰ κατὰ Δήμους καταστήματα, ἀπὸ τὰ δημοτικὰ εἰσοδήματα παρὰ τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου.

Ἀρθρ. 11.

Ἡ Κυβέρνησις διαφυλάττεται εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα, ὡς αἰεὶ τὸ καλὸν ἢ χρεὶα, ἢ να προικίζῃ ἢ να διδῇ βοηθήματα ἀπὸ τῶν γενικῶν Ἐκκλησιαστικῶν ταμείων εἰς Δήμους, Ἐπαρχίας καὶ Νομοὺς, μὴ δυναμένους δι' ἑνδῆαν ἢ ἀνεγείρου καὶ διατηρῆσαι τοιαῦτα καταστήματα.

Ἀρθρ. 12.

Ἡ ἀγορὰ ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνολογικῶν ἀντικειμένων γίνεται πάντοτε κατὰ πρότασιν ἢ ἐρωτηθείσης τῆς γνώμης τοῦ ἐφόρου τοῦ καταστήματος, διὰ τὸ οὗτοι γίνεται ἢ ἀγορά:

α. Εἰς τὰς κατὰ Δήμους συλλογὰς, ἐρωτηθείσης τῆς γνώμης τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Δημάρχου·

β. Εἰς τὰς κατ' ἐπαρχίας συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ·

γ. Εἰς τὰς κατὰ Νομοὺς συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς Νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Νομάρχου·

δ. Εἰς κεντρικὰς συλλογὰς, τῆς γνώμης τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Ἀρθρ. 13.

Δι' ἀγορὰν ἀντικειμένων πρὸς πλουτισμὸν κεντρικῆς τινος συλλογῆς, ἐκτὸς τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὸ ἄνω ἄρθρον 12 στοιχ. δ, θέλει ζητεῖσθαι καὶ ἡ συγκατάθεσις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρθρ. 14.

Τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνολογικὰ ἀντικείμενα εἶνε κτήματα ἀναγκαῖα τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Νομοῦ, τῆς Ἐπαρχίας, ἢ τοῦ Δήμου.

Ἀλλ' ἡ ἐκποίησις τινῶν ἀντικειμένων, εἴτε ὡς εἰρησκομένων διὰ τὴν εἰς τὴν συλλογὴν, εἴτε ὡς κατασθέντων ἀχρήστων, ἐπὶ σκοπῷ προακμήσεως ἄλλων σημαντικῶν ἔργων ἢ ἐμποδίζεται.

Ἀρθρ. 15.

Αἱ εἰς τὸ προλαβὼν ἄρθρον ῥηθεῖσαι ἐκποιήσεις δύνανται, ἢ γίνοντο μόνον κατὰ διαταγὴν τοῦ μὲν Δημάρχου εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 12 στοιχ. α, τοῦ δὲ Ἐπαρχοῦ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου στοιχ. β, τοῦ δὲ Νομάρχου εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ στοιχ. γ, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Γραμματείας εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ στοιχ. δ, κατὰ γνωμοδότησιν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 12 ῥηθέντων ἐφόρων καὶ ἐπιτροπῶν.

Ἀρθρ. 16.

Ἐκάστη τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 1 καὶ 2 μνησθεισῶν συλλογῶν θέλου συνταχθῇ, ὑπὸ τῆς ἐπιστάσεως τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν, παρὰ τοῦ ἐφόρου ἐκάστου καταστήματος καταλλογῶν, τῶν ὁποίων θέλου σαλῇ εἰς τὸν Γενικὸν ἔφορον ἐντίγραφα παρακαταθετέα εἰς τὰ ἀρχεῖα

gen und Anstalten, soll nach und nach eine besondere, ihrer Erhaltung und Vermehrung gewidmete Dotation erhalten, und diese für jedes Jahr etatsmässig festgesetzt, so wie über deren Verwendung jährlich Rechnung abgelegt werden.

Ueber die Art und Weise der Rechnungsablage ist gemeinschaftlich von den Staatsministerien des Innern und des Kirchen- und Schulwesens eine Instruction zu entwerfen, und zur Königlichen Bestätigung vorzulegen.

Art. 10.

Diese Dotation ist festzusetzen:

1) für die Centralsammlungen und Anstalten aus der allgemeinen für das Kirchen- und Schulwesen errichteten Cassa durch die Staatsregierung;

2) für die Kreisammlungen aus Kreismitteln durch den Kreisrath;

3) für die Bezirkssammlungen aus Bezirksmitteln durch den Bezirksrath;

4) für die Gemeindegammlungen aus Gemeindemitteln durch den Gemeinderath.

Art. 11.

Die Staatsregierung behält sich vor, nach Bedürfniss in solchen Gemeindebezirken und Kreisen, welche zu arm sind, um aus eigenen Mitteln dergleichen Kreis-, Bezirks- und Gemeindegammlungen zu errichten und unterhalten zu können, solche Anstalten zu errichten und aus der allgemeinen, für das Kirchen- und Schulwesen errichteten Cassa zu dotiren, oder wenigstens Dotationszuschüsse zu leisten.

Art. 12.

Der Ankauf von wissenschaftlichen und artistischen Gegenständen geschieht auf den Antrag oder nach Vernehmung des der Anstalt, für welche acquirirt werden soll, vorgesetzter Conservators:

1) bei Gemeindegammlungen, nach Vernehmung der Localcommission, durch den Bürgermeister;

2) bei Bezirkssammlungen, nach Vernehmung der Bezirkscommission durch den Eparchen;

3) bei Kreissammlungen, nach Vernehmung der Kreiscommission durch den Nomarchen;

4) bei Centralsammlungen nach Vernehmung der Centralcommission durch den Generalconservator.

Art. 13.

Beim Ankauf von für eine Centralsammlung bestimmten Gegenständen ist ausser den Erfordernissen des vorigen Art. 12 N° 4 noch die Genehmigung des Staatsministeriums des Kirchen- und Schulwesens einzuholen.

Art. 14.

Solche wissenschaftliche und artistische Gegenstände sind unveräusserliches Staats-, Kreis-, Bezirks- und Gemeindegut.

Die Veräusserung von Doubletten oder einzelnen unbrauchbar gewordenen Gegenständen jener Sammlungen zum Behufe neuer Anschaffungen ist jedoch nicht ausgeschlossen.

Art. 15.

Die im vorigen Artikel erlaubte Veräusserung kann nur nach Vernehmung der in Art. 12 erwähnten Conservatoren und Commissionen, im Falle des Art. 12 N° 1 vom Bürgermeister, im Falle desselben Artikels N. 2 von dem Eparchen, im Falle von N° 3 von dem Nomarchen, und im Falle N° 4 vom Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens verordnet werden.

Art. 16.

Ueber jede der in Art. 1 und 2 erwähnten Sammlungen sollen unter der Aufsicht der in Art. 29 genannten Commissionen durch den der Anstalt vorgesetzten Conservator vollständige Inventarien hergestellt, davon beglaubigte Abschriften an den Generalconser-

τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Γραμματείας τῆς Ἐπι-
κρατείας.

Ἀρθρ. 17.

Ὅ,τι προστίθεται κατ' ἑτος εἰς τὰς ῥηθείας συλλογὰς,
θελεῖ καταγράφεσθαι εἰς τὴν ἐξακλυσθῆσιν τοῦ εἰς το προ-
λαβόν ἄρθρον ῥηθέν-ος κατ' ἀνάγκην. Ἀντίγραφον δὲ αὐτῶν
ἐπικυρωμένα θέλουν πέμπεσθαι μετὰ πᾶν ἑος εἰς τὸν Γε-
νικὸν Ἐφόρον διὰ τὰ παρακαταίθηνται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς
ῥηθείας Γραμματείας.

Ἀρθρ. 18.

Ἡ χρῆσις τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογι-
κῶν συλλογῶν εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντας, ἰδίῳ δὲ εἰς τὰ
μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὠραίων τε-
χνῶν, τοῦ Πανδιδακτηρίου, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν δια-
φόρων διδασκαλείων, καὶ εἰς τοὺς καθηγητὰς καὶ διδα-
σκάλους τῶν Γυμνασίων, Λυκείων καὶ λαϊκῶν Σχολείων.

Εἰς χρῆσιν δὲ τοῦ κοινοῦ θέλουν εἶναι εἰς ῥητὰς ἡμέρας
μόνον ἠνεωγμένα.

Ἀρθρ. 19.

Περὶ τοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῆς τάξεως τῶν ἐπιστημο-
νικῶν καὶ τεχνολογικῶν τούτων συλλογῶν θέλουν συντα-
χθῇ ὁδηγία καὶ καθυποβληθῇ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Α.
Μεγαλειότητος.

ΤΜΗΜΑ Β΄.

Περὶ ἐφορείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ Ἐφορῶν.

Ἀρθρ. 20.

Πρὸς ἐπιθεώρησιν καὶ διατήρησιν τῶν ἐπιστημονικῶν
καὶ τεχνολογικῶν συλλογῶν θέλουν διορισθῇ παρὰ τοῦ Βα-
σιλέως Ἐφοροί, ἐκλεγόμενοι κυρίως:

α. Διὰ μὲν τὰ κεντρικὰ καταστήματα, μετὰ τῶν
μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὠραίων τε-
χνῶν, τῶν τοῦ Πανδιδακτηρίου, τῶν καθηγητῶν τῶν Γυ-
μνασίων ἢ τῶν ἐξῶν τεχνιτῶν.

β. Διὰ τὰ κατὰ Νομόν, Ἐπαρχίαν καὶ Δήμον κατα-
στήματα, μετὰ τῶν καθηγητῶν τῶν Γυμνασίων ἢ τῶν
διδασκάλων τῶν Λυκείων καὶ δημοτικῶν Σχολείων.

Ἀρθρ. 21.

Οἱ ἔφοροι γενικῶς ἂν λαμβάνουν μισθόν. Διατυλάττε-
ται δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα, χρεῖας καὶ ὕψους,
ἵνα τοῖς χορηγῇ ἢ μισθὸν ἢ ἐπιμίσθιν. Ἡ χορηγία αὕτη
θέλει λαμβάνεσθαι τότε ἀπὸ τῆν προικοδότησιν τῶν κατα-
στημάτων τούτων κατὰ τὰ ἄρθρα 9, 11.

Ἀρθρ. 22.

Ἡ ὑπηρεσία καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἐφορῶν θέλουν κανο-
νισθῇ καὶ διαταχθῇ δι' ἰδιαιτέρων ὁδηγιῶν καθυποβλητέων
εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Βασιλέως.

Περὶ τῶν ἡδὲ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τὴν στερεάν καὶ
τὰς νήσους διωρισμένων ἐφορῶν ἰσχύουσιν προσωρινῶς αἱ
περὶ αὐτῶν ὑπάρχοντες διατάξεις.

Ἀρθρ. 23.

Ὡς πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ τεχνολογικὸν μέρος,
ὑπόκεινται ὅλοι οἱ ἔφοροι εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, ἀναφέ-
ρονται πρὸς αὐτόν, καὶ λαμβάνουν παρ' αὐτοῦ προσαλλήσεις
καὶ ὁδηγίας.

Ἀρθρ. 24.

Ἄνευ ἀδείας οὐδεὶς ἔφορος μακρύνεται τῆς θέσεώς του.
Πρὸς περιθεῖας ἐπιθεωρητικὰς δίδει τὰς ἀναγκαίας
ἀδείας ὁ Γενικὸς Ἐφορος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν,
ἐκταχέμερον μὲν ἀδειαν λαμβάνει ὁ ἔφορος ἀπὸ τῶν Γενικῶν
Ἐφορῶν, ἐξ δ' ἐβδόμαδων ἀπὸ τῆν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, πλειοτέρου δὲ καιροῦ,
ἀπὸ τῶν Βασιλέων.

Ἀρθρ. 25.

Δίδων τὴν ἀδειαν, ἢ ὁ Γενικὸς Ἐφορος, ἢ ὁ Ὑπουργός,

vator eingesendet und diese im Archive des Staatsministeriums
des Kirchen- und Schulwesens niedergelegt werden.

Art. 17.

Was jedes Jahr zu diesen Sammlungen neu hinzukommt muss
fortsetzungsweise in den im vorigen Artikel genannten Inventuren
nachgetragen und durch vidimirte Abschriften davon am Ende jedes
Jahres an den Generalconservator zur Hinterlegung im Ar-
chive des erwähnten Staatsministeriums übersendet werden.

Art. 18.

Die ununterbrochene wissenschaftliche und artistische Benutz-
ung solcher Sammlungen steht jedermann frei, vor allem jedoch
den Mitgliedern der Akademie der Wissenschaften und der bildenden
Künste, der Universität, der heiligen Synode, der verschie-
denen Seminarien, ferner den Professoren und Lehrern an Gymnasi-
en, hellenischen und anderen Schulen.

Für das übrige Publicum sollen bestimmte Wochentage fest
gesetzt werden.

Art. 19.

Ueber die Einrichtung und Anordnung dieser wissenschaftlichen
und artistischen Sammlungen, so wie über deren Benutzung sollen
Instructionen entworfen, und zur Königl. Bestätigung vorgelegt
werden.

II. ABSCHNITT.

Von den Aufsichtsbehörden.

I. CAPITEL.

Von den Conservatoren.

Art. 20.

Zur Aufsicht und Bewahrung der wissenschaftlichen und ar-
tistischen Sammlungen des Staates sollen besondere, vom Königl.
zu ernennende Conservatoren angestellt und diese vorzugsweise
genommen werden:

1) für die Centralanstalten aus der Reihe der Mitglieder der
Akademie der Wissenschaften und der bildenden Künste der Uni-
versität, der Gymnasialprofessoren oder der ausgezeichnetsten
Künstler;

2) für die Kreis-Bezirks- und Gemeinde Sammlungen aus der
Reihe der Gymnasialprofessoren, oder der Lehrer der helleni-
schen oder Gemeindeschulen.

Art. 21.

Die Conservatoren erhalten in der Regel keinen Gehalt.

Die Staatsregierung behält sich jedoch vor, denselben, wo es
nöthig ist, auch einen Gehalt oder eine Gehaltszulage auszuwer-
fen. Diese sind sodann aus den nach Art. 9 bis 11 festgesetzten
Dotationen zu bestreiten.

Art. 22.

Der Geschäfts- und Wirkungskreis dieser Conservatoren wird
durch eine zur Königl. Bestätigung vorzulegende Instruction
mehr bestimmt und angeordnet.

Hinsichtlich der bisherigen Conservatoren für den Peloponnes,
das Festland und die Inseln bleibt es einstweilen bei den bishi-
rigen Bestimmungen.

Art. 23.

Sämmtliche Conservatoren stehen hinsichtlich des wissenschaft-
lichen und artistischen Theils direct unter dem Generalconservator.
Sie haben an ihn zu berichten und erhalten von ihm Aufträge
und Weisungen.

Art. 24.

Ohne erhaltenen Urlaub darf sich kein Conservator von seiner
Stelle entfernen.

Zum Zweck von Inspectionen kann der Generalconservator
den Auftrag oder den nöthigen Urlaub ertheilen.

Ausserdem bedarf der Conservator für eine achtstägige Ent-
fernung einen Urlaub vom Generalconservator, für sechs Wochen
von dem Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens und für
längere Zeit von dem Könige.

Art. 25.

Zu gleicher Zeit mit dem zu ertheilenden Urlaub wird nach

ἢ ὁ Βασιλεὺς, κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου, θέλει διορίζει ἐν ταύτῃ, δι' ἐξόδων τοῦ ἀπεργουμένου, ἄλλον εἰς τὸν τόπον 'του.

Ἄρθρ. 26.

Οἱ ἔφοροι ἔχουν τὸ δικαίωμα 'να ἀποστίνωνται κατ' ἐθέλειαν πρὸς τοὺς Νομάρχας, Επαρχοὺς καὶ Δημάρχους, οἵτινες θέλουν ἐνεργεῖ ἀνεὺ ἀναβολῆς τὰς προσκλήσεις 'των, ἢ, ὑπάρχοντος ἐμποδίου τινὸς πρὸς ἐκτέλεσιν, θέλουν ἀναφερεσθαι πρὸς τοὺς ἀμέσως ἀνωτέρους 'των, εἰδοποιούντες περὶ τούτου καὶ τοὺς ἐφόρους.

Ἄρθρ. 27.

Οἱ ἔφοροι, πρὶν ἀναλάβωσι τὰ χρέη 'των, θέλουν ὀρκιζεσθαι ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τὸν ἀκόλουθον ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας:

« Ὁμῶς πίστιν εἰς τὸν Βασιλεῖα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰ διατάγματα καὶ τὰς ὁδηγίας τὰς ἀναγομένας εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς συλλογὰς καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ ἁκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν καθηκόντων τῆς ὑπηρεσίας μου ».

Περὶ τοῦ ὅρκου θέλει συντάττεσθαι ἐκάστοτε πρωτόκολλον καὶ παρακατατίθεσθαι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρ. 28.

Ὁ μισθὸς ἡ τὸ ἐπιμίσθιον θέλει πληρώνεσθαι εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς ἀπὸ τῆν εἰς τὰ ἄρθρα 10 καὶ 11 ῥηθεῖσαν προικοδοτήσιν.

Ἡ χορηγία αὐτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ὀρκωδοσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περὶ ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἐπιτροπῶν.

Ἄρθρ. 29.

Εἰς ἕκαστον Δῆμον θέλει συστήθῃ μία ἐπιτροπὴ, εἰς τὴν πρωτεύουσαι ἐκάστης Ἐπαρχίας μία ἑπαρχιακὴ, εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκάστου Νομοῦ μία νομαρχιακὴ, καὶ δια τὰς κεντρικὰς συλλογὰς μία κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἄρθρ. 30.

Αἱ εἰς τὸν περὶ δημοδιδασκαλίας νόμον ἀναφερόμεναι ἐπιτόπιοι, ἑπαρχιακαὶ καὶ νομαρχιακαὶ Ἐπιτροπαὶ θέλουν ἀναλάβεαι καὶ τὰ καθηκόντα τῶν εἰς τὸ προλαβόν ἄρθρον διοριζομένων ἐπιτοπῶν, ἑπαρχιακῶν καὶ νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἐφαρμόζονται ἄρα καὶ εἰς αὐτὰς οἱ ὅροι τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου ἀρθρ. 34-36, 38-40, 45-49.

Ἄρθρ. 31.

Εἰς μὲν τὰς ἐπιτοπίους Ἐπιτροπὰς ἕκαστος τῶν κατὰ Δῆμον ἐφόρων, εἰς δὲ τὰς ἑπαρχιακὰς ἕκαστος τῶν κατ' Ἐπαρχίαν, καὶ εἰς τὰς νομαρχιακὰς ἕκαστος τῶν κατὰ Νομόν, εἰς ὅλας δὲ ἐν γένει τὰς Ἐπιτροπὰς ὁ Γενικὸς Ἐφόρος, ἔχει ἐλευθέραν τὴν εἵσοδον.

Ἄρθρ. 32.

Ἐπίσης ἔχει τὴν εἵσοδον ἐλευθέραν εἰς ἐκάστην τούτων τῶν ἐπιτοπιῶν, ἑπαρχιακῶν καὶ νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν ὁ Διευθυντὴς τοῦ κατὰ τόπον Γυμνασίου, Λυκείου καὶ δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἄρθρ. 33.

Ὅ-αν εἰς μίαν τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων ᾗγε εἷς τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 31 καὶ 32 καθηγητῶν, διδασκάλων, ἐφόρων, ἢ καὶ ὁ Γενικὸς Ἐφόρος παρῶν, ἔχει τὸ αὐτὸ δικαίωμα ψήφου μὲ ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 34.

Ἡ κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ συγκρίται ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφόρον ὡς Πρόεδρον, ἀπὸ τοὺς ἐφόρους τῶν κεντρικῶν συλλογῶν, ἀπὸ δύο μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀπὸ δύο μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἀπὸ δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἀπὸ δύο ἄλλους ἐπιστήμονας, εὐρισκομένους εἰς τὴν καθέδραν τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

Verschiedenheit, der im vorigen Artikel angegebenen Fälle der Generalconservator oder das genannte Staatsministerium oder der König selbst für die Zeit der Abwesenheit des Conservators und auf dessen Kosten einen Stellvertreter bestimmen.

Art. 26.

Die Conservatoren sind berechtigt, sich an den Nomarchen Eparchen und Bürgermeister direct zu wenden. Diese haben solchen Aufforderungen auf der Stelle zu entsprechen, oder über die etwa entgegenstehenden Gründe an die Oberen zu berichten und davon die auffordernden Conservatoren in Kenntniss zu setzen.

Art. 27.

Vor dem Antritte ihres Amtes haben die Conservatoren in die Hände des Generalconservators folgenden Diensteid zu schwören:

»Ich schwöre Treue dem König, Gehorsam den Gesetzen und den auf die wissenschaftlichen und artistischen Sammlungen und das Antiquitätenwesen Bezug habenden Verordnungen und Instructionen, so wie pünktliche Erfüllung aller mit meinen Amte übernommenen Pflichten».

Ueber den geleisteten Eid soll ein Protokoll aufgesetzt, und im Archive des Staatsministeriums des Kirchen und Schulwesens hinterlegt werden.

Art. 28.

Der Gehalt oder die Gehaltszulage ist regelmässig am Ende eines jeden Monates aus den in Art. 10 und 11 erwähnten Dotationen auszubesahlen.

Deren Bezug beginnt mit dem Tage der Eidesleistung.

II. CAPITEL.

Von den wissenschaftlichen und artistischen Commissionen.

Art. 29.

Es soll in jeder Gemeinde eine Localcommission, am Sitze eines jeden Eparchen eine Bezirks- und am Sitze des Nomarchen eine Kreiscommission, so wie für die im Art. 1 erwähnten Centralsammlungen eine Centralcommission gebildet werden.

Art. 30.

Die im Schulgesetze erwähnten Local-, Bezirks- und Kreisschulinspectionen sind mit den Functionen der im vorigen Artikel festgesetzten Local-, Bezirks- und Kreiscommissionen beauftragt.

Daher gelten von diesen Commissionen die Bestimmungen des Schulgesetzes Art. 34 -- 36. 38 -- 40 und 45 -- 49.

Art. 31.

Zu den Localcommissionen hat jeder Conservator in der Gemeinde, zu den Bezirks- und Kreiscommissionen aber die Conservatoren an den Bezirks- und Kreisinstanzen, und zu sämtlichen Commissionen im Reiche der Generalconservator Zutritt.

Art. 32.

Desgleichen hat zu jeder dieser Local-, Bezirks- und Kreiscommissionen Zutritt, der Vorstand des Gymnasiums, der hellenischen und der Volksschule des Ortes, wo die Commission ihren Sitz hat.

Art. 33.

Ist einer der in Art. 31 und 32 erwähnten Professoren oder Lehrer, oder Conservatoren, oder der Generalconservator selbst zugegen, so haben sie gleiche Stimme mit den übrigen Mitgliedern der Commission.

Art. 34.

Die Centralcommission besteht aus dem Generalconservator als Präsident, aus dem Conservator der Centralsammlungen, dann aus zwei Mitgliedern der Akademie der Wissenschaften, aus zwei Mitgliedern der Akademie der bildenden Künste, aus zwei Professoren der Universität, und aus noch zwei anderen wissenschaftlich gebildeten Männern am Sitze dieser Centralcommission.

Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τούτων ἐναπόκειται εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας, ἀκούσασαν καὶ τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Ἄρθρ. 35.

Ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 34) γίνεται πάντοτε διὰ μονοετίαν.

Τὰ αὐτὰ μέλη δύνανται νὰ διορισθῶσι καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Ἄρθρ. 36.

Ὁ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ᾖ μέλος μιᾶς κεντρικῆς καὶ μιᾶς ἄλλης Ἐπιτροπῆς· ἀλλ' εἴαν παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὴν δύο τοιαῦται θέσεις, θέλει ἐκλέξει μετὰ τῶν δύο. Τῷ ἀφαιρούντῃ ἀμφότεραι αἱ θέσεις, ἀν' δὲν κηρύξῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ εἰκοσιτέσσαρος ὥρας ἀφ' οὗ πρὸς κληθῇ περὶ τούτου.

Ἄρθρ. 37.

Οὐδὲν μέλος τοιαύτης Ἐπιτροπῆς δύναται ν' ἀπαιτήσῃ μισθόν.

Ἄρθρ. 38.

Ἐκάστη κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἑνᾶ Ἀντιπροέδρον καὶ ἑνᾶ Γραμματέα.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Προέδρου ἐπείχει τὸν τόπον αὐτοῦ ὁ Ἀντιπρόεδρος.

Ὁ Γραμματεὺς συντάττει τὰ ἔγγραφα καὶ διατηρεῖ τὰ πρωτόκολλα μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχείων.

Ἄρθρ. 39.

Αἱ Ἐπιτροπαὶ αὐτὰι συνέρχονται ἀπ᾿ τοῦ μηνός. Εἰς κατεπειγουσας περιπτώσεις δύναται νὰ συνέλθωσι καὶ ἐκτάκτως ἢ κατ' αἵτησιν ἐνὸς μέλους, ἢ ἐνὸς ἐφόρου, ἢ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, ἢ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου ἐξ ἐπαγγέλματος.

Ἄρθρ. 40.

Διὰ νὰ ἔχῃ τὸ κῶρος μία ἀπόφασις, ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τοῦλάχιστον τριῶν μελῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Προέδρου.

Εἰς τὰς διαφιλονεικίσεις ἀποφασίζει ἡ πλειοψηφία, εἰς δὲ περιπτώσιν ἰσότητος, ἡ ψήφος τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρ. 41.

Ἐκάστης συνεδριάσεως θέλει συντάττεσθαι πρωτόκολλον, περιέχον ἐν συντόμῳ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς καὶ τὴν ἀπόφασιν.

Τὰ πρωτόκολλα θέλουν ὑπογράφεσθαι ὑπ' ὅλων τῶν παρόντων μελῶν, αἱ δὲ ἀναφοραὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως.

Ἄρθρ. 42.

Πρὶν ἀναλάβωσι τὰ γρῆν' ὧν, θέλουν ὁμῶς τὰ μέλη ἐκάστης κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τὸν ἐξῆς ὅρκον τῆς ὑπερεσίας:

«Ὁμῶς πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ὡς ἐκ τῆς ὑπερεσίας μου ἐπιβαλλομένων μοι χρεῶν».

Τὸν ὅρκον τούτων θέλουν ὁμῶς ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Περὶ τῆς ὁρκωμοσίας θέλει συντάττεσθαι πρωτόκολλον, θέλει κατατιθεσθαι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Συμφώνως μὲ τὸ ἄρθρον 30, θέλουν συμμορφωθῆ αἱ κατὰ Δήμους, Ἐπαρχίας καὶ Νομοὺς Ἐπιτροπαὶ μὲ τὰ ὀριζόμενα εἰς τὸ ἄρθρ. 49 τοῦ περὶ δημοδιδασκαλίας νόμου.

Ἄρθρ. 43.

Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων ἐφορεύει τὴν ἀμέσως εἰς αὐτὴν ὑποκειμένην δημοτικὴν, ἐπαρχιακὴν, νομαρχιακὴν ἢ κεντρικὴν συλλογὴν.

Ἄρθρ. 44.

Ἰδιαίτερα καθήκοντα ἐκάστης δημοτικῆς, ἐπαρχιακῆς

Die Ernennung dieser Individuen steht dem Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens zu, dasselbe wird jedoch vorher den Generalconservator vernehmen.

Art. 35.

Die Ernennung der Mitglieder einer im Art. 34 erwähnten Centralcommission geschieht immer nur auf ein Jahr.

Dieselben Mitglieder können aber auch für das folgende Jahr wieder ernannt werden.

Art. 36.

Dasselbe Individuum kann nicht zu gleicher Zeit Mitglied einer Central und einer anderen Commission seyn.

Dal er hat derselbe zwischen beiden zu wählen, wenn ihm 2 solche Stellen übertragen worden sind. Und es sollen ihm alle diese Stellen entzogen werden, wenn es sich nicht binnen 24 Stunden nach geschehener Aufforderung über die getroffene Wahl erklärt.

Art. 37.

Kein Mitglied einer solchen Commission hat Anspruch auf einen Gehalt.

Art. 38.

Jede Centralcommission ist berechtigt, sich aus ihrer eignen Mitte einen Vicepräsidenten und einen Secretär zu wählen.

Der Vicepräsident hat den Vorstand im Verhinderungsfalle zu vertreten.

Der Secretär soll alle Schreibereien besorgen, und die Protocolle nebst den übrigen Urkunden bewahren.

Art. 39.

Diese Commissionen haben sich jeden Monat einmal zu versammeln.

Sie können jedoch in dringenden Fällen noch öfter versammelt werden, entweder auf Begehren eines Mitgliedes, oder eines Conservators, oder des Generalconservators, oder vom Vorstande von Amtswegen.

Art. 40.

Zur Gültigkeit eines Beschlusses gehört die Anwesenheit von wenigstens drei Mitgliedern, den Vorstand mit eingerechnet.

Bei Berathungen entscheidet die Mehrheit der Stimmen. Bei Stimmengleichheit hat der Vorstand eine entscheidende Stimme.

Art. 41.

Ueber alle Berathungen ist ein Protocoll abzufassen, und darin der Inhalt der Verhandlungen nebst den gefassten Beschlüssen kurz anzugeben.

Die Protocolle sollen von allen anwesenden Mitgliedern, die Berichte aber nur von dem Vorstande und Secretär allein unterzeichnet werden.

Art. 42.

Vor dem Eintritte in ihr Amt haben die neuernannten Mitglieder einer Centralcommission folgenden Diensteid zu schwören:

»Ich schwöre Treue dem Könige, Gehorsam den Gesetzen und »pünktliche Erfüllung aller mit der mir anvertrauten Stelle »benannten Pflichten«.

Dieser Eid ist in die Hände des Generalconservators abzulegen.

Ueber die geschehene Eidesleistung ist ein Protocoll abzufassen und dieses im Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens zu hinterlegen.

Hinsichtlich der Eidesleistung der Local-, Bezirks- und Kreiscommissionen bleibt es nach Art. 30, bei den Bestimmungen des Volksschulgesetzes Art. 49.

Art. 43.

Eine jede dieser Commissionen hat die Aufsicht über die ihr zunächst untergeordneten Gemeinde-Bezirks-, Kreis-, oder Central-sammlungen.

Art. 44.

Insbesondere liegt es einer jeden Gemeinde-, Bezirks- und Kreis-

καὶ νομαρχικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐντὸς τοῦ δήμου, τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ νομοῦ τῆς, εἶνε:

1. 'Να φροντίζῃ περὶ ἀγορᾶς καὶ πωλῆσεως ἢ ἄλλων ἐπιπληρώσεων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὰ ἄρθρα 12-15.

2. 'Να ἐπιτηδῇ τοὺς κατὰ τὰ ἄρθρα 16 καὶ 17 συντακτικούς καταλόγους.

3. 'Να ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς ἀνευρέσεως καὶ διατηρήσεως ἀρχαιοτήτων καὶ λαπῶν ἀντικειμένων τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

4. 'Να φροντίζῃ περὶ τῶν ἀναγκαίων πόρων πρὸς προκείμενον ἢ συμπλήρωσιν τοῦ προκείμενου τῶν δημοτικῶν, ἐπαρχιακῶν ἢ νομαρχικῶν συλλογῶν, πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐφόρων αὐτῶν (ἄρθρ. 9 καὶ 11).

5. 'Να συμπράττῃ εἰς τὴν ἀνάγειν καὶ διατήρησιν τῶν ἀναγκαιῶν κτιρίων.

Ἀρθρ. 45.

Αἱ ἐπαρχικαὶ, νομαρχικαὶ καὶ αἱ κεντρικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἔχουν ἐκτὸς τοῦτο τὸ δικαίωμα καὶ τὸ χρέος 'να ἐφορεύουν ὅλους τοὺς κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν, ἢ τὸν Νομόν, τῶν, ἢ καθ' ὅλην τὴν Ἐπικρατείαν ἐφόρους καὶ Ἐπιτροπὰς.

Ἀρθρ. 46.

Περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων θελοῦν συνταχθῇ ὁδηγία παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τὴν Γραμματείας καὶ καθυπόκληθῇ εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Βασιλέως.

Ἀρθρ. 47.

Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὑπηρεσίας τῶν, ἰδίως δὲ περὶ τῶν παρατηρουμένων ἄλλων ψευδῶν ἢ τῶν ἀπαιτουμένων βελτιώσεων θελεῖ γίνεσθαι ἔκθεσις ἀπὸ μὲν τὰς ἐπιτροπῶν, τὰ ἐπαρχιακὰ καὶ τὰς νομαρχικὰς Ἐπιτροπὰς εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, ἀπὸ δὲ τὰς κεντρικὰς Ἐπιτροπὰς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τὴν Γραμματείας.

Αἱ τούτῳται ἐκθέσεις θελοῦν γίνεσθαι τοῦλάχιστον ἅπασι τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἂν ἰδιαίτερα περιπτώσεις ὅν ἀπαιτήσιν 'να γίνωνται τοιαῦτα καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.
Περὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Ἀρθρ. 48.

Ὁ Γενικὸς Ἐφόρος, ὑποκείμενος εἰς τὰς ὁδηγίας καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τὴν Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, ἐφορεύει ὅλας τὰς κατὰ τὸ Κράτος, τοὺς Νομούς, τὰς Ἐπαρχίας καὶ τοὺς Δήμους, ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς συλλογὰς καὶ τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν ἐφόρους. Ἰδίως ἀνατίθεται εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ἢ διευθύνει καὶ ἐπιτηδεύει τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους, καὶ ἔνευ τῆς συγκαταθέσεώς τοῦ οὐδὲ διατάσσεται οὐδ' ἐνεργεῖται τίποτε ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας, εἴτε παρ' ἑνὸς τῶν ἐφόρων εἴτε παρὰ μίαν τῶν εἰς τὰ ἄρθρα 29 καὶ 43 ῥηθειῶν Ἐπιτροπῶν, εἴτε παρ' ὑπείας δὴποτε ἀλλῆς διοικητικῆς Αρχῆς, ὡς τοῦτο ὀρίζεται κατωτέρω εἰς τὸ 65 ἄρθρον.

Ἀρθρ. 49.

Καθήκοντα ἰδιαίτερα αὐτοῦ εἶνε τὰ ἀκ' αὐθιχα:

1. Τούλάχιστον ἅπασι τοῦ ἐνιαυτοῦ 'να περιεργασθῇ διὰ 'να ἐπιθεωρῇ τὰς εἰς τὸ προλαβόν ἄρθρον ῥηθείας συλλογὰς, καὶ ὅλας τοῦ Κράτους τὰς ἀρχαιοτάτας.

2. Ἐχει δυνάμει ἐπανορθωτικὴν ἐπὶ τῶν ἐφόρων, κατὰ τὰ ὀριζόμενα εἰς τὰ ἄρθρα 50 καὶ 51.

3. Εφορεύει τοὺς ἐφόρους καὶ τὰς διαφόρους Ἐπιτροπὰς, κατὰ τὰ ἄρθρα 23, 24 καὶ 31.

4. Φροντίζει περὶ ἀγορᾶς τῶν ἀντικειμένων τῶν πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν κεντρικῶν συλλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 12 στοιχ. δ'.

commission ob, im Umfange ihrer Gemeinde, ihres Bezirks, oder Kreises:

1) für den Ankauf und Verkauf, oder für sonstige Veräußerungen von wissenschaftlichen und artistischen Gegenständen, nach Art. 12-bis 15 Sorge zu tragen;

2) die nach Art. 16 und 17 zu verfertigenden Inventarien zu überwachen;

3) für die Herbeischaffung der zur Unterhaltung der Gemeinde-, Bezirks-, Kreis- und Staatssammlungen und ihrer Conservatoren nöthigen Dotationen, oder Dotationszuschüsse (Art. 9-11 und 21) Sorge zu tragen;

4) für die Herstellung und Unterhaltung der nöthigen Gebäude mitzuwirken.

Art. 45.

Die Bezirks-, Kreis- und Centralcommissionen sind ausserdem berechtigt und verpflichtet, die Oberaufsicht über sämtliche Conservatoren und Commissionen ihres Bezirkes, Kreises, oder des ganzen Reiches zu führen.

Art. 46.

Ueber die Amtsverrichtungen dieser Commissionen und deren Wirksamkeit, sollen vom Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens Instructionen entworfen und zur königlichen Genehmigung vorgelegt werden.

Art. 47.

Ueber das Resultat ihrer Amtsthatigkeit, insbesondere auch über die wahrgenommenen Gebrechen oder nothwendigen Verbesserungen, soll berichtet erstattet werden, von den Local-, Bezirks- und Kreiscommissionen an den Generalconservator, von der Centralcommission aber an das Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens.

Diese Berichterstattung soll jedes Jahr wenigstens einmal statt haben, wenn keine specielle Veranlassung vorhanden ist, dieses im Laufe des Jahrs öfter zu thun.

DIUITES CAPITEL.
Von dem General-Conservator.

Art. 48.

Der Generalconservator steht unter der Leitung und Aufsicht des Staatsministeriums des Kirchen- und Schulwesens an der Spitze aller wissenschaftlichen und artistischen Sammlungen des Staates, der Kreise, Bezirke, und Gemeinden, und der denselben vorgesetzten Conservatoren.

Insbesondere ist dessen Sorgfalt und Leitung das ganze Alterthumswesen des Reichs anvertraut, und ohne dessen Zustimmung kann weder von einem Conservator, noch von einer der im Art. 29 und 43 genannten Commissionen, noch von einer andern Verwaltungsstelle etwas im Bereiche des Alterthumswesens angeordnet oder vorgenommen werden, nach den näheren Bestimmungen der Art. 65 ff.

Art. 49.

Derselbe hat namentlich:

1) Zum Zweck der Oberaufsicht über die im vorigen Artikel genannten Sammlungen sowie über das gesammte Antiquitätenwesen des Reiches jedes Jahr wenigstens einmal eine Inspectionreise zu machen;

2) die Disciplinargewalt über die Conservatoren, nach den näheren Bestimmungen des Art. 50 und 51;

3) die Oberaufsicht über die Conservatoren und die verschiedenen Commissionen, nach den Bestimmungen des Art. 23, 24 und 31 f.;

4) den Ankauf oder für wissenschaftliche und artistische Collectionen bestimmten Gegenstände, nach Vorschrift des Art. 12 N.º 4 und Art. 13;

5. Παρτηρήσεις: ο ἴδιος κατὰ τὸ ἄρθρον 47 ἢ πληρο-
φορηθεὶς παρ' ἄλλων ἐλλείψεις, ἢ νομίζων βελτιώσεις ἢ
ὁποίας δὴποτε ἄλλας διατάξεις ἀναγκαίας, θέλει ἐνεργεῖν
ἰδίως τὰ δέοντα ἢ ἀναφέρεισθαι πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλη-
σιαστικῶν κτλ. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρθρ. 50.

Αἱ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου εἰς τοὺς ἐφόρους ἐπιβαλ-
λόμεναι ποιναὶ εἰναι:

α. Ἐπιπλήξεις.

β. Πρός μισθον 1-20 Δραχμῶν.

Ἀρθρ. 51.

Περὶ ἐκάστης ἐπανορθωτικῆς ποινῆς θέλει συντάττεσθαι
πρᾶξις ἔγγραφος, ὑπογεγραμμένη παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου.

Τῶν ἐπανορθωτικῶν ποινῶν δὲν γίνεται ἐκκλήσις, θέ-
λουν ἡμῶς ἀναγγελλεσθαι ἀνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν
Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρθρ. 52.

Δι' ὅσας τῶν σημαντικωτέρων ὑποθέσεων τῶν ἀναγο-
μένων εἰς τὰ καθήκοντά του, ὁ Γενικός Ἐφορὸς δὲν δύ-
ναται νὰ ἐνεργήσῃ μόνος, του, θεωρεῖται ὡς ὑπάλληλος
τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπι-
κρατείας.

Ἐπομένως δὲν θέλει ἀναφέρεισθαι πρὸς τὴν Γραμματεῖαν
ταύτην, ἀλλὰ θέλει καθυποβάλλει τὰ σχέδια τῶν ἀποφά-
σεων ἢ τῶν ἀναφορῶν αὐτῆς.

Ἀρθρ. 53.

Ὁ Γενικός Ἐφορὸς ἔχει βαθμὶν, μισθὸν καὶ στολὴν
ὑπουργικῶν Συμβούλων.

Ἐκτός τούτου ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαίτῃ καὶ τὰ ἀγώγια
καὶ λοιπὰ μετακομίσεως ἐξ ὅρα, γινόμενα καὶ αὐτὰς πε-
ριδείας του.

Ἀρθρ. 54.

Πρὶν ἀναλάβῃ τὰ χρεῖα του, θέλει δοῦν ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας
τὸν εἰς τὸ ἄρθρον 27 προδιαγραφέντα ὅρον τῆς ὑπηρεσίας.

Περὶ τῆς ἐκτιμῆς συντάττεται πρωτόκολλον, κατατι-
θέμενον εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς αὐτῆς Γραμματείας.

Ἀρθρ. 55.

Ὁ μισθὸς του ἄρχειται, ἀν' ὅσον ὁρίσῃ ἄλλως πῶς εἰς
τὸ διάταγμα τοῦ διορισμοῦ του, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὁρ-
κοδοσίας του. Θέλει πληρώνεσθαι τακτικῶς εἰς τὸ τέλος
ἐκάστου μηνός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ τῆς ὑπεράτης ἐπιτηδεύσεως τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀρθρ. 56.

Ἡ γενικὴ ἐπιτήρησις ἐφ' ὅλων τῶν εἰς τὸ 29 ἄρθρον
ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν, ἐφ' ὅλων τῶν ἐφορῶν, ἐπὶ τῶν
κατὰ τὴν Ἐπικρατείαν τοῦ Κράτους, τοὺς Νομούς, τὰς
Ἐπαρχίας καὶ τοὺς Δήμους ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν
συλλογῶν, ὡς καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐναπόκειται
καὶ εἰς τὸν κατὰ τὸν ἔπαρχον καὶ Νομάρχην καὶ εἰς τὴν
ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κτλ. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρθρ. 57.

Οἱ ἔπαρχοι καὶ Νομάρχαι χρεωστοῦν ἀπὸ καθήκοντος εἰς
καθὼν νὰ ἐπιθεωρῶσι τὰς ἐπαρχιακὰς καὶ νομαρχιακὰς
συλλογὰς καὶ Ἐπιτροπὰς, καὶ ν' ἀναφέρωνται περὶ τῆς
καταστάσεως αὐτῶν οἱ μὲν ἔπαρχοι εἰς τοὺς Νομάρχας,
αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμμα-
τεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρθρ. 58.

Ἡ ῥηθεῖσα Γραμματεία ἔχει τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν
τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνολογικῶν καταστημάτων, καὶ
τῶν ἀρχαιοτήτων ὅλου τοῦ Κράτους. Ἰδίως ἀπόκειται εἰς
αὐτήν:

α. Νὰ δέχεται ὑπ' ὅψιν τὰς εἰς τὰ ἄρθρα 23 καὶ 47
ῥηθείσας ἐκθέσεις, καὶ νὰ διατάττῃ τὰ δέοντα.

β. Νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἐφόρους ἐπανορθωτικὰς
ποινὰς.

5) bei selbst wahrgenommenen, oder nach Art. 47, oder auf
sonstige Weise in Erfahrung gebrachten Gebrechen, oder bei noth-
wendigen Verbesserungen, oder anderen anpassenden Anordnun-
gen das Geeignete selbst zu verfügen, oder bei dem Staatsministe-
rium des Kirchen und Schulwesens in Antrag zu bringen.

Art. 50.

Die von dem Generalconservator gegen die Conservatoren zu
verhängenden Disciplinarstrafen sind:

1) Verweis;

2) Geldbusse von einer bis zu zwanzig Drachmen.

Art. 51.

Ueber jede Disciplinarstrafe ist immer eine schriftliche Urkun-
de abzufassen, und vom Generalconservator zu unterzeichnen.

Von der Disciplinarverfügung findet keine Berufung statt, wohl
aber soll alsbald davon Anzeige beim Staatsministerium des Kir-
chen und Schulwesens gemacht werden.

Art. 52.

Für die wichtigeren Gegenstände seines Geschäftskreises, wel-
che der Generalconservator nicht selbst erledigen kann, ist der-
selbe dem Staatsministerium des Kirchen und Schulwesens in der
Art beigegeben, dass er in solchen Fällen als Referent zu betrach-
ten ist.

Derselbe hat demnach keine Berichte an das genannte Ministe-
rium zu erstatten, sondern die Concepte zu den Ministerial-Ent-
schliessungen und Berichten gleich vorzulegen.

Art. 53.

Der Generalconservator hat den Rang, Gehalt und die Uniform
der Ministerialräthe.

Ausserdem ist derselbe auch noch berechtigt, den Einsatz für
Pferdegelder und sonstige Transportkosten bei seinem Inspectio-
nsreisen in Anspruch zu nehmen.

Art. 54.

Vor dem Antritte seines Amtes hat derselbe den im Art. 27 vor-
geschriebenen Eid in die Hände des Staatssecretäres des Kirchen
und Schulwesens abzulegen. Ueber die geleistete Eidesleistung
ist ein Protokoll abzufassen und im Archive des genannten Staats-
ministeriums zu hinterlegen.

Art. 55.

Der Gehalt beginnt, wenn im Anstellungsdecret nicht anderes
verfügt worden ist, mit dem Tage der Leistung des Amtes. Er
soll in monatlichen Raten regelmässig am Ende eines jeden Mo-
nats ausbezahlt werden.

VIERTES CAPITEL.

Von der Aufsicht der Staatsregierung.

Art. 56.

Eine Oberaufsicht über sämtliche im Art. 29 erwähnte Com-
missionen, über die Conservatoren, die wissenschaftlichen und
artistischen Sammlungen des Staates, der Kreise, Bezirke und
Gemeinden, und das gesammte Anquitätenwesen insbesondere
steht auch den zuständigen Eparchen und Nomarchen, so wie
dem Staatsministerium des Kirchen und Schulwesens zu.

Art. 57.

Die Eparchen und Nomarchen sollen von Zeit zu Zeit derglei-
chen Sammlungen und Commissionen ihres Bezirkes oder Krei-
ses inspiciere, und über den Befund die Eparchen an die Nomar-
chen, und diese an das Staatsministerium des Kirchen und Schul-
wesens Bericht erstatten.

Art. 58.

Das genannte Staatsministerium hat die oberste Leitung der
wissenschaftlichen und artistischen Anstalten, so wie des Anti-
quitätenwesens, im Umfange des ganzen Reiches.

Dasselbe ist insbesondere berechtigt:

1) von den in Art. 23 und 47 erwähnten Berichten Einsicht zu
nehmen, und das Geeignete darüber zu verfügen;

2) Disciplinarstrafen gegen die Conservatoren zu verfügen.

Άρθρ. 59.

Αἱ ἀπὸ τὴν Γραμματεῖαν ταύτην ἐπιβλητέαι ἐπανορθω-
τικαὶ ποιναὶ εἶνε.

α. Ἐπιτιλήξεις·

β. Πρόστιμον 5-100 Δραχμῶν·

γ. Παύσις 8 ἡμερῶν ἕως 6 μηνῶν, ἀφαιρουμένου ἢ
μὴ τοῦ μισθοῦ.

Περὶ ἐκαστῆς ἐπανορθωτικῆς ποινῆς θέλει συντάττεσθαι
πράξις ὑπογραφομένη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
κτλ. Γραμματέως τῆς Ἱεραρχείας.

Άρθρ. 60.

Ἡ ἐπανορθωτικὴ δύναμις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
κτλ. Γραμματείας ἰσχύει, εἴτε ἐπιβάλοι ποινὴν ἐπανορθω-
τικὴν ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς, εἴτε μὴ. Εἰς τὴν πρώτην περι-
πτώσιν ἡ Γραμματεία δύναται 'να ἐπαυξήσῃ, 'να μετριά-
σῃ, ἢ 'να ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν, ἢ ἀφαιρέσῃ
τῆς ποινῆς ἀπὸ τὸν Γενικὸν Ἐφορὸν, 'να ἐπιβάλλῃ ἄλλην.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἰδίως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ δικαιομάτων ἰδιοκτησίας ἐπὶ ἀρχαιοτήτων.

Άρθρ. 61.

Ὅλαι αἱ ἐν τῇς Ἑλλάδος ἀρχαιοότητες, ὡς ἔργα τῶν
προγόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται ὡς κτῆμα ἐθνικὸν
ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει.

Άρθρ. 62.

Ὅλα τὰ ἐπὶ ἐθνικῆς γῆς, ἢ ὑπ' αὐτὴν, ἢ εἰς τὸν πυθμένα
τῆς θαλάσσης, εἰς ποταμούς καὶ δημοσίους ῥύακας, εἰς λί-
μνας ἢ βάλτους εὐρισκόμενα εἰσὶν ἢ ἄλλα ἀρχαιοτήτες
ἀντικείμενα, ὅποιοι δὴποτε ὀνόματος, εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ
Κράτους.

Άρθρ. 63.

Ἰδιοκτησία τῶν ἰδιωτῶν εἶνε:

α. Ὅλαι αἱ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς, ἢ εἰς κτῆσιν ἰδι-
ωτῶν εὐρισκόμεναι ἀρχαιοότητες·

β. Ὅλα τὰ ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γαιῶν ἢ ὑπ' αὐτάς εὐρι-
σκόμενα εἰσὶν ἢ ἄλλα ἀρχαιοότητες, κατὰ τοὺς ὅρους
τοῦ ἐπομένου ἄρθρου 64.

Άρθρ. 64.

Τῶν ἐπὶ ἰδιοκτητῶν γῆς, ἢ ὑπ' αὐτὴν, εἰς τοίχους, ὑπὸ
συντρίμματα, ἢ ὅπως δὴποτε ἄλλως κρυπτομένων, καὶ
μετὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ παρὼν νόμος ἐμβαίνει εἰς
ἐνέργειαν, ἀνακαλυφθεσμένων, εἴτε κατὰ τύχην, εἴτε δι'
ἐντελεχῆς ἀνασκαφῆς, ἀρχαιοτήτων, ἢ ἰδιοκτησία ἀνήκει
ἐξ ἡμισείας εἰς τὸ Κράτος, συμφωνῶς μὲ τὰ περὶ τούτου
ἰδίως ὁριζόμενα εἰς τὸ 80 ἄρθρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περὶ γνωστοποιήσεως τῶν ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιοτήτων.

Άρθρ. 65.

Ὁ ἀνακαλύπτων ἀρχαιοτήτας, εἴτε κατὰ τύχην, εἴτε
δι' ἀνασκαφῶν, εἴτε διὰ καταβολῆς θεμελίων, εἴτε διὰ κα-
θαιρέσεως οἰκιῶν, εἴτε δι' ὁδοποιίας, ἢ ὅπως δὴποτε ἄλ-
λως, ὑποχρεοῦται ἐπὶ ποινῇ 1-50 Δραχμῶν,

α. 'Νὰ δώσῃ εἰδήσιν, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν περὶ τοῦ
εὐρηματός του, εἰς ἕνα τῶν φόρων, ἢ εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφο-
ρὸν, ἢ εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἐπαρχιακὴν ἢ νομαρχιακὴν
ἐπιτροπὴν, ἢ εἰς τὸν Νομάρχην, ἢ Ἐπαρχον, ἢ εἰς τὴν
δημοτικὴν ἀρχήν·

β. 'Νὰ δεῖξῃ προσκλιθεὶς τὸ εὐρεθὲν εἰς ἕνα τῶν Ἐφόρων
ἢ εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορὸν, ἢ εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29
ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν, καὶ 'να ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ῥη-
θεντας 'να λάβουν ὁμοίωμα ἢ ἀντίτυπον, ἢ ἀπεικόνισμα ἢ
ἀντίγραφον αὐτῶν.

Άρθρ. 66.

Τὸ αὐτὸ εἰς τὸ ἄρθρον 65 ῥηθὲν χρέος τῆς γνωστοποιή-
σεως καὶ δεῖξεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ποι-
νῇ, ἔχουν:

α. Καὶ οἱ ἰδιοκτῆται ἰδιωτικῶν συλλογῶν ἢ καὶ μεμονω-
μένων ἀντικειμένων τῆς ἀρχαιότητος·

Art. 59.

Die von den erwähnten Staatsministerien zu verhängenden Dis-
ciplinarstrafen sind:

1) Verweis;

2) Geldbusse von einhundert bis fünfhundert Drachmen;

3) Suspension von acht Tagen bis zu 6 Monaten mit oder ohne
Gehaltsbeziehung.

Ueber jede Disciplinarverfügung soll eine Urkunde abgefasst,
und dieselbe von dem Staatssecretar des Kirchen- und Schulwesens
unterschrieben werden.

Art. 60.

Die Disciplinargewalt des genannten Staatsministeriums ist be-
gründet, einerlei, ob der Generalconservator schon disciplinirt hat
oder nicht.

Im ersten Falle kann das Ministerium die bereits verfügte Dis-
ciplinarstrafe verschärfen, mildern, oder ganz erlassen, oder auch
im Falle der Freisprechung eine Strafe verhängen.

III. ABSCHNITT.

Von dem Antiquitätenwesen insbesondere.

ERSTES CAPITEL.

Von den Eigenthumsrechten an Antiquitäten.

Art. 61.

Alle in Griechenland aufgefundenen Antiquitäten sind als von
den hellenischen Vorfahren herkommend, als gemeinsames Natio-
nalgut aller Hellenen zu betrachten.

Art. 62.

Alle auf Staatsländereien, über oder unter der Erde, oder auf dem
Meeresgrund, in Flüssen, öffentlichen Bächen, Seen oder Sümp-
fen befindlichen Ruinen oder Alterthümer, sie haben den Namen
wie sie wollen, sind Eigenthum des Staates.

Art. 63.

Privateigenthum des Besitzers sind:

1) alle in Privatsammlungen oder sonst in Privatbesitz befindli-
chen Alterthümer;

2) alle auf Privatgründen, über oder unter der Erde befindlichen
Ruinen, oder andere Alterthümer, vorbehaltlich der Bestimmung-
en des folgenden Art. 64.

Art. 64.

An den auf Privatgründen über oder unter der Erde, in Mauern,
unter Trümmern, oder auf sonstige Weise verborgenen, und seit
der Wirksamkeit gegenwärtigen Gesetzes erst aufgefundenen Al-
terthümer, einerlei ob dieselben zufällig, oder durch absichtliches
Nachgraben entdeckt worden sind, ist der Staat Eigenthümer zur
Hälfte nach den nehmern Bestimmungen des Art. 80.

ZWEITES CAPITEL.

Von der Anzeige der vorhandenen oder aufgefundenen Antiquitäten.

Art. 65.

Wer Antiquitäten durch Zufall, oder bei Ausgrabungen, beim
Legen von Fundamenten, beim Abreissen von Häusern, beim
Anlegen von Strassen, oder auf sonstige Weise findet; ist bei
Strafe einer Geldbusse von ein bis fünfzig Drachmen verbunden:

1) binnen drei Tagen seinen Fund einem Conservator, oder dem
Generalconservator oder der Local Bezirks- oder Kreiscommission,
oder d-m Nomarchen, Eparchen, oder der Localbehörde anzu-
zeigen;

2) die aufgefundenen Gegenstände auf Begehren einem Con-
servator, oder dem Generalconservator, oder einer der im Art.
29 erwähnten Commissionen zur Einsicht vorzulegen, und den-
selben zu gestatten, eine Copie, oder einen Abdruck davon neh-
men, oder eine Zeichnung, oder eine Abschrift davon machen zu
lassen.

Art. 66.

Die im Art. 65 erwähnte Verbindlichkeit zur Anzeige und zur
Vorlage zu dem dort angegebenen Zweck, und die bei der da-
selbst festgesetzten Strafe haben:

1) Die Besitzer von Privatsammlungen, so wie die Privatbesitzer
einzelner Antiquitäten;

6. Οἱ Πρόεδροι ἢ οἰκονόμοι συμμοριῶν ἢ ἄλλων δημοσίων καταστημάτων (μὴ ἐξαιρουμένων τῶν κληρικῶν) καὶ τῶν τοιαύτων συλλογῶν ἢ μεμονωμένως ἀρχαιοτήτων. Τοῖς δίδεται διορίξ δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμερᾶς τῆς κοινοποιήσεως τοῦ παρόντος νόμου πρὸς γνωστοποίησιν.

ἄρθρ. 67.

Ἄν εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἁρθρῶν 65 καὶ 66 εὑρίσκωνται ὁλόκληροι συλλογαί, ἢ ἂν αἱ ἀνευρεθῶσι ἢ ὑπάρχουσαι ἀρχαιοτήτες σύγκεινται ἀπὸ διάφορα ἀντικείμενα, θέλει συνοδύεσθαι ἢ γνωστοποιήσιν καὶ μὲ κατὰλογον ἀκριβῆ, περιγράφοντα ἕκαστον ἀντικείμενον καθαρῶς καὶ δικακεριμένως.

Ἐλλείποντος τοῦ καταλόγου τούτου, ἢ ὅντος ἀτελοῦς, ἐπιβάλλεται ἡ εἰς τὸ ἄρθρον 65 προσδιορισθεῖσα ποινὴ.

ἄρθρ. 68.

Τῶν κατὰ τὸ προλαβὸν ἁρθρὸν διδομένων καταλόγων θέλουν γίνεσθαι δύο ἀντίγραφα ἐπικυρωμένα παρὰ τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 65 στοιχ. ἀναφερομένων Ἀρχῶν.

Τὸ ἐν ἀντίγραφον θέλει διδῆσθαι εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἢ ἐπαρχικὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς τῆς ὁποίας τὸν Δῆμον ἢ τὴν Ἐπαρχίαν εὑρίσκεται ἡ ἀρχαιότης, τὸ δὲ πρωτότυπον, μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις στέλλομενον εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, θέλει ἐναποτιθεσθαι παρ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

ἄρθρ. 69.

Ὅσάνκις οἱ εἰς τὰ ἄρθρα 65 καὶ 66 ἀναφερόμενοι ἰδιοκτῆται θέλουν κατα μέρος ἢ γενικῶς 'να πωλήσουν τὰς ὁποίας ἔχουν ἀρχαιοτήτες, ἢ 'να τὰς μετακομίσουν ἀπὸ ἑνα Δήμου εἰς ἄλλον, ὑποχρεοῦνται ἐπὶ ποινῇ 1-50 Δραχμῶν 'να ἀναγγεῖλωσι τὴν ἐκποίησιν ἢ μεταθέσιν ταύτην εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 65 στοιχ. ἀναφερομένων Ἀρχῶν, καὶ 'να δώσουν εἰς αὐτὴν ἀκριβῆ κατὰλογον τῶν ἐκποιησέων ἢ μετακομισέων ἀντικειμένων.

Περὶ τούτου θέλει εἰδοποιεῖσθαι ἄνευ ἀναβολῆς ὁ Γενικὸς Ἐφόρος, στέλλομενον πρὸς αὐτὸν τοῦ πρωτοτύπου τοῦ καταλόγου τούτου μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις.

ἄρθρ. 70.

Χρεωσὺν δὲ καὶ οἱ νέοι οὗτοι ἰδιοκτῆται, ἐπὶ τῇ κατὰ τὸ προλαβὸν ἁρθρὸν ἐπιβαλλομένῃ ποινῇ 'να γνωστοποιήσιν κατὰ τὰ ἐκεῖ ῥηθέντα, ἐπισυνάπτοντες ἀκριβῆ κατὰλογον, καὶ τοῦτο ἐντός 8 ἡμερῶν ἀφ' ἧς ἀποκτήσῃ τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα.

ἄρθρ. 71.

Ἐν περιπτώσει διακρατήσεως ἢ δημοπρασίας, δικαστικῆς τε καὶ μὴ, ἀρχαιοτήτων, οἱ ὑπάλληλοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετίθη ἢ διακρατήσις ἢ ἐκτέλεσις τῆς δημοπρασίας αὐτῶν, χρεωσὺν ἀνυπερβέτως 'να εἰδοποιήσουν κατὰ τὰ ὡρισμένα, ἐπισυνάπτοντες καὶ ἀκριβῆ κατὰλογον ἄλλως, ὑπόκεινται εἰς προσμὸν 25-100 Δραχμῶν.

ἄρθρ. 72.

Ὅλαι αἱ εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερόμεναι Ἐπιτροπαὶ ἐπιτροπῶσι τὰς ἐντὸς τοῦ Δήμου, τῆς Ἐπαρχίας ἢ τοῦ Νομοῦ τῶν εὑρισκομένων μεμονωμένων ἀρχαιοτήτων ἢ συλλογῶν αὐτῶν, εἴτε εἰς τὸν δημόσιον εἴτε εἰς ἰδιώτην ἀνήκουσι.

ἔχουν τὸ δικαίωμα 'να ἐπιθεωρῶσι δι' ἐπιτρόπου ἐκλεγμένου ἐκ τῶν μελῶν τῶν ὅλας τὰς ἀρχαιοτήτας, καὶ τὰς εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν εὑρισκομένας ἀκόμη, διὰ 'να ἐξετάζωσι τὴν ἀκριβείαν τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 67-71 παρουσιαζομένων καταλόγων, ἢ διὰ 'να συντάττουν αὐτοὶ αὐτῶν κατὰλογον, τὸν ὅποιον μὲ τὰς ἀπαιτούμενας παρατηρήσεις 'να στέλλουν εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, ἢ διὰ 'να βεβαιώωνται ἂν αἱ εἰς τὸν κατὰλογον περιεχόμεναι ἀρχαιοτήτες εὑρίσκωνται ἀκόμη παρὰ τῷ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένῳ ἰδιοκτήτῃ.

ἄρθρ. 73.

Καὶ ὁ Γενικὸς Ἐφόρος, ἔχει τὸ εἰς τὸ προλαβὸν ἁρθρὸν

a) Die Vorsteher oder Verwalter einer Körperschaft, oder einer anderen öffentlichen Anstalt, die Geistlicher nicht ausgenommen, welche solche Sammlungen oder einzelne Antiquitäten besitzen.

Sie haben jedoch zur Anzeige einen Termin von zwei Monaten vom Tage der Publication gegenwärtiges Gesetzes.

Art. 67.

Wenn im Falle des Art. 65 und 66 ganze Sammlungen vorhanden sind, oder der Fund oder Vorrath aus mehreren Stücken besteht, so ist mit der Anzeige ein Verzeichniß einzureichen, in welchem alle Gegenstände einzeln klar und deutlich beschrieben werden sollen.

Fehlt dieses Verzeichniß, oder ist dasselbe unvollständig, so tritt die im Art. 65 bestimmte Strafe ein.

Art. 68.

Von den nach der Bestimmung des vorigen Artikels eingereichten Verzeichnissen sind von den im Art. 65 No 1 genannten Behörden zwei beglaubigten Abschriften zu machen.

Eine Abschrift soll dem Inhaber der Antiquitäten zugestellt und die andere der Local- oder Bezirkscommission, in deren Gemeinde oder Bezirke die Antiquitäten sich befinden, deponirt, das Original aber nebst den sachdienlichen Bemerkungen an den Generalconservator eingesendet werden, welcher dasselbe im Archive des Staatsministeriums des Kirchen- und Schulwesens niederzulegen hat.

Art. 69.

Wollen die im Art. 65 und 66 genannten Inhaber von Antiquitäten dieselben im Ganzen oder im Einzelnen veräußern, oder auch nur aus einer Gemeinde in die andere transportiren, so sind dieselben bei Strafe von 1—50 Drachmen verbunden, vor der Veräußerung oder Ortsveränderung einer der in Art. 65 No 1 erwähnten Behörden die Anzeige zu machen, und derselben ein genaues Verzeichniß über die zu veräußernden oder wegzutransportirenden Gegenstände zu übergeben.

Hievon ist der Generalconservator unverzüglich in Kenntniß zu setzen, und demselben dieses Verzeichniß mit den etwaigen Bemerkungen in Original zu übersenden.

Art. 70.

Auch die neuen Inhaber sollen bei der im vorigen Artikel festgesetzten Strafe unter Beifügung eines genauen Verzeichnisses die daselbst vorgeschriebene Anzeige machen und zwar binnen einer Frist von 7 Tagen seit dem Empfange solcher Gegenstände.

Art. 71.

Wurden Antiquitäten mit Beschlag, oder sollen dieselben aus irgend einem Grunde gerichtlich oder ausser gerichtlich versteigert werden, so sind die mit der Beschlagnahme oder der Versteigerung beauftragten öffentlichen Beamten oder Diener bei Strafe von 25—100 Drachmen verbunden, unverzüglich die vorgeschriebenen Anzeigen zu machen, und die vorgeschriebenen Verzeichnisse einzureichen.

Art. 72.

Sämmtliche in Art. 29 genannten Commissionen haben die Aufsicht über die in ihren Gemeinden, Bezirken, oder Kreisen befindlichen einzelnen Antiquitäten oder Antiquitätensammlungen, über die öffentlichen sowohl wie die Privatsammlungen.

Sie sind berechtigt, und verpflichtet, durch einen aus ihrer Mitte abgeordneten Commissar Einsicht von allen, sogar in Privathäusern befindlichen Antiquitäten zu nehmen, um die Richtigkeit der nach Art. 67—71 eingereichten Verzeichnisse zu verifiziren, oder um selbst ein Verzeichniß darüber zu machen, und dieses sodann nebst den sachdienlichen Bemerkungen dem Generalconservator einzusenden, oder auch, um zu constatiren, ob sich die in den eingereichten Verzeichnissen genannten Individuen befinden.

Art. 73.

Auch dem Generalconservator steht das im vorigen Artikel

κὺς ἔφορος δὴ τότε περὶ αὐτοῦ ἐγγράφως γνώμην κατὰ τὸ ἄρθρον 79, τότε μένει αὐτὸ ἐντελὲς τοῦ ἔχοντος αὐτὸ ἰδιοκτησίαν, καὶ δύναται ἢ ἀποδοῦναι παρ' αὐτοῦ, ἢ ἀφαιρῆναι ὡς κληρονομία, ἢ πωλῆναι, ἢ ὅπως ἄλλως ἢ ἐκποιτῆναι, χωρὶς ἢ αὐτὴν οὐδὲν μέρος τῆς τιμῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Ἄρθρ. 81.

Ἡ εἰς τὸ προλαβὼν ἄρθρον ῥηθείσα πρότασις περὶ ἀγορᾶς θέλει γίνεσθαι ἢ

α. Πρὸς τὸν Γενικὸν ἔφορον ἀπ' εὐθείας, ἢ

β. Εἰς ἓνα τῶν ἐφόρων, ἢ

γ. Εἰς μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν.

Ἐν περιπτώσει τῶν στοιχ. β' καὶ γ', οἱ ἔφοροι καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ χρεώσονται ἢ ἀναφέρωνται ἀμέσως πρὸς τὸν Γενικὸν ἔφορον, καὶ ἢ γνωμοδοτοῦν περὶ τῆς ἀγορᾶς.

Ἄρθρ. 82.

Ἰδιῶται, θέλοντες ἢ ἀποσπᾶν ἀρχαιοτάτας εἰς τὸ ἔθνος, δύνανται ἢ ἀποφασίσουν οἱ ἴδιοι εἰς τοὺν Μουσεῖον ἢ κατατεθῶσιν αὐταί. Ἡ περὶ τούτου θέλησις τῶν θέλει ἔσθαι καὶ μετὰ θάνατόν των.

Τοιαῦται προσφοραὶ θέλουν γνωστοποιεῖσθαι διὰ τῆς ἐφημερίδος. Τα ὀνόματα τῶν διδόντων θέλουν καταγράφεσθαι εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ Μουσείου, καὶ σημειοῦσθαι εἰ δυνατόν ἐπὶ τοῦ προσεγεγνηέντος ἀντικειμένου.

Ἄρθρ. 83.

Ὁ χρεώσας, ὑποθέμενος, πωλῆσας, ἢ ἄλλως πως ἐκποιήσας ἀρχαιοτάτας, εἰρηθείσας ἢ ἀνασκαφείσας εἰς δημόσιον τόπον (ἄρθρ. 61), εἴτε πρὶν εἴτε ἄφω γνωστοποίησιν αὐτάς κατὰ τὸ ἄρθρον 65 στοιχ. α, τιμωρεῖται κατὰ τὰ ἄρθρα 371, 385, ἢ 693 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

Ἄρθρ. 84.

Ἰδιῶται, ἔχοντες ἢ μεμονωμένας ἑλληνικὰς ἀρχαιοτάτας, ἢ συλλογὰς αὐτῶν, ἢ ἰδιοκτησίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται τοιαῦται, θεωροῦνται, κατὰ τὸ ἄρθρον 61, καὶ μερικωτέρως κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἀρθρῶν 64, 65 καὶ 80, ὡς κεκτημένοι ἑλληνικὰ ἐθνικὰ κτήματα, ἐπομένως πᾶσα ἐν γνώσει φθορὰ ἢ βλάβη αὐτῶν τοῖς ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρ. 85.

Ἰδίως ἀπαγορεύεται εἰς τοιοῦτους ἰδιώτας, ἂνεν ἀδείας.

α. Να φθεῖρουν ἢ ἢ παραβλάπτουν εὑρισκόμενα ἢ ἀνακαλυπτόμενα εἰς τὸ μέλλον ἐπὶ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν γαιῶν ἀρχαῖα μνημεῖα, λείψανα παλαιῶν ὁδῶν, λουτρῶν, τάφων κτλ.

β. Να κατασκευάζουν εἰς περιφέρειαν ἑνὸς τετάρτου μυριομέτρων ἑλληνικῶν λειψάνων ἀσβεστοκαμένους, διὰ τὰ μὴ δίδεται ἀφορμὴ καὶ περιστάσις εἰς βλάβην καὶ φθορὰν τῶν ἀρχαιοτήτων.

γ. Να λαμβάνουν πλησίον τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων μέτρα δυνάμενα ἢ ἐπιφέρειν κατὰπτωσιν αὐτῶν.

δ. Να ἀφαιροῦν πέτρας ἀπὸ τὰ καταπεπτωκότα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος.

ε. Να ἀφαιροῦν ἀρχαιοτάτας ὁποίας δήποτε ἀπὸ ἐκκλησίας ἰδιοκτητῶν ἢ μοναστηρίων.

ζ. Να στήνουν ἰκρίωματα (σκαλωσιαῖς) ἐπάνω εἰς κτίρια ἀρχαῖα, εἴτε διὰ ἢ ἀποτυπώσουν μέρη αὐτῶν, εἴτε διὰ τὰ ζωγραφίσουν, εἴτε διὰ τὰ καταμετρήσουν αὐτά, εἴτε δι' ὅποιονδήποτε ἄλλο σκοπόν.

η. Να μετατρεῖν αὐτοὺς ἐπὶ ἰδιοκτητῶν τόπων εὑρισκόμενους, ἐντελῶς ἢ κατὰ μέρος σώους, ναυὺς καὶ ἄλλ. ἑλληνικὰ κτίρια, τάφους, σαρκοφάγους καὶ ἄλλα τῆς ἀρχαιότητος ἀντικείμενα, πρὸς οἰκονομικὸν τινὰ σκοπόν, ἰδίως δὲ ὡς κατοικίας, ἀποθήκας καρπῶν, φάγας, ποτιστήρια κτλ., καὶ ὅθεν ἦεναι προεγείσθαι ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης χρήσεως ἀμεσῶς τις φθορὰ ἢ βλάβη.

Ἄρθρ. 86.

Παρατηρήσας ὁ ἰδιώτης, ὅτι ἐπὶ τῇ ἰδιοκτησίᾳ του εὑρισκόμενον μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος κινδυνεύει ἢ κρη-

νωμένην schriftliche Erklärung abgegeben hat, so wird das selbe volles Eigenthum des Besitzers, und dieser kann ihn nun nach Belieben verschenken, vererben, verkaufen, oder auf sonstige Weise veräußern, ohne zur Abgabe einer Quote des Erlasses verbunden zu seyn.

Art. 81.

Das im vorigen Artikel erwähnte Auerbietben an den Staat hat zu geschehen, entweder :

1) direct an den Generalconservator ; oder

2) an einen Conservator ; oder

3) an eine der in art. 29 erwähnten Commissionen.

Im Falle 2 und 3 sind die Conservatoren oder Commissionen verbunden, unverzüglich dem Generalconservator Anzeige davon zu machen, und denselben ihre Ansicht wegen des Ankaufes der zu diesem Ende angebotenen Gegenstände vorzutragen.

Art. 82.

Privatleute, welche Schenkungen von Alterthümern an den Staat zu machen gezeigt sind, können selbst verfügen, welchem Museum sie ihr Geschenk bestimmen. Ihr Wille in dieser Hinsicht wird auch nach ihrem Tode bei Kraft bleiben.

Solche Schenkungen sollen im Regierungsblatt bekanntgemacht, die Namen der Geber in die Verzeichnisse d. s. Museums eingetragen, und wo es thunlich ist, auch noch auf den geschenkten Gegenständen selbst bemerkt werden.

Art. 83.

Wer auf Staatsländereien gefundene oder ausgegrabene Antiquitäten (Art. 62), einerlei ob vor oder nach der zufolge des Art. 65 No 1 zu machende Anzeige, verschenkt, verpfändet, verkauft oder auf sonstige Weise veräußert, ist nach Vorschrift des Strafsatzbuches Art. 371 ff, 385 ff. oder 693 zu bestrafen.

Art. 84.

Privatleuten, welche einzelne hellenische Antiquitäten, oder ganze Sammlungen besitzen, oder auf deren Grundeigenthum sich solche befinden, sind nach Art. 61 und den nähern Bestimmungen, der Art. 64, 65 ff. und 80 als Inhaber von hellenischen Nationalgütern zu betrachten. Daher ist ihnen jede absichtliche Zerstörung oder Beschädigung von solchen Alterthümern verboten.

Art. 85.

Insbesondere ist es solchen Privatbesitzern verboten, ohne Erlaubniss :

1) alte Denkmale, welche sich auf ihren Privatgründen befinden, oder welche in der Folge noch entdeckt werden, namentlich auch die Ueberreste alter Strassen, Bäder, Gräber u. s. g. m. auf irgend eine Weise zu zerstören oder zu beschädigen ;

2) in einem Umkreise von einem viertels Myriameter um hellenische Denkmale Kalköfen anzulegen, damit nicht zur Zerstörung oder Beschädigung von Alterthümern Veranlassung und Gelegenheit gegeben werde ;

3) in der Nähe von dergleichen Denkmalen solche Einrichtungen zu treffen, wodurch voraussichtlich Gefahr des Einsturzes solcher Antiquitäten entsteht ;

4) von schon eingestürzten Denkmalen des Alterthums Steine zu nehmen ;

5) von im Privatbesitze befindlichen Kirchen und Klöstern, Antiquitäten, von welcher Art sie auch seien, wegzunehmen ;

6) Gerüste an Gebäuden des Alterthums zu machen oder zum Behufe des Abformens, Messens, Zeichnens, oder irgend eines anderen Zweckes anzustellen ;

7) die auf Privatgründen befindlichen, ganz oder theilweis erhaltenen Tempel und anderen althellenischen Gebäude, Gräber Sarkophage und andere Gegenstände des Alterthums zu irgend einem ökonomischen Zweck, insbesondere zu Wohnungen, Fruchtbehältern, Viehställen, Viehtränken u. dgl. m. zu verwenden, auch wenn mit einem solchen Gebrauche keine unmittelbare Beschädigung oder Zerstörung verbunden seyn sollte.

Art. 86.

Wenn ein Private wahrnimmt, dass dem auf seinem Grund und Boden befindlichen alten Denkmalen Gefahr des Einsturzes

μνισθῇ, θέλει εἰδοποιεῖ ἀμέσως περὶ τοῦτου μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν, ἢ τὸν κατὰ τὸν Δήμον, τὴν Ἐπαρχίαν ἢ τὸν Νομὸν ἑφορον, ἢ τὸν Γενικὸν ἑφορον, διὰ τὰ ληρθεῖν ὑπὸ τὴν διευθύνειν τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 87.

Ἄν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ προλαβόντος ἁρθρου γνωμολογηθῇ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἑπαρχιακῆς ἢ νομαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἀποφασισθῇ παρὰ τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ, ὅτι τὰ ἀρχαῖα ταῦτα μνημεῖα εἶνε διατηρητέα, θέλει δόλῃ παρὰ τοῦ Ἐπαρχοῦ ἢ τοῦ Νομαρχοῦ εἰς τὸν ἰδιοκτητὴν αὐτῶν βῆττή διορισμὸν, ἐν ὅς τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ληρθεῖν συμφωνίᾳ μετὰ τὸν Γενικὸν ἑφορον τὰ πρὸς διατήρησιν αὐτῶν μέτρα.

Ἄρθρ. 88.

Ἄν ὁ ἰδιοκτητὴς κηρύξῃ ὅτι δὲν θέλει νὰ λάβῃ τὰ μέτρα ταῦτα, ἢ ὅτι δὲν θέλει νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ, ἢ ἐὰν ἀρῇσθαι νὰ παρέλθῃ ἀνωφελῶς ἡ δοθεῖσα εἰς αὐτὸν διορία, θέλουσιν γένει τὰ ἀπαιτούμενα ἐξοδα ἀπὸ τὸ γενικὸν ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον.

Τὰ τοιαῦτα μνημεῖα ἀποκαθίστανται εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἰδιοκτησία τοῦ δημοσίου, εἰς δὲ τὸν ἰδιοκτητὴν διδεται τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς αὐτῶν ἐκτιμηθέντων κατὰ τὸ ἄρθρον 93.

Ἄρθρ. 89.

Ἢ εἰς τὸ ἄρθρον 85 ἀναφερομένη ἀδεία θέλει διδασθαι ἀπὸ τὸν πλησιέστερον Ἐπαρχον ἢ Νομαρχον. Ζητεῖται δέ:

α. Ἀπὸ τὸν ἑφορον ἢ μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν, ἡ ὁποία δι' ἐκθέσεως τῆς διευθύνει τὴν αἴτησιν εἰς τὸν Ἐπαρχον ἢ τὸν Νομαρχον, ἢ

β. Κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν Ἐπαρχον ἢ τὸν Νομαρχον, ὁ ὁποῖος, πρὶν ἐκδόσθαι τὴν ἀπόφασιν, χρεωστῇ ν' ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἑφοροῦ ἢ μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν.

Ἄρθρ. 90.

Ὁ παραβάτης τῶν ἄρθρων 84-86 ὑπόκειται εἰς πρόστιμον 5-100 Δραχμῶν.

Ἢ αὐτὴ ποινὴ ἐπίκειται καὶ εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρετάς, ἐπιτρέποντας εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἁρθρου 85 τοιαύτας πράξεις ἀνευ ἀδείας τοῦ Ἐπαρχοῦ ἢ τοῦ Νομαρχοῦ.

Ἄρθρ. 91.

Τὸ ἐπιβαλλόμενον πρόστιμον εἰσπράττεται κατὰ τὸ ἄρθρον 501 τοῦ Πεντικοῦ Νόμου εἰς τὸ δημοσίον ταμεῖον. Τὸ ἥμισυ ὅμως αὐτοῦ διδεται εἰς τὸν καταμνηστὴν, ὅταν ὑπάρχῃ τοιοῦτος.

Ἄρθρ. 92.

Ἐκτός τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 90 ὁρισμένου προστίμου, χρεωστῇ ἀκόμη ὁ παραβάτης:

α. Νὰ ἐπισκευάσῃ τὰς ἐλθούσας ἀρχαιότητας, ὑπὸ τὴν διευθύνειν τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ, ἢ νὰ ἀποδώσῃ τὸ αὐθαίρετως ἀφαιρηθὲν, πόντους ἰδιοῦς ἐξόδους.

β. Ν' ἀποζημιώσῃ δι' ὅσον ἔφερε ζημίαν, ἢ νὰ πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀντικειμένου, ἂν ἡ ἐπισκευὴ ἢ ἀπόδοσις δὲν ἦν δυνατὴ, ἢ ἂν ἀρνήται αὐτήν.

Ἄρθρ. 93.

Ἢ ἀποζημιώσεις, ἢ ἡ τιμὴ τοῦ ἀντικειμένου θέλει προσδιορίζεσθαι δι' ἐπίτηδες διορισμένων. Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν θέλει διορίζεσθαι παρὰ τοῦ ἰδιοκτητοῦ, ὁ δὲ παρὰ τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ, ἢ παρ' ἐνὸς ἑφοροῦ ἐκλεγομένου ἐπὶ τοῦτο παρὰ τοῦ Γενικοῦ ἑφοροῦ.

Ἄν οἱ δύο διορισμένοι δὲν συμφωνοῦν, ἡ πλησιέστερα τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων Ἐπιτροπῶν θέλει διορίζειν ἕνα Πρόεδρον. Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην περίπτωσιν ἀποφασίζει ἡ πλειψηφία.

Ἄρθρ. 94.

Ὅτι ἐρρέθη εἰς τὰ ἄρθρα 84-87, 89-93 περὶ ἰδιωτῶν ἰδιοκτητῶν, ἀνάγεται καὶ εἰς τοὺς ἐνοικιαστας, ἐπικαρπω-

droht, so hat derselbe unverzüglich einer der in Art. 29 genannten Commissionen oder dem Conservator in der Gemeinde, im Bezirke oder Kreise, oder dem Generalconservator selbst davon Anzeige zu machen, damit zu deren Erhaltung unter der Leitung des Generalconservators die nöthigen Maassregeln getroffen werden können.

Art. 87.

Wird in dem Falle des vorigen Artikels von der Local-Bezirks- oder Kreiscommission begutachtet, und vom Generalconservator entschieden, dass solche alte Denkmale erhalten zu werden verdienen, so ist dem Privateigenthümer solcher Gegenstände von dem Eparchen oder Nomarchen ein Termin zur Vornahme der von ihm gemeinschaftlich mit dem Generalconservator zu bestimmenden Erhaltungsmaassregeln zu setzen.

Art. 88.

Erklärt der Private solche Maassregeln nicht ergreifen, oder sich die Leitung des Generalconservators nicht gefallen lassen zu wollen, so lässt derselbe die ihm g-g-bene Frist fruchtlos verstreichen, so sind die Kosten zur Erhaltung aus der für das Kirchen- und Schulwesen g-bildeten Casse zu bestreiten.

Das Eigenthum an solchen alten Denkmalen fällt: aber in diesem Falle an den Staat gegen Ersatz der Hälfte des Werthes, welcher nach Vorschrift des Art. 93 zu bestimmen ist.

Art. 89.

Die im Art. 85 erwähnte Erlaubniss ist von dem nächsten Eparchen oder Nomarchen zu ertheilen. Sie wird begehrt:

1) bei dem Conservator oder bei einer der in Art. 29 erwähnten Commissionen, welche sodann die eingereichte Bittschrift mittelst Bericht an den Eparchen oder Nomarchen einzusenden hat; oder

2) direct bei dem Eparchen oder Nomarchen, welcher in diesem Falle vor Ertheilung der Erlaubniss den Conservator oder eine der in Art. 29 erwähnten Commissionen zu vernehmen hat.

Art. 90.

Wer die im Art. 84 bis 86 gegebenen Vorschriften übertritt, verfällt in eine Geldbusse von 5 bis 100 Drachmen.

Von dieser Strafe sind auch öffentliche Beamte und Diener nicht ausgenommen, welche im Falle des Art. 85 ohne vom Eparchen oder Nomarchen ertheilte Erlaubniss dergleichen Handlungen gestatten.

Art. 91.

Die ausgesprochene Geldbusse fällt nach Art. 501 des Strafgesetzbuches in der Regel in die Gemeindecasse. Sie soll jedoch zur Hälfte dem Denunciaanten zugesprochen werden, wenn ein solcher vorhanden ist.

Art. 92.

Ausser der in Art. 90 bestimmten Geldbusse ist auch noch zu erkennen:

1) auf Restauration der beschädigten Antiquitäten unter der Leitung des Generalconservators; oder auf Zurückschaffung des eigenmächtig entfernten Gegenstandes, beides auf Kosten des Thäters; oder

2) Auf Ersatz des gestifteten Schadens, oder des Werthes der Sache, wenn die Restauration oder Zurückschaffung nicht mehr bewerkstelligt werden konnte, oder nicht bewerkstelligt werden wollte.

Art. 93.

Der Betrag des zu ersetzenden Schadens oder Werthes soll durch zwei Experten bestimmt werden.

Davon ist der Eine vom Besitzer der Antiquität, der Andere vom Generalconservator oder von einem vom Generalconservator zu bestimmenden Conservator zu ernennen.

Können sich beide Experten nicht vereinigen, so hat die nächste der in Art. 29 erwähnten Commissionen einen Obmann zu bestimmen.

Im letzten Falle entscheidet die Mehrheit der Stimmen.

Art. 94.

Was im Art. 84-87, 89-93 von den Privateigenthümern

τῆς καὶ ἄλλους ὅπως δὴποτε ἔχοντας τὴν κατοχὴν γῆς ἰδιοκτητοῦ.

Ἐν περιπτώσει τοῦ ἄρθρου 88 προσκαλεῖται αὐτὸς ὁ ἰδιοκτήτης ἢ λαβὴ τ' ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν μέτρα, καὶ τῷ δίδεται διορία πρὸς τοῦτο, τῆς ὅποις παρελθούσης, ἐφαρμόζονται κατ' αὐτοῦ οἱ ὅροι τοῦ ἄρθρου 88.

Ἄρθρ. 95.

Ἐκτὸς τοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 90-94 ἐπιβλητέου προστίμου καὶ τῆς ἀποδόσεως, τιμωρεῖται ἡ ἐν γνώσει φθορά, βλάβη, ἢ κλοπὴ ἀρχαιοτήτων, ἐπὶ ξένης ἰδιοκτησίας εὐρισκομένης, κατὰ τὰ ἄρθρα 371 καὶ ἐπ. 421 καὶ ἐπ. καὶ 693 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

Ἄρθρ. 96.

Ὅταν πρόκειται λόγος περὶ προσδιορισμοῦ τῆς πινῆς κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος ἀντικειμένου, ἢ τῆς γενομένης εἰς αὐτὸ φθορᾶς, εἰς τῶν ἐκτιμώντων αὐτὴν θέλει εἶναι πάντοτε καὶ ὁ Γενικός Ἐφόρος, ἢ εἰς τῶν Εφόρων, παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου διοριζόμενος.

Ἄρθρ. 97.

Ὅστις, εἴτε ἐνοικιαστής, εἴτε ἐπικαρπωτής, εἴτε ἄλλως πως ἔχων εἰς τὴν διακατοχὴν τοῦ γῆν ἐθνικὴν, ἀφαιρέσῃ ἀρχαία μάρμαρα ἀπὸ ἐκκλησίας ἢ μοναστηρίου, ἢ λαβὴ ἄλλας ὁποῖας δὴποτε ἀρχαιοτήτας, ἢ ἐνεργήσῃ ἐν γένει ἐναντίον τῶν ἄρθρ. 84—86, καταδικάζεται κατὰ τὰ ἄρθρα 90—93 εἰς ποινὴν καὶ ἀποζημίωσιν, καὶ εἰς τὰ ἐπιβλητέα κατὰ τὸ ἄρθρ. 95. Ὅσον περὶ τῆς χρηρηγίας ἀδειας ἐφαρμόζονται τὰ ἄρθρα 89 καὶ 90.

Ἄρθρ. 98.

Ὅστις, εἰς κτίρια τῆς ἀρχαιότητος ἐπιχειρήσῃ ἐπισκευὰς, χωρὶς ἢ αἰδομένη προηγουμένως μίαν τῶν εἰς τὸ ἄρθρον 29 ἀναφερομένων ἐπιτροπῶν, ἢ ἓνα τῶν Εφόρων ἢ τὸν Γενικὸν Ἐφόρον, ἢ χωρὶς ἢ λαβὴ προηγουμένης παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τᾶς περὶ διαχειρίσεως τῶν ἀρχαιοτήτων ἀναγκαίας ὁδηγίας, καταδικάζεται κατὰ τὰ ἄρθρα 90—93 εἰς πρόστιμον, εἰς ἐπισκευὴν τῆς τυγῆν ἐλαφθεύσης ἀρχαιοτήτος, καὶ εἰς ἀποζημίωσιν ἐξ ἰδίων ἐξόδων.

Ἄρθρ. 99.

Ὅστις ἄνευ ἀδείας τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου ἀποτυπώσῃ ἀρχαιοτήτας ἀνηκούσας εἰς τὸ δημόσιον, καὶ εἴτε μέρος συλλογῶν ἀποτελούσας εἴτε εἰς διαφορὰ οὐκ ἔχοντα ἢ εἰς τὸ ὑπαίθριον εὐρισκομένας, τιμωρεῖται κατὰ τὰ ἄρθρα 90—93, καὶ πληρώνει τὴν γενομένην ζημίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.
περὶ ἀνασκαφῶν ἰδίων.

Ἄρθρ. 100.

Οὐδεὶς ἀνεξαιρέτως θέλει ἐπιχειρήσθαι ἄνευ ἀδείας ἀνασκαφᾶς, εἴτε εἰς ἰδιωκτικὸν εἴτε εἰς ξένον τόπον, ἐπὶ ποινῇ προτίμου 25—200 δραχμῶν, καὶ δημεύσεως τῶν ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἄρθρ. 101.

Ἡ αὐτὴ ποινὴ ἐπίκειται καὶ εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους ἢ ὑπηρέτας, ἐπιτρέποντας, ἄνευ προηγουμένης ἀδείας, τὰς τοιαύτας ἀνασκαφάς.

Ἄρθρ. 102.

Ἡ εἰς τὰ ἄρθρα 100 καὶ 101 ἀναφερομένη ἀδεία χορηγεῖται ἀπὸ τινος πλησιέστερον Ἐπαρχοῦ ἢ Νομαρχοῦ κατὰ τὸν εἰς τὸ ἄρθρον 89 προγεγραμμένον τρόπον.

Ἄρθρ. 103.

Ἀδεία ἀνασκαφῆς δίδεται μόνον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀνασκαπτέου τύπου, ἢ τὸν δυναμένον ἢ ἀποδείξῃ τοῦ ἰδιοκτητοῦ τὴν συγκατάθεσιν.

Ἄρθρ. 104.

Ἡ κατὰ τὰ ἄρθρα 89 καὶ 102 ἀναφορὰ χρεωστεῖ ἢ παρὲξ.

α. Τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 103 ἀπαιτουμένην ἀποδείξιν.
β. Ἀκριβὴ περιγραφὴν τῆς θέσεως τοῦ τύπου τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἄρθρ. 105.

Ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης θέλει ἐπιθεωρεῖσθαι καὶ ἐξε-

selbst vorgeschrieben worden ist, gilt auch hinsichtlich der Pächter Nutzniesser und anderen Inhabern von Privatgründen.

Im Falle des Art. 88 ist der Privateigenthümer selbst zur Ergreifung der Erhaltungsmassregeln aufzufordern, und ihm zu diesem Ende ein Termin zu setzen. Erst nach fruchtlosem Ablauf dieses Termins soll gegen ihn nach Vorschrift des Art. 88 eingestritten werden.

Art. 95.

Ausser der nach Art. 90—94 zu erkennenden Geldbusse, und dem Ersatze soll noch die absichtliche Zerstörung oder Entwendung von in fremdem Privateigenthum befindlichen Antiquitäten nach Vorschrift des Strafsatzbuches Art. 371, 32 ff. 693 bestraft werden.

Art. 96.

Wenn es bei der Bestimmung der Strafe auf dem Werth des entwendeten oder unterschlagenen Gegenstandes, oder auf den Betrag der Beschädigung oder der Zerstörung ankommt, so ist zur Expertise immer der Generalconservator, oder einer von ihm zu bezeichnender Conservator beizuziehen.

Art. 97.

Wer, wenn auch Pächter, Nutzniesser oder sonstiger Inhaber von Staatseigenthum, alte Bruchstücke von Kirchen, Klöstern oder anderen Antiquitäten wegnimmt, oder sonst gegen die in Art. 84—86 gegebenen Vorschriften handelt, soll nach Vorschrift der Art. 90—93 in Strafe und Schadensersatz verurtheilt werden vorbehaltlich der weiteren Bestimmungen des Art. 95.

Hinsichtlich der zu ertheilenden Erlaubniss gelten die Bestimmungen des Art. 89 und 90.

Art. 98.

Wer an Gebäuden, welche dem Alterthum angehören, Restaurationen vornimmt, ohne vorher einer der in Art. 29 genannten Commissionen, oder dem Conservator, oder Generalconservator die Anzeige gemacht, und ohne vorher vom Generalconservator die nöthigen Weisungen hinsichtlich der Behandlung der Antiquitäten erhalten zu haben, soll nach Vorschrift der Art. 90—93 in Geldbusse, und zu gleicher Zeit zur Wiederherstellung der etwa beschädigten Antiquitäten auf eigene Kosten oder zu Schadensersatz verurtheilt werden.

Art. 99.

Wer ohne Erlaubniss des Generalconservators dem Staate gehörige, in Sammlungen oder in anderen Gebäuden, oder im Freien befindliche Antiquitäten abnimmt, soll nach Vorschrift der Art. 90 bis 93 bestraft und in Schadensersatz verurtheilt werden.

VIERTES CAPITEL.

Von den Ausgrabungen insbesondere.

Art. 100.

Ohne Erlaubniss soll Niemand ohne alle Ausnahme weder auf eigenem, noch auf fremdem Grund und Boden Ausgrabungen nach Alterthümern vornehmen, bei Strafe von 25—200 Drachmen und der Beschlagnahme der gefundenen Gegenstände.

Art. 101.

Die im vorigen Artikel erwähnte Strafe ist auch gegen öffentliche Beamte und Diener auszusprechen, welche ohne vorgangige Erlaubniss dergleichen Ausgrabungen zugehen.

Art. 102.

Die im Art. 100 und 101 erwähnte Erlaubniss wird durch den nächsten Eparchen oder Nomarchen ertheilt, in der im Art. 89 bestimmten Art und Weise.

Art. 103.

Die Erlaubniss zu Nachgrabungen soll nur denjenigen ertheilt werden, welche sich als die wahren Eigenthümer von Grund und Boden auszuweisen, oder die Einwilligung des Eigenthümers beizubringen vermögen.

Art. 104.

Die nach Art. 89 und 102 einzureichende Bittschrift soll enthalten:

- 1) den im Art. 103 erwähnten Nachweis;
- 2) eine genaue Beschreibung der Lage des Bodens, auf welchem der Bittsteller die Ausgrabungen zu machen gedenkt.

Art. 105.

Auf diese Bittschrift hin ist von der Commission, wo möglich

καὶ ἐπὶ τὸν τόπον τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν, συμ-
πράττοντος εἰ δυνατόν καὶ τοῦ ἐφόρου, καὶ θέλει γίνεσθαι
ἐκθεσις πρὸς τὸν Ἐπαρχὸν ἢ πρὸς τὸν Νομάρχην. Μετὰ
ταῦτα θέλει δίδεσθαι, ἢ μὴ, ἡ ἄδεια πρὸς τοῦ Ἐπαρχοῦ ἢ
τοῦ Νομάρχου κατὰ τὰ ἀρθρὰ 89 καὶ 102.

ἄρθρ. 106.

Εἰς τὴν διαταγὴν τὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἀνασκαφὴν θέ-
λουν προσδιορίζεσθαι ἐν ταύτῃ καὶ αἱ ἀποστάσεις τοῦ τό-
που τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τῶν δημοσίων ὁδῶν, τὰ δημόσια
κτίρια, τὰς κατοικίας, τὰ περιτειγίσματα τῶν κήπων καὶ
τῶν ἄγρων, τῶν ὑδραγωγείων, τῶν βρύσεων, τῶν λειψάνων
τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τῶν κοινοταφείων.

ἄρθρ. 107.

Ἡ Κυβέρνησις ἔχει τὸ δικαίωμα ἵνα κλείῃ καὶ ἐμποδίζῃ
ἐπιτραπεύσας ἤδη καὶ ἀρχισυνείσας ἀνασκαφὰς ὅσας αὐτὰ
δύνανται ἵνα ἦν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν ἢ
ὑγίαν.

Τὸ κλείσιμον αὐτῶν θέλει ζητεῖσθαι ἀπὸ τὸν πλησιέστε-
ρον Ἐπαρχὸν ἢ Νομάρχην, ἀλλὰ δύναται να ἐπιταχθῇ παρ'
αὐτοῦ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος.

ἄρθρ. 108.

Περὶ καταμνημόσεως ἀνευρεθεῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ περὶ
διαθέσεως αὐτῶν ἰσχύου, τὰ ἀρθρὰ 65—99.

ἄρθρ. 109.

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ Γραμματεία τῆς Ἐπι-
κρατείας θέλει συνθέσει καὶ καθυποβάλλει εἰς τὴν ἐγκρίσιν
τῆς Α. Μ. ὁδηγίας περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου, καθ'
ὃν πρέπει ἵνα γίνωνται αἱ ἀνασκαφαὶ οὗται καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν
ἐπιστάσις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Περὶ ἀντικείμενων θεωρουμένων ὡς ἀρχαιοτήτων.

ἄρθρ. 110.

Ἐκτὸς τῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς,
θεωροῦντο ὡς ἀρχαιοτήτες καὶ ὅγκοι λελαζεμένων μαρ-
μάρων ἢ πετρῶν ὁποῦοι δὴ ποτε σχήματος ὁμοίως καὶ
ὡς γραφικῆς, ψηφιδῶτα, ἀγγεῖα, ὅπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα
μετάλλινά ἢ πηλινὰ σκεύη, δακτυλίδιοι, νομίσματα καὶ
ἐπιγραφαὶ παντὸς εἶδους. Ὅλα τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα ὑπὸ
κεῖνται εἰς τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος νόμου.

ἄρθρ. 111.

Καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης ἀκόμη, τὰ προερχόμενα
ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητην ἐποχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἢ τὸν
καλούμενον μεσαιῶνα, δὲν ἐξαίρουται ἀπὸ τοὺς κανονι-
σμοὺς τοῦ παρόντος νόμου.

Γενικὰ ἀρθρὰ.

ἄρθρ. 112.

Αἱ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ὀριζόμεναι ποιναὶ εἰναι τῆς
ἀρμοδιότητος τῶν Ἀστυνομικῶν Δικαστηρίων, τὰ ὅποια
θέλουν ἐνεργεῖ περὶ αὐτῶν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ποινικῆς
δικαστικῆς.

ἄρθρ. 113.

Ὁ παρὼν νόμος ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς 18 (30)
Ιουνίου Τ. Ε.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἀναίρουντο ὅλοι οἱ προὔπαρχον-
τες καὶ εἰς τὸν παρόντα ἀντικείμενοι νόμοι καὶ διατάγματα.

ἄρθρ. 114.

Εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κατὰ Γραμ-
ματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις καὶ κοινο-
ποίησις τοῦ παρόντος νόμου.

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν 10—(22) Μαΐου 1834.

ἘΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
Ἡ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Ὁ Κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ Πρόεδρος, ΜΑΟΥΡΕΡ Εἰδὲκ.
Οἱ Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
Πρόεδρος, Κ. Δ. ΣΧΙΝΑΣ, Ν. Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Ι. ΚΩΔΕΤΗΣ, ΔΕΣΟΪΥΟΣ.

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ.

Διὰ τῆς ἀπὸ 19 (31) Μαΐου 1834 Βασιλικῆς ἀποφάσεως ὁ Κ. Βασιλεὺς
Θεοφάνης διωρίσθη Δικαστὴς παρὰ τῶ ἐν Χαλκίδι Δικαστηρίῳ.

unter Zuziehung des Conservators der bezeichnete Ort zu besich-
tigen und zu untersuchen, und über das Resultat dem Eparchen
oder Nomarchen Bericht zu erstatten;

Hierauf wird nach Vorschrift des Art. 89 und 102 vom Eparchen
oder Nomarchen die Erlaubniss entweder ertheilt, oder abgeschla-
gen.

Art. 106.

In demselben Rescript, in welchem die Erlaubniss zum Nach-
graben ertheilt wird, sollen die Entfernungen der zu ma-
chenden Ausgrabungen von den öffentlichen Strassen und Gebäu-
den, den Wohnhäusern, Einfassungsmauern der Gärten und
Felder, Wasserleitungen, Brunnen, Ueberresten der alten Denk-
male und Begräbnissplätzen bestimmt werden.

Art. 107.

Die Staatsregierung ist jeder Zeit berechtigt, bereits erlaubte
und schon begonnene Ausgrabungen wieder zu schliessen und zu
untersagen, wenn dieselben für die öffentliche Sicherheit oder
Gesundheit gefährlich seyn sollten.

Die Schliessung ist bei dem nächsten Eparchen oder Nomarchen
zu begehren und zu erlangen, kann jedoch von ihm auch von
Amtswegen verordnet werden.

Art. 108.

Hinsichtlich der Anzeige der aufgefundenen Antiquitäten und
Verfügung darüber gelten die Bestimmungen der Art. 65—99.

Art. 109.

Ueber die zweckmässigste Art, dergleichen Ausgrabungen vor-
zunehmen, und die dabei zu führende Aufsicht sollen vom
Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens Instructionen
entworfen, und zur königlichen Bestätigung vorgelegt werden.

FÜNFTES CAPITEL.

Von den als Antiquitäten zu betrachtenden Gegenständen.

Art. 110.

Ausser den Werken der Bildhauerei und Baukunst sind unter
Alterthümern auch die Massen von gearbeiteten Marmor oder an-
deren Steinen, in welcher Form sie vorkommen mögen, begriffen.
Ebenso Malereien, Mosaiken, Gefässe, Waffen, Schmucksachen
und andere Geräthschaften aus Metall oder gebrannter Erde,
ferner geschnittene Steine, Münzen und Inschriften irgend einer
Art.

Sie sind sämmtlich dem gegenwärtigen Gesetze unterworfen.

Art. 111.

Auch diejenigen Gegenstände, welche aus den frühern Zeiten
der christlichen Kunst, nämlich aus dem so genannten Mittelalter
herrühren, sind nicht ausgenommen von den Bestimmungen des
gegenwärtigen Gesetzes.

Schlussartikel.

Art. 112.

Die im gegenwärtigen Gesetze angedrohten Strafen sind von
der Zuständigkeit der Polizeigerichte, welche dabei nach Vor-
schrift des Gesetzbuches über das Strafverfahren einzuschreiten
und zu verfahren haben.

Art. 113.

Gegenwärtiges Gesetz tritt den 18 (30) Juni l. J. in Wirksamkeit.
Von demselben Tage an sind alle entgegenstehenden früheren
Verordnungen und Gesetze aufgehoben.

Art. 114.

Unser Staatsministerium des Kirchen- und Schulwesens ist
mit den Vollzuge und der Bekanntmachung beauftragt.

Nauplia den 10 (22) Mai 1834.

IM NAMEN DES KOENIGS.

DIE REGENTSCHAFT.

GRAF v. ARMANSPERG PRDT., v. MAURER. v. HEIDEK.

Die Staatssecretäre A. MAVROCORDATOS PRDT. C. D. SCHINAS, N. G.

THEOCHARIS, J. KOLETTI, v. LESUTRE.

DIENTESNACHRICHTEN.

Durch Allerhöchste Entschliessung vom 19 (31) Mai 1834 ist
Herr Basilio Theagenis zum Richter beim Gerichtshofe in Chalkis
ernannt worden.

2. Mısır Eski Eser Kanunnamesi

1835 Bulletin de la Societe de Geographie

1836 "Antiquites Egyptiennes" *Bulletin de la Societe de Géographie*, 65-70. 1836

(67)

l'exportation de semblables objets de leur pays, mais que partout où se trouvent des antiquités, ils s'empres- sent d'expédier des connaisseurs chargés de les recueil- lir, qui presque toujours, en font aisément l'acquisition en satisfaisant, pour de misérables sommes, la cupidité des propriétaires ignorans.

« Plus tard, ces sculptures, ces pierres ornées, et tous ces objets de même nature, recueillis, conservés en ordre dans des édifices particulièrement décorés et des- tinés pour cet usage, sont exposés aux yeux du public de toutes les nations, et concourent puissamment à la gloire du pays qui les possède. C'est aussi par une étude approfondie des inscriptions et des figures hiéroglyphi- ques tracées sur les monumens et les objets d'antiquité, que les savans européens ont dans ces derniers temps con- sidérablement ajouté au domaine de leur savoir. Con- sidérant donc l'importance que les Européens attachent aux monumens anciens, et les avantages qui résultent pour eux de l'étude de l'antiquité ; considérant en outre les richesses abondantes que l'Egypte, cette merveille de tous les siècles, renferme sous ce rapport dans son sein, le conseil du gouvernement égyptien a pensé qu'il conviendrait ;

« 1° Qu'à l'avenir l'exportation des objets d'antiquité de toute nature fût sévèrement prohibée :

« 2° Que tous ceux de ces mêmes objets que le gou- vernement possède déjà, ainsi que tous ceux qu'il pour- rait recueillir des fouilles et recherches à venir, fussent déposés au Caire dans un local spécial, où ils seraient conservés et classés convenablement pour être exposés aux regards des habitans, et particulièrement des voya- geurs et des étrangers, que leur vue amenerait journalle- ment dans ces contrées ;

5.

« 3° Que non-seulement il fût expressément défendu de détruire à l'avenir les monumens antiques de la Haute-Egypte, mais que le gouvernement prit des dispositions pour assurer partout leur conservation.

« Cette sage mesure aurait pour double résultat de conserver pour toujours aux voyageurs l'intégrité des monumens, et de leur assurer dans tous les temps, au sein de l'Égypte même, l'existence permanente d'un riche dépôt d'antiquités véritablement digne de leur attention. Toutes ces sages et utiles dispositions, arrêtées en principe par le conseil, auraient déjà été mises en pratique par le gouvernement de l'Égypte, si leur exécution même n'eût dépendu jusqu'à ce jour de l'achèvement du collège d'interprétation dont l'administration a été confiée au cheikh Refaa. (1)

« Cet important établissement se trouvant présentement terminé sous les auspices de notre bienfaiteur, Son Altesse le vice-roi, le conseil a définitivement arrêté qu'à compter de ce jour, l'exportation des objets d'antiquité de toute nature étant défendue dans toute l'Égypte, tous ceux de ces précieux objets qui sont déjà en ce moment au pouvoir du gouvernement seront déposés dans une des parties, préparée à cet effet, du collège d'interprétation, et confiés aux soins et à la garde du cheikh Refaa : des ordres sévères ont déjà été donnés aux gouverneurs (*moudirs*) (2) des provinces du Saïd (la Thébaïde), pour que :

« 1° Tous les objets d'antiquité, qui se trouveraient

(1) Le cheikh Refaa est l'un des anciens élèves les plus distingués de la mission égyptienne de Paris.

(2) L'Égypte est aujourd'hui divisée administrativement en *moudirliks*, gouvernemens; *ménouchliks*, préfectures; *aiânliks*, sous-préfectures; *kiâcheffliks*, cantons; *cheikhul beledliks*, communes.

dans leur département, fussent exactement envoyés au cheikh Refaa.

« 2° Pour qu'ils ne permettent plus la moindre dégradation sur les édifices et les monumens de l'antiquité;

« 3° Tous les travaux de fouille ou de démolition entrepris dans ce moment doivent être immédiatement suspendus, et les gouverneurs enverront au besoin des hommes armés pour maintenir la suspension des travaux et veiller à la garde des monumens;

« 4° On tiendra rigoureusement la main à ce que dorénavant aucun objet d'antiquité ne soit exporté d'Alexandrie, du Caire, de Damiette ou de tout autre port de l'Egypte.

« 5° L'effendi, secrétaire général du divan, donnera des ordres à qui de droit, pour que, lorsque des objets d'antiquité se trouveront entre les mains des particuliers, il soit traité de gré à gré avec ces derniers de l'acquisition desdits objets, lesquels seront ensuite adressés au cheikh Refaa.

« 6° Bien que les appartemens particuliers de fen l'ancien desterdar aient été destinés pour le collège d'interprétation, la partie située au midi de ce local restant disponible, sera employée à la formation d'un musée, construit à la manière de ceux d'Europe, et destiné à recevoir les objets d'antiquité de toute nature. A cet effet, l'inspecteur général des bâtimens, le cheikh Refaa et l'inspecteur général du génie, Hakiakine-Effendi, se rendront sur les lieux, et examineront attentivement le local. Hakiakine-Effendi dessinera ensuite le plan et l'élévation du musée, qui seront soumis à l'approbation du conseil.

« 7° Notification officielle de cette disposition sera donnée par l'entremise de Boghoz-Bey aux représentans des nations européennes, pour qu'ils en fassent part à leurs nationaux respectifs;

« 8° L'établissement de ce musée étant une de ces choses qui mérite la plus grande attention, la surveillance doit en être confiée à un inspecteur spécial qui l'administre dans tous les temps avec soin et vigilance ;

« 9° Dès que ce dernier apprendra que, sur un point quelconque de l'Égypte, on est à la recherche d'antiquités, il s'y rendra immédiatement, arrêtera les fouilles déjà entreprises, et emploiera au besoin les autorités locales pour congédier les travailleurs ;

« 10° Pendant l'année, l'inspecteur du musée sera tenu en outre de faire plusieurs tournées dans les provinces du Midi ;

« 11° Jousouf-Zia-Effendi, réunissant toutes les qualités propres à ces fonctions, a été nommé inspecteur (nazir) du musée d'antiquités. »

Notification de toutes les dispositions précédentes, ainsi que du présent arrêté, a été donnée aux gouverneurs des provinces du sud, aux membres des conseils d'Alexandrie et de Damiette, à S. Exc. Boghoz-Bey, aux agas gouverneurs des ports de Suez et de Quosseïr à l'intendant général des bâtimens, à l'inspecteur général du génie Hakiakine-Effendi, au Cheikh-Refaa, à Youçouf Zia-Effendi au trésorier du vice-roi et aux membres du conseil suprême, pour que chacun en prenne connaissance et en surveille l'exécution en ce qui le concerne particulièrement.

BIANCHI, traducteur.

Cet acte doit avoir été communiqué officiellement aux agens consulaires et diplomatiques européens, accrédités auprès du vice-roi d'Égypte, il ne saurait être sans effet sur l'avenir des collections égyptiennes.

(*Moniteur du 28 novembre 1835.*)

3. 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi

دفعه ۲۰۵۳

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

شماره ۱۵۰ خورشیدی

تقریر و تفسیر

جریدهٔ تنقید و تحریف عثمانیه

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı:

Mehmet Emin TEKİN

Eğitim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	Tarih	Süleyman Demirel Üniversitesi	2010
Yüksek Lisans	Tarih Anabilim Dalı	Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2016
Pedagojik Formasyon	Eğitim Fakültesi	Akdeniz Üniversitesi	2017
Doktora	Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları	Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü	2019 (Doktora devam ediyor)

Yüksek Lisans Tez Konusu:

“Aristonikos İsyanı” Tez çalışması 2925-YL-11 SDÜ Bilimsel Araştırma Projesi ile desteklenmiştir.

İş Denevimi

Akdeniz Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makine Mühendisliği Bölümü’nde 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı “Uygarlık Tarihi” Dersi verdi.